

Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
2022 оны 9 сарын 29-ний өдрийн 95 дугаар
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ
ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН АЛБА

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

БОТЬ 4-1
ЕРӨНХИЙ ХЭСЭГ

ГҮЙЦЭТГЭГЧ: ГАЗАР ДЭЛХИЙ ХХК
ГЕОБОТАНИК ХХК

ГАЗАР ДЭЛХИЙ ХХК-ийн
Гүйцэтгэх захирал

Г.Намсрай

ГЕОБОТАНИК ХХК-ийн
Захирал

Д.Цэвэгмэд

2022 он

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

А	АА	Аж ахуй
	ААН	Аж ахуйн нэгж
	ААНБ	Аж ахуйн нэгж байгууллага
	АДХГЗ	Ардын депутатуудын хурлын гүйцэтгэх захиргаа
	АИХ	Ардын их хурал
Б	ББЭХС	Баруун бүсийн эрчим хүчний систем
	БНМАУ	Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улс
	БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
	БНБД	Барилгын норм ба дүрэм
	БОАЖЯ	Байгаль Орчин, Аялал Жуулчлалын Яам
	БОНХЯ	Байгаль Орчин, Ногоон Хөгжлийн Яам (Хуучин нэр)
	БХБЯ	Барилга, хот байгуулалтын яам
Г	ГА	Газар ашиглалт
	ГАТБҮ	Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ
	ГЗБ	Газар зохион байгуулалт
	ГЗБЕТ	Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө
	ГЗБГЗЗГ	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар
	ГК	Газрын кадастр
	ГНСТ	Газрын нэгдмэл сангийн тайлан
	ГНС	Газрын нэгдмэл сан
	ГХГЗЗГ	Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газар (Хуучин нэр)
Д	ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
	ДБ	Дэлхийн банк
	ДЦС	Дулааны цахилгаан станц
Е	ЕТ	Ерөнхий төлөвлөгөө
З	ЗЗНДН	Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж
	ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
	ЗГ	Засгийн газар
И	ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
М	МУ	Монгол Улс
	МАА	Мал аж ахуй
О	ОХУ	Оросын Холбооны Улс
С	САА	Сангийн аж ахуй
	СЯ	Сангийн яам
Т	ТЭЗҮ	Техник эдийн засгийн үндэслэл
	ТХЭГ	Тусгай хэрэгцээний газар
	ТХГ	Тусгай хамгаалалттай газар
	ТХГН	Тусгай хамгаалалттай газар нутаг
У	УГЗБХЗТИнститут	Улсын газар зохион байгуулалт хайгуул зураг төслийн институт
	УГЗБЕТ	Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө
	УИХ	Улсын Их Хурал
	УЦС	Усан цахилгаан станц
	УТХГ	Улсын тусгай хамгаалалттай газар
Ү	ҮНО	Үндэсний нийт орлого
	ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
Х	ХАА	Хөдөө аж ахуй
	ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
	ХЗДХЯ	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам
Ц	ЦС	Цахилгаан станц
Ш	ШУА	Шинжлэх ухааны академи
Э	ЭХЭУБ	Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэл
	ЭҮТ	Экосистемийн үйлчилгээний төлбөр

ГАРЧИГ

Оршил.....	5
БҮРЭЛДЭХҮҮН ХЭСЭГ НЭГ. НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЕРӨНХИЙ ХЭСЭГ.....	6
1.1. Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний агуулга, арга зүй, зорилго, зарчим, стратегийн зорилт, шийдвэрлэх үндсэн асуудлууд.....	6
1.1.1. Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний агуулга.....	6
1.1.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ боловсруулахад баримталсан зарим, стратегийн зорилт .	9
1.1.2.1. Хууль, эрх зүйн зарчмууд.....	9
1.1.2.2. Мэргэжил арга зүйн дараах суурь зарчмууд.....	11
1.1.2.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний стратегийн зорилт.	13
1.2. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн гзбет боловсруулах үзэл баримтлал.....	13
1.2.1. Суурь үзэл баримтлалууд.....	14
1.2.2. Газар зохион байгуулалтын мэргэжил арга зүйн үзэл баримтлал.....	16
1.2.3. Газрын тухай хууль тогтоомжийн хэрэг зөрчил, түүнд хариуцлага тооцох, газрын маргааныг бууруулахад чиглэсэн хууль дээдлэх, газрын засаглалыг сайжруулах үзэл баримтлал:.....	19
1.2.4. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний хүрээнд газар нутгийн хамгаалал, байгаль орчин-экологийн аюул, эрсдэлгүй, тэнцвэртэй байдалд хүрэх үзэл баримтлал:.....	20
1.2.5. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилтын үзэл баримтлал.....	21
1.3. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн газрын нэгдмэл сангийн удирдлага, бодлого төлөвлөлтийг боловсронгуй болгох шийдвэрлэх асуудлын чиглэл.....	23
1.3.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний цогцолбор арга хэмжээний ерөнхий чиглэл.....	23
1.3.2. Улсын хөгжлийн бодлого хөтөлбөртэй уялдуулах НГЗБЕТ-нд тусгах үндсэн чиглэл.....	26
1.3.2.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилт, арга хэмжээний чиглэл.....	26
1.3.2.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний хүрээнд газар нутгийн хамгаалал, байгаль орчин-экологийн аюул, эрсдэлгүй, тэнцвэртэй байдлыг хангах зорилт, арга хэмжээний чиглэл.	28
1.3.2.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилт, арга хэмжээний чиглэл.....	29
1.3.2.4. Газар ашиглалтын бүтцийн өөрчлөлт хийж хэт төвлөрлийг бууруулах, замын түгжрэлийг багасгах газар ашиглалтын зориулалт, салбаруудын болон аж ахуйн төрөлжилтийг оновчтой тогтоож байршуулах зорилт, арга хэмжээний чиглэл.....	30
1.4. Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгах байгаль хамгаалал, нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын төсөөлөл.....	33
1.5. Байгаль-нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөл, нөөцөд суурилсан Нийслэлийн газар нутгийн ялгарал ГЗБЕТ-ийн шийдлийн суурь үндэслэл.....	47
1.6. Нийслэлийн нутаг дэвсгэр, газрын нэгдмэл сангийн ашиглалт, хамгаалалт, нийгэм, ахуй соёл, газрын засаглалын өнөөгийн нөхцөл байдалд хийсэн СВОТ шинжилгээ.....	87
1.7. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлж газрын ухаалаг засаглалын бодлого, төлөвлөлт.....	89
1.7.1. Газрын засаглалыг сайжруулах хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, шийдэл.	89
1.7.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм-экологийн бодлого төлөвлөлт.....	94
1.7.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газар ашиглалтын экологи-эдийн засгийн бодлого төлөвлөлтийн шийдэл.....	96
1.8. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ыг бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулсан бодлого, шийдэл.....	97
1.8.1. Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай нийслэлийн ГЗБЕТ-г уялдуулах үндэслэл, агуулга, хандлага, бодлого төлөвлөлт шийдэл.....	97
1.8.1.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх хууль эрх зүйн үндэслэл.....	97

1.8.1.2. Монгол улсын Бүсчилсэн хөгжлийн онол-арга зүйн үндэслэлийг тодорхойлсон байдал.....	98
1.8.1.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулсан бодлого, шийдэл.....	99
1.8.2. Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх стратеги, нутаг дэвсгэрийн болон үйлдвэрлэл технологийн кластерийн ГЗБЕТ, схем.....	101
1.8.3. Нутаг дэвсгэр, газар ашиглалтад суурилсан нутаг дэвсгэрийн болон үйлдвэрлэл-технологийн кластер үүсгэх шийдлийн үндсэн чиглэл.....	101
1.8.4. Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд үйлдвэрлэл-технологийн кластер үүсгэх шийдэл.....	103
1.8.5. Нийслэл УБ хотын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хуваарь, хилийн цэсийн өөрчлөлтийн төлөвлөлтийн шийдэл.....	113
1.9. Газрын нэгдмэл сангийн ангилал төлөвлөлт.....	125

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Газрын тухай хуулийн 25.1.5-д заасны дагуу улсын ГЗБЕТ-г дараа шатны төлөвлөлтөөр хэрэгжүүлэх суурь зарчмын схем.....	12
Зураг 2. Тогтвортой хөгжлийн схем зураг.....	19
Зураг 3. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойргийн зураг.....	47
Зураг 4. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн ландшафт, газар нутаг, урочишийн фон зураг.....	50
Зураг 5. Дүүргүүдийн Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь нутаг дэвсгэрийн ялгарлууд.....	52
Зураг 6. Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал.....	100
Зураг 7. Нийслэлийн таталцал нөлөөллийн бүсийн үнэлгээний зураглал.....	104
Зураг 8. Нийслэл болон Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд буй аймаг сумтай ХАА-н үйлдвэрлэлийн кластер үүсгэх тогтвортой ногоон хөгжлийн загвар схем.....	112
Зураг 9. Дүүргийн хүн амын байршил, хуваарилалтын байдал.....	113
Зураг 10. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /дүүргүүдийн хилээр/.....	116
Зураг 11. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /хороогоор/.....	122
Зураг 12. Нийслэлийн ГНС-н үндсэн ангилал.....	125
Зураг 13. Нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн ангилалын өөрчлөлт.....	125
Зураг 14. ГНС-ын үндсэн ангиллын зураг /2036 онд/.....	126

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Мэргэжил, арга зүйн дараах үзэл баримтлал.....	17
Хүснэгт 2. Газар ашиглалтын нийгэм, эдийн засгийн хөгжил, геоэкологийн доройтлыг бууруулж, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээж хүний амьдрах эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх хүний амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хэрэгцээ.....	33
Хүснэгт 3. Ангиллын түвшин ба зарчим.....	48
Хүснэгт 4. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь нутаг дэвсгэрийн ялгарлууд.....	50
Хүснэгт 5. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь газар нутгийн ялгарлууд, тэдгээрийн онцлог, Газар ашиглалтад тавигдах ерөнхий нөхцөл, шаардлага, хязгаарлалт.....	54
Хүснэгт 6. Нийслэлийн нутаг дэвсгэр, газрын нэгдмэл сангийн төрийн удирдлага, төлөвлөлт, хот байгуулалт, төлөвлөлтийн өнөөгийн байдалд хийсэн SWOT шинжилгээ.....	87
Хүснэгт 7. Улаанбаатар хотын геоэкологи, хүрээлэн буй орчны өнөөгийн нөхцөл байдалд хийсэн SWOT шинжилгээ.....	88
Хүснэгт 8. Газрын засаглалыг сайжруулах хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, шийдэл.....	91
Хүснэгт 9. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний суурьшлын бүсийн газрын нийгэм-экологийн бодлогын шийдэл.....	94
Хүснэгт 10. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газар ашиглалтын экологи-эдийн засгийн бодлогын шийдэл.....	96
Хүснэгт 11. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай нийцүүлэх бодлого, шийдэл.....	102
Хүснэгт 12. Нийслэлийн таталцал нөлөөллийн бүс дэх аймаг сумууд.....	103
Хүснэгт 13. Таталцал нөлөөллийн 1-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд.....	105
Хүснэгт 14. Таталцал нөлөөллийн 2-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд.....	106

Хүснэгт 15.	Таталцал нөлөөллийн 3-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд	108
Хүснэгт 16.	Таталцал нөлөөллийн бүсүүдийн үнэлгээний нэгтгэл, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа 109	
Хүснэгт 17.	Нийслэл болон Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд буй аймаг сумтай үйлдвэрлэлийн кластер үүсгэх загвар схем	112
Хүснэгт 18.	Нутаг дэвсгэрийн орон зайн хүчин зүйлийн үнэлгээ /дүүргүүдийн хилээр/	115
Хүснэгт 19.	Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /Хороогоор/	117
Хүснэгт 20.	Газрын нэгдмэл сангийн үндсэн ангилал /2036 онд/	126

ОРШИЛ

Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний үндсэн зорилго нь Нийслэлийн хэмжээнд болон дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн хил хязгаарын доторх байгаль газарзүйн нөхцөл, газрын нөөц, түүний экологи эдийн засаг, орон зайн багтаамж, чадавхыг үнэлсний үндсэн дээр тухайн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд газрыг оновчтой, үр ашигтай эзэмших, ашиглах, хамгаалах, үр өгөөжийг нь сайжруулах бодлогыг тодорхойлон хэрэгжүүлэх арга хэмжээний менежментийг эрх зүй, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, төлөвлөлтөөр дэмжиж, газар эзэмшигч, ашиглагчдын эрх зүйн баталгааг хангаж, газрын кадастрыг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд оршино.

Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар болон Газар дэлхий ХХК, Геоботаник ХХК-ийн түншлэлийн хооронд 2020 оны 8 дугаар сарын 14-ны өдөр байгуулсан НХААГ/202001278/02/02 дугаар бүхий зөвлөх үйлчилгээний ажил гүйцэтгэх гэрээ болон гэрээний хавсралт болох ажлын даалгавар, ажил гүйцэтгэх төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэв.

МУ-н газрын тухай хуулийн 25.2-т Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд байгаль, газар зүйн нөхцөл, газрын нөөц, түүний экологи, эдийн засаг, орон зайн багтаамж, чадавхад зохицсон газрын менежментийн бодлогоор улс орны нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх 16-20 жилийн хэтийн чиглэлийн баримжаатай зураг төслийн баримт бичиг байна гэж заасан ба 25.3-т Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь **энэ хуулийн 25.2-т заасан хүрээнд** боловсрогдсон 12-16 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх зураг төслийн баримт бичиг байна гэж заасан байдаг. Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний ажлын даалгаварт 2021-2036 онд хүртэлх хугацаанд 3-н үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх бодлогын баримт бичиг байхаар тусгасан.

Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний суурь үзэл баримтлал, үндсэн чиглэл, МУ-н хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдтэй уялдуулсан бүс нутгийг хөгжүүлэх бодлого, төлөвлөлтийн шийдлийг “ЕРӨНХИЙ ХЭСЭГ” буюу 1-р ботид тусгав.

**БҮРЭЛДЭХҮҮН ХЭСЭГ НЭГ. НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЕРӨНХИЙ ХЭСЭГ**

**1.1. НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ АГУУЛГА, АРГА ЗҮЙ, ЗОРИЛГО, ЗАРЧИМ, СТРАТЕГИЙН
ЗОРИЛТ, ШИЙДВЭРЛЭХ ҮНДСЭН АСУУДЛУУД**

**1.1.1. Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний
агуулга**

Газар бол нийгмийн үнэлж баршгүй, юугаар ч орлуулшгүй баялаг юм. Энэ бол байгалийн гол баялаг, хүмүүсийн амьдрал, үйл ажиллагааны материаллаг нөхцөл, орон зай, үндэсний эдийн засгийн бүх салбарын байршил, хөгжлийн үндэс суурь, үл хөдлөх эд хөрөнгө, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн гол хэрэгсэл, хүчин зүйл, хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх гол эх үүсвэр зэрэг үүрэг гүйцэтгэдэг юм. Тиймээс газар нутгийг зохистой ашиглах, хамгаалах ажлыг зохион байгуулах, зүй зохистой төлөвлөх нь ард иргэдийн оршин байх, сайн сайхан амьдрах, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, улс, бүс нутаг, орон нутгийн хөгжлийг хангах хамгийн чухал суурь нөхцөл юм. Энэ утгаараа газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь хот байгуулах, хөдөө, ой, усны аж ахуйн хөгжүүлэх, үйлдвэр аж ахуйн салбарыг оновчтой байршуулах, төрөлжүүлэн хөгжүүлэх нийгэм, эдийн засгийн суурь харилцааг зохицуулах үүрэгтэй байдаг.

Зах зээлийн нийгэмд газрын гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанараар нь ангилал, зориулалтыг тогтоож дараах чиглэлээр эргэлтэд оруулж ашигладаг.

- 1. Үл хөдлөх хөрөнгийн*
- 2. Байгалийн нөөцийн*
- 3. Хүний амьдрах, үйлдвэр, үйлчилгээ, аж ахуйн салбарын орон зай, байршлын*
- 4. Экосистемийн үйлчилгээний*
- 5. Түүх соёлын үл хөдлөх болон хөдлөх өвийг хадгалан тээгчийн*

Нийслэлийн Газар зохион байгуулалтын зураг төсөл боловсруулах үндэслэл, хэрэгцээ, шаардлага, хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн одоогийн болон алс хэтийн зорилго, зорилт, стратегийн хүрээнд шийдвэрлэх тулгамдсан асуудлыг одоо хэрэгжиж газар зохион байгуулалтын болон нийслэл хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилт, төсөл боловсруулах, үндэслэл, арга зүй, газар ашиглалт, хамгаалалт, нөхөн сэргээлттэй холбоотой ажлын зураг төсөл, улс, нийслэл, бүс нутгийн онцлог, хөгжлийн чиг хандлага, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн зураг төслөөр тусгайлан зохицуулах асуудал зэргийг нэгдмэл системд авч үздэг ойлголт зарчмыг баримтлах шаардлагатай байна. Үүний зэрэгцээ онол, арга зүй, нэр томъёоны ойлголт, залгамж чанарыг хадгалахын зэрэгцээ, орчин үеийн шинэ ойлголт, эрх зүйн харилцааны ойлголт, хандлагыг нэмж оруулах, практик дээр өөрсдийгөө нотолсон уламжлалт болон орчин үеийн дизайн загварчлалын аргуудыг

нарийвчлан тайлбарлаж, хууль эрх зүйн үндэслэл сайтай боловсруулах хэрэгцээ шаардлага гарч байна.

Иймд газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн системийн платформ нь мэргэжил, арга зүйн талаасаа инженер-эдийн засгийн болон байгаль орчны инженерчлэлийн агуулга дээр суурилна. Платформ нь орон зайн хувьд нутаг дэвсгэрийн, газрын өмч, үл хөдлөх эд хөрөнгийн эрх түүнд суурилсан бусад эрхийн төрлүүд, газрын гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанарт суурилсан экологи-эдийн засгийн агуулгыг багтаасан блок-моделийн дизайн загвартай байх юм.

Хот гэх суурь ойлголтод хотын аж ахуйн болон эдийн засгийн хөгжлийн иж бүрдэл, хүн амын амьдралын чанар, нийтлэг эрх ашгийг хангах газар ашиглалт, төлөвлөлтөд суурилсан архитектурын болон инженерийн дэд бүтцийн хангамжийг сүлжээ, төвлөрөл, капиталыг хуримтлал хамаарч байна.

Газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийг чадварлаг төлөвлөж ашигласнаар л тухайн нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн үр ашгийн шалгуур үзүүлэлт, гадаад өнгө төрх, дизайн загвар, үзэмжийг хангах төдийгүй тухайн нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлж, эдийн засгийн үзүүлэлт, үр ашгийг дээшлүүлж чадна.

Дээр дурдсанаар нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний зураг төслийн баримт бичгийн бодлого, агуулга, хамрах асуудлыг Газрын тухай хуулийн 25.2.-т "Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд байгаль, газар зүйн нөхцөл, газрын нөөц, түүний экологи, эдийн засаг, орон зайн багтаамж, чадавхад зохицсон газрын менежментийн бодлогоор улс орны нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх 16-20 жилийн хэтийн чиглэлийн баримжаатай зураг төслийн баримт бичиг байна.", 25.3.-т "Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь энэ хуулийн 25.2-т заасан хүрээнд боловсрогдсон 12-16 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх зураг төслийн баримт бичиг байна." гэж тус тус тодорхойлж өгсний дагуу төлөвлөв.

Газрын харилцааны хууль эрх зүйн агуулга

Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Газрын тухай хууль эдгээр хуульд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль, эрх зүйн актын хүрээнд Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын өмчийн болон дараах бусад эрхийн төрлүүдийн агуулгаар төлөвлөнө. Үүнд:

Газрын нийтийн өмчийн эрхийг эзэмшигч нь төр, иргэний өмчийн эрхийг эзэмшигч нь Монгол улсын иргэн байна.

Төр нь нийтийн өмчийн эрх зүйн агуулгаар газар өмчлөгч байна.

Монгол улсын иргэн нь хувийн эрх зүйн агуулгаар газар өмчлөгч байна.

Газрын өмчийн эрхээс үүсэх дараах агуулга бүхий эрхийн төрлүүд байна.

1. Бусдын газрыг хязгаарлагдмал эрхтэйгээр ашиглах эрх буюу газрын узуфрукт эрх;

2. Бусад этгээдийн газар дээр барилга байгууламж барих эрх;
3. Дундын өмчийн эд хөрөнгийн эрхээс үүссэн газрын эрх (СӨХ газар болон түүнтэй адилтгах дундын өмчийн барилга, байгууламжийг өмчлөх эрхээс үүсэх газрын эрх, кондоминиум эрх);
4. Дайран өнгөрөх, нэвтэрч гарах сервитут эрх;
5. Зан заншлын эрхээр бэлчээрийн газрыг уламжлалт мал ахуйн зориулалтаар нийтээр дундаа болон хэсгээр дундаа өвлүүлэх эрхтэйгээр ашиглах эрх;
6. Ашгийн төлөө бус зорилгоор газар эзэмших, ашиглах
7. Захиргааны гэрээгээр ашиглах эрх, (түрээсийн гэрээ, төрийн тодорхой үүрэг гүйцэтгэх гэх мэт)

Нийслэлийн ГЗБЕТ-ийн ногоон хөгжлийн агуулга:

Нийслэлийн ГЗБЕТ-г ногоон хөгжлийн бодлогын дараах ойлголтод нийцүүлж төлөвлөв.

-“ногоон хот” гэж эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, харилцаа холбоо, нийтийн тээврийн ухаалаг дэд бүтэц, хог хаягдлын оновчтой менежмент бүхий хүний амьдралын тав тух, хөгжлийн боломжийг хангасан хот сууриныг;

-“ногоон хөгжил” гэж байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй, үр ашигтай ашигласан, экосистемийн үйлчилгээг тэтгэсэн, хүлэмжийн хийн ялгарал болон хаягдал багатай, нийгмийн оролцоог хангаж ядуурлыг бууруулах хөгжлийн загварыг

-“ногоон эдийн засаг” гэж байгаль орчны эрсдэл, доройтлыг багасгахын зэрэгцээ хүний сайн сайхан байдал, нийгмийн тэгш хүртээмжтэй байдлыг сайжруулах зорилго бүхий эдийн засгийг

-“ногоон өсөлт” гэж хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалах, нийгмийн оролцоог дэмжих, хүлэмжийн хийн ялгарал багатай эдийн засгийн өсөлтийг;

-“ногоон үйлдвэрлэл” гэж эрчим хүч, нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал болон хаягдал багатай, хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд эрсдэлгүй үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг;

-“экосистемийн үйлчилгээний төлбөр” гэж экосистемийн үйлчилгээг хүртэгч болон уг үйлчилгээг тогтвортой хадгалахад хувь нэмрээ оруулагчийн хооронд бий болгох төлбөрийн зохицуулалтын механизмыг.

Амьдралын чанарыг сайжруулах ойлголтын агуулга:

1. Хоол хүнсний аюулгүй чанартай хэрэглээ, хангамж,
2. Нийтийн орон сууц, гэр, хувийн сууцны тав тухтай чанарлаг, тансаг байдал, инженерийн дэд бүтцийн хангамж үйлчилгээ
3. Төрийн тэгш, шударга, шуурхай үйлчилгээ

4. Чанартай эрүүл мэндийн үйлчилгээ, амрах, сувилах, эрүүлжих орчны хангамж, боломж
5. Чанартай боловсрол, сурч хөгжих таатай орчин
6. Шилжилт хөдөлгөөн, нутагшил, суурьшилтын таатай орчин
7. Байгаль орчны хамгаалал, хүрээлэн буй орчны аюулгүй байдал,
8. Газар бусад үл хөдлөх хөрөнгө, хөдлөх хөрөнгө олж авах, аж ахуй эрхлэх эрхийн баталгаа, найдвартай байдал
9. Хувь хүн, гэр бүлийн аз жаргал, үнэ цэнэ, нэр төр, сэтгэл ханамж
10. Хувь хүний эд хөрөнгө, хогшил, хотын соёл, хувцаслалтын үзэмж, гоо зүй, чанартай ухаалаг хэрэглээ
11. Амьдралын хэрэгцээг хангасан цалин хөлс, ажлын байрны хангамж, нөхцөл, бүтээмж

Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний алсын хараа: Газрын чадавх нөөц, нэгдмэл санг үр ашигтай зүй зохистой ашиглан, тогтвортой болон ногоон хөгжлийн зарчмаар нийслэлийн хэмжээнд “Алсын хараа-2050”-ийн зорилго, зорилтыг газрын менежментийн бодлого, төлөвлөлтөөр дэмжин хүний амьдралын чанарыг сайжруулах, эрүүл аюулгүй орчин, нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэнэ.

Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний зорилго нь нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдалд нийцүүлэн 2021-2036 оны хугацаанд хэрэгжүүлэх газрын бодлогыг хэрэгжүүлэх, нэгдмэл сангийн удирдах, газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх, газрыг зүй зохистой, үр ашигтай, ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх цогцолбор арга хэмжээний зураг төслийн баримт бичгийг боловсруулахад оршино.

1.1.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ боловсруулахад баримталсан зарим, стратегийн зорилт

1.1.2.1. Хууль, эрх зүйн зарчмууд

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зарчим.

Нэгдүгээр зүйл.2. Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.

Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд заасан зарчим:

4 дүгээр зүйл. Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааны үндсэн зарчим

4.1.Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд дараах үндсэн зарчмыг баримтална:

- 4.1.1.улс, үндэснийхээ язгуур ашиг сонирхлыг эрхэмлэх;
- 4.1.2.хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах;
- 4.1.3.хууль дээдлэх;

- 4.1.4. нэгдмэл, харилцан уялдуулан зохицуулагдсан байх;
- 4.1.5. шуурхай, тасралтгүй байх;
- 4.1.6. бодит мэдээлэлд үндэслэх;
- 4.1.7. төрийн байгууллага, иргэд харилцан хариуцлага хүлээх;
- 4.1.8. үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэх;
- 4.1.9. нээлттэй байх.

Газрын тухай хуульд заасан зарчим

4 дүгээр зүйл. Төрөөс газрын талаар баримтлах зарчим:

4.1. Төрөөс газрын талаар дараах зарчмыг баримтална:

- 4.1.1. Монгол Улсын газар нутаг салшгүй бүрэн бүтэн, газрын сан нэгдмэл байх;
- 4.1.2. газар төрийн хяналт, хамгаалалтад байх;
- 4.1.3. газар өмчлөх, эзэмших, ашиглахад шударга ёс, тэгш байдлыг хангах;
- 4.1.4. газрыг хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу үндсэн зориулалтаар нь үр ашигтай, зохистой эзэмших, ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх;
- 4.1.5. хүн амын эрүүл мэнд, байгаль хамгаалал, үндэсний аюулгүй байдалд харшлах, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг алдагдуулах аливаа үйл ажиллагаа явуулахгүй байх.
- 4.1.6. газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтөд иргэдийн оролцоог хангах.
- 4.1.7. газар дээрх үл хөдлөх хөрөнгө нь тухайн газрын бүрдэл хэсэг байх.

Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль

7 дугаар зүйл. Удирдлагын үйл ажиллагааны үндсэн зарчим

1. Нийслэлийн удирдлага нь зохион байгуулалт, үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон бусад хуульд заасан үндсэн зарчмыг баримтална.

2. Нийслэлийн удирдлагаас чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ оршин суугчдынхаа хууль ёсны ашиг сонирхлыг эрхэмлэнэ.

3. Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, засаг дарга, үйл ажиллагаандаа иргэдийн санал бодол, нутаг дэвсгэртээ ажиллаж буй төр, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, сүм хийд, буяны болон сайн санааны байгууллага, олон түмний идэвх оролцоонд тулгуурлах зарчмыг баримтална.

Хот байгуулалтын тухай хууль

4 дүгээр зүйл. Хот байгуулалт, төлөвлөлтийн үндсэн зарчим

- 4.1. Хот байгуулалт, төлөвлөлтөд дараах үндсэн зарчим баримтална:
 - 4.1.1. Монгол Улсыг хөгжүүлэх үндэсний хөгжлийн стратегийг хангах;
 - 4.1.2. хүний аюулгүй байдал, байгаль экологи, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн тэнцвэрт байдлыг хангах;
 - 4.1.3. хот байгуулалтын үйл ажиллагаанд оролцогч этгээдийн эрх ашгийг тэгш хангах.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль

9 дүгээр зүйл. Хот, тосгоны удирдлагын үндсэн зарчим

Хот, тосгоны удирдлага нь үйл ажиллагаандаа ардчилсан ёс, шударга ёс, хууль дээдлэх болон оршин суугчдын ашиг сонирхлыг төлөөлөх үндсэн зарчим баримтална.

Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хууль

5 дугаар зүйл. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэхэд баримтлах зарчим

5.1.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуулийн 4.1-д заасан хот байгуулалт, төлөвлөлтийн үндсэн зарчмаас гадна дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1.нийтийн эрх ашгийг эрхэмлэх;

5.1.2.олон нийтийн оролцоог хангах.

Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан зарчим.

5.1.Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1.үндэсний язгуур эрх ашигт нийцсэн байх;

5.1.2.дэлхий нийтийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцсэн байх;

5.1.3.нэгдмэл, цогц, харилцан уялдаатай байх;

5.1.4.тогтвортой, тасралтгүй, залгамж чанартай байх;

5.1.5.тэнцвэртэй байх;

5.1.6.нөөц, эх үүсвэрт үндэслэсэн байх;

5.1.7.ил тод, нээлттэй байх;

5.1.8.судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн байх;

5.1.9.зорилго, зорилт хэмжигдэхүйц байх;

5.1.10.шалгуур үзүүлэлт нь зорилготой нийцэж байх;

5.1.11.төлөвлөлт нь үр дүнд чиглэсэн байх;

5.1.12.төлөвлөлтийн дээрээс доош, доороос дээш чиглэх тэнцвэрийг хангах;

5.1.13.бүх талын оролцоог хангасан байх;

5.1.14.төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг зохистойгоор хангах;

5.1.15.оролцогчдын хариуцлагын зарчим.

1.1.2.2. Мэргэжил арга зүйн дараах суурь зарчмууд

1. Ерөнхийгөөс нарийвчлал руу, нарийвчлалаас ерөнхий рүү чиглэсэн үндсэн суурь зарчим

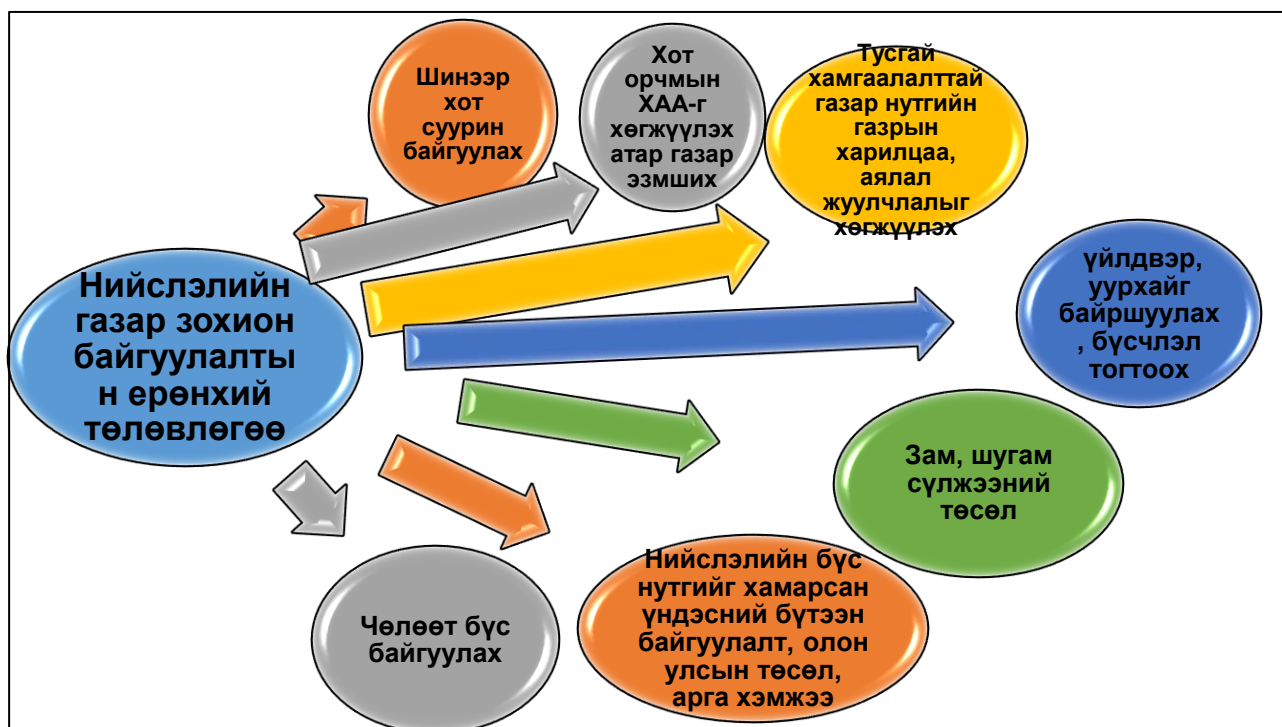
2.Бүсчлэлийн зарчим

3.Нутаг дэвсгэрийн зарчим

4.Системийн хандлагын зарчим

5.Газрын ангилал, зориулалт, зөвшөөрөгдсөн ашиглалтын төрлийн зарчим

Зураг 1. Газрын тухай хуулийн 25.1.5-д заасны дагуу улсын ГЗБЕТ-э дараа шатны төлөвлөлтөөр хэрэгжүүлэх суурь зарчмын схем.

Нийслэлийн ГЗБЕТ-тэй уялдуулах дараа шатны ГЗБТ-нд тусгах ажлын чиглэл
Газрын тухай хуулийн 25.3, 25.4-т заасны дагуу тухайн жилийн ГЗБТ-г
дараах ажлын чиглэлийг уялдуулж төлөвлөнө.

- Нийслэлийн ГЗБЕТ-нд тусгагдсан үндэсний болон Нийслэлийн хэмжээний бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээ хэрэгжих газрын байршилыг үндэслэн төлөвлөгөөний төслийг хэрэгжүүлэх газрын хил заагийг тогтоон улсын тусгай хэрэгцээнд авах ГЗБ-ын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

- Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний масштабын газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зургийг дараа шатны ГЗБТ-нд шууд хуулбарлахгүй бөгөөд тухайн шатны ГЗБТ-нд тавигдах зургийн масштабын стандартад нийцүүлэн хээрийн судалгаа хийж газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зургийг шинээр хийж төлөвлөлтөө хийж гүйцэтгэнэ.

- Газрын тухай хуулийн 25.1.5-д заасны дагуу дараа шатны ГЗБ-ын нарийвчилсан төлөвлөгөө хийгдэж ерөнхий хил заагийг нь тодотгон тогтоогдоогүй тохиолдолд улсын ГЗБЕТ-ний схемд тусгасны дагуу ангилал, зориулалтын газрын ерөнхий хил заагийг дараа шатны ГЗБТ-нд шууд тусгана.

- Нийслэлийн ГЗБЕТ-нд схемээр ангилал, зориулалт өөрчлөх газрын ерөнхий хил заагийг Газрын тухай хуулийн 25.1.5-д заасны дагуу дараа шатны ГЗБ-ын нарийвчилсан төлөвлөгөө хийгдэж ерөнхий хил заагийг нь тодотгон тогтоогдсон тохиолдолд уг тодотгосон хил заагийг дараа шатны ГЗБТ-нд шууд тусгана.

1.1.2.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний стратегийн зорилт.

1. Байгаль орчинд ээлтэй бус, нэгдсэн бодлого төлөвлөлтгүй хөгжлийн өнөөгийн байдлаас байгаль орчиндоо зохицсон, уламжлалт ахуй, соёлын үнэт зүйлсэд суурилсан нэгдмэл зорилго, уялдаатай, иргэдийн оролцоотой, хүний хөгжил, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тогтолцоонд шилжинэ.

2. Сумын газар, хүн хүч, хөрөнгө санхүү болон байгалийн нөөц, чадавхад суурилсан газрын харилцаа, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө болон эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төсөв, хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийг ногоон хөгжлийн агуулга, зарчимд нийцүүлэн боловсруулж хэрэгжүүлэх хөгжил, чадавхыг бүрдүүлнэ.

3. Төрийн өмчийн газар, байгалийн нөөцийг эд хөрөнгө баялгийн эрхээр удирдах, эзэмшиж, ашиглах, бизнесийн асуудлыг гэрээний эрх зүйн харилцаанд бүрэн шилжүүлнэ.

4. Газар, байгалийн бусад нөөцийг ашигласны төлбөр, татварыг ногоон эдийн засгийг дэмжих арга хэрэгсэл болгох санхүүжилт, урамшууллын оновчтой хөшүүргийг нэвтрүүлж, байгаль хамгаалал, хүний хөгжил, цэвэр технологийг дэмжих хөрөнгө оруулалтыг газрын менежментийн бодлогоор дэмжих.

5. Байгалийн нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал хаягдал багатай үйлдвэрлэл, хэрэглээг дэмжиж, ядуурлыг бууруулан ногоон ажил эрхлэлт, үйлдвэрлэлийг нутаг дэвсгэрийн маркетингийг хөгжүүлж, ногоон амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлнэ.

6. Бүс нутгийн байгалийн нөөц баялаг, сэргэх чадавхад нийцүүлэн хүн амын суурьшлыг төлөвлөн хөгжүүлнэ.

7. БО-г хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэн орчны бохирдол, газар, бэлчээр нутгийн доройтлыг бууруулж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг удаан хугацаанд тогтвортой хангана.

1.2. НИЙСЛЭЛИЙН НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН ГЗБЕТ БОЛОВСРУУЛАХ ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

1. Газрын тухай багц хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн агуулга, чиглэлийг гаргах.

2. Газрын нэгдмэл сангийн ангиллыг өөрчлөн шинэчлэх, удирдлага, төлөвлөлтийн тогтолцоо, газар зохион байгуулалтын системийг боловсронгуй болгох журам, заавар, арга зүй, аргачлал, стандартын чиглэлийг гаргах.

3. Газар, байгалийн нөөцийг эд хөрөнгө, активын хэлбэрт шилжүүлэн төр өмчийн эзэн, өмчлөгчийн хувьд хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрт тооцох, хувь хэмжээг тогтоох үндэслэл болгох механизм, арга хэрэгсэл болгож хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний чиглэлийг тогтоох.

4. Газар ашигласны төлбөрийн эдийн засгийн арга, хандлагыг өөрчилж газрын рентийн зарчим, системд шилжүүлэх чиглэлийг гаргах.

5. Газрын харилцаа, газар зохион байгуулалт, газрын нэгдмэл сангийн үндсэн 6 ангиллын ерөнхий бүсчлэл буюу хил заагийн ерөнхий схемийг боловсруулах.

6. Газар ашигласны төлбөрийг газрын гүйцэтгэх үүрэг (эд хөрөнгө, нөөц, экосистемийн үйлчилгээ, орон зай гэх мэт), экологи-эдийн засгийн үнэлгээнд суурилан газрын рентийн төлбөрийн зарчим, системд шилжүүлэхтэй уялдуулан газрын нэгдмэл сангийн үндсэн болон дэд ангилал, газар ашиглалтын төрөл, ангилал зүйг /таксон/ шинэчлэх чиглэлийг гаргах.

7. Газрын харилцаа, газрын эрхийн гэрчилгээ, гэрээний нөхцөл, болзлыг шинэчлэх агуулга, чиглэлийг гаргах.

8. Газрыг нэг ангиллаас нөгөө ангилалд шилжүүлэх, газарт учруулсан хохирол, нөхөн олговор, нөхөн төлбөрийг газрын гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагааны нөлөөлөл, учруулсан эдийн болон эдийн бус хохирол, үр шим, өгөөж, цаг хугацааны(геологийн нас, эрхийн хугацаа гэх мэт) хүчин зүйлд үндэслэн экологи-эдийн засгийн үнэлгээгээр тооцох хандлагыг тусгах.

1.2.1. Суурь үзэл баримтлалууд

Суурь үзэл баримтлал 1: Нийслэлийн ГЗБЕТ-г газрын дор дурдсан гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанарт нийцүүлэн боловсруулна

1. Газар нь хүний амьдрах, оршин байх анхдагч эрхийг хангах эд баялаг, орон зайн орчны үүрэг гүйцэтгэнэ.

2. Газар нь үл хөдлөх хөрөнгө бөгөөд түүнтэй бэхлэгдсэн эд зүйлс нь газрын бүрэлдэхүүн хэсэг байх ба нэгж талбар нь барьцаа, ипотек, концесс зэрэг хэлцлийн зүйл болох ашигт чанартай

3. Газар нь үйлдвэрлэлийн хүчин зүйл бөгөөд ХАА, ойн аж ахуйн салбарт үйлдвэрлэлийн үндсэн хэрэгсэл болох ашигт чанартай

4. Үйлдвэрлэх хүчний байршлын бааз суурь, орон зайн үүрэг гүйцэтгэнэ

5. Ландшафтын хэв шинж, тогтоц, ой, ус зэрэг газрын байгалийн бүрдэл хэсэг нь экосистемийн үйлчилгээ үзүүлж, аж ахуйн нөөцийн үүргийг гүйцэтгэнэ.

6. Капитал, актив, хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийн үүрэг гүйцэтгэнэ

7. Байгаль, нийгмийн түүх, соёлын үнэ цэнэ, эд өлгийн зүйлсийг агуулж хадгалагчийн үүрэг гүйцэтгэнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн:

Нийслэлд газрын гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанар, газрын өмчийн эрх, уг эрхээс уламжлагдсан бусад эрхийн төрүүдэд суурилсан газрын нэгдмэл сангийн бодлого, удирдлага, төлөвлөлт хуваарилалтын нэгдсэн тогтолцоо боловсронгуй болж, тогтвортой, ухаалаг газрын харилцаа төлөвшиж хөгжсөн байна.

Суурь үзэл баримтлал 2. Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Газрын тухай бусад хууль тогтоомжууд, Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай, Хот байгуулалтын багц хуулиуд, Байгаль орчны багц хуулиуд, Үндэсний аюулгүй байдал, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Алсын хараа-2050, тогтвортой болон ногоон хөгжлийн бодлого зэрэг төрийн бодлогын баримт бичгүүдийн бодлого зарчим, зорилт, хүрэх үр дүнд нийцүүлэн боловсруулна.

Хүлээгдэж буй үр дүн:

Үндсэн хууль, Иргэний хууль, байгаль орчны, газрын, хот байгуулалт, төлөвлөлтийн хууль тогтоомжид нийцсэн, Алсын хараа-2050, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, тогтвортой болон ногоон хөгжлийн бодлого, нутагшил, суурьшилтын ерөнхий схем зэрэг төрийн бодлогын баримт бичгүүдийн бодлого, зарчим, зорилтыг шингээсэн газрыг үр ашигтай, зүй зохистой ашиглах, хамгаалах 15 жилийн хугацаанд хэрэгжих газрын менежментийн тулгуур баримт бичигтэй болсон байна.

Суурь үзэл баримтлал 3. Уг төлөвлөгөөгөөр эхний ээлжид УБ хотын экологийн аюултай, эрсдэлтэй байдлыг бууруулах, улмаар үр дагаврыг арилгах цогц арга хэмжээг төлөвлөж, цар хүрээний хувьд нийслэлийн ГЗБЕТ-г УБ хотыг метрополитан хотын түвшинд боловсруулах бөгөөд байгаль-цаг уур, физик газар зүйн хүчин зүйл, экологийн даац, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эмзэг байдал, эрсдэлийн үнэлгээ, антропоген доройтол, бохирдлын нөлөөллөөс өөрөө цэвэрших чадавх, онцлогоор нь нутаг дэвсгэрийг ялган бүсчлэх, үүнд нийцүүлэн УБ хотын хүн амын хэт төвлөрлийг бууруулах, хөдөөгийн дүүрэг, дагуул хот, тосгон болон эдийн засгийн бусад бүсүүдтэй үйлдвэрлэлийн кластер үүсгэн хамтарч ажиллах замаар дагуул хот, хөдөө орон нутагт хүн амын шилжин суурьших нөхцөлийг бүрдүүлэх.

Хүлээгдэж буй үр дүн

1. УБ хотын экологийн аюултай, эрсдэлтэй байдал арилгах, төсөл, арга хэмжээнүүд хэрэгжиж газар, хөрс, ус, агаарын бохирдол, доройтлын сөрөг үр дагавар буурч, нөхөн сэргэж газар-хөрс-усны цогц менежмент хэрэгжиж, гамшгийн нөхцөл байдал арилсан байна.

2. Засгийн газрын 2018 оны 384 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө”-нд үндэслэн хэт төвлөрлийг сааруулах, экосистемийн доройтлыг нөхөн сэргээх зорилгоор газар ашиглалтын бүтцийг өөрчлөн байгуулах хүрээнд УБ хотоос гаргах байгууллага, аж ахуйн нэгжийн хуваарь төлөвлөгөө хэрэгжиж УБ хотын агаар, хөрс, усны бохирдлын эх үүсвэр бүрэн арилсан байна.

3. УБ хотоос айл өрх, иргэдийг хөдөө орон нутагт шилжин суурьшуулах Засгийн газрын газрын шинэтгэлийн хөтөлбөр хэрэгжиж гэр хорооллын агаар, хөрс, усны бохирдлын эх үүсвэр бүрэн арилсан байна.

Суурь үзэл баримтлал 4. Нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хувьд өөрийн орны газар зүйн байршлын онцлогийг харгалзан нийслэлийн газрын нэгдмэл санг өмчлөх, ашиглах, байгалийн баялгийн ашиглах эрхийг зайлшгүй нөхцөл үүссэнээс бусад тохиолдолд төр, Монгол улсын иргэн, үндэсний аж ахуйн нэгжийн эрх, мэдэлд байлгаж хөрөнгө оруулагчтай хийх хэлцэлд газрын эрхээ хөрөнгө сангийн эх үүсвэр болгох, Франчайзийн гэрээгээр эдийн бус хөрөнгийг ашиглах, өндөр технологи нэвтрүүлэх, нутагшуулах замаар хараат байдал, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний аюулгүй байдалд нийцүүлэн боловсруулна. Цаашид УБ хотын эдийн засаг, үйлдвэрлэлийн гол салбар нь нано, цахим технологи бүхий үйлдвэрлэл, дагуул хотод аж үйлдвэр, хөнгөн үйлдвэр, тосгонд ХАА-н үйлдвэрлэлийг төрөлжин хөгжүүлэх газрын менежментийн бодлого хэрэгжүүлэхээр төлөвлөнө. Үйлдвэрлэл, технологийн хөгжил нь газар, бусад нөөцийг үр ашигтай ашиглаж, үндэсний үйлдвэрлэлийг кластер үүсгэн импортыг орлож, экспортыг дэмжих төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хүлээгдэж буй үр дүн:

1. Газар, байгалийн нөөцийн эрх мэдлийг үндэсний үйлдвэрлэгчдэд олгосноор газрын эрхийн актив хөрөнгийн үүргээр эдийн засгийн эргэлтэд орж, гадаадын хөрөнгө оруулагчид франчайзийн гэрээгээр үйлдвэрлэлд ноу-хау нэвтрүүлж, биет бус хөрөнгө оруулалт хийж технологи нутагшуулж эцсийн бүтээгдэхүүн бүхий үндэсний брэндүүд бий болж импортын урсгал бага ч, экспортын хэмжээ нэмэгдэж, бизнест төрийн оролцоо багасаж, нийслэлийн эдийн засаг “солонгорсон” байна.

2. Эдийн засгийн бусад бүс нутаг, дагуул хот, тосгоны хөгжлийг дэмжих кластерын зарчмаар хөгжиж, УБ хотын хэт төвлөрөл саарч, экологийн даацад нийцсэн зохистой төвлөрөл, үйлдвэрлэл, технологийн бүтэц бүрдэж, УБ хотод хиймэл оюун ухаан, инновац, өндөр технологи, цахим технологийн үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжиж, дагуул хотуудад хүнд, хөнгөн үйлдвэрүүд шинээр байгуулагдаж, хөдөө аж ахуй-аж үйлдвэрийн цогцолборууд бий болж нийслэлийн хүнсний хангамжийг хот орчмын тосгон, эдийн засгийн бусад бүсүүдээс нийлүүлж, үндэсний үйлдвэрийн эко хүнсээр бүрэн хангагдсан байна.

1.2.2. Газар зохион байгуулалтын мэргэжил арга зүйн үзэл баримтлал

Газрын тухай хуулийн 24.1 дэх “Газар зохион байгуулалт нь газрын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, газрын кадастр эрхлэх, газрыг үр ашигтай, зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх, газар зүйн болон газрын харилцааны таатай орчин бүрдүүлэх зорилго бүхий цогцолбор арга хэмжээ мөн.” гэж заасныг мэргэжил, арга зүйн дараах үзэл баримтлалаар нарийвчилж төлөвлөв.

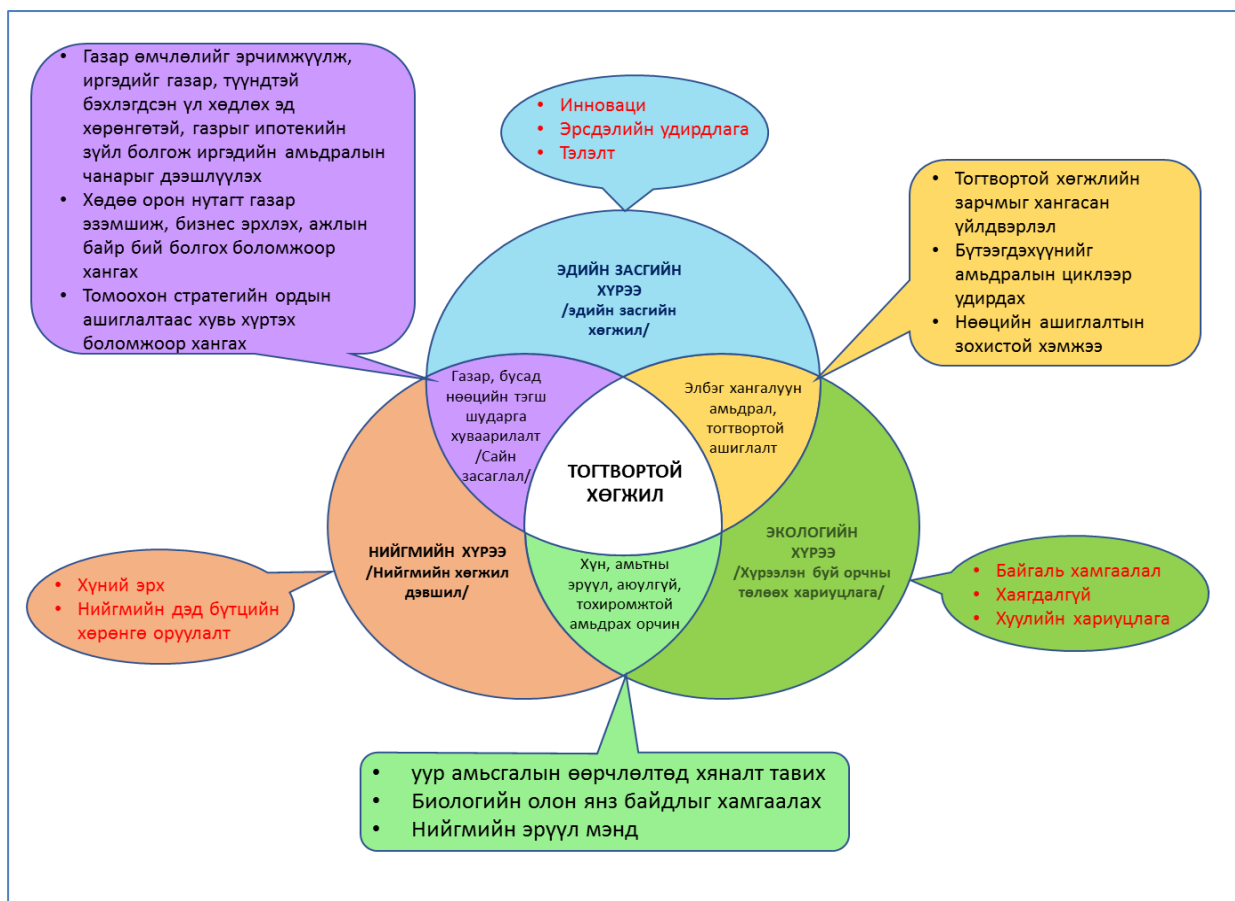
Хүснэгт 1. Мэргэжил, арга зүйн дараах үзэл баримтлал

№	Хуульд заасан агуулга	Төлөвлөх цогцолбор арга хэмжээний үзэл баримтлалын агуулга, чиглэл
1	Газрын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх	<p>Хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, газрын үл хөдлөх хөрөнгө олж авах, аж ахуй эрхлэх зэрэг Үндсэн хуулийн шаардлагыг хангахаар төлөвлөнө.</p> <p>Нийслэл, дүүрэг, хот, тосгоны түвшинд газрын засаглалын индекс, түүний агуулга, чиглэл, шалгуур үзүүлэлт тогтоож ангилал зориулалт бүрээр газар ашиглагч салбар, газрын эрх бүхий этгээдийн өнөөгийн байдалд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж цаашид төлөвлөгөөнд тусгах бодлого, чиглэл, арга хэмжээний хэрэгцээт байдлыг тогтоож төлөвлөнө.</p> <p>ГЗБЕТ-нд газрын ангилал зүйг нийслэлийн хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлт, удирдлагын системтэй уялдуулна.</p> <p>Оролцогч талууд, иргэдийн оролцоог хангаж төлөвлөнө.</p> <p>Захиалагч талын удирдамж, чиглэл, саналд үндэслэж төлөвлөнө.</p> <p>Газрын маргааны шалтгаан, үр дагаврыг тогтоож, зөрчил маргааны менежментийн чадавхыг сайжруулах арга хэмжээний чиглэлийг боловсруулна.</p> <p>Газрын гэрээний эрх зүйн чадамж, үр дүнг сайжруулах арга хэмжээний зөвлөмжийг боловсруулна.</p>
2	Газрын кадастр эрхлэх	<p>Өмнөх ГЗБЕТ-ний хэрэгжилтийг кадастрын мэдээллийн сангийн зураг, нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн тооллого, тайлантай давхцуулж дүгнэх, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилттэй харьцуулж дүгнэлт гаргах, цаашид олон зорилгот кадастрыг нэвтрүүлэх бодлого, чиглэл, арга хэмжээг нийслэлийн ГЗБЕТ-нд тусгах,</p> <p>төрийн нийтийн өмчийн газрын кадастрыг эрхлэх агуулга чиглэлийг боловсруулах, нийтийн ашиглалтын газрын менежментийг сайжруулах,</p> <p>Нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн ангилал, хуваарилалтын өнөөгийн байдалд үнэлгээ хийх, цаашид төлөвлөгөөнд тусгах хэрэгцээт байдлыг тодорхойлох</p> <p>ГЗБТ-г хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэрэгсэл нь газрын кадастр байхаар төлөвлөнө.</p> <p>Газрын экологи-эдийн засгийн үнэлгээнд суурилж газар ашиглалтын зориулалт, төрлийг өөрчлөх, газрыг эргүүлэн авах, газарт учруулсан экологийн болон нөхөн төлбөрийн харилцааг зохицуулах механизмыг нэвтрүүлэх зөвлөмжийг боловсруулах</p>
3	Газрыг үр ашигтай, зохистой ашиглах	<p>Газрыг тогтвортой, ногоон хөгжлийн агуулга зарчмуудыг баримтлан байгаль хамгаалал, нийгмийн болон эдийн засгийн үр ашиг, өгөөжийн төсөөллийг төлөвлөнө.</p> <p>байгалийн хүчин зүйлүүдийн өөр хоорондын болон хүн, байгалийн харилцан үйлчлэлийг зөв тодорхойлон газрын даац, бүтээх чадавх, үр ашигт нийцсэн газар ашиглалтыг төлөвлөнө</p> <p>Газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдалд нийцүүлэн газар ашиглалтын салбар хоорондын зохистой харьцаа, бүтцийг хангаж төлөвлөнө.</p>
4	Газар хамгаалах	<p>Газрыг хууль бусаар өөрийн мэдэлд авч ашиглахаас хамгаалах арга хэмжээний зөвлөмжийг боловсруулна.</p> <p>Хуульд заасан газрыг хамгаалах нийтлэг шаардлагыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Газрын хянан баталгааны дүгнэлт, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Газрын төлөв байдал, чанар, байгаль орчин, хүний эрүүл, аюулгүй орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэх үйлдвэр үйлчилгээг УБ хотоос гаргах арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Тусгай хамгаалалтад авах газар, бүх төрлийн зориулалттай хамгаалалтын бүс тогтоох газрын байршил, хил заагийг тогтоон төлөвлөнө.</p>

		<p>Экологийн тааламжтай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн газрыг хамгаалах зохион байгуулалт, эдийн засаг, эрх зүйн иж бүрэн инженерингийн цогц арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Ой, усны сан бүхий газрыг экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангах арга хэмжээ, чадавх, үр нөлөөг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Туул голын эргийн хамгаалалтын бэхлэгээний байршлын схем, хамгаалалтын бүсийн хил заагийг шинэчлэн тогтоох, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулна.</p>
5	Газар нөхөн сэргээх	<p>Газрын эрх бүхий этгээдийн газар нөхөн сэргээх газрын байршил хэмжээ, учруулсан хохирол, нөхөн сэргээх зардлын тойм хэмжээг тогтоож төлөвлөнө.</p> <p>Газрыг нөхөн сэргээхэд газрын эрх бүхий этгээдийн гэрээний үүрэг хариуцлагыг сайжруулах загвар зөвлөмжийг боловсруулах, гэрээг шинэчлэх, дүгнэх зөвлөмжийг боловсруулах</p>
6	Газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх	<p>Нийслэлийн бүх ангиллын газрын ашиглалтыг экологи-эдийн засгийн үнэлгээ, хөрөнгө оруулалт, барилгажилтын тооцоонд оруулж капиталжуулах, бүртгэх чиглэлийг боловсруулах</p> <p>Газрын хөгжүүлэлт хийх, магистрал зам, инженерийн байгууламж, шугам сүлжээний хангамжаар хангах газрын байршлын схем боловсруулах</p> <p>Ой, усны сан бүхий газрын экосистемийн үйлчилгээ, үнэ цэнэ, хил заагийг тооцож газрын үнэлгээ, төлбөр тогтоох хүчин зүйл болгож тооцох арга хэмжээг төлөвлөнө.</p> <p>Газрын экологи-эдийн засгийн үнэлгээ, хөрөнгө оруулалтын төсөөллийг үндэслэн газрын төлбөрийн бүсчлэлийн схемийг шинэчлэн боловсруулах</p> <p>Газрын төлбөрийн бусад бүс нутаг, хот суурины газрын төлбөрөөс 2-3 дахин их байхаар төлөвлөнө.</p> <p>Барилгажсан болон барилгажаагүй газрын үнэ, ашиг ижил тэнцүү байх эдийн засгийн механизм, арга хэрэгслийг нэвтрүүлж гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөлтөд хамруулж барилгажуулах сонирхол төрүүлэх, утаа гаргагч эх үүсвэрийн тоог бодитой бууруулах арга хэмжээг төлөвлөх</p> <p>газрыг ашигласнаар бий болох нэмүү өртөг, үр ашиг, газрын өнөөгийн үнэ цэнэ, үнэлгээ, төлбөрийн төсөөллийг тогтоож төлөвлөнө.</p>
7	Газар зүйн таатай орчин бүрдүүлэх	<p>газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтөөр газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдалд үндэслэн нутаг дэвсгэрийн хуваарь, хил заагийг шинэчлэх өөрчлөх үндэслэл, хувилбарын саналыг боловсруулах</p> <p>нутагшил суурьшил, дэд бүтэц, үйлдвэр, аж ахуйн салбаруудыг экологи, эдийн засаг, орон зайн хувьд оновчтой зохион байгуулж байршуулж төлөвлөнө.</p>
8	Газрын харилцааны таатай орчин бүрдүүлэх	<p>газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт, кадастрын үйл ажиллагаагаар газрын үндсэн ангилал шилжүүлэх,</p> <p>газар ашиглалтын зориулалтын бүс, ашиглалтын зориулалт, төрөл, ашиглалтын шаардлагыг тогтоох</p> <p>газрын сервитут тогтоох, орц, гарц гаргах газар ашиглалтыг эмхэлж цэгцлэх, горим, дэглэм тогтоох байршлын схем боловсруулах</p> <p>хөршийн эрхийг хангах, газрыг эргүүлэн авах, солих, чөлөөлөх, нөхөн олговор олгох зэрэг газар ашиглах, хамгаалах орон зайн таатай орчин бүрдүүлэх үйл ажиллагааг төлөвлөнө.</p>

Газрын тухай хуулийн 25 зүйлд заасныг үндэслэн нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газар ашиглалт, байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн асуудлуудыг цогцолбор байдлаар шийдвэрлэх тогтвортой хөгжлийн шийдлийн бодлого, зарчим, бүтэц, агуулгыг баримтална.

Зураг 2. Тогтвортой хөгжлийн схем зураг

1.2.3. Газрын тухай хууль тогтоомжийн хэрэг зөрчил, түүнд хариуцлага тооцох, газрын маргааныг бууруулахад чиглэсэн хууль дээдлэх, газрын засаглалыг сайжруулах үзэл баримтлал:

1. Нийслэлийн ГЗБЕТ боловсруулахад Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Газрын тухай багц хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах

2. Нийслэлийн ГЗБЕТ, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, тухайн жилийн ГЗБ-ын төлөвлөгөөний логик уялдаа, эрэмбэ дарааллын системийн хандлагыг боловсронгуй болгох

3. Газрын өмчийн болон бусад эрхийг төрлөөр газрын харилцааг зохицуулах, өмчлөлийн эрх нь бусад эрхээ “захирах” эрх зүйн тогтолцоог боловсронгуй болгож газрын харилцааны таатай орчин бүрдүүлэх

4. Газрын кадастрын зургийг хийхдээ хөршөөр хүлээн зөвшөөрүүлж акт үйлддэг тогтолцоонд шилжих журам зааврын агуулгыг боловсруулж газрын маргааныг эрс багасгана.

5. Газрын засаглалын индексийг нэвтрүүлж байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн харилцааны шинж чанар, үр дүнгээр газрын засаглалын үнэлгээний тогтолцоонд шилжих

6. Газрын харилцаа, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, газрын нэгдмэл санг цахим удирдлага, хяналтын тогтолцоог бүрэн нэвтрүүлж хөндлөнгийн нөлөөлөл, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх нөхцөлийг бүрдүүлэх

7. Гүйцэтгэх болон шүүх засаглалын хүрээнд ГЗБ-ын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн болон газрын эрхийн хууль бус хэрэг, зөрчил, хохирлыг газрын эд хөрөнгийн агуулгаар хариуцлага хүлээлгэж хохирол тооцох системд шилжүүлэх зөвлөмжийг боловсруулах

8. Нийслэлийн ГЗБЕТ боловсруулахад зорилтот бүлгүүдийн оролцоог хангах, санал авах

1.2.4. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний хүрээнд газар нутгийн хамгаалал, байгаль орчин-экологийн аюул, эрсдэлгүй, тэнцвэртэй байдалд хүрэх үзэл баримтлал:

Хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах Үндсэн хуулийн шаардлагыг хангахын тулд дараах үзэл санааг дэвшүүлж байна.

1. УБ хотын 6 дүүргийн нутаг дэвсгэрт газрын чадавх, даацыг тогтоож түүнд нийцсэн боломжит хүн амын тоо, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний чиглэл, төрөлжилтийг тогтоож, УБ хотоос шилжин суурьших хүн ам, байгууллага, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбаруудыг тогтоох, шийдвэрлэх арга зам, механизм, шийдлийг гаргах,

2. УБ хотын эвдэрсэн, элэгдсэн, бохирдсон, доройтсон газрыг экосистемийн хэмжээнд нөхөн сэргээж газар, агаар, хөрс, усны бохирдол, доройтлыг эрс бууруулах, арилгах

3. УБ хотын 6 дүүрэгт одоогийн суурьшсан газрын заагаар хот, тосгон бусад суурины ангиллын газрын хил заагийг шинэчлэн тогтооно.ой, усны сан бүхий газар, тусгай хамгаалалттай газраас шинээр хот, тосгон бусад суурины ангиллын газарт шилжүүлж ирээдийн суурьшлын бүсийг тэлэх, газрын эрх олгохыг зогсоох, өнөөгийн гэр хорооллын суурьшлын бүсэд ногоон хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн газрыг шинэчлэн зохион байгуулах ГЗБЕТ-ний схемийн боловсруулж хот, суурины газрын дахин төлөвлөлтийн нөхцөлийг бүрдүүлэх.

4. Нийслэлийн нийт нутаг дэвсгэрийн ой, усны сан бүхий газрын хил заагийг шинэчлэн тогтоож эдгээр ангиллын газрыг газар ойн болон усны аж ахуйн салбар, аялал жуулчлалаас бусад зориулалтаар газар ашиглах, барилга байгууламжийн зориулалтаар ашиглахыг хязгаарлахаар төлөвлөх

5. Усны нөөцийн хомсдол, агаар, хөрс, ус, орчны бохирдол, доройтолд нөлөөлж буй аж ахуйн жагсаалтын гаргаж хотоос нүүлгэж шилжүүлэх арга замыг тодорхойлох, УБ хотод шинээр ХАА-н түүхий эд боловсруулах, хорттой бодис үйлдвэрлэх, хадгалах, цуглуулах зориулалтаар газрын эрх олгох, газар дамжуулан түрээслэхийг хориглох үйл ажиллагааны чиглэлийн жагсаалтыг гаргах, батлуулах, мөрдүүлэх

6. Нийслэлийн экосистемийн үйлчилгээнд хамрагдах газар нутгийн хил заагийг тогтоох

7. Богд уулын ДЦГ, Хан хэнтийн ДЦГ, Горхи-Тэрэлжийн БЦГ, Хустайн БЦГ-ын хоорондын коридор газар нутгийн схемийг боловсруулах, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хамаарах тусгай хамгаалалттай газарт зэрлэг амьтдын амьдрах орчны тархац нутагт учирч буй ачаалал, дарамтыг бууруулахад чиглэсэн газар ашиглалт, хамгаалалтын бүсийг тогтоох, хамгаалалтын менежментийн чиглэл, зөвлөмжийг гаргах

8. Нэгж талбарын эрх бүхий этгээдийн газар ашиглалт, хамгаалалтын хүрээнд ногоон байгууламж байгуулах, нөхөн төлбөр төлөх эдийн засгийн арга хэрэгсэл, механизмыг боловсруулах, газрын эрхийн гэрээнд тусгах арга хэмжээний баримт бичгийн үзэл баримтлал, агуулга чиглэлийг боловсруулах

9. Газрын эрх бүхий этгээд өөрийн хөрөнгөөр экосистем, газар, газрын хэвлийг доройтлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлыг гаргах, газар ашиглалтын гэрээнд тусгах, дүгнэх, хариуцлага тооцох баримт бичгийн үзэл баримтлалын агуулга, чиглэлийг боловсруулах

10. Тариалангийн газрыг элэгдлээс хамгаалах ойн зурвас байгуулах, хөрс хамгаалах, хөрсний ялзмагийг нэмэгдүүлэх баримт бичгийн үзэл баримтлал, агуулга, чиглэлийг боловсруулах

11. Тусгай хамгаалалтад авах газар, байгалийн түүх соёлын объектын газрын хэмжээ, хил заагийг тогтоох

Дээр дурдсан үзэл баримтлалыг газрын үндсэн ангилал, зориулалт, салбаруудын газар ашиглалт, хамгаалалтын газар зохион байгуулалтын цогцолбор арга хэмжээ болгон төлөвлөнө.

1.2.5. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилтын үзэл баримтлал

1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г газрыг үр ашигтай зүй зохистой ашиглах зорилгоор нийслэлийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хэтийн төлөвт нийцүүлэн газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн зориулалтаар эрх үүсгэн бүсчлэн төлөвлөх, хот төлөвлөлт, архитектурын төлөвлөлт хийх

2. Нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн удирдлагын систем, эрхийг төрлийг боловсронгуй болгох зорилгоор газар ашиглалтын зориулалт, хэрэгцээний төрөлд үндэслэн ангилал зүйн тогтолцоог бүрдүүлэх баримт бичгийн төслийг боловсруулах

3. Газрын нэгдмэл санг зөвхөн орон зайн үүрэг ач холбогдлоор төдийгүй бусад олон үүрэг, ашигт чанараар нь ашиглалт, менежментийн бодлогыг тодорхойлох, төлөвлөх, бүх газар эдийн засгийн харилцаа, тооцооны хэрэгсэл байх

агуулга, чиглэлийг боловсруулах, газрын үнэлгээ, үнэ, төлбөр, нөхөн төлбөр тогтоох арга хэлбэр

4. Газар өмчлөлийг ангиллын зарчим баримтлах, суурьшил үүссэн газрын хил зааг тогтоож дараах гэр бүлийн хэрэгцээний газрыг иргэнд үнэгүй өмчлүүлэхээр төлөвлөнө. Үүнд:

- *Зуслангийн доторх нэгж талбарыг өмчлүүлэх*
- *Нийтийн орон сууцны доорх газрыг давхарлалтын зарчим, олон улсын хандлага, аргачлалаар өмчлүүлэх,*
- *Нийслэлийн хөдөөгийн ХАА аж ахуйн үйлдвэрлэл болон өрхийн аж ахуй эрхэлж буй гэр бүлийн хэрэгцээний газрыг өмчлүүлэх*

5. Газар ашиглалтын бүтцийн өөрчлөлт хийж хэт төвлөрлийг бууруулах, газар ашиглалтын оновчтой байршил, төрөлжилтийг дараах арга замаар шийдвэрлэхээр төлөвлөнө. Үүнд:

- *Наран туул, Хүчит шонхор, Далай ээж зэрэг томоохон зах худалдааны төвүүдээс үүдэлтэй хэт төвлөрөл, замын түгжрэл үүсгэдэг асуудлыг шийдэх хүрээнд өөр байршилд салбар байгуулах, газар зүйн алслагдсан байршил бүхий хэрэглэгчдэд ижил үнэ, үйлчилгээний нэр төрөл бүхий зах худалдааны төвийг ойртуулах газрын байршил хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх*
- *Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн үйлчилгээ үзүүлэх нийгмийн дэд бүтцийн хэрэгцээ, газрын байршил, хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх*
- *Нийслэлийн авто замын хөндлөн нэвт гарц бүхий зам, агаарын зам барих, өргөтгөх, нийтийн тээврийн замналыг өөрчлөх, шинээр замнал тогтоох, автобусны буудлыг нягтруулах, зорчигчдод ойртуулах, тохижуулах газрын байршил хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх, замын түгжрэлийн бууруулах бусад арга замыг тодорхойлж төлөвлөж түгжрэлийг бууруулах*
- *УБ хотын баруун захаас зүүн зах, Шинэ нисэх буудлыг холбосон суудлын цахилгаан галт тэрэгний замын хэрэгцээт газар, замнал, газрын байршил хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөж замын түгжрэлийг бууруулах*
- *УБ хотоос үе шаттайгаар нүүлгэн шилжүүлэх байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг улсын ГЗБЕТ-тэй уялдуулан нарийвчлан тодорхойлох, холбогдох яам, газартай уулзалт, хэлэлцүүлэг хийх, нүүлгэн шилжүүлэх хугацааг тохиролцох*

6. УБ хотоос алслагдсан дүүрэг болон бусад аймаг, сумдад шилжин суурьших өрхийн судалгаа авах, Засгийн газрын дэмжлэг тусалцаатайгаар шилжин суурьших өрхөд бизнес эрхлэхэд нь мал, амьтан, үр бордоо, хөрөнгө зээлийн тусламж үзүүлэх, газар эзэмшүүлэх, суурьшуулах, орон сууцжуулах цогц арга

хэмжээ хэрэгжүүлэх талаар Засгийн газрын тогтоолын төслийн агуулга, зарчмыг боловсруулах

7. Байршлын хувьд эдийн засгийн онц ач холбогдолгүй агуулахын аж ахуй, нөөцийн газруудыг нийслэлийн хөдөөгийн дүүрэг, өөр аймаг суманд нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээг боловсруулж газраа чөлөөлж авах

8. Газар ашиглалтын бүтцийн өөрчлөлтийн үед чөлөөлөгдсөн төрийг өмчийн газар, нэгж талбарын нөөцийн сан үүсгэж нийтийн эрх ашигт нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн хэрэгцээнд нийцүүлж өөр газраа солих зэргээр газрын менежментийг хэрэгжүүлэх

9. УБ хотын таталцлын бүсийн аж ахуйн төрөлжилт, хамтын ажиллагаа, кластер үүсгэх түүхий эд бүтээгдэхүүн нийлүүлэлт, өртгийн сүлжээ байгуулах арга хэмжээг, төлөвлөх

10. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн ХАА-н газрын ГЗБ-ын схем, сэлгээ, мелиораци, хөрс сайжруулалт арга хэмжээ боловсруулах, хиймэл хөрс бэлтгэх, нарийн ногооны хүлэмж, гидропоны аж ахуй, эрчимжсэн мал, амьтны аж ахуй, уламжлалт өрхийн МАА, тэжээлийн аж ахуй, жимс, жимсгэнэ, төмс, хүнсний ногооны аж ахуйн төрөлжилт, агуулах зоорь, Хөдөө аж ахуй эрхлэгчдийн эдлэн газрын байршил, хэмжээний төлөвлөлт

11. Барилын материал, түүхий эдийн олборлолтын үйлдвэрийн газрын байршил хэмжээ, эзэмшил, ашиглалт, үйлдвэрлэлийн бодлого тодорхойлох

1.3. ГАЗАР АШИГЛАЛТЫН ТОХИРОМЖТОЙ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНД НИЙЦҮҮЛЭН ГАЗРЫН НЭГДМЭЛ САНГИЙН УДИРДЛАГА, БОДЛОГО ТӨЛӨВЛӨЛТИЙГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ШИЙДВЭРЛЭХ АСУУДЛЫН ЧИГЛЭЛ

1.3.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний цогцолбор арга хэмжээний ерөнхий чиглэл

1. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд газрын ангилал, зориулалт бүрээр газрын экологийн доройтлыг ландшафт, экосистемийн хэмжээнд хамгаалах төрөл бүрийн хамгаалалтын бүсийн хил зааг, экологийн коридор байгуулах бүсийн хил зааг, суурьшил, барилгажилтаас чөлөөлөх, хориглох, хязгаарлах бүсийн хил зааг, доройтсон газрыг нөхөн сэргээх, ачааллыг бууруулах газрын хил зааг, экологийн нөхөн төлбөрийг тогтоох бүсийн хил зааг экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэнийг газрын үнэлгээ, үнэд тооцох бүсийн хил заагийг тус тус тогтоох арга хэмжээг төлөвлөх

2. Газрын ангилал, зориулалт бүрээр газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх хөрөнгө оруулалт хийх газар болон бусад нөөцийн ашиглалт, хамгаалалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх газрын байршил хэмжээ, ашиглалтын зориулалтыг тогтоох, ландшафтыг сайжруулах, газар хөгжүүлэлт, хамгаалалт,

нөхөн сэргээлт хийх, хиймэл ландшафт бүхий нутаг дэвсгэрийн маркетингийг хөгжүүлж газар нутгийн үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх

3. газрын нэгдмэл сангийн тоо бүртгэл, газрын татвар, төлбөрийн системийг нийгэм, эдийн засаг, экологийн харилцааг зохицуулах суурь хөшүүрэг арга хэрэгсэл болгох, газрын гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанарыг илэрхийлсэн олон зорилго, зориулалт бүхий кадастрын системийг нэвтрүүлэх, газрын үл хөдлөх хөрөнгийн татвар, түрээсийн үнийн нөхцөлийг бүрдүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх

4. газрын зах зээлийг хөрөнгийн зах зээлийн суурь зарчимд нийцүүлэх, газрын үл хөдлөх хөрөнгө газрын кадастрыг зөвшөөрөгдсөн ашиглалтын төрлийн хэм хэмжээ, үнэн зөв, найдвартай хэмжил бүхий газрын эрхийн кадастр, газрын гүйцэтгэх үүрэг, ашигт чанараар нь үнэлсэн үнэлгээ, үнэ, татвар, төлбөр, нөхөн төлбөрийн системд суурилсан санхүү татварын кадастр газрын харилцааны ухаалаг цахим системийг бүрдүүлэх, газрын маргааныг бууруулах арга хэмжээ

5. Оновчтой байршил бүхий нийгмийн дэд бүтэц, төр, олон нийтийн үйлчилгээг замын түгжрэлийг багасгах, дэд бүтэц, нийтийн тээврийн зохистой, оновчтой сүлжээг байгуулах орон зай, газрын байршил, замнал, инженерийн болон нийгмийг дэд бүтцийн хэрэгцээнд газрыг эргүүлэн авах буюу солих, нөхөн олговор тогтоох газрын байршил хэмжээний чиглэл

6. Нийтийн орон сууцны хорооллын төлөвлөлтөд ногоон байгууламж, СӨХ-ийн буюу кондоминиумын газрын хүрэлцээ, хэмжээний норматив тогтоох, эрүүл, ая тухтай, таатай орчин бүрдүүлэх арга хэмжээний чиглэл

7. Нийслэлийн дүүргүүдийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хуваарь, хилийн цэсийг оновчтой тогтоох, эдгээрийн хувилбаруудын схемийг боловсруулах (Саналын түвшинд)

8. Нийслэлийн өнөөгийн хөгжлийн бодлого, чиглэлийг тогтвортой болон ногоон хөгжлийн суурь агуулга, зарчимд нийцүүлэх, иргэдийн оролцоо, санаачилгад тулгуурлан хөгжих, хандлага арга барилыг нэвтрүүлэх арга хэмжээний чиглэл

9. ГЗБЕТ-ний хүрээнд хэрэгжүүлэх газар, байгаль хамгаалал, нөхөн сэргээлт, нийгэм, эдийн засгийн төсөл, арга хэмжээний нэр төрөл, цар хүрээг тодорхойлох

10. Хэт төвлөрлийг сааруулах хүрээнд улсын ГЗБЕТ-нд нийцүүлэн УБ хотоос орон нутагт шилжин суурьших иргэд, айл өрхөд дэмжлэг үзүүлэх, зохицуулах газрын менежментийн бодлогоор арга хэмжээ

11. Газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдүүлэх, ногоон хөгжлийг дэмжих, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэхэд дотоод нөөц бололцоо, гадаад хүчин зүйлийг ашиглах арга хэмжээ

12. Газрын өмчийн болон бусад эрхийн төрөл, ангилал, зориулалтын эрхийн бүс, зөвшөөрөгдсөн ашиглалтын төрлийн ангилал зүйг тогтоож батлуулах, үүнд нийцүүлэн хот төлөвлөлт, барилгажилтын зураг төсөл, архитектурын шийдлийг

газрын ангилал зүйг мөрдөж байх тогтолцоог энэ төлөвлөгөөгөөр тогтоох, газрыг шинэчлэн зохион байгуулах, иргэн өмчийн газраар хувь нийлүүлэхэд газрын эрхийн баталгааны үзэл санааг боловсруулах

13. Орон сууцны хорооллын төлөвлөлтөд ногоон байгууламж, авто зогсоол, гаражийн СӨХ-ийн буюу кондоминиумын газрын хүрэлцээг хангах арга хэмжээ хэрэгжих хорооллын байршлын схем

14. Эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хүрээнд гэр хорооллын газрыг шинэчлэн зохион байгуулж эзэмшил газрыг солих буюу эргүүлэн авахад нөхөн олговрын, өмчийн газрыг худалдаж авч дэд бүтцийн сүлжээний болон сервитут тогтоох газрын байршлын ерөнхий схем, гэр хорооллын иргэд өөрсдийн газраар хувь нийлүүлж СӨХ-ийн буюу кондоминиумын газар байгуулах арга хэмжээний чиглэл

15. Иргэд аж ахуй эрхлэх, газрын болон бусад үл хөдлөх хөрөнгө олж авах эрхээ хамгаалуулах, байгаль орчныг хамгаалах Үндсэн хуулийн журамт үүргээ хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

16. Дүүрэг бүрд рекреацийн газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн сувиллын төвүүд болон цэцэрлэгт хүрээлэн, биеийн тамирын наран шарлагын талбай байгуулах газрын байршил, хэмжээний асуудал

17. Түүх соёлын үл хөдлөх эд хөрөнгийн зүйлс байршиж буй газар нутагт хөгжүүлэлт хийж брэнджүүлэх, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгох, нутаг дэвсгэрийн үнэ цэнэ, маркетингийн арга хэрэгслүүдийг нэвтрүүлэх, хөгжүүлэх арга хэмжээ

18. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах, дасан зохицох, газрын доройтлыг бууруулах, биологийн олон янз байдлын нөөцийг зүй зохистой ашиглах, байгаль хамгаалал, ногоон хөгжилд суурилсан нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн шийдлүүдийг цогц байдлаар боловсруулах асуудал

19. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт инженерийн байгууламж, ариутгах татуургаар хангагдсан газрын хэмжээг нэмэгдүүлэх, оршуулгын газар, хог хаягдлын менежментийг эдийн засгийн арга механизм, арга хэрэгсэлд суурилж шийдвэрлэх төсөл, арга хэмжээ

20. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн бохирдсон доройтсон газрыг эрүүлжүүлэхэд газрын эрхийн гэрээнд эдийн засгийн арга механизм, арга хэрэгсэлд суурилж шийдвэрлэж байх арга хэмжээний чиглэлийг тусгана.

21. Нийслэлийн хэмжээнд газрын өмчийн болон бусад эрхийн төрөл, салбар хоорондын газрын бодлого төлөвлөлт, газар зохион байгуулалт, кадастр, бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоо, үйлчилгээний системийг бүрдүүлэх арга хэмжээ

22. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г газарт буулгах, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, төсөл, арга хэмжээ, тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын санхүүжилтийн асуудал

1.3.2. Улсын хөгжлийн бодлого хөтөлбөртэй уялдуулах НГЗБЕТ-нд тусгах үндсэн чиглэл

1.3.2.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилт, арга хэмжээний чиглэл

Алсын хараа-2050. Хотын сайн засаглал

Зорилт 9.4.Хууль, эрх зүйн тогтвортой орчинтой, хотын дүрэм, стандартыг хангуулсан сайн засаглалтай хот болно.

НГЗБЕТ-нд тусгах арга хэмжээний үндсэн чиглэл

1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г хууль дээдлэх ёсыг хэрэгжүүлэх зарчмыг мөрдөж боловсруулахын зэрэгцээ, нийслэл, дүүргийн тухай жилийн ГЗБ-ын төлөвлөгөөг ГЗБЕТ-ний байгаль хамгаалал, нийгэм, эдийн засгийн агуулга, зорилго, зорилт, газрын ангилал, зориулалтын бүс, байршил хэмжээтэй нийцүүлэн төлөвлөж, үндсэн чиглэл хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, төсөв, хөрөнгө оруулалттай уялдуулан төлөвлөж хэрэгжүүлж байх тогтолцоог боловсронгуй болгох.

2. Нийслэлийн ГЗБЕТ, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, тухайн жилийн ГЗБ-ын төлөвлөгөөний логик уялдаа, эрэмбэ дарааллын системийн хандлагыг боловсронгуй болгох

3. Газрын өмчийн болон бусад эрхийг төрлөөр газрын харилцааг зохицуулах, өмчлөлийн эрх нь бусад эрхээ “захирах” эрх зүйн тогтолцоог боловсронгуй болгож газрын харилцааны таатай орчин бүрдүүлнэ.

4. Иргэний хуульд заасныг үндэслэн ГЗБЕТ болон тухайн жилийн төлөвлөгөөнд газрын бүрдэл хэсэг, салшгүй эрхийг иж бүрэн хангаж байх газрын орон зайн шийдэлтэй байхаар төлөвлөнө.

5. Газрын кадастрын зургийг хийхдээ хөршөөр хүлээн зөвшөөрүүлж акт үйлддэг тогтолцоонд шилжих журам зааврын агуулгыг боловсруулж газрын маргааныг эрс багасгана.

6. Одоогийн зуслангийн барилгажсан газрыг хот, тосгон бусад ангиллын газарт шилжүүлж өмчлүүлэх, хязгаарлагдмал хугацаагаар бохирын шугам, хог хаягдал зайлуулах үйлчилгээгээр үйлчилж гэр хороолол болохоос урьдчилан сэргийлэхээр төлөвлөнө.

7. Газрын засаглалын индексийг нэвтрүүлж байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн харилцааны шинж чанар, үр дүнгээр газрын засаглалын үнэлгээгээр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дүгнэх тогтолцоонд шилжихээр төлөвлөнө.

8. Газрын харилцаа, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, газрын нэгдмэл сангийн цахим удирдлага, хяналтын тогтолцоог бүрэн нэвтрүүлж хөндлөнгийн нөлөөлөл, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

9. Гүйцэтгэх болон шүүх засаглалын хүрээнд ГЗБ-ын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн болон газрын эрхийн хууль бус хэрэг, зөрчил, хохирлыг газрын эд

хөрөнгийн агуулгаар хариуцлага хүлээлгэж хохирол тооцох системд шилжүүлэх зөвлөмжийг боловсруулна.

10. Нийслэлийн ГЗБЕТ боловсруулахад олон нийт, нийгмийн зорилтот бүлгүүдийн оролцоог хангах, санал авч олон нийтийн эрх ашиг, саналд нийцүүлэн боловсруулна.

11. Монгол улсын иргэн өмчийн газраа бусдад узуфрукт эрхээр эзэмшүүлэх, түрээсээр ашиглуулах эрх зүйн харилцаа, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх асуудлыг боловсронгуй болгож газрыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, газрын маргааныг бууруулах зөвлөмжийг боловсруулах

12. Нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн удирдлагын систем, эрхийг төрлийг боловсронгуй болгох зорилгоор газар ашиглалтын зориулалт, хэрэгцээний төрөлд үндэслэн ангилал зүйн тогтолцоог бүрдүүлэх баримт бичгийн төслийг боловсруулах

13. Газрын нэгдмэл санг зөвхөн орон зайн үүрэг ач холбогдлоор төдийгүй бусад олон үүрэг, ашигт чанараар нь ашиглалт, менежментийн бодлогыг тодорхойлох, төлөвлөх, бүх газар эдийн засгийн харилцаа, тооцооны хэрэгсэл байх агуулга, чиглэлийг боловсруулах, газрын үнэлгээ, үнэ, төлбөр, нөхөн төлбөр тогтоох арга хэлбэрийг тогтоох

14. Газар өмчлүүлэхэд ангиллын зарчим баримтлах, суурьшил үүссэн газрын хил зааг тогтоож дараах гэр бүлийн хэрэгцээний газрыг иргэнд үнэгүй өмчлүүлэхээр төлөвлөнө. Үүнд:

- Зуслангийн доторх нэгж талбарыг өмчлүүлэх
- Нийтийн орон сууцны доорх газрыг давхарлалтын зарчим, олон улсын хандлага, аргачлалаар өмчлүүлэх,
- Нийслэлийн хөдөөгийн ХАА аж ахуйн үйлдвэрлэл болон өрхийн аж ахуй эрхэлж буй гэр бүлийн хэрэгцээний газрын өмчлүүлэх

15. Одоо гэр бүлийн хэрэгцээнд ашиглаж байгаа энэ төлөвлөгөө, хотын хөгжлийн төлөвлөгөөгөөр нийтийн орон сууцны хороолол барих, хувийн орон сууцны хороолол хэвээр хадгалагдах гэр бүлийн хэрэгцээний нэгж талбарын газрыг өмчлүүлэх

16. Хотын засаглал, газрын нийгэм, эдийн засгийн суурь харилцаа нь хотын дүрмийн суурь үндэслэл болгох, газрыг зүй зохистой ашиглах, хамгаалах иргэдийн оролцоо нь хотын соёлын нэг гол үзүүлэлт байх агуулга чиглэлийг боловсруулна.

17. Нийслэлийн иргэдийг газар ашиглах, газартай харьцах соёлд суралцах, ногоон эдлэн газар, хороолол байгуулах эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжих газрын бодлогыг боловсруулах

1.3.2.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний хүрээнд газар нутгийн хамгаалал, байгаль орчин-экологийн аюул, эрсдэлгүй, тэнцвэртэй байдлыг хангах зорилт, арга хэмжээний чиглэл

Алсын хараа-2050. Орчин төвтэй шийдэл

Зорилго 9. Амьдрахад таатай, байгаль орчинд ээлтэй, хүн төвтэй ухаалаг хот болгон хөгжүүлнэ.

Зорилт 9.2. Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангасан, хүлэмжийн хийн ялгарал багатай ногоон технологи бүхий амьдралын таатай орчинтой хот болно.

НГЗБЕТ-нд тусгах арга хэмжээний үндсэн чиглэл

1. УБ хотын 6 дүүргийн нутаг дэвсгэрт газрын чадавх, даацыг тогтоож түүнд нийцсэн боломжит хүн амын тоо, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний чиглэл, төрөлжилтийг тогтоож, УБ хотоос шилжин суурьших хүн ам, байгууллага, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбаруудыг тогтоох, шийдвэрлэх арга зам, механизм, шийдлийг гаргах,

2. УБ хотын эвдэрсэн, элэгдсэн, бохирдсон, доройтсон газрыг экосистемийн хэмжээнд нөхөн сэргээж газар, агаар, хөрс, усны бохирдол, доройтлыг эрс бууруулах, арилгах арга хэмжээг төлөвлөнө.

3. УБ хотын 6 дүүрэгт одоогийн суурьшсан газрын заагаар хот, тосгон бусад суурины ангиллын газрын хил заагийг шинэчлэн тогтооно.ой, усны сан бүхий газар, тусгай хамгаалалттай газраас шинээр хот, тосгон бусад суурины ангиллын газарт шилжүүлж иргэдийн суурьшлын бүсийг тэлэх, газрын эрх олгохыг зогсоох, өнөөгийн гэр хорооллын суурьшлын бүсэд ногоон хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн газрыг шинэчлэн зохион байгуулах ГЗБЕТ-ний схемийн боловсруулж хот, суурины газрын дахин төлөвлөлтийн нөхцөлийг бүрдүүлэх.

4. Нийслэлийн нийт нутаг дэвсгэрийн ой, усны сан бүхий газрын хил заагийг шинэчлэн тогтоож эдгээр ангиллын газрыг газар ойн болон усны аж ахуйн салбар, аялал жуулчлалаас бусад зориулалтаар газар ашиглах, барилга байгууламжийн зориулалтаар ашиглахыг хязгаарлахаар төлөвлөх

5. Усны нөөцийн хомсдол, агаар, хөрс, ус, орчны бохирдол, доройтолд нөлөөлж буй аж ахуйн жагсаалтын гаргаж хотоос нүүлгэж шилжүүлэх арга замыг тодорхойлох, УБ хотод шинээр ХАА-н түүхий эд боловсруулах, хортой бодис үйлдвэрлэх, хадгалах, цуглуулах зориулалтаар газрын эрх олгох, газар дамжуулан түрээслэхийг хориглох үйл ажиллагааны чиглэлийн жагсаалтыг гаргах, батлуулах, мөрдүүлэх арга хэмжээг төлөвлөнө.

6. УБ хотоос байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй ХАА-н бүтээгдэхүүний анхан шатны боловсруулалт хийх, бусад үйлчилгээ, хоёрдогч түүхий эд цуглуулах нөөцийг агуулах, боловсруулах үйлдвэр, нефть шатахууны нөөцийн агуулах

зэргийн газар ашиглалтыг өөрчлөн байгуулах жагсаалтыг гаргах, хүнд үйлдвэр байгуулахыг хориглож төлөвлөнө.

7. Усны нөөцийг хуримтлуулах хөв цөөрөм далан байгуулах тохиромжтой газрын байршлыг тогтоох, хуримтлагдсан усыг ногоон байгууламжийн усалгаа, ХАА, ойн аж ахуй зэрэгт олон зориулалтаар зохистой ашиглах схем боловсруулах.

8. Ус ихээр хэрэглэдэг ундаа, архи пивоны үйлдвэрийн салбаруудыг усны нөөц, ихтэй дэд бүтэц хөгжсөн эдийн засгийн бусад бүсэд шилжүүлэх асуудлыг үе шаттайгаар газрын эрхийн гэрээ, төлбөрийн механизмаар зохицуулж УБ хотын усны нөөцийн хомсдолын эрсдэлээс хамгаална.

9. Нийслэлийн экосистемийн үйлчилгээнд хамрагдах газар нутгийн хил заагийг тогтоож, газрын төлбөрийн бүсийг шинэчлэн тогтоож төлөвлөх

10. Богд уулын ДЦГ, Хан Хэнтийн ДЦГ, Горхи-Тэрэлжийн БЦГ, Хустайн БЦГ-ын хоорондын зэрлэг амьтны шилжих хөдөлгөөний коридор газар нутгийн схемийг боловсруулах, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хамаарах тусгай хамгаалалттай газарт зэрлэг амьтдын амьдрах орчны тархац нутагт учирч буй ачаалал, дарамтыг бууруулахад чиглэсэн газар ашиглалт, хамгаалалтын бүсийг тогтоох, хамгаалалтын менежментийн чиглэл, зөвлөмжийг гаргах

11. Хог хаягдлын цэгт хөгжүүлэлт хийх, хот доторх оршуулгын газрыг дахин зохион байгуулах

12. УБ хотын дүүрэг, дүүрэг дундын болон дагуул хот бүрд ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн талбайг боломжит бүх байршилд нэмэгдүүлж төлөвлөнө.

1.3.2.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм, эдийн засгийн бодлого, зорилт, арга хэмжээний чиглэл

Алсын хараа-2050. Хүн төвтэй хот

Зорилт 9.1. Иргэдийнхээ хөгжих боломжийг хангасан хөдөлмөрийн үнэлэмж өндөртэй эрүүл чийрэг, бүтээгч, оюунлаг иргэдтэй хот болно.

НГЗБЕТ-нд тусгах арга хэмжээний үндсэн чиглэл

Улаанбаатар хотын эдийн засгийн хөгжил, төрөлжилтийг хиймэл оюун ухаан, цахим технологид суурилсан цахилгаан хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, эдгээрийн эд анги, сэлбэг хэрэгсэл, өндөр технологийн инновацын үйлдвэрлэл, үйлдвэрлэх үйлдвэр, бүх төрлийн хөнгөн үйлдвэр, банк, санхүү, хөрөнгийн биржийн үйлчилгээ, аялал жуулчлал, алт мөнгөн болон бусад үнэт эдлэл, брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлээр төрөлжихөд газрын бодлогыг чиглүүлж төлөвлөнө.

Аэросити хотод чөлөөт бүс байгуулж экспортын чиглэлтэй хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхээр тусгай хэрэгцээнд авах газрыг төлөвлөнө.

Цахим, технологид суурилсан үйлдвэрлэл-технологийн паркийг ШУТИС –д тулгуурлан байгуулах газрын байршил, хэмжээний схемийг боловсруулна.

нийслэлийн ГЗБЕТ-г газрыг үр ашигтай зүй зохистой ашиглах зорилгоор нийслэлийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хэтийн төлөвт нийцүүлэн газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн зориулалтаар эрх үүсгэн бүсчлэн төлөвлөх, хот төлөвлөлт, архитектурын төлөвлөлт хийх

Шинэ дагуул хот, шинэ дэд төвүүдэд биеийн тамир спортын нэгдсэн болон төрөлжсөн цогцолбор төвүүдийг байршуулах газрыг төлөвлөнө.

Гэр бүлийн хэрэгцээний газар өмчлөгч, эзэмшигч иргэд өөрсдийн газраар болон өөрсдийн хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтээр хувь нийлүүлж зураг төслийн дагуу орон сууц барихыг дэмжих

Хотын суурьшлын бүсийн газар ашиглалтын төлөвлөлт, газрын бүртгэл, кадастрыг хорооллын тогтолцоонд шилжүүлж ая тухтай тавлаг орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Инженерийн дэд бүтцийн хүчин чадал, хамрагдах газар нутгийн хэмжээг нэмэгдүүлэх хэмжээ, газрыг солих буюу эргүүлэн авах газрын байршил, хэмжээ, нөхөн олговрыг тойм хэмжээг тогтооно.

Ашиглалт багатай болон нийтийн эзэмшлийн газрыг үр ашигтай ашиглах, удирдах, хөгжүүлэх, эдийн засгийн чөлөөт эргэлтэд оруулах тогтолцоог бүрдүүлж олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгоно.

Зам, шугам сүлжээний газрын байршлын схем, замын түгжрэлийг бууруулах худалдаа, үйлчилгээний олон төв, захын газрын байршил, хэмжээ, газар чөлөөлөх арга хэмжээний чиглэлүүдийг боловсруулах

Богд хан төмөр замын байршлын схемийг УБХНН-тэй хамтарч тогтоон тусгай хэрэгцээнд авах арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.

Дагуул хот, тосгоныг холбосон хурдны авто замын замнал, байршил, хэмжээ, нөхөн олговор, газар чөлөөлөх арга хэмжээг боловсруулах

Хот, суурины газрыг дахин төлөвлөлтөд оруулах, газраар хувь нийлүүлэхэд газрын эрхийн харьяалал, өмчийн болон бусад эрхийн төрөл, ашиглалтын зориулалтаар газрын бүртгэл хийх, хөрөнгө оруулалтад тооцох арга зүйн агуулга чиглэлийг боловсруулах

1.3.2.4. Газар ашиглалтын бүтцийн өөрчлөлт хийж хэт төвлөрлийг бууруулах, замын түгжрэлийг багасгах газар ашиглалтын зориулалт, салбаруудын болон аж ахуйн төрөлжилтийг оновчтой тогтоож байршуулах зорилт, арга хэмжээний чиглэл

Алсын хараа-2050. Дагуул хот

Зорилт 9.5. Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлал, соёлын үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг бий болгосон, Зүүн хойд Азийн тээвэр, логикийн болон олон улсын харилцааны зангилаа төв болсон дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.

НГЗБЕТ-нд тусгах арга хэмжээний үндсэн чиглэл

1. Худалдаа үйлчилгээ, орон сууц, нийгмийн дэд бүтцийн хангамж бүхий хотын шинэ төв, дэд төв, төрөлжсөн төв, олон нийтийн төвүүдийг шинээр байгуулж хот доторх төвлөрлийг багасгах хүрээнд Наран туул, Хүчит шонхор, Барс, Да хүрээ зэрэг хэт төвлөрөл, замын түгжрэл үүсгэдэг зах худалдааны төвүүдийн салбаруудыг өөр байршилд байгуулах, газар зүйн алслагдсан байршил бүхий хэрэглэгчдэд ижил үнэ, үйлчилгээний нэр төрөл бүхий зах, худалдааны төвийг ойртуулах газрын байршил хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх

2. Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн үйлчилгээ үзүүлэх нийгмийн дэд бүтцийн хэрэгцээ, газрын байршил, хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх

3. Нийслэлийн авто замын хөндлөн нэвт гарц бүхий зам, агаарын зам барих, өргөтгөх, нийтийн тээврийн замналыг өөрчлөх, шинээр замнал тогтоох, автобусны буудлыг нягтруулах, зорчигчдод ойртуулах, тохижуулах газрын байршил хэмжээ, нөхөн олговрыг төлөвлөх, замын түгжрэлийн бууруулах бусад арга хэмжээтэй цогц байдлаар уялдуулан төлөвлөж замын түгжрэлийг бууруулах

4. УБ хотын Эмээлтээс Налайх, Шинэ нисэх буудал, Аэросити хотыг холбосон суудлын цахилгаан галт тэрэгний замын хэрэгцээт газар, замнал, зогсоолын газрын байршил хэмжээ, газрыг эргүүлэн авах газрын нөхөн олговрыг төлөвлөж замын түгжрэлийг бууруулах

5. Амгалан орчимд төмөр замын вокзал, гааль, логистикийн төв, агуулахын аж ахуйг шинээр байгуулах газрын байршил хэмжээ, газрыг эргүүлэн авах газрын нөхөн олговрыг төлөвлөж замын түгжрэлийг бууруулах

6. УБ хотоос үе шаттайгаар нүүлгэн шилжүүлэх байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг улсын ГЗБЕТ-тэй уялдуулан нарийвчлан тодорхойлох, холбогдох яам, газартай уулзалт, хэлэлцүүлэг хийх, нүүлгэн шилжүүлэх хугацааг тохиролцох

7. УБ хотоос алслагдсан дүүрэг болон бусад аймаг, сумдад шилжин суурьших өрхийн судалгаа авах, Засгийн газрын дэмжлэг туслалцаатайгаар шилжин суурьших өрхөд бизнес эрхлэхэд нь мал, амьтан, үр бордоо, хөрөнгө зээлийн тусламж үзүүлэх, газар эзэмшүүлэх, суурьшуулах, орон сууцжуулах цогц арга хэмжээ хэрэгжүүлэх талаар Засгийн газрын тогтоолын төслийн агуулга, зарчмыг боловсруулах

8. Байршлын хувьд УБ хотод онц ач холбогдолгүй уул уурхай, ХАА-н агуулахын аж ахуй, нөөцийн газруудыг нийслэлийн хөдөөгийн дүүрэг, өөр аймаг суманд нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээг боловсруулж газраа чөлөөлж, уг газрын инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц барьж байгуулах хэрэгцээнд авах

9. Газар ашиглалтын бүтцийн өөрчлөлтийн үед чөлөөлөгдсөн газрыг газар, нэгж талбараар газрын нөөцийн сан үүсгэж нийтийн эрх ашигт нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн хэрэгцээнд нийцүүлж өөр газраа солих зэргээр газрын менежментийг хэрэгжүүлэх

10. УБ хотын таталцлын бүсийн аж ахуйн төрөлжилт, хамтын ажиллагаа, кластер үүсгэх түүхий эд бүтээгдэхүүн нийлүүлэлт, өртгийн сүлжээ байгуулах арга хэмжээг, төлөвлөх

11. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нийцүүлэн ХАА-н газрын ГЗБ-ын схем, сэлгээ, мелиораци, хөрс сайжруулалт арга хэмжээ боловсруулах, хиймэл хөрс бэлтгэх, нарийн ногооны хүлэмж, гидропоны аж ахуй, эрчимжсэн мал, амьтны аж ахуй, уламжлалт өрхийн МАА, тэжээлийн аж ахуй, жимс, жимсгэнэ, төмс, хүнсний ногооны аж ахуйн төрөлжилт, агуулах зоорь, Хөдөө аж ахуй эрхлэгчдийн эдлэн газрын байршил, хэмжээний төлөвлөлт

12. Барилын материал, түүхий эдийн олборлолтын үйлдвэрийн газрын байршил хэмжээ, эзэмшил, ашиглалт, үйлдвэрлэлийн бодлого тодорхойлох

13. Нэгж талбарын газрын эрх бүхий этгээдийн газар ашиглалт, хамгаалалтын хүрээнд ногоон байгууламж байгуулах, нөхөн төлбөр төлөх эдийн засгийн арга хэрэгсэл, механизмыг боловсруулах, газрын эрхийн гэрээнд тусгах арга хэмжээний баримт бичгийн үзэл баримтлал, агуулга чиглэлийг боловсруулах

14. Газрын эрх бүхий этгээд өөрийн хөрөнгөөр экосистем, газар, газрын хэвлийг доройтлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлыг гаргах, газар ашиглалтын гэрээнд тусгах, дүгнэх, хариуцлага тооцох баримт бичгийн үзэл баримтлалын агуулга, чиглэлийг боловсруулах

15. Аялал-рекреацийн өнөөгийн байдал, газрын экологийн төлөв байдлыг тогтоох, дүгнэлт хийж зүй зохистой хөгжүүлэх, аяллын замналыг тогтоох, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний зэрэглэл тогтоох, хөгжүүлэлт хийх шидлүүдийг боловсруулах аялал жуулчлалын газрын үнэлгээ, төлбөрийн бүсийг тогтоох

16. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хараат байдлаас ангижрах зорилгоор тариалангийн газрыг зөвхөн Монгол улсын иргэн, үндэсний аж ахуйн нэгжид эзэмшүүлэх, дундын эзэмшлийн үл хуваагдах үл хөдлөх нэгж талбар бүхий жимс, ногооны хоршоог газрын бодлогоор дэмжихээр төлөвлөнө.

17. Шувууны аж ахуй, агропарк нэмж байгуулах газрын байршил, хэмжээг тогтоох

18. Тариалангийн газрыг элэгдлээс хамгаалах ойн зурвас байгуулах, хөрс хамгаалах, хөрсний ялзмагийг нэмэгдүүлэх баримт бичгийн үзэл баримтлал, агуулга, чиглэлийг боловсруулах.

19. Тусгай хамгаалалтад авах газар, байгалийн түүх соёлын объектын газрын хэмжээ, хил заагийг тогтоох

Дээр дурдсан зорилт, арга хэмжээний чиглэлийг газрын үндсэн ангилал, зориулалт, салбаруудын газар ашиглалт, хамгаалалтын газар зохион байгуулалтын цогцолбор арга хэмжээ болгон төлөвлөнө.

1.4. НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ТУСГАХ БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАЛ, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХЭРЭГЦЭЭТ БАЙДЛЫН ТӨСӨӨЛӨЛ

Төрийн бодлогын баримт бичгүүдийн зорилго, зорилт, үйл ажиллагаатай нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулах хэрэгцээ шаардлага

Нийслэлийн газар ашиглалтын хэрэгцээт байдлыг тэргүүлэх ач холбогдлоор нь дараах байдлаар эрэмбэлж төлөвлөв

1. Газар ашиглалтын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хэрэгцээг тодорхойлох

2. Геоэкологийн доройтлыг бууруулж, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээж хүний амьдрах эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх хүний амьдралын чанарыг дээшлүүлэх.хэрэгцээг тодорхойлох

3. Газрын засаглалыг сайжруулах, газар зүйн болон газрын харилцааны таатай орчин бүрдүүлэх газрын хэрэгцээг

4. Газрын чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлж тодорхойлох, Газрын сангийн эд хөрөнгийн болон бусад ашигт чанар, гүйцэтгэх үүрэгт нийцсэн удирдлага, хяналтын тогтолцоог

Газрыг үр ашигтай, зүй зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, газар хөгжүүлэлт, хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээг тодорхойлох

Хүснэгт 2. Газар ашиглалтын нийгэм, эдийн засгийн хөгжил, геоэкологийн доройтлыг бууруулж, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээж хүний амьдрах эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх хүний амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хэрэгцээ

№	Бодлогын баримт бичгүүд	Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгах болон уялдуулах заалтууд
1	“Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”- 5 заалт	3.1.2.1.Нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хангах зарчимтай уялдуулан Монгол Улсын газрын сангийн нэгдсэн бодлого, удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно. 3.4.3.1.Монгол хүний эрүүл, аюулгүй амьдрах таатай орчин, нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, амьдрах орчин, орон байрны аюулгүй нөхцөлийг баталгаажуулах, гэмт хэрэг, халдлагын золиос болохоос хамгаалах нь хүний аюулгүй байдлыг хангах үндэс мөн. 3.4.3.2. Нийслэлийн хүн амын төвлөрлийг тархаан байршуулах зорилгоор дагуул хотуудыг төлөвлөж, нийслэл орчмын бүс нутгийг өндөр хурдны авто зам, эрчим хүч, инженерийн барилга байгууламжаар найдвартай хангаж холбоно. 3.4.3.3. Хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг иргэдийн аюулгүй ажиллаж амьдрах нөхцөлийг бий болгох зорилтод нийцүүлэн

		<p>шинэчилж, хот байгуулалтад төлөвлөлтийг хатуу мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно.</p> <p>3.4.3.4. Томоохон хот, суурин газарт агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, ариун цэврийн байгууламжийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгоно.</p> <p>3.4.3.7. Амьдрах орчныг эрүүлжүүлэхэд иргэдийн үүрэг, хариуцлага, оролцоог нэмэгдүүлнэ.</p> <p>3.1.4.1. Монголын түүх, хэл, соёл, шашин, зан заншлыг хамгаалах, хөгжүүлэх, судлах ажлыг төр ивээлдээ авч, ном, сурах бичиг, кино урлагийн бүтээл туурвилыг онцгойлон урамшуулж, биет болон биет бус соёлын өвийг хамгаалан хөгжүүлнэ. Дэлхийн Монгол судлалын төвийг Улаанбаатарт байгуулж монголч эрдэмтдийг судалгааны ажлуудад татан оролцуулах, бусад оронд салбар байгуулах ажлыг зохион байгуулна.</p> <p>4.2.6. Нийслэл, аймаг, сум, дүүргийн Засаг дарга нар орон нутагтаа Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, холбогдох хууль тогтоомж, бодлого, шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах үүрэг хүлээнэ.</p>
	<p>“Алсын хараа-2050” монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого</p>	<p><u>Хүнд ээлтэй амьдрах орчин</u></p> <p>I үе шат (2021-2030): Эрүүл баталгаат орчин бий болгох үе.</p> <p>Зорилт 2.5. Амьдралын хэрэгцээг хангасан эрүүл, ая тухтай, таатай орчныг бүрдүүлж баталгаат хүнсээр хангана.</p> <p>1. Орон сууц, ногоон байгууламжийн стандартыг мөрдөж, эрүүл баталгаат амьдрах орчныг бий болгоно.</p> <p>2. Агаар, ус, хөрс, дуу чимээний бохирдлыг багасгаж, цэвэр, ногоон байгууламж бүхий орчинтой болно.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Амьдралын таатай орчин бүрдүүлэх үе.</p> <p>1. Тохилог амьдралын таатай орчин бүрдүүлж, орон сууцны хотхон, хорооллын төлөвлөлтийг олон улсын стандарт, шаардлагад нийцүүлэн хог хаягдлын зохистой менежментийг хэвшүүлнэ.</p> <p>2. Ногоон бүс, бичил цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, нэг хүнд ногдох цэцэрлэгжсэн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх замаар хот, суурин газрын ногоон байгууламжийг хот төлөвлөлтийн стандартад нийцүүлнэ.</p> <p>3. Хүнсний хангамж, нийлүүлэлтийн үйл ажиллагаанд тавих эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын стандарт, шаардлагыг боловсронгуй болгож, баталгаат хүнсний үйлдвэрлэлийн тогтвортой систем бий болгон органик, баяжуулсан, зохицуулах үйлчилгээтэй болон эрүүл хүнсний хэрэглээтэй болно.</p>
		<p><u>ГУРАВ. АМЬДРАЛЫН ЧАНАР БА ДУНДАЖ ДАВХАРГА</u></p> <p>Зорилго 3. Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин өрхийн орлогыг тогтвортой нэмэгдүүлж, идэвхтэй бүтээлч гэр бүлийг төлөвшүүлэн, хэрэгцээндээ нийцсэн байр сууц бүхий, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин, нөхцөлд өрсөлдөхүйц бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэн өрх, гэр бүл, өөрийгөө тэтгэн амьдрах боломжтой, сэтгэл хангалуун амьдрах нөхцөлөөр тэтгэгдсэн дундаж давхаргыг бүрдүүлнэ.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>II үе шат (2031-2040): Эрсдэлээс сэргийлсэн нийгмийн хамгааллын тогтолцоог сайжруулах үе.</p> <p>5. Ахмад настанд урт хугацааны тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх хөгжлийн төвүүдийг байгуулсан байна.</p> <p><u>Орлогод нийцсэн орон байр</u></p> <p>Зорилт 3.2. Өрх, гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцсэн өртөгтэй, эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн байр сууцаар хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Өрх, гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцсэн өртөгтэй сууцаар хангах тогтолцоог бүрдүүлэх үе.</p> <p>1. Өрх, гэр бүлийн худалдан авах чадварт нийцсэн өртөгтэй сууцаар хангах тогтолцоотой болсон байна.</p> <p>2. Төлбөрийн чадварт нийцсэн орон сууцны санхүүжилтийн тогтолцоо бэхэжсэн байна.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Худалдан авах чадварт нийцсэн өртөгтэй, ногоон хөгжлийн загварт нийцсэн орон сууцны чанар, стандартыг сайжруулах үе.</p>

	<p>1.Гэр хорооллын нөхцөлийг сайжруулж, хүн амын худалдан авах чадварт нийцсэн өртөгтэй, ногоон шийдэл бүхий чанартай орон сууцны хүрэлцээ, хангамжийг сайжруулна.</p> <p><u>Дундаж давхаргыг дэмжсэн санхүүжилт</u></p> <p>Зорилт 3.4. Дундаж давхаргыг тэлэхэд чиглэсэн санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлж, эрсдэлээс хамгаална.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Дундаж давхаргыг тэлэхэд чиглэсэн санхүүгийн үйлчилгээг бэхжүүлэх үе.</p> <p>1.Зорилтот санхүүжилт, хөнгөлөлт, хүртээмжтэй үйлчилгээний бодлогыг хэрэгжүүлэх тогтолцоо бүрдсэн байна.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Дундаж давхаргыг бэхжүүлэх үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт хийх үе.</p> <p>1.Эрэлтэд нийцүүлсэн зорилтот санхүүжилт, хөнгөлөлтийг тасралтгүй хөгжүүлж, дундаж давхаргыг тэлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаанд зориулсан төсвийн хуваарилалт, зарцуулалт нэмэгдсэн байна.</p> <p><u>Эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маяг</u></p> <p>Зорилт 3.5.Идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжиж, биеийн тамир, спортын ээлтэй орчныг бүрдүүлнэ.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Биеийн тамир, спортын чанар, хүртээмжтэй, үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх үе.</p> <p>1.Хүн амд биеийн тамир, спортын үйлчилгээ үзүүлэх төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд суурилсан нээлттэй, уян хатан тогтолцоог бүрдүүлнэ.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэнийг төлөвшүүлэх биеийн тамир, спортын чанар, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлэх үе.</p> <p>1.Идэвхтэй амьдралын дадал хэвшлийг дэмжих тогтолцоо бүрдэж, хот, суурин газрын орон сууцны хотхон, хорооллын төлөвлөлтөд биеийн тамир, спортоор хичээллэх, амьдралын зөв дадал хэвшилтэй болгох олон улсын стандарт, шаардлагад нийцсэн, тохилог, таатай орчныг бий болгоно.</p> <p><u>Газрын харилцаа</u></p> <p>Зорилт 3.6.Ухаалаг, иргэн төвтэй газрын нэгдмэл удирдлага, менежментийн тогтолцоог хэрэгжүүлэх замаар тэгш байдал, шударга ёс, үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжлийг хангана.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Монгол Улсын газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн салбарын бодлого, төлөвлөлт, хэрэгжилтийн үр нөлөө, хүртээмжийг дээшлүүлж, хүн амын эрүүл, аюулгүй, ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх үе</p> <p>1.Газар, түүний нөөцийг зохистой, үр дүнтэй ашиглах, иргэд, олон нийтэд нээлттэй, ил тод газрын харилцааны орчин бүрдсэн байна.</p> <p>2.Газрын бирж, олон зориулалттай кадастрын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, газрын нэгдмэл сан, түүний ашиглалтад тавих төрийн хяналтын тогтолцоо боловсронгуй болсон байна.</p> <p>3.Газар ашиглалт, газрын мониторингийн байнгын ажиллагаатай хяналтын систем бий болж, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх тогтолцоо бүрдэнэ.</p> <p>4.Монгол Улсын геодезийн сүлжээг шинэчлэн сайжруулж, нийт нутаг дэвсгэрийг бүх төрлийн масштабын байр зүйн зургаар бүрэн хангана.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Байрлалд суурилсан орон зайн мэдээлэл бүхий ухаалаг, иргэн төвтэй газрын нэгдмэл удирдлага, менежментийн тогтолцоог нэвтрүүлэх үе.</p> <p>1.Газрын хяналт, удирдлагын нэгдсэн тогтолцоог бий болгож бэхжүүлнэ.</p> <p>2.Үндэсний орон зайн мэдээллийн нэгдсэн платформыг бий болгон хөгжүүлж, хэрэглэж хэвшсэн байна.</p> <p>Зорилт 5.2.Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p>
--	---

		<p>I үе шат (2021-2030): Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, эрх мэдлийн зааг, ялгааг оновчтой тодорхойлж, оролцоог зохистой хангасан, иргэдээ сонсдог, хувийн хэвшилтэйгээ хамтарч ажилладаг тогтолцоог төлөвшүүлэх үе.</p> <p>2.Хөгжлийн бодлогод нийцсэн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн оновчтой хуваарилалт бий болж, орон нутгийн бие даасан байдал хангагдана.</p> <p>5.Хувийн хэвшлийн хөгжлийг дэмжих, хувийн өмчийг хамгаалах эрх зүй, бодлогын орчин бүрдэнэ.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Иргэдийн эрх ашгийг дээдэлсэн, хувийн хэвшлийн хөгжлийг дэмжсэн цомхон бөгөөд үр ашигтай, үр нөлөөтэй бүтэц, зохион байгуулалтыг төрийн байгууллагуудын бүх түвшинд нэвтрүүлэх үе.</p> <p>2.Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж бие даан хөгжих нөхцөл бүрдэнэ.</p> <p>5.Хөрөнгө оруулалтыг бүрэн дэмжсэн, бизнес эрхлэх таатай орчин бүрдэнэ.</p>
		<p>ЗУРГАА. НОГООН ХӨГЖИЛ</p> <p>Зорилго 6.Байгаль орчинд ээлтэй ногоон хөгжлийг эрхэмлэн экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалж, байгаль орчны тогтвортой байдлыг ханган үр өгөөжийг нь өнөө болон ирээдүй хойч үе хүртэх нөхцөлийг бүрдүүлж, хүний амьдралын чанарыг сайжруулна.</p> <p>Эх байгаль анхдагч экосистем</p> <p>Зорилт 6.1.Байгалийн үнэ цэн, өгөөжийг үнэлэн хамгаалж, анхдагч экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгална.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Монгол орны унаган байгаль, экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэн, даацыг тогтоож, үнэлэмжийг нэмэгдүүлж эдийн засгийн үр өгөөжийг үнэлэх үе.</p> <p>1.Байгалийн баялгийн нөөц, экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэн, даацыг тогтоож, үнэлгээг шинэчилнэ.</p> <p>2.Цэнгэг усны нөөц, гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх зэрэг онцлог экосистемийг тусгай хамгаалалтад авч, унаган байгалийг хамгаална.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Экосистемийн үйлчилгээг тэтгэж үр өгөөж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх үе.</p> <p>1.Монгол орны унаган байгаль, экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэн, нөөц, даацыг шинэчлэн тогтоож, үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.</p> <p>2.Онцлог, үнэ цэн бүхий экосистемүүдийг тусгай хамгаалалтад авч, анхдагч байгалийн унаган төрх, экосистемийн үйлчилгээний тогтвортой байдлыг хадгална.</p> <p>Байгалийн баялгийн үр өгөөж</p> <p>Зорилт 6.2.Байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлнэ.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Байгаль орчныг хамгаалах, нөөцийг зохистой ашиглах, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй бодлого хэрэгжүүлж, доройтсон орчныг нөхөн сэргээж нөөцийн хомсдолыг бууруулах, ашиглалтын нөөц бий болгох үе.</p> <p>1.Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, тархац нутаг, амьдрах орчныг нь тэтгэж хомсдолоос сэргийлэх, ашигт зүйлийг үржүүлэх, тарималжуулах, ойн агропарк байгуулах замаар ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.</p> <p>2.Хөрсний үржил шим, чийгийг хамгаалж, газрын доройтол, цөлжилтөөс сэргийлэн, эвдрэлд орсон, доройтсон газрыг нөхөн сэргээж, аж ахуйн эргэлтэд оруулна.</p> <p>3.Байгаль орчны хууль тогтоомжийг олон нийтэд сурталчлан таниулж, стандарт, хэм хэмжээг мөрдүүлэн, байгаль хамгаалалд иргэдийн оролцоог хангана.</p> <p>4.Байгаль орчны хяналт-шинжилгээний сүлжээ, кадастр, мэдээллийн санг өргөжүүлж, шинэ үеийн техник, технологийн шинэчлэл хийнэ.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Техник, технологийн ололт, инновацыг байгаль хамгаалалд ашиглаж, нөөцийн хомсдол, орчны доройтлоос сэргийлэх үе.</p> <p>1.Технологийн хөгжлийг биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, нөхөн сэргээх, тарималжуулах, тархац нутаг, амьдрах орчныг нь тэтгэхэд ашиглан нөөцийн хомсдолоос сэргийлнэ.</p>

		<p>2.Эвдрэлд орсон, бохирдсон газрыг нөхөн сэргээх, газрын доройтол, цөлжилтөөс сэргийлж, хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлэхэд шинэ дэвшилтэт арга замыг тодорхойлж хэрэгжүүлнэ.</p> <p>3.Байгаль орчны хяналт-шинжилгээний сүлжээ, мэдээллийн нэгдсэн цахим санг өргөжүүлж, технологийн хөгжлийг нэвтрүүлэн, мэдээллийн ухаалаг цогц тогтолцоог бүрдүүлнэ.</p> <p><u>Үнэт баялаг үс</u> Зорилт 6.3.Усны нөөцийн хомсдолоос сэргийлж, гадаргын усыг хуримтлуулан, эрэлт хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.</p>
		<p><u>ДӨРӨВ.ЭДИЙН ЗАСАГ</u> Зорилго 4.Эдийн засгийн тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно.</p> <p><u>Чинээлэг монгол</u> Зорилт 4.1.Макро эдийн засгийн тогтвортой орчныг бүрдүүлж, дундаж давхаргыг нийгмийн зонхилох бүлэг болгоно. Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн <u>Өрсөлдөх чадвартай брэнд бүтээгдэхүүн</u> Зорилт 4.5.Олон улсад өрсөлдөх чадвартай бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг хөгжүүлж, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ. Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн I үе шат (2021-2030): Бичил, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг инновацад тулгуурлан хөгжүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх үе. 1.Судалгаа, шинжилгээ, шинэ санаа, оюуны бүтээл, брэндэд тулгуурласан гадаад зах зээлд чиглэсэн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлсэн байна 2.Бичил, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн бэлтгэн нийлүүлэлт, борлуулалтын тогтолцоог кластерын зарчмаар хөгжүүлэх нөхцөл бүрдсэн байна. II үе шат (2031-2040): Бүс нутгийн болон олон улсын чанар, стандартын тогтолцоог нэвтрүүлэх, цахим худалдааг хөгжүүлэх замаар бүс нутгийн нэмүү өртгийн сүлжээнд холбогдож ажиллах үе. 1.Бүс нутгийн эдийн засгийг дэмжих экспортын төрөлжилт бий болсон байна.</p>
		<p><u>ЕС.УЛААНБААТАР БА ДАГУУЛ ХОТ</u> Зорилго 9.Амьдрахад таатай, байгаль орчинд ээлтэй, хүн төвтэй ухаалаг хот болгон хөгжүүлнэ.</p> <p><u>Хүн төвтэй хот</u> Зорилт 9.1.Иргэдийнхээ хөгжих боломжийг хангасан хөдөлмөрийн үнэлэмж өндөртэй эрүүл чийрэг, бүтээгч, оюунлаг иргэдтэй хот болно. Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн I үе шат (2021-2030): Нийгмийн дэд бүтцийн чанар, хүртээмжийг сайжруулж, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх үе. 1.Нийгмийн үйлчилгээний байгууллагуудын (сургууль, цэцэрлэг, эрүүл мэнд, биеийн тамир, спортын байгууллага, залуучууд хөгжлийн төв, хүүхэд хамгаалах төв, асрамжийн газар гэх мэт) хүчин чадал, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, бүтээн байгуулалт хийж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжөөр хангана. 2.Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний нэгдсэн зохицуулалттай, бүсчилсэн сүлжээг байгуулж, тогтвортой үйл ажиллагааг хангана. II үе шат (2031-2040): Иргэн төвтэй нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, тэгш байдлыг хангасан, үр ашигтай тогтолцоог бэхжүүлэх үе. 2.Шинэ дагуул хот, шинэ дэд төвүүдэд Хот тосгоны төлөвлөлт, барилгажилтын норм ба дүрмийн дагуу биеийн тамир, спортын барилга байгууламжууд баригдсан байна. 3.Олон улсын стандартад нийцсэн соёлын ордон, зарим бүсэд мэргэжлийн урлагийн байгууллагатай болно. <u>Орчин төвтэй шийдэл</u> Зорилт 9.2.Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангасан, хүлэмжийн хийн ялгарал багатай ногоон технологи бүхий амьдралын таатай орчинтой хот болно.</p>

		<p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг хангаж, нөхөн сэргээх, хариуцлагатай, хэмнэлттэй хэрэглээг бий болгох үе.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Экосистемийн үнэ цэн экологийн даацыг тогтоож, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон байгалийн нөөцийн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлнэ. 2.Байгальд ээлтэй, дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэн бохирдол үүсгэгчийг багасгаж, агаар, хөрс болон орчны бохирдлыг бууруулсан байна. 3.Усны нөөц, ундны усны баталгаат эх үүсвэрээр хангаж, гадаргын усыг хуримтлуулан, дахин ашиглаж, усны үнэ цэнийг нэмэгдүүлнэ. 4.Хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээнд технологийн шинэчлэл хийж бохирдол бага ялгаруулах, хог хаягдалгүй хэрэглээг дэмжих тогтолцоотой болсон байна. 5.Хотын ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн талбайг боломжит бүх байршилд нэмэгдүүлж, хот доторх оршуулгын газрыг дахин зохион байгуулна. 6.Уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллийг даван туулах, гамшгийг эрт илрүүлэх, тэсвэрлэн гарах чадавхыг бэхжүүлнэ. 7.Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хөдөө орон нутгаас нийлүүлдэг органик хүнсний сүлжээ бий болгоно. 8.Агаар, орчны чанарын хяналт-шинжилгээний чадавхыг олон улсын түвшинд хүргэнэ. 9.Ногоон барилгын стандартыг нэвтрүүлж, хэрэгжүүлнэ. <p>II үе шат (2031-2040): Хотын экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангасан ногоон, ухаалаг технологийн үе.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Хот, суурин газрын экосистем, биологийн олон янз байдлыг хамгаалж, голуудын урсцыг сайжруулан, усны нөөцийг хуримтлуулах хөв цөөрөм, усан сан байгуулж, эх үүсвэрийн гүний тэжээгдлийг экологийн түвшинд хүргэнэ. 2.Ус дахин ашиглах хэмнэлттэй хэрэглэх тогтолцоог бүрдүүлсэн байна. 3.Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгаж, автоматаар татан авах (хог хаягдлыг татан авах шугам) технологийг нэвтрүүлсэн байна. 4.Хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах зорилгоор нийтийн тээвэрт эко, цахилгаан тээврийг нэвтрүүлсэн байна. 5.Гэр хорооллын болон ногоон бүсийн айл өрхүүдийн эрчим хүчний хэрэглээг сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрт шилжүүлж, өрхийн үйлдвэрлэсэн цахилгааныг төвийн сүлжээнд нийлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ 6.Ой хамгаалал, нөхөн сэргээлтийн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлж, ойн экосистемийг бий болгосон байна. <p><u>Төлөвлөлт төвтэй хөгжил</u></p> <p>Зорилт 9.3.Орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий суурьшлын зөв тогтолцоотой, эрчимтэй хөгжиж байгаа дагуул хотуудтай олон улсад өрсөлдөгч метрополитан болж хөгжинө.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Хотын төвлөрлийг задалж дэд бүтцийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, ухаалаг технологийн шинэчлэлийн үе.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Улаанбаатар хотын төвлөрөл, суурьшсан нутаг дэвсгэрийн тэлэлт, хязгаарлалт, газар зохион байгуулалт, авто замын сүлжээ, нийтийн тээвэр, газар доорх орон зайн шаардлагатай төлөвлөлтийг тооцон хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулж, мэдээллийн нэгдсэн системд холбон хот байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. 2.Хот дахин хөгжүүлэх төслийн хүрээнд орон сууцны хангамж нэмэгдсэн байна. 3.Инженерийн дэд бүтцийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, шинэ технологийг нэвтрүүлсэн байна. 4.Хотын орон зайн түвшинд аюулгүй байдлыг хангасан автоматжуулалтыг бий болгоно. 5.Олон төрөлт, ухаалаг нийтийн тээвэр хэрэглээнд нэвтэрсэн байна. 6.Улаанбаатар хотод сөрөг нөлөө үзүүлж байгаа үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийг хотоос шилжүүлсэн байна. 7.Ачаа тээврийн Богд хан төмөр замыг барьж байгуулна.
--	--	--

	<p>8.Улаанбаатар хотын авто замын бүсчлэлийг тогтоож тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг зохицуулна.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Дэд бүтцийн бүрэн хангамжтай, ухаалаг систем бүхий хотын хөгжлийг эрчимжүүлэх үе.</p> <p>1.Улаанбаатар хот доторх төвлөрлийг задлах зорилгоор соёл, боловсрол, худалдаа үйлчилгээ, орон сууц, нийгмийн дэд бүтцийн хангамж бүхий хотын шинэ төв, дэд төв, төрөлжсөн төв, олон нийтийн төвүүдийг шинээр байгуулж, тэдгээрийг холбосон хөгжлийн коридорыг бий болгоно.</p> <p>2.Цахим суурьтай санхүүгийн технологи, цахим банк, цахим мөнгө, хиймэл оюун ухаан, блокчэйн технологи, автоматжуулалт, үүлэн технологи, хатуу болон зөөлөн дэд бүтцийг хүчирхэгжүүлнэ.</p> <p>3.Нийт эрчим хүчний баланст эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийн хувийн жинг нэмэгдүүлж, бүс нутгийг цахилгаан эрчим хүчээр хангана.</p> <p>4.Богд хан уулыг тойрсон зорчигч тээврийн сүлжээг барьж байгуулна.</p> <p>5.Дагуул хот, тосгоныг холбосон хурдны замтай болно.</p> <p>6.Хотын гудамж замын иж бүрэн сүлжээг бий болгоно.</p> <p><u>Хотын сайн засаглал</u></p> <p>Зорилт 9.4.Хууль, эрх зүйн тогтвортой орчинтой, хотын дүрэм, стандартыг хангуулсан сайн засаглалтай хот болно.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Хууль, эрх зүйн шинэчлэл хийж хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлэн хотын засаглал, эдийн засаг, нийгмийн таатай орчин бүрдүүлэх үе.</p> <p>1.Хотын засаглалын оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэн бүх шатны төлөвлөлт, төлөвлөгөөг боловсруулах, батлах, шийдвэр гаргахад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангаж, иргэдийн мэдээлэл олж авах сувгийг нээлттэй, хүртээмжтэй, ил тод болгосон байна.</p> <p>3.Мэдээллийг цахимжуулж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг цахимаар хүргэх тогтолцоог бий болгоно.</p> <p>4.Хотын татварыг төрөлжүүлэн онцгой татвар бий болгоно.</p> <p>5.Хотын бие даан хөгжих хууль, эрх зүйн орчныг шинэчлэн, хотын багц дүрэмтэй болж, бүс нутгийн хөгжлийн бодлоготой уялдсан салбаруудын мастер төлөвлөгөөтэй болно.</p> <p>6.Төрийн байгууллагуудын менежментийг сайжруулан хүний нөөцийг чадавхжуулсан байна.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Хотын тогтвортой засаглалыг бэхжүүлэх, олон улсын найрсаг харилцааны эрх зүйн орчин бүрдүүлэх үе.</p> <p>1.Иргэд төрийн байгууллагад биеэр очилгүй цахимаар төрийн үйлчилгээг авах боломжийг бүрэн бүрдүүлж, иргэнээ дээдэлсэн төрийн үйлчилгээний тогтолцоог бэхжүүлнэ.</p> <p>2.Хотын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээг эдийн засаг, нийгмийн үр ашгаар эрэмбэлэн, санхүүжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын сан байгуулж, нэгдсэн менежментийн тогтолцоог бүрдүүлсэн байна.</p> <p>3.Орон нутгийн өмчит газруудыг олон нийтийн компани болгох замаар үр ашгийг нэмэгдүүлж, менежментийг сайжруулна.</p> <p>4.Ашиглаагүй үл хөдлөх хөрөнгийг үр ашигтай эзэмших, удирдах, хөгжүүлэх, эдийн засгийн чөлөөт эргэлтэд оруулах тогтолцоог бүрдүүлж олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгоно.</p> <p><u>Дагуул хот</u></p> <p>Зорилт 9.5.Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлал, соёлын үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг бий болгосон, Зүүн хойд Азийн тээвэр, логистикийн болон олон улсын харилцааны зангилаа төв болсон дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.</p> <p>Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат, хүрэх үр дүн</p> <p>I үе шат (2021-2030): Хөрөнгө оруулалтын шинэ боломж бүрдүүлж, үйлдвэрлэлийн бүс нутгийг тэлэх үе.</p> <p>1.Олон төвт хотын тогтолцоог хэрэгжүүлж, “Шинэ Зуунмод”, “Майдар” шинэ дагуул хотын бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, инженерийн шугам сүлжээ, орон сууцжуулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.</p>
--	--

		<p>2.Зүүн хойд Азийн зорчигч, ачаа тээврийн нэгдсэн зангилаа төв болгох ажлыг эрчимжүүлж, Улаанбаатар хотын олон улсын шинэ нисэх онгоцны буудлыг ашиглалтад бүрэн оруулна.</p> <p>3.Хот, тосгоныг холбосон хурдны тойрог зам дагуу аялал жуулчлалын цогцолборуудыг байгуулж, монгол брэндийн худалдааны төв нээгдэнэ.</p> <p>4.Аж үйлдвэрийн бүсүүдийг салбар чиглэл бүрд төлөвлөн, кластер байдлаар дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.</p> <p>5.Өндөр технологи, мэдлэгт суурилсан үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.</p> <p>II үе шат (2031-2040): Нутагшилт суурьшлын зөв тогтолцоотой, эдийн засгийн төрөлжилтийг эрчимжүүлэх үе.</p> <p>1.Улаанбаатар бүсийн хэмжээнд өндөр технологийн үйлдвэрүүдийг нутагшуулж, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх боломжтой эдийн засгийн чөлөөт бүсийг байгуулна.</p> <p>2.Үндэстэн дамнасан корпорацууд болон олон улсын байгууллагуудын салбарууд нээгдсэн байна.</p> <p>3.Шинэ техник технологи, инновац шингэсэн үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дагуул хаяа хот, тосгонд нэмэгдүүлсэн байна.</p> <p>4.Зарим их, дээд сургуулиудыг мэргэжлийн чиглэл, салбараар нь төрөлжүүлж, дагуул хотуудад хотхон байгуулан шилжүүлнэ.</p> <p>5.Улаанбаатар хотод сөрөг нөлөө үзүүлж байгаа үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийг нэгдсэн бодлого төлөвлөлттэйгөөр дагуул хотуудад шилжүүлнэ.</p>
2	"Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал" – 6 заалт	<p>4.1. Бүсчилсэн хөгжлийг төрөөс дэмжих бодлогын гол чиглэл нь Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэт хот, тэдгээрийн орчмын нутгийн хүн ам, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хэт бөөгнөрөл, удирдлагын төвлөрөл, экологийн тэнцлийн алдагдлыг сааруулж, бүсүүдийн хөгжлийн түвшнийг эрэмбэ дараатай дээшлүүлэх явдал юм.</p> <p>4.2. Бодлогын гол чиглэлийг хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэрэглүүр болгон Монгол Улсад эдийн засгийн Баруун, Хангайн, Төвийн, Зүүн гэсэн дөрвөн бүсийг тогтоож, Улаанбаатар хотыг бие даасан бүсийн жишгээр хөгжүүлнэ.</p> <p>4.3.5. Улаанбаатарын бүсэд: нийслэл хот, түүний дүүргүүдийн нутаг дэвсгэр, хот орчмын бүсийн дагуул хотууд тус тус орно.</p> <p>4.5. Бүсүүдийн байгаль, түүхий эдийн нөөц, оюуны чадавхыг харгалзан Улаанбаатарын бүсэд: оюуны багтаамж ихтэй бүх төрлийн үйлдвэр, үйлчилгээ, олон улсын банк санхүүгийн сүлжээг тус тус тэргүүлэх чиглэл болгон хөгжүүлнэ.</p> <p>4.7.5.г. Улаанбаатарын болон бусад бүсийн хэмжээнд Улаанбаатар хотын хүн ам, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний бөөгнөрлийг задлах зохистой чиглэл, хотын оршин суугчдын амьдрах орчны чанар, аюулгүй байдлыг хангах, хотын газрыг үр ашигтай ашиглах, инженерийн шугам сүлжээ, замын байгууламжийг шинэчлэх шаардлагыг бодолцон нийслэл хотын хөгжлийн стратеги, ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд төр, иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын хамтын хүч чармайлтыг нэгтгэн зохион байгуулах;</p> <p>4.7.5.д. эрх зүй, эдийн засаг, нийгэм сэтгэл зүйн зохих нөхцөлийг бүрдүүлсний үндсэн дээр Монгол Улсын нийслэлийг Улаанбаатар хотоос тус улсын нутаг дэвсгэрийн төв хэсэгт шилжүүлэн байршуулах асуудлыг иж бүрнээр судалж 2020 он хүртэлх хугацаанд шийдвэрлэх;</p> <p>3.13. Нийслэл хот нь засаг захиргааны болон соёл, шинжлэх ухаан, мэдээлэл, гадаад харилцааны байгууллагууд зонхилон байрласан харьцангуй цөөн хүн амтай, экологийн эрүүл орчинтой, архитектурын зохиомж сайтай, нийгмийн харилцааны гол төв болохуйц зохистой байршилтай болж байгаа зэрэг орчин үеийн дэлхий нийтийн өөрчлөлтийн түгээмэл хандлагыг харгалзан Монгол Улсын нийслэлийн байршил, чиг үүргийг оновчтой тогтоох асуудлыг бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал хэрэгжих орчинтой холбон зохистой шийдвэрлэнэ.</p>
4	"Ногоон хөгжлийн бодлого" –6 заалт	<p>3.2.9.ус хангамж, ариутгах татуургын байгууламжийн хүчин чадал, бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хүн амын 90-ээс доошгүй хувийг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны усаар хангаж, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжийн хүртээмжийг 60-аас доошгүй хувьд хүргэх;</p> <p>3.6.1.уур амьсгалын өөрчлөлтийн хэтийн хандлага, байгалийн нөөц даацад нийцүүлж, хүн амын хэт төвлөрөл үүсэхээс сэргийлсэн, өөрийгөө тэтгэх</p>

		<p>чадвартай “ногоон”, “ухаалаг” хот, тосгоныг хөгжүүлж, орон нутагт тав тухтай ажиллаж, амьдрах орчин, нөхцөлийг бүрдүүлэх;</p> <p>3.6.2.хот, тосгоны газар ашиглалт, барилгажилтын бүсчлэл, дэд бүтцийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон хэрэгжүүлэх, хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгож агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулах;</p> <p>3.6.3. Улаанбаатар хот болон бусад хот сууриныг дахин төлөвлөж эдэлбэр газарт ногоон байгууламжийн эзлэх хувь хэмжээг 2020 он гэхэд 15 хувь, 2030 он гэхэд 30 хувьд хүргэх;</p> <p>Хүрэх үр дүн: Улаанбаатар хот, бусад суурин газрын ногоон байгууламжийн талбайн эзлэх хувь 2020 онд 15%, 2030 онд 30%-д хүргэнэ.</p> <p>3.6.5.байгаль орчинд ээлтэй, хүртээмжтэй, найдвартай, эрсдэлгүй нийтийн тээврийн төрөл, үйлчилгээг хөгжүүлж, иргэд тав тухтай зорчих орчныг бүрдүүлэх;</p> <p>3.6.6.явган зорчигчийн зорчих хэсэг, ногоон байгууламж, дугуйн зам, зогсоолын төлөвлөлт, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгож явган явах, дугуйгаар зорчих орон зайг нэмэгдүүлэх.</p>
	Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлого	<p>3.2.5.бэлчээр, тариалангийн талбай, авто зам, төмөр замын сүлжээг хамгаалах зориулалт бүхий ойн зурвас, хот, суурин газар ногоон байгууламж байгуулах ажлын зардлыг захиалагч болон ашиглагчийн зураг төсөв, төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх;</p> <p>3.2.7.экологийн тэнцвэрт байдлыг хангах зорилгоор байгалийн гамшиг болон хууль бус мод бэлтгэл, уул уурхайн олборлолт, хүний хүчин зүйлийн сөрөг нөлөөллийн улмаас устсан ойг нэн тэргүүнд нөхөн сэргээх;</p> <p>3.4.4.ойн хүлэмжийн хий шингээх, хүчилтөрөгч ялгаруулах, хөрс, ус болон биологийн олон янз байдлыг хамгаалах зэрэг экологийн ач холбогдлыг үнэлсэн экосистемийн үйлчилгээний төлбөрийг бий болгон мөрдөх.</p>
	Төрөөс эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлого	<p>2.4.1.1. эрүүл мэндийн асуудлыг бусад салбарын бодлогод тусган уялдуулж, нэгдсэн зохицуулалттайгаар хэрэгжүүлэх механизмыг бүрдүүлснээр хүн амын эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллаж, амьдрах нөхцөлийг сайжруулах;</p> <p>2.4.1.2. хот, суурин, уул уурхайн бүс нутгийн агаар, ус, хөрсний бохирдлын шалтгаан, үр дагаврыг тандах, хүн амын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлийг бууруулах, арилгах цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;</p> <p>2.4.2.1. эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээг хүн амын нягтрал, газар зүйн байршил, хүн ам зүйн бүтэц, өвчлөл, шилжилт хөдөлгөөн, хүн амын эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний эрэлт, хэрэгцээтэй уялдуулан зохион байгуулах;</p>
	Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар Баримтлах бодлого	<p>4.1.6.төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллагад үндсэн үйл ажиллагааныхаа хүрээнд үйлдвэрлэлийн төсөл, хөтөлбөрт оролцох, туршилт-үйлдвэрлэл эрхлэх боломжийг бий болгох;</p> <p>4.1.7.бүс болон орон нутгийн онцлогийг харгалзан эрдэм шинжилгээний төв, хүрээлэн байгуулахыг дэмжих;</p> <p>4.2.6.судалгаанд суурилсан их сургуулийг хөгжүүлэхэд санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>4.2.7.шинжлэх ухаан, технологийг инновац, бүсчилсэн хөгжил, аж үйлдвэрийн бодлоготой нягт уялдуулан хөгжүүлэх.</p> <p>4.5.1.судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, дэвшилтэт технологийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зорилго бүхий шинжлэх ухааны парк байгуулах;</p> <p>4.5.2.шинжлэх ухаан, технологийн кластер, хотхон байгуулж, татвар, санхүү, хөрөнгө оруулалтын таатай нөхцөлөөр дэмжих;</p> <p>4.5.3.эрдэм шинжилгээний байгууллагыг зориулалтын барилга байгууламжаар хангаж, ажиллах орчин, нөхцөлийг сайжруулах;</p> <p>4.5.5.салбар дундын судалгааны нэгдсэн, төрөлжсөн лаборатори, үндэсний хэмжээний төв, хүрээлэн байгуулах, чадавхжуулах замаар судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжих;</p>
	Төрөөс өндөр технологийн аж үйлдвэрийн	<p>4.1.2.аж үйлдвэрийн хөгжлийн бүсийг тодорхойлон "Монгол Улсын аж үйлдвэрийн нэгдсэн төлөвлөлт, зураглал"-ыг экосистем, хүн амын</p>

	талаар баримтлах бодлого	нутагшил, суурьшил, түүхий эдийн нөөц, дэд бүтцийн бодлоготой уялдуулан боловсруулах; 4.2.2.1.экосистем, геополитик, хүн амын нутагшил, суурьшил, дэд бүтэц, ашигт малтмал, үндсэн түүхий эдийн нөөцөд үндэслэн аж үйлдвэрийн хөгжлийн бүсийг тодорхойлох; 4.2.5.4.төр, шинжлэх ухаан, боловсролын байгууллага болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаанд түшиглэн дэвшилтэт технологи, инновацыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх тогтолцоог дэмжих.
	Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого	2.2.1. судалгаа, боловсруулалтын ажлын үр дүнд бий болсон шинэ мэдлэгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар эрдэм шинжилгээний байгууллага, их, дээд сургуулийн инновацын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх; 2.2.4. орчин үеийн аж үйлдвэр, өндөр технологийн салбарт байгальд ээлтэй, эдийн засгийн үр ашигтай технологийг хөгжүүлэх 4.4.1. төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан инновацын үйлдвэрлэл технологийн дэд бүтэц (технологийн инкубатор, туршилтын үйлдвэр, технологи дамжуулах төв, бизнес-инкубатор, гарааны компани, шинжлэх ухааны болон өндөр технологийн парк, тоон технологийн зангилаа төв, хамтын оффисууд гэх мэт)-ийг байгуулах, түүнд хөрөнгө оруулалт хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;
	Төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлого	3.2.2. “хүн амын шилжилт хөдөлгөөнийг зохистой түвшинд байлгах” чиглэлийн хүрээнд орон нутагт хүн тогтвор суурьшилтай ажиллаж, амьдрах таатай орчин, нөхцөлийг бүрдүүлж, хөдөө рүү чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөнийг урамшуулах замаар хөдөөгийн хүн амын нийт хүн амд эзлэх хувийг нэмэгдүүлж, хүн амын байршлын зохистой харьцааг хот, хөдөөд тэнцвэртэй болгоно; 4.1.10. хүний эрүүл мэнд, амьдралын чанарын түвшинд сөргөөр нөлөөлж байгаа агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх; 4.2.2. хүн амын нутагшилт, суурьшлын зохистой тогтолцоог бүрдүүлж, хот байгуулалт, газрын харилцааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, хот, суурин газар, орон нутгийн тогтвортой хөгжлийг газар зохион байгуулалт, хот байгуулалт, дэд бүтэц, аж үйлдвэр зэрэг бусад салбарын бодлоготой уялдуулах; 4.2.3. хот байгуулалтын ногоон хөгжлийн стандарт, олон улсын стандартад нийцсэн хот, суурин газрыг хөгжүүлж, иргэдийн эрүүл аюулгүй, тохилог амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх; 4.2.7. нийслэл, хот, суурин газраас орон нутаг руу чиглэсэн хүн амын шилжилт хөдөлгөөнийг урамшуулах; 4.3.6. гэр бүлийг орон сууц, газар болон амьжиргааны олон талт эх үүсвэртэй болоход нь дэмжлэг үзүүлэх;
	Төрөөс эрчим хүчний талаар баримтлах бодлого	3.1.6.сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, уламжлалт эрчим хүчний байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах. 3.2.1.4.хот, суурин газрын дулаан хангамжийн чанар, хүртээмжийг сайжруулах, дулаан хангамжийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;
	Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого	1.4.1.уламжлалт өв соёлыг хадгалсан, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон бэлчээрийн мал аж ахуйг зонхилон эрхэлж, хүн ам олноор суурьшсан хот, суурин газрын орчмын болон тариалангийн бүс нутагт ашиг шимийн чиглэлээр төрөлжсөн эрчимжсэн аж ахуйг хөгжүүлэх; 2.1.9.эрчимжсэн аж ахуй эрхлэгчдэд эзэмшүүлснээс бусад бэлчээрийг төрийн эрх бүхий байгууллагын хяналт, зохицуулалттайгаар ашиглуулах, эрчимжсэн мал аж ахуйда тэжээл тариалах зориулалтаар тариалангийн газрыг ашиглуулах; 2.1.10.бэлчээр болон байгалийн бусад нөөцийн зохистой ашиглалт, бэлчээрийн газар зохион байгуулалт, төлөвлөлт, удирдлагын тогтолцоог сайжруулах, отрын бүс нутаг, нөөц бэлчээрийг нэмэгдүүлэх; 2.1.11.бэлчээрийн даац, төлөв байдлын үнэлгээнд тулгуурлан малын тоо, төрөл, сүргийн бүтцийг тохируулах эдийн засгийн хөшүүрэг бий болгох, бэлчээрийг оновчтой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх;

		<p>3.1.8.төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнийн тариалалтад ус, эрчим хүчний зарцуулалт багатай, байгаль орчинд халгүй дуслын болон хөрсөн доороос нэвчүүлэх усалгааны дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх;</p> <p>3.1.13.өвөл, зуны хүлэмжийн болон зоорины аж ахуйг хөгжүүлэн хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж, хот, суурины хүн амыг жилийн турш шинэ ургацын ногоогоор тогтвортой хангах.</p>
5	“Шинэ бүтээн байгуулалт дунд хугацааны хөтөлбөр” – 13 заалт	<p>4.1.1.2. Улаанбаатар хот, бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвүүдийн 2030 он хүртэлх хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэх болон шинээр төлөвлөх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх;</p> <p>4.1.2.4.Улаанбаатар хот, аймаг, орон нутгийн ариутгах татуурга, цэвэрлэх байгууламжид технологийн шинэчлэл хийх, шинээр барьж ашиглалтад оруулах;</p> <p>4.1.2.5.Улаанбаатар хотын авто замыг шинэчлэн сайжруулах, Улаанбаатар хотыг аймгийн төвүүдтэй, аймгийн төвийг ойролцоох хилийн боомттой холбосон улсын болон олон улсын чанартай авто замын сүлжээг бий болгох;</p> <p>4.1.5.Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр: 4.1.5.2.гэр хорооллын айл өрхийн зуух-яндан-түлшний бүтэц, шаталтын технологийг өөрчлөн сайжруулах, нам даралтын уурын зууханд технологийн шинэчлэл хийх, гэр, орон сууцны дулаалгыг сайжруулах замаар түүхий нүүрсний хэрэглээг багасгаж, утаа, тортгийн ялгаралтыг 50 хүртэл хувиар бууруулах;</p> <p>4.1.5.4.хот доторх болон хот орчмын нийтийн зорчигч тээврийн хэрэгслийг байгалийн шатдаг хий, цахилгаан эх үүсвэрт шилжүүлж, авто тээврийн хэрэгслээс ялгарах утааг бууруулах цогц арга хэмжээ авах;</p> <p>4.1.8.1.орон нутгаас Улаанбаатар хот руу чиглэсэн хүн амын шилжилт хөдөлгөөнийг сааруулах, хотын төвлөрөл, эмх замбараагүй тэлэлтийг бууруулах зорилгоор Улаанбаатар хот, бүсийн тулгуур төв, аймаг, сумдыг цогцоор хөгжүүлэх;</p> <p>4.1.8.3.бүсийн тулгуур төвүүдэд оюутны хотхон шинээр байгуулан Улаанбаатар хотод төвлөрсөн их, дээд сургуулиудын тоог цөөрүүлэх замаар нийслэл рүү шилжин суралцах оюутнуудын тоог бууруулах;</p> <p>4.4.1.4.Улаанбаатар хотын гэр хорооллын газрыг шинэчлэн зохион байгуулах төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлэх;</p> <p>4.4.2.12. Улаанбаатар хотын авто замын 1, 2, 3 дугаар тойрог замыг шинээр бий болгох, тойрог замыг холбосон туслах зам, хотын алслагдсан дүүрэг, шинээр баригдсан орон сууцны цогцолбор хорооллуудыг холбосон авто зам барих, шинэчлэн сайжруулах, Хөшгийн хөндийн нисэх буудалтай холбосон шинээр нийт 212 км авто зам, шинэчилсэн 350 км авто зам, 2 түвшний гүүрэн 7 гарц барих.</p> <p>4.3.6. Улаанбаатар хотын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу одоо байгаа гэр хорооллын 557,8 га газрыг чөлөөлөх;</p> <p>4.4.5.1.хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу баригдах хорооллуудын нийт талбайн 20 хувиас доошгүй хэсгийг ногоон байгууламжтай болгох;</p> <p>4.4.5.2.гэр хорооллын 2300 га, нийтийн эзэмшлийн 1200 га талбайг зүлэгжүүлж, ойжуулан нэг хүнд ногдох цэцэрлэгжсэн талбайн хэмжээг хот төлөвлөлтийн стандартад хүргэх;</p>
6	“Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр” – 6 заалт	<p>4.1.2. нийслэлд шилжин ирэх хөдөлгөөнийг хязгаарлаж, нийслэлийн гэр хорооллын тэлэлтийг зогсоож, яндангийн тоог нэмэгдүүлэхгүй байх;</p> <p>4.1.11. арьс шир, ноос, ноолуур боловсруулах үйлдвэр, авто техникийн болон барилгын материалын захыг нийслэлээс үе шаттай нүүлгэн шилжүүлж, инновацад тулгуурласан ногоон технологи бүхий үйлдвэрлэлийг кластераар хөгжүүлэх;</p> <p>4.1.12. хот, суурин газрын орчимд элс, хайрганы олборлолт, үйлдвэрлэл эрхлэх үйл ажиллагааг үе шаттайгаар хязгаарлаж, газрыг нөхөн сэргээх;</p> <p>4.1.13. гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хүрээнд ногоон бүс, бичил цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах, нэг хүнд ногдох цэцэрлэгжсэн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх замаар хот, суурин газрын ногоон байгууламжийг хот төлөвлөлтийн стандартад нийцүүлэх;</p> <p>4.2.8. Улаанбаатар хотын Төв цэвэрлэх байгууламж болон бусад хот, суурин газрын ариутгах татуургын байгууламж, үйлдвэрийн урьдчилан</p>

		<p>цэвэрлэх байгууламжийг байгаль орчинд ээлтэй, дэвшилтэт технологиор шинэчлэх; Хүрэх үр дүн. 5.1. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр байгальд ээлтэй инженерийн дэд бүтцийн байгууламжийн чанар, хүртээмжийг сайжруулж, агаар, орчныг бохирдуулагч эх үүсвэрийг багасган дулааны станц, дулааны цахилгаан станцаас бусад хэрэглээнд түүхий нүүрсийг хязгаарлаж, агаар, орчны бохирдлыг 80 хувиар бууруулна</p>
	Биологийн олон янз байдлын үндэсний хөтөлбөр	<p>4.4.3. зорилго 5: экосистемийн үндсэн төлөөлөл тус бүрийн 30-аас доошгүй хувь, уур амьсгалын өөрчлөлтөд эмзэг, өвөрмөц экосистемийг бүхэлд нь тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээнд хамруулж, менежментийг нь сайжруулах; 4.11.1. зорилт 10: газар зохион байгуулалтын улсын болон орон нутгийн төлөвлөгөөнд экосистемийн төлөөлөлд суурилсан тусгай хамгаалалттай газар нутгийг тусган сүлжээг өргөтгөж бэхжүүлэх; 4.11.2. зорилт 11: талуудын оролцоонд тулгуурласан тусгай хамгаалалттай газар нутгийн менежмент, чадавхыг сайжруулах; 4.18.1. зорилт 24: биологийн олон янз байдалд сөргөөр нөлөөлж байгаа эдийн засгийн хөшүүргийг бууруулах арга замыг тодорхойлж хэрэгжүүлэх; 4.18.2. зорилт 25: биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, зохистой ашиглахыг дэмжих эдийн засгийн механизмыг боловсруулж хэрэгжүүлэх 4.19.2. зорилт 27: экосистемийн үйлчилгээний төлбөр (цаашид “ЭҮТ” гэх)-ийг нэвтрүүлэх хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх. 4.20.2. зорилт 29: биологийн олон янз байдлыг хамгаалахад чиглэсэн орлогын эх үүсвэр (тухайлбал: экологийн үйлчилгээний төлбөр, биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалал)-ийг тодорхойлж нэвтрүүлэх.</p>
	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр	<p>3.2.7.төвлөрсөн, томоохон хот, суурины ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх; 3.2.16. Хойд мөсөн далайн ай сав болон мөстлийн усны нөөц хуримтлуулах сангуудыг байгуулж эхлэх; 3.2.17.бороо, цасны усыг хуримтлуулах хөв, цөөрөм байгуулах ажлыг өргөжүүлэх; 3.2.20.газрын доройтол, цөлжилтийг сааруулах арга хэмжээг өргөжүүлэх; 3.2.25.хот, сууринд үерийн хамгаалалтын далан, суваг, инженерийн барилга байгууламжийг өргөжүүлэх, усыг дахин ашиглах технологийн шийдлийг боловсруулан хэрэгжүүлэх. 3.3.14.хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалтыг сайжруулах, нягтралыг багасгах арга хэмжээ авах; 3.3.19.газар ашиглалтыг сайжруулж, атаршсан газрыг сэргээн ашиглах явдлыг өргөжүүлэх, шинээр газар хагалахыг хязгаарлах арга хэмжээ авах, уул уурхайн газрын нөхөн сэргээлтийг сайжруулах; 3.3.20.ойжуулах, ойг нөхөн сэргээх болон ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлж, хүлэмжийн хийн шингээлтийг сайжруулах;</p>
	Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр	<p>2.2.1. аялал жуулчлалын салбарын дэд бүтцийг сайжруулж, жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх; 2.2.2. аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлж, нутгийн иргэд болон тусгай хамгаалалттай газар нутагт түшиглэсэн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх; 2.2.5. аялал жуулчлалын салбарын гадаад хамтын ажиллагаа, маркетинг сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэх; 2.2.6. дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх. 2.3.1. үндэсний хэмжээний бодлого, хөтөлбөр буюу үндэсний аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжил, ногоон эдийн засгийн хөгжлийн бодлоготой нийцсэн байх; 2.3.2. аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг Монгол орны байгалийн унаган төрхийг хадгалах, орчны бохирдлыг багасгах, экологийн тэнцвэрт байдал, хүний эрүүл, аюулгүй орчинд аялах нөхцөлийг хангах, орон нутгийн иргэдийн амьдрах орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байхаар зохион байгуулах;</p>

		<p>4.1.5. жуулчдын зорин очих дуртай газруудын төлөвлөлт, менежментийг сайжруулах, дэд бүтцийн асуудлыг байгаль орчинд ээлтэй технологиор шийдвэрлэх.</p> <p>4.2.1. аялал жуулчлалыг Монгол орны байгаль, түүх, соёлын үнэт өв, нүүдэлчин ахуй, уламжлалт зан заншлыг тусгасан өөр өөрийн онцлог бүхий бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний ялгаатайгаар бүсчлэн хөгжүүлэх;</p> <p>4.2.2. аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хөгжлийг дэмжиж, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг тухайн бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан бий болгох;</p> <p>4.2.3. соёлын өв, түүх, соёлын дурсгалт газарт суурилсан соёлын аялал жуулчлалын шинэ үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг бий болгоход дэмжлэг үзүүлэх;</p>
	Эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр	<p>4.3.6. хот, суурины хүн амын хүнсний хэрэгцээнд эрчимжсэн аж ахуйгаас бэлтгэн нийлүүлэх сүү, мах, өндөг, зөгийн бал болон бусад түүхий эд, бүтээгдэхүүний хангамж, хүртээмж, хүнсний аюулгүй байдлын баталгааг сайжруулах үйл ажиллагаанд бодлогын болон санхүүжилтийн дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>4.3.7. эрчимжсэн аж ахуй, тариалангийн үйлдвэрлэлийг хослон эрхлэх үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, гурилын үйлдвэрүүдийг түшиглэн бүс нутгийн хэмжээнд тэжээл үйлдвэрлэл, тэжээл хүргэлтийн үйлчилгээний л</p> <p>4.4.1. бүс нутгийн хөгжлийн бодлогод нийцүүлэн хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, технологийн паркийн системд эрчимжсэн мал аж ахуйн кластерыг хөгжүүлэх; логистикийг хөгжүүлэх;</p>
	Хүнсний ногоо” үндэсний хөтөлбөр	<p>3.1.1.өвлийн хүлэмжийн аж ахуйг байгуулахад хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр зээлийн дэмжлэг үзүүлж, хот суурины хүн амыг жилийн турш шинэ ургацын ногоогоор хангах;</p> <p>3.1.4.хөрсний үржил шимийг сайжруулах, нөхөн сэргээх, ургацын чанар, тоо хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор таримлын ургалтын үеийн био, органик, эрдэс бордоог хэрэглэхэд дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>3.2.3.өрхийн тариалан эрхлэгчид сайн дураараа хорших, хуулийн этгээд байгуулах, нэгдсэн байдлаар техник, тоног төхөөрөмжийг худалдан авахад нь санхүү, эрх зүйн зөвлөмж болон зээл, хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>3.2.4.хүнсний ногооны үйлдвэрлэлд ажиллаж байгаа залуу гэр бүл, залуучуудад гарааны болон санхүүгийн дэмжлэг олгож, ажлын байртай болгох, тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих;</p> <p>3.2.5.хүнсний ногоо тариалахад тохирсон эрчим хүчний зарцуулалт багатай, ус хэмнэлттэй зарцуулдаг, байгаль орчинд халгүй, хямд төсөр усалгааны арга болох дуслын усалгаа, хөрсөн дотроос нэвчүүлэх усалгаа зэрэг дэвшилттэй технологи нэвтрүүлэх;</p> <p>3.2.7.услалтын системийн барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх, дэд бүтцийг сайжруулах замаар ногоочдын бүлэг, хоршоодыг дэмжин нэгж талбайгаас авах бүтээгдэхүүний хэмжээг нэмэгдүүлэх;</p> <p>3.2.10.таримлын төрөлд зохицсон зориулалтын зоорь, агуулах байгуулах иргэн аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлж, импортыг бууруулах;</p> <p>3.2.12.нийслэлийн дүүргүүд болон аймгийн төв, хүн ам олонтой томоохон сум, хот, суурин газарт тариалан эрхлэгчдийн санаачилга, оролцоонд тулгуурлан хүнсний ногоог хадгалах, борлуулах ажлыг шууд худалдааны борлуулалтын сүлжээ, төрөлжсөн зах бий болгох асуудлыг шийдвэрлэх;</p> <p>3.3.4.хүнсний ногооны үрийн тариалан эрхлэгчдэд сэлгээний талбай нэмж олгох ажлыг зохион байгуулах;</p> <p>4.3.Аймаг, нийслэлд “Хүнсний ногоо” дэд хөтөлбөр боловсруулан батлуулж хэрэгжүүлэх бөгөөд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх салбар зөвлөлийг тухайн шатны Засаг дарга ахлан аймаг, нийслэлийн хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын дарга нар салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн даргаар ажиллана.</p>
	Жимс, жимсгэнэ үндэсний хөтөлбөр	<p>5.1.1.жимс, жимсгэнэ тариалах, хураах, хадгалах, боловсруулах үйлдвэр байгуулах, шинэ техник, технологи, инновац нэвтрүүлэх, шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээнд санхүү, хөрөнгө оруулалт, зээлийн бодлогоор дэмжлэг үзүүлэх, санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх;</p> <p>5.1.5.жимс, жимсгэнийн талбайг хашаажуулах, ойн зурвас байгуулах, услалтын систем шинээр байгуулах, орчин үеийн дуслын усалгааны тоног</p>

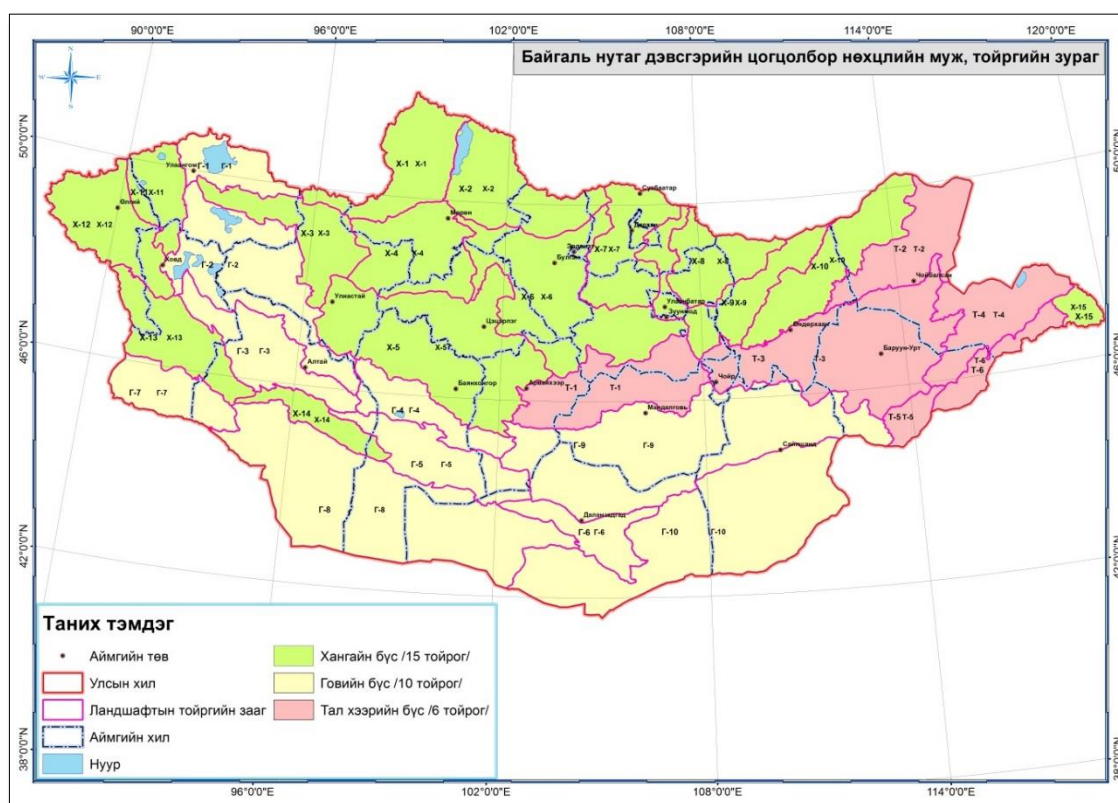
		<p>төхөөрөмж суурилуулах, тариалалт, хөрс боловсруулалт, хураалтыг механикжуулах, суулгац худалдан авах иргэд, аж ахуйн нэгжид санхүүгийн болон хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг үзүүлэх;</p> <p>5.1.8.жимс, жимсгэнийн өртгийн сүлжээг хөгжүүлэх, түүний байршил, хамрах хүрээ, үе шат, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулан бүс нутгийн нөөц, байгаль цаг уурын онцлог, дэд бүтэц, логистик, жижиг, дунд үйлдвэрийн хөгжилтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх;</p> <p>5.1.9.жимс, жимсгэнийн кластерийн гол оролцогч болон хамтрагч, тариалагч хооронд үүрэг, хариуцлагыг нарийвчлан хуваарилах, логистик, тээвэр, банк, санхүүгийн байгууллага, даатгал, боловсрол, судалгаа, эрдэм шинжилгээний байгууллагын оролцоог хангах;</p> <p>5.1.13.жимс, жимсгэнийн тариалалтын талбайг тордон хөрсний үржил шимийг сайжруулах замаар үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хамгаалалтын ойн зурвас байгуулах, гэр хорооллын өрх хашаанд жимсний мод бут, тэр дундаа чацаргана тариалах иргэдийг дэмжих;</p> <p>5.2.2.алим, чавга, интоор, чацаргана, үхрийн нүд, нэрс, гүзээлзгэнэ, бөөрөлзгөнө, хад зэрэг жимс, жимсгэнийн сортын суулгацын ил талбайн болон хүлэмжийн эх цэцэрлэг, үржүүлгийн загвар аж ахуй байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх, тэдгээрийн бэлтгэсэн суулгацыг худалдан авч, жимс, жимсгэнэ тариалах иргэн, аж ахуйн нэгжид тодорхой хувийн хөнгөлөлттэй үнээр болон урт хугацаатай зээлээр олгох;</p> <p>5.3.1.орчин үеийн технологид суурилсан хамгаалагдсан хөрсний аж ахуйг хөгжүүлж, дулаан нөхцөл шаарддаг усан үзэм, тоор, лийр, нимбэг, гүзээлзгэнэ, анар, улаан чавга зэрэг жимс, жимсгэнийг нутагшуулах, тариалалтыг нэмэгдүүлэх;</p> <p>5.3.3.жимс, жимсгэнийн тариалалт, хураалт, хадгалалтын технологийг хөрс, бордоо, ургамал хамгаалал, сортын суулгац үржүүлэг, усжуулалт, механикжуулалт, хадгалалт, тээвэрлэлт, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг цогцоор нь боловсруулах;</p> <p>5.3.7.жимс, жимсгэнийн талбайд хамгаалах ойн зурвасыг байгуулж, тариалах агро технологийг боловсруулах, тэдгээрийг хэвшүүлэх;</p> <p>5.3.7.жимс, жимсгэнийн талбайд хамгаалах ойн зурвасыг байгуулж, тариалах агро технологийг боловсруулах, тэдгээрийг хэвшүүлэх;</p> <p>5.4.“Салбарын маркетингийн стратегийг боловсруулж, дотоод болон гадаадын хэрэглэгчдийн эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох, шинэ зах зээлд нэвтрэх ажлыг эхлүүлэх” зорилтын хүрээнд:</p> <p>5.4.6.эх орны хөрсөнд тарьж ургуулсан экологийн цэвэр жимс, жимсгэнэ, чацарганын үнэ цэнийг дээшлүүлж, үйлдвэрлэгчид болон борлуулагч, хэрэглэгчдийг холбох биржийн арилжаа, үнэ хаялцуулах худалдаа зэрэг шинэлэг дэвшилтэт маркетинг нэвтрүүлэх, төрөлжсөн худалдааны төв байгуулж ажиллуулах.</p>
--	--	---

1.5. БАЙГАЛЬ-НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН ЦОГЦОЛБОР НӨХЦӨЛ, НӨӨЦӨД СУУРИЛСАН НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР НУТГИЙН ЯЛГАРАЛ ГЗБЕТ-ИЙН ШИЙДЛИЙН СУУРЬ ҮНДЭСЛЭЛ

2003 онд батлагдсан улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний суурь нөхцөлийг боловсруулах хүрээнд /Ланрес ХХК/ Монгол Улсын нийт нутаг дэвсгэрийг ландшафт-экологийн хандлагын үүднээс бүсийн нийтлэг зүй тогтолд тулгуурлах зарчмыг баримтлан бүс нутгуудыг ялгаж түүнийг байгаль-нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлөөр нь мужуудад, хотгор гүдгэрийн ялгаа, түүнтэй уялдан илрэх газар ашиглалтын онцлогийг харгалзан Хангай, Говийн, Тал хээрийн гэсэн 3 бүс нутагт хуваасан ба 2-р түвшинд 12 муж, 3-р түвшинд 31 тойрогт тус тус хувааж төлөвлөсөн байдаг ба 2019 онд шинэчлэн баталсан Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд хэвээр нь ашигласан байдаг.

Ландшафт нь геологийн тогтоц, газрын гадаргын төрх байдал, уур амьсгал, гадаргын ба гүний ус, хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөг, амьтны аймаг зэрэг олон элементийн нийлбэр нэгдлийн хувьд дор бүрнээ өвөрмөц шинж байдалтай тодорхой орон зайд нийтлэг илрэх, өөрийн өвөрмөц тогтоцтой газар зүйн бүрхэвчийн хэсгийг хэлэх бөгөөд газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө тухайн хэсэг ялгарлын онцлогт суурилан нийгэм-эдийн засгийн хувьд өндөр өгөөжтэйгээр байгаль-нутаг дэвсгэрийг зохистой ашиглах, хамгаалах цогц төлөвлөлтийг хийхэд чиглэнэ.

Зураг 3. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойргийн зураг

Хүснэгт 3. Ангиллын түвшин ба зарчим

1-р түвшин	2-р түвшин	3-р түвшин
Бүс нутаг	Муж	Тойрог
Газар нутгийг дулаан, чийгийн хангамж, хөрс ургамалжилтын ижил төстэй шинжээр хоорондоо ялгаатай нутгуудад ялгах	1-р түвшний ангиллыг байгаль-нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлөөр мужуудад ялгах	2-р түвшний ангиллыг ландшафт-экологийн нөхцөл, хотгор гүдгэрийн онцлогийг харгалзан тойргуудад ялгах
3 бүс нутаг	12 муж	31 тойрог

Нийслэлийн нутаг дэвсгэр нь Хангайн бүсийн Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-6, Х-7 тойрог, Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-8, Х-9 тойргууд болон Тал хээрийн бүсийн Дундад халхын болон Дорнод Монголын талархаг хээрийн мужийн Т-1 тойрогт /зөвхөн Багахангай дүүрэгт/ оршиж байна.

Нийслэлийн нутаг дэвсгэр нь Монгол орны эдийн засгийн төв бүс нь гаднаас түрж орж ирсэн байгалийн олон мужуудын шилжилтийн зааг дээр орших эмзэг, өвөрмөц экосистемтэй бөгөөд манай орны экологийн тэнцвэрт байдлыг тогтвортой байлгахад онцгой үүрэгтэй нутаг юм. Энд нэг талаас Азийн хэв шинжийн байгалийн цогцолборууд харилцан түрж нэвтрэлцсэнээс гадна өмнөд Сибирийн байгалийн нэг хэсэг байдгаараа онцлогтой.

Улаанбаатарын эдийн засгийн бүс нь гаднаас түрж орж ирсэн байгалийн олон мужуудын шилжилтийн зааг дээр орших эмзэг, өвөрмөц экосистемтэй бөгөөд экологийн тэнцвэрт байдлыг тогтвортой байлгахад онцгой үүрэгтэй нутаг юм. Энд нэг талаас тал хээрийн байгалийн цогцолборууд харилцан түрж нэвтрэлцсэнээс гадна өмнөд Сибирийн байгалийн мужийн нэг хэсэг Сибирийн их тайгын шууд үргэлжлэл болсон тайгын өвөрмөц төлөөллийг бүрэн хадгалсан Хэнтийн тайга байдгаараа онцлогтой.

Хотгор гүдгэрийн тархалтын хувьд газрын гадарга нь зүүнээс баруун тийш намсаж нутгийн зүүн хойд хэсгээр орших Хэнтийн нурууны эртний мөстлийн ул мөр бүхий бөмбөгөрдүү оройтой уул болон сул, сулавтар хэрчигдсэн налуу хажуутай дундаж өндөр улс, нам уулс, Туул голын цэвдэгт хөндий, элэгдлийн болоод өргөгдлийн суурьт тэгш тал зэрэг хотгор гүдгэрийн олон хэлбэрүүд хосолсон тогтоцтой байгалийн өвөрмөц нөхцөл бүхий нутаг юм.

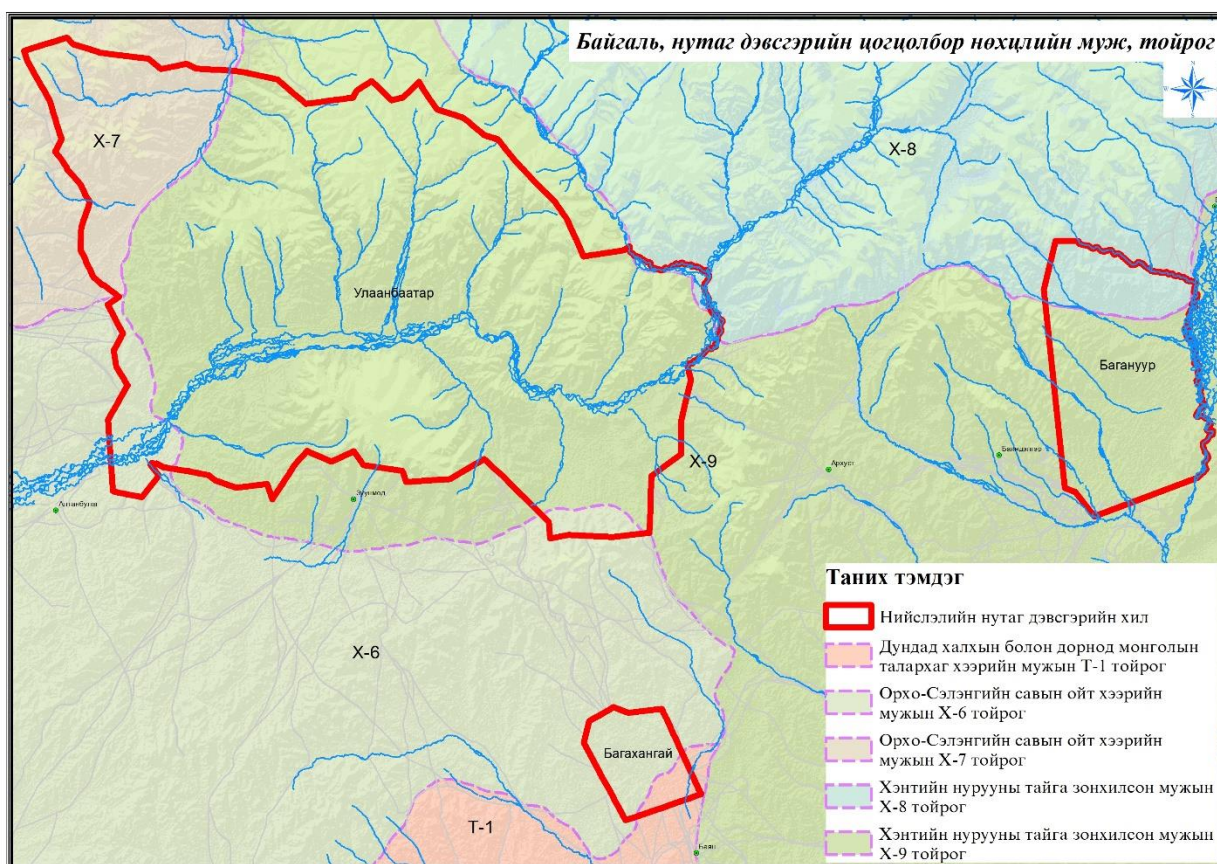
Нийслэлийн нутаг дэвсгэр дэх газрын газрын чадавх, нөөц байгалийн баялгийг урт хугацаанд зохистой ашиглах, газрыг ландшафтын хэмжээнд нь хамгаалах, сэргээн сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ландшафт-экологийн 8 бүс байхаар төлөвлөв.

1. Нөлөөнд сулавтар өртөж байгаа хамгаалалт тогтоосон, цаашид барилгажилтыг хориглох бүс газар. /ТХГН-ийн ашиглалтад сул өртсөн газар, хэвийн хэмжээнд байгаа гол усны хамгаалалтын бүс газар, хэвийн хэмжээнд буй ойн сангийн газар, ашиглалтад өртөөгүй ногоон бүс, ойн зах гэх мэт газар/

2. Тариаланд болон таримал хадлан, бэлчээрт тохиромжтой, цаашид эрчимжсэн, суурин ХАА-г хөгжүүлэх бүс газар./ 20 см-ээс дээш зузаан хөрсөн давхарга бүхий 1 -ээс дээш хувийн ялзмагийн агууламжтай газар/
3. Нөлөөнд сул, дунд зэрэг өртөж байгаа байгалийн бэлчээр, хадланд тохиромжтой, цаашид уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх ашиглалтын бүс газар./хэвийн хэмжээнд ашиглагдаж буй байгалийн хадлан, бэлчээрийн газар/
4. Нөлөөнд дунд зэрэг болон дундаас дээш өртсөн, цаашид нөхөн сэргээж зохистой ашиглах боломжтой бүс газар./
5. Нөлөөнд дунд зэргээс хүчтэй өртөж байгаа ачаалал ихтэй, цаашид ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, ачааллыг бууруулах, экологийн төлбөрт хамаарах бүс газар
6. Нөлөөнд хүчтэй өртсөн, цаашид ашиглалтыг хязгаарлаж, экологийн төлбөр, нөхөн төлбөрт хамруулж экосистемийн хэмжээнд нөхөн сэргээх шаардлагатай бүс,
7. Уул уурхайд хэвийн хэмжээнд ашиглагдаж буй болон уул уурхайн ашиглалтад өртсөн, цаашид нөхөн сэргээх, газарт учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, экологийн өндөр шатны төлбөр тогтоох бүс газар,
8. Нөлөөлөлд хүчтэй өртсөн элсжиж байгаа, цаашид консервацид авах, экологийн өндөр шатны төлбөр тогтоох бүс газар

Нийслэлийн ГЗБЕТ-нд ХАА, ой, усны бүхий газрын ландшафтад суурилсан төлөвлөлтийг нийслэл, хот, дүүргийн хэмжээнд ландшафтын ангилал зүйн нэгжүүдээр газар нутаг, урочицын түвшинд төлөвлөгөө боловсруулав.

Зураг 4. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн ландшафт, газар нутаг, урочишийн фон зураг

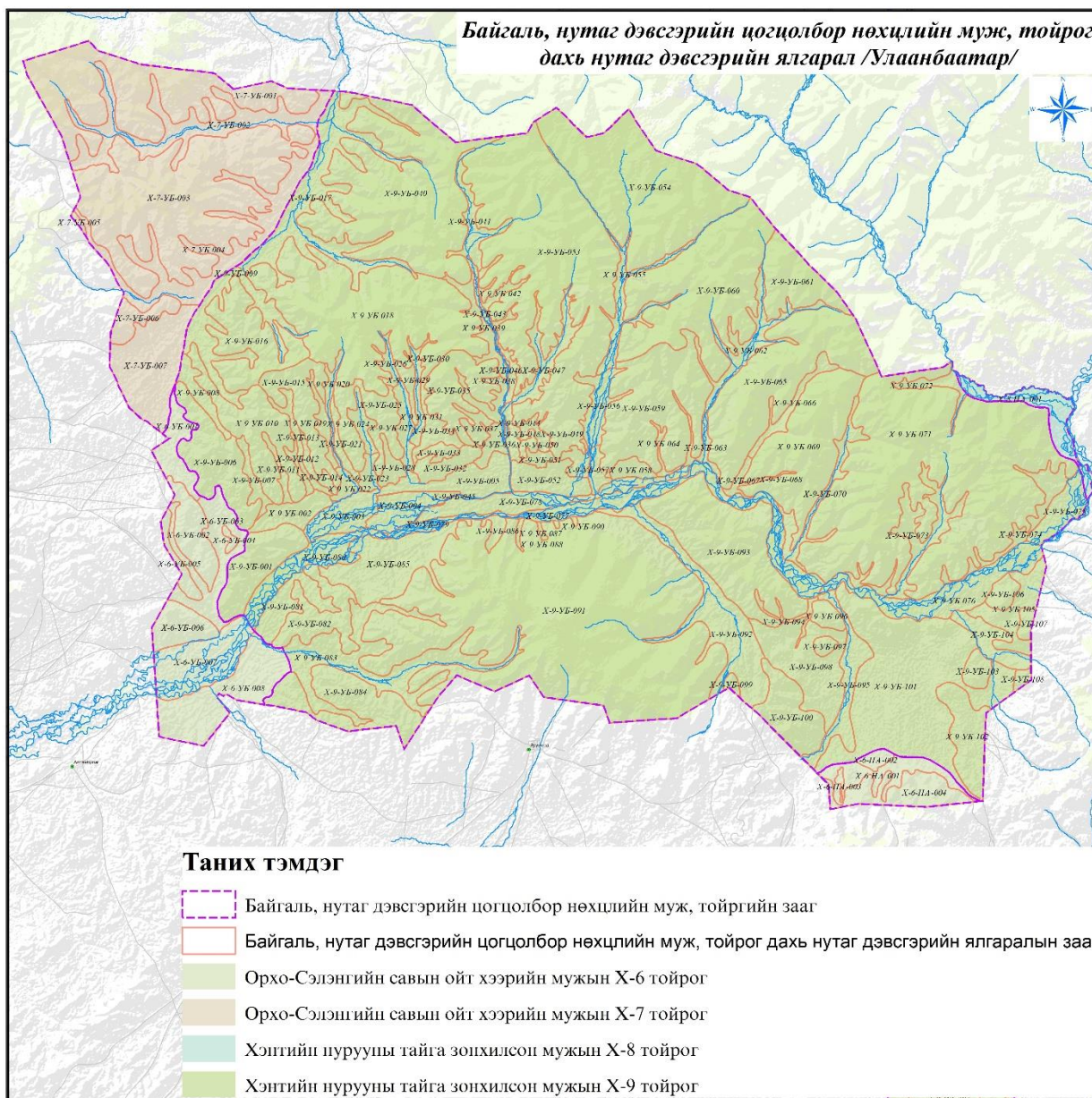
Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг хийхэд эдгээр муж тойргуудыг урочишийн /ялгаатай нутаг дэвсгэр/ төрлүүдээр ангилан хувааж төлөвлөлтийг гүйцэтгэсэн ба дараах ялгарлуудад хуваасан. Үүнд:

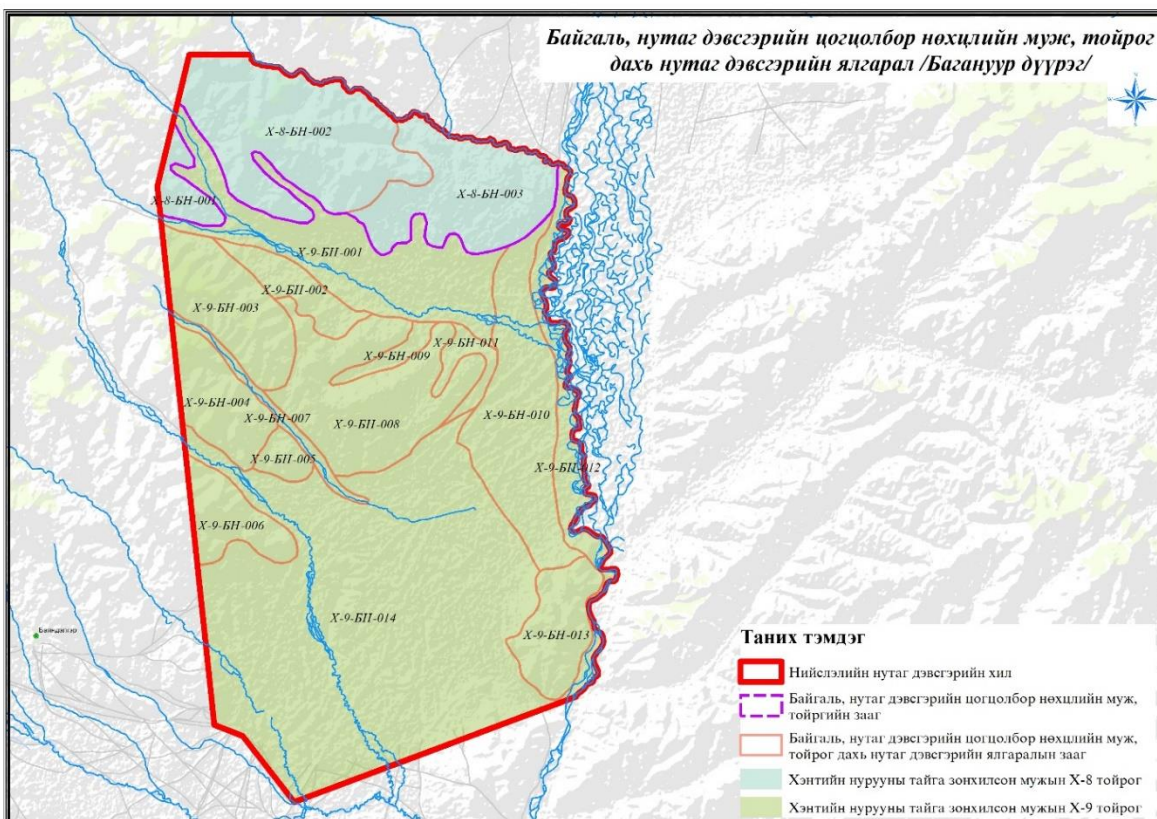
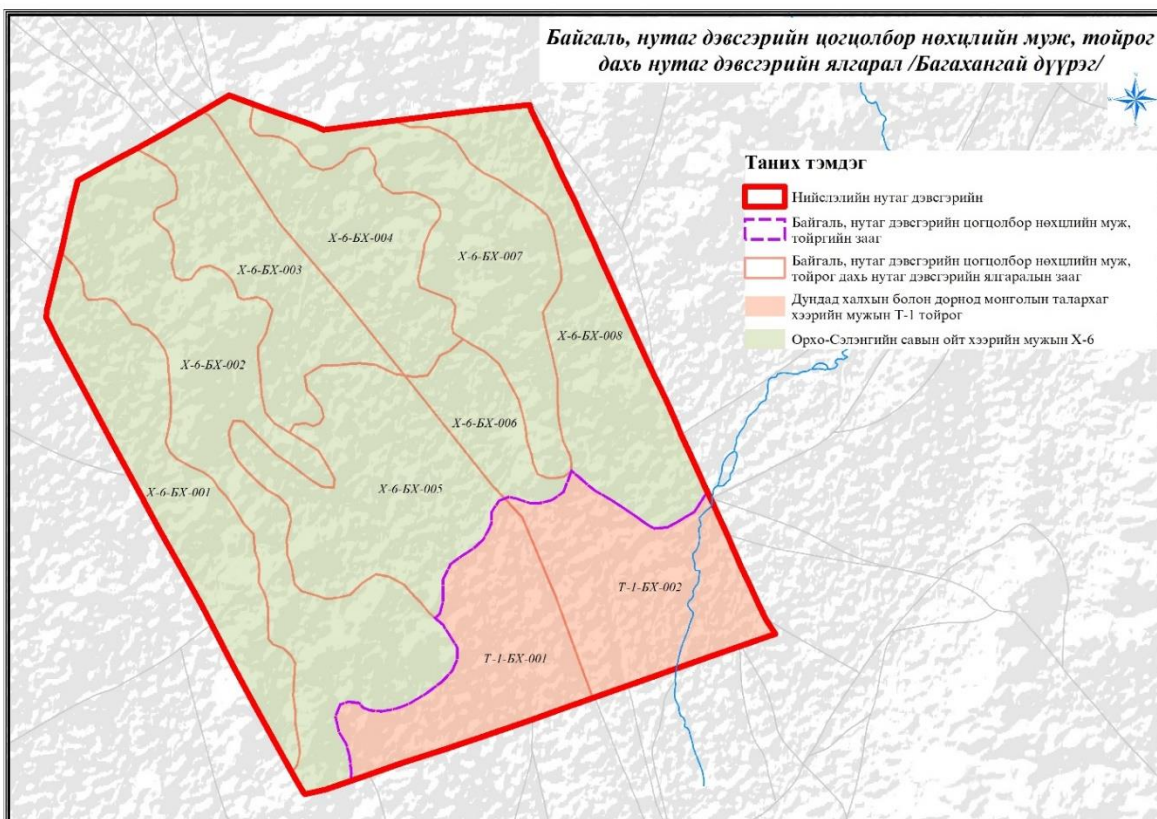
Хүснэгт 4. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь нутаг дэвсгэрийн ялгарлууд

Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог	Нутаг дэвсгэрийн ялгарал
Хангайн бүсийн Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-6 тойрог Нийт 21 ялгарал	Багахангай дүүргийн хойт хэсэг Х-6-БХ-001 ээс Х-6-БХ-008 хүртэлх 8 ялгарал
	Налайх дүүргийн урд Багабаян уул орчмын нутаг Х-6-НА-001 ээс Х-6-НА-005 хүртэлх 5 ялгарал
	Нийслэлийн баруун-урд хэсэг /Нисэх, Шувуун фабрик, Эмгэнт уул, Эмээлт уул орчмын нутаг Х-6-УБ-001 ээс Х-6-УБ-001 хүртэлх 8 ялгарал
Хангайн бүсийн Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-7 тойрог Нийт 7 ялгарал	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн Баруун хойт хэсэг Хүйн хөндийгөөс хойших нутаг Х-7-УБ-001 ээс Х-7-УБ-007 хүртэлх 7 ялгарал
Хангайн бүсийн Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-8 тойрог	Багануур дүүргийн хойт хэсэг Бор өндрийн нуруу, Баруун залаа уул орчмын нутаг Х-8-БН-001 ээс Х-8-БН-003 хүртэлх 3 ялгарал

Нийт 4-н ялгарал	Налайх дүүргийн хойт зах хэсэг Тэрэлж, Туул голын хөндийн орчмын нутаг Х-8-НА-001 /1 ялгарал/
Хангайн бүсийн Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-9 тойрог Нийт 116 ялгарал	Багануур дүүргийн нутаг дэвсгэр Байдрагийн гол түүнээс урагш хэсэг, Хүнхэр улаан уул, Нарийн ухаа, Нарийн тал, Нугын тал, Төмөр өлгий уул зэрэг ихэнх нутаг дэвсгэр Х-9-БН-001 ээс Х-9-БН-014 хүртэлх 13 ялгарал
	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн төвийн 6-н дүүргийн нийт нутаг дэвсгэрийн ихэнх хэсгийг хамрах ба Туул голын хөндийгөөс хойших нутаг дэвсгэр Х-9-УБ-001 ээс Х-9-УБ-074 хүртэлх 74 ялгарал
	Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн төвийн 6-н дүүргийн нутаг дэвсгэрийн Туул голын хөндий, түүнээс урагших нутаг дэвсгэр Х-9-УБ-075 аас Х-9-УБ-108 хүртэлх 34 ялгарал
Тал хээрийн бүсийн Дундад халхын болон Дорнод Монголын талархаг хээрийн мужийн Т-1 тойрог Нийт 2 ялгарал	Дундад халхын болон дорнод монголын талархаг хээрийн мужын Т-1 тойрог, Багахангай дүүргийн урд хэсэг Т-1-БХ-001, Т-1-БХ-002 нийт 2 ялгарал
Нийт 2 бүсийн 3-н муж, 5-н тойрог 154 нутаг дэвсгэрийн ялгарал	

Зураг 5. Дүүргүүдийн Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь нутаг дэвсгэрийн ялгарлууд

Хүснэгт 5. Байгаль нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн муж, тойрог дахь газар нутгийн ялгарлууд, тэдгээрийн онцлог, Газар ашиглалтад тавигдах ерөнхий нөхцөл, шаардлага, хязгаарлалт

Байгаль дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөлийн тойргийн байршил	нутаг муж, нэр,	Нутаг дэвсгэрийн ялгарлын дугаар	Эзлэх талбай	Газар нутгийн ялгарлын нэршил, онцлог	Газар ашиглалтад тавигдах ерөнхий нөхцөл, шаардлага, хязгаарлалт
Дундад халхын болон дорнод монголын талархаг хээрийн мужийн Т-1 тойрог, Багахангай дүүргийн урд хэсэг		T-1-БХ-001	1398.08	Өндөр толгойн урд тэгш талархаг хэсэг, Гадаргын усны сүлжээгүй, элсэнцэр Цайвар хүрэн хөрстэй, Хазаар, хялганат ургамлан нөмрөгтэй, Багахангай дүүргийн үйлдвэрийн бүс байршдаг. Өндөржилт 1440-1460м	1.Зонхилох салхины доод тал нь задгай учир агломераци, суурьшлын зориулалтаар газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой, таатай орчинтой 2.Ус их хэмжээгээр шаарддаг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ байршуулахад дэмжих боломж муутай, эрсдэл өндөртэй. Усны үндсэн хэрэглээгүй буюу бага хэрэглээтэй үйлдвэр үйлчилгээ явуулахад тохиромжтой. 3.Экологийн эмзэг газар нутаг. Хөрсийг элэгдлээс хамгаалах, ногоон байгууламжийг газар ашиглалтын шалгуур болгох шаардлагатай. 4. Агаар хөрс, усны бохирдол багатай.
		T-1-БХ-002	1543.98	Төмөр замаас зүүн тийш тэгш талархаг газар бөгөөд газар нутгийн дунд хэсгээр Баруун уртын гол урсах ба байнгын урсацгүй, Багахангай дүүргийн төмөр замын өртөөний суурьшил, худалдаа үйлдвэрлэлийн бүс байршдаг. элсэнцэр хүрэн хөрстэй, Хазаар, хялганат ургамлан нөмрөгтэй, Өртөөний суурьшлын орчимд болон түүний урд хэсэгт дүүргийн бохир ус хуримтлах нуур байх ба түүний орчимд гадаргын усны хуримтлал үүсдэг. Өндөржилт 1440-1480м	1.Зонхилох салхины доод тал нь задгай учир агломераци, суурьшлын зориулалтаар газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой, таатай орчинтой 2.Ус их хэмжээгээр шаарддаг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ байршуулахад дэмжих боломж муутай, эрсдэл өндөртэй. 3.Экологийн эмзэг газар нутаг. Хөрсийг элэгдлээс хамгаалах, ногоон байгууламжийг газар ашиглалтын шалгуур болгох шаардлагатай. 4. Агаар хөрс, усны бохирдол багатай. 5.Баруун уртын гол дагуу болон бохирын усны нуур орчим цэцэрлэгт хүрээлэн ой зурвас байгуулахад экологийн нөхцөл боломжийн
Орхо-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-6 тойрог, Багахангай дүүргийн хойт хэсэг		X-6-БХ-001	1551.77	Багахангай дүүргийн баруун хэсгийн багавтар нурууны баруун хэсэг дэх түр урсацтай гол бүхий хөндий, Элсэнцэр хүрэн хөрс, Хялгана-хазаарт ургамлын бүлгэмдэлтэй, өндөржилт 1480-1520м бөгөөд зүүн талын нуруунаас жижиг сайр судгууд орж ирдэг	1.Зонхилох салхины доод тал нь задгай хэдий ч агломераци, суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал, 2.Ус их хэмжээгээр шаарддаг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ байршуулахад дэмжих боломж муутай, эрсдэл өндөртэй. 3.Экологийн эмзэг газар нутаг. Хөрсний элэгдэл үүсэж гуу үүсэх өндөр эрсдэлтэй. Хөрсийг элэгдлээс хамгаалах, ногоон

			байгууламжийг газар ашиглалтын шалгуур болгох шаардлагатай. 4. Агаар хөрс, усны бохирдол багатай. 5.Бэлчээрийн мал аж ахуйн зориулалтаар ашиглах, газрын хамгаалах, нөхөн сэргээх
X-6-БХ-002	2885.51	Багахангай дүүргийн баруун хэсгийн багавтар нурууны баруун тал дахь жижиг толгод бүхий урдаасаа хойш өндөрссөн, үргэлжилсэн нуруу, Уулын хүрэн хөрстэй, үетэн харганат, хялгана-Агьт ургамлан нөмрөгтэй, өндөржилт 1520-1600м хүртэл байх бөгөөд хамгийн өндөр цэг нутгийн хилийн хойд зах 1614.2м өндөр бүхий толгой, өмнөд хэсгийн өндөрлөг цэг 1513.1 м бүхий Өндөр толгой нэртэй толгой байна.	1. Одоогоор ашиглалт багатай цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдах боломжтой. 2. Суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй 4. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-БХ-003	1323.37	Бор тал нэртэй газар бөгөөд төмөр замын баруун хэсэг ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглагдаж байгаа. Тэгшивтэр хөндийн элсэнцэр хүрэн хөрстэй хээрийн Хазаар өвс- хялганат ургамлын бүлгэмдэлтэй, өндөршил 1480-1510м	1. Одоогоор ашиглалт багатай цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдаж байна, цаашид эрчимжсэн суурин ХАА хөгжүүлэх боломжтой. 2. Суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой 3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй 4. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, эрчимжсэн суурин ХАА хөгжүүлэх тохиолдолд эмзэг хөрстэй тул агро техникийн арга хэмжээг сүүлийн үеийн дэвшилтэд технологиор боловсруулалт хийж доройтолд өртөхөөс сэргийлэх
X-6-БХ-004	1267.45	Бол талын дундуур гарч буй төмөр замын зүүн хэсэг бөгөөд цахим өмчлөл явуулж иргэдэд олгосон боловч суурьшил үүсээгүй, нэгж талбарыг тэмдэгжүүлсэн дугуйнууд газарт зоосон байдалтай байна. Хазаар өвс- хялганат ургамлан бүлгэмдэлтэй. Элсэнцэр хүрэн хөрс тархсан. өндөршил 1490-1530м	1. Цахим газар олголт хийгдэж иргэдэд өмчлүүлсэн боловч одоогоор суурьшил үүсээгүй ашиглалт багатай. 2. Дэд бүтэц хөгжүүлж суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой 3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөж байгаа 4. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-БХ-005	1806.17	Батлан хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан газар ихэнх хэсгийг эзлэн орших ба хашаалсан, доройтолд	1. Зүүн хэсэг улсын тусгай хэрэгцээний газарт хамаарах ба баруун хэсэгт Багахангай дүүрэг байршдаг. Газар ашиглалт эрчимтэй явагдаж байна.

			<p>өртсөн талбай ихтэй. Хазаар өвс-хялганат ургамлан бүлгэмдэлтэй. Элсэнцэр хүрэн хөрс тархсан. өндөршил 1460-1480м</p>	<p>2. Тусгай хэрэгцээний газрын хамгаалалтын бүсийн дэглэмтэй харшлахгүй хэсэгт суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой</p> <p>3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөж байгаа</p> <p>4. Ашиглалт багатай газруудад гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх</p>
	X-6-БХ-006	536.80	<p>Төмөр замын өртөөний орчмын суурьшил бүхий газар нутаг бөгөөд талхагдалд өртөж байгаа. Хазаар өвс- хялганат ургамлан бүлгэмдэлтэй. Элсэнцэр хүрэн хөрс тархсан. өндөршил 1460-1480м</p>	<p>1. Хүн амын суурьшил ихтэй, газар ашиглалт идэвхтэй явагддаг. суурьшлыг тэлэх нөөц хомс</p> <p>2. Талхагдал доройтолд өртөж байгаа, хот суурины газрын хөгжүүлэлтийн төсөл арга хэмжээ хэрэгжүүлэх шаардлагатай</p> <p>3. намагжилт болон үерийн эрсдэл хамгаалах, газар хөгжүүлэлтийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх</p>
	X-6-БХ-007	1579.87	<p>Уулын сул хөгжилтэй хүрэн хөрстэй сийрэг ургамалтай чулуурхаг хээр бөгөөд Алаг өвс - агь – үетэнт ургамлан бүлгэмдэлтэй толгод бүхий газар нутаг бөгөөд дүүргийн нутаг дэвсгэрийн баруун хэсэг. Толгод нь жижиг сайр жалгатай. 1480-1593м</p>	<p>1. Одоогоор ашиглалт багатай цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдах боломжтой.</p> <p>2. Суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал</p> <p>3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдалд өртөх өндөр эрсдэлтэй</p> <p>4. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх</p>
	X-6-БХ-008	1642.33	<p>Дүүргийн нутаг дэвсгэрийн зүүн зах бөгөөд Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй хээрийн жижиг дэгнүүлт үетэнт ургамлан нөмрөгтэй өндөршил 1460-1515м, хойноос урагш намссан.</p>	<p>1. Одоогоор ашиглалт багатай цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдах боломжтой.</p> <p>2. Суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой боловч тэсрэх бодисын үйлдвэр, агуулах зэрэг аюултай объектуудыг байршуулсан тул хязгаарлагдсан.</p> <p>3. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй</p> <p>4. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх</p>
Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн X-6 тойрог, Налайх дүүргийн урд Багабаян уул орчмын хэсэг	X-6-НА-001	1859.47	<p>Хайрхан уулын бэлийн тэгшивтэр нугачаат хөндий, Хялгана- харганат ургамал нөмрөг, уулын хөндийн хүрэн хөрс тархсан. 1560-1580м өргөгдсөн. Налуугийн чиглэл урдаас хойш чиглэсэн.</p>	<p>1. Одоогоор ашиглалт багатай, бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдаж байгаа, ургамлан нөмрөг талхагдал доройтолд өртөж байгаа тул хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх</p> <p>2. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй</p> <p>3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх</p>

	X-6-НА-002	375.51	Нугын ердийн хөрстэй, Налайхын голруу цутгадаг жижиг булгуудын эх бөгөөд Улаан толгой - улалж - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй. Дундаж өндөр 1560м	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одоогоор ашиглалт багатай, бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдаж байгаа, ургамлан нөмрөг талхагдал доройтолд өртөж байгаа тул хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх 2. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй 3. Жижиг булгуудтай бөгөөд усны эх орчмын газрыг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай
	X-6-НА-003	109.97	Уулсын хоорондох хөндийн хар хүрэн хөрстэй уулын нуга ба Үетэн - улалж - алаг өвст, Бага баян уулын баруун тал дахь амнаас эхтэй булгийн урсац газар. Газрын гадарга тэгшивтэр, Налуугийн чиглэл урдаас хойш чиглэсэн.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одоогоор ашиглалт багатай, бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдаж байгаа, ургамлан нөмрөг талхагдал доройтолд өртөж байгаа тул хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх 2. Хүн, машин техникийн нөлөөгөөр зам харгуй үүсэх, талхагдал өртөх өндөр эрсдэлтэй 3. Жижиг булгуудтай бөгөөд усны эх орчмын газрыг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай
	X-6-НА-004	2484.81	Хайрхан уулын хойд зах хэсэг бөгөөд уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй сийрэг ургамалтай чулуурхаг Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст бэлчээр, 1580-1890м хүртэл өргөгдсөн, хамгийн өндөр цэг Бага баян уул 1893м, Урдаас хойш чиглэсэн налуутай олон ам, хөндий бүхий уулс.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одоогоор ашиглалт багатай цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдах боломжтой. 2. Уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-6 тойрог, Нийслэлийн баруун-урд хэсэг /Нисэх, Шувуун фабрик, Эмгэнт уул, Эмээлт уул орчмын нутаг	X-6-УБ-001	1599.41	361, 369-р гармын орчмын хөндий/Долоон худгийн хөндий/ суурьшил ихтэй, зарим хэсэгт суурьшил үүсээгүй цахим өмчлөлөөр олгогдсон нэгж талбаруудтай, Тэгшивтэр хөндийн элсэнцэр хүрэн хөрстэй хээрийн Хялгана-жижиг дэгнүүлт үетэнт ургамлан нөмрөгтэй, налуугийн чиглэл урдаас хойш, нутаг дэвсгэрийн хойд хэсэгт зүүнээс баруун чиглэсэн зонхилох салхины чиглэлд байршсан.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Төмөр, зам, хатуу хучилттай авто замтай эрчимтэй газар ашиглалттай газар бөгөөд суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг бага хэмжээгээр нэмэгдүүлэх боломжтой 2. Суурьшлын нөлөөгөөр доройтол талхагдалд ихээр өртөж буй тул газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай 3. Газар шинэчлэн зохион байгуулах, газар хөгжүүлэлтийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-6-УБ-002	2076.62	Эмээлт уулсын хэсэг, 1460-1550м өндөр өргөгдсөн, уулын хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан бүлгэмдэл зонхилсон. Уулын зарим хөндийн хэсгээр цахим өмчлөлөөр	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одоогоор ашиглалт багатай, уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Уулын эргэн тойрны амуудыг суурьшлын бүс болгосон тул цаашид хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА

			газар олгосон боловч суурьшил үүсээгүй байгаа.	эрхлэх зориулалтаар ашиглахаас илүүтэй суурьшмал АА хөгжүүлбэл илүү тохиромжтой байна. 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-УБ-003	2929.47		Эмээлт уулын зүүн хөндий, Шар хөвийн хөндий, Баянцогтын хоолой зэрэг уулсын хоорондох хөндий бөгөөд Эмээлт зөрлөг орчим болон суурьшил ихтэй, Баянцогтын хоолой хэсэгт цахим өмчлөлөөр газар олголт хийсэн боловч суурьшил үүсээгүй, Уулсын хоорондох нуга хөндийн Үетэн - алаг өвст ургамлан бүлгэмдэлтэй, хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нуга, өндөржилт 1280-1400м хүртэл урдаас хойш өндөрсдөг	1. Хүн амын суурьшил ихтэй, газар ашиглалт идэвхтэй явагддаг. суурьшлыг тэлэх нөөц хомс 2. Талхагдал доройтолд өртөж байгаа, хот суурины газрын хөгжүүлэлтийн төсөл арга хэмжээ хэрэгжүүлэх шаардлагатай 3. Үерийн эрсдэл хамгаалах, газар хөгжүүлэлтийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, бүсийн өмнөд хэсэгт түгээмэл тархацтай ашигт малтмал олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд ашиглалт дууссаны дараа нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх
X-6-УБ-004	162.84		Эмээлт зөрлөгийн урд талд Холбоо уул нэртэй нам уулсын хэсэг бөгөөд уулын хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй, өндөр цэг нь 1472м	1. Эргэн тойрон идэвхтэй газар ашиглалттай бөгөөд өндөрлөг бүхий экологийн нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал, соёл амралтын цогцолбор болгон хөгжүүлэх боломжтой. 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-УБ-005	662.92		Баянцогт уулын зүүн урагш хошууран тогтсон уулын хэсэг ба уулын нимгэн хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Өндөрлөг цэг Нийслэлийн хилийн зааг дахь 1474м өндөр толгой.	1. Одоогоор ашиглалт багатай, уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглахад тохиромжтой байна. 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-УБ-006	1650.26		Эмгэнт уулын зүүн хэсэг, өндөрлөг цэгүүд нь зүүн захад 1362м, баруун хэсэгт 1447м, уулын нимгэн хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Урд энгэр сайр гуу жалга ихтэй,	1. Одоогоор ашиглалт багатай, уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглахад тохиромжтой байна. 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-6-УБ-007	3551.87		Туул голын татам, түүний хойд талын тэгш хөндий хэсэг бөгөөд түгээмэл тархацтай ашигт малтмал олборлож ашиглаж байсан ул мөр ихээр үлдсэн, усны элэгдэл эвдрэл, авто замын	1. Туул голын татам, голын хөндий бөгөөд уул уурхайн олборлолт ашиглалт явуулж байна. цаашид ашиглагдахаа больсон газруудыг нөхөн сэргээх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх

			нөлөөлөл ихтэй доройтол талхагдал өртөж буй газар.	2. Соёл амралтын цогцолбор, загас үржүүлгийн аж ахуй эрхлэх зориулалтаар нөхөн сэргээх арга хэмжээ хэрэгжүүлэхэд тохиромжтой
	X-6-УБ-008	4634.35	Туул голын өмнөд хэсэг ба нисэх, шувуун фабрик орчмын газар тариалан, ХАА-н үйлдвэрлэл ихтэй түүний дагасан суурьшил үүссэн, Нугын ердийн хөрстэй, талхагдал доройтолд өртөөгүй хэсэгт Хялгана-хиагт ургамлан бүлгэмдэл зонхилох ба тэгшивтэр хөндий. Суурьшил үүсээгүй өмчлөлд олгосон газар ихэнх талбайг хамарсан байна.	1. Идэвхтэй газар ашиглалттай, суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж бага, суурин ХАА-н чиглэлээр ашиглагдана 2. Газар тариалангийн зориулалтаар ашиглагдаж буй газруудыг бүртгэлжүүлэх 3. Хөнгөн механик бүрэлдэхүүнтэй, нимгэн, эмзэг хөрстэй тул хөрсний үржил шимийг дээшлүүлэх, газар хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх
Орхон-Сэлэнгийн савын ойт хээрийн мужийн Х-7 тойрог, Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн Баруун хойт хэсэг Хүйн хөндийгөөс хойших нутаг	X-7-УБ-001	10895.48	Согоот уул 1758м, Тарвагатын даваа 1641м, Өлийн даваа 1587.1 зэрэг ой бүхий уулсын хэсэг бөгөөд Уулын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрс, уулын хар хүрэн хөрс тархсан, Ботууль- алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэл бүхий уулархаг нутаг	1. Одоогоор ашиглалт багатай, уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглах боломжтой 3. Ойн сангийн газрыг хамгаалах, арчлах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-7-УБ-002	5247.94	Нарийн гол, Бүрд гол, Ар тарвагатын ам зэрэг уулсын хоорондох хөндий, нугархаг газар бөгөөд нугын хүрэн болон хар хүрэн хөрс тархсан, Алаг өвс- үетэнт ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. ХАА газар тариалангийн үйлдвэрлэл чиглэлээр бага хэмжээний газрыг ашиглаж байна.	1. Эрчимжсэн суурин ХАА-н үйлдвэрлэлийг илүүтэй дэмжин хөгжүүлэх 2. Газар тариалангийн зориулалтаар ашиглагдаж буй газруудыг бүртгэлжүүлэх, голын хөндийн нимгэн, эмзэг хөрст тул хөрсний үржил шимийг дээшлүүлэх, газар хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 3. Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн дэглэм мөрдүүлэх, газар хөгжүүлэлтийн төсөл арга хэмжээ хэрэгжүүлэх
	X-7-УБ-003	17188.58	Саалын уул, Нарийн даваа, Хөндлөнгийн нуруу зэрэг 1500-1800м хүртэл өргөгдсөн уулархаг хэсэг бөгөөд өндөрлөг хэсгээрээ ой бүхий Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн сийрэг ургамалтай чулуурхаг, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвс бүхий ургамлан нөмрөгтэй.	1. Одоогоор ашиглалт багатай, уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар ашиглах боломжтой 3. Ойн сангийн газрыг хамгаалах, арчлах, ойн нөхөрлөлүүдэд эзэмшүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх

	X-7-УБ-004	5285.05	Рашаант өртөөний орчмоос Ногоон толгой хүртэлх төмөр замын хойд талын өндөр уулын зүүн урагш хэрсэн уулсын хоорондох хөндий, энгэр хэсэг бөгөөд ХАА-н үйлдвэрлэл, мал бүхий иргэдийн суурьшил ихээр бий болсон нутаг, хойд уулнаас уруудсан сайр гуу жалга ихтэй, голын хөндий рүү ойртсон нам хэсгээр Дэрс-хиаг-алаг өвст, уул руугаа өгсөх тусам Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөг зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Эрчимжсэн суурин ХАА-н үйлдвэрлэлийг илүүтэй дэмжин хөгжүүлэх 2. Газар тариалангийн зориулалтаар ашиглагдаж буй газруудыг бүртгэлжүүлэх, ХАА-н үйлдвэрлэлийн кластер бий болгох 3. Цахим өмчлөлөөр олгогдсон боловч суурьшил бий болоогүй газруудыг худалдан авч, ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар дахин төлөвлөх төсөл хэрэгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах
	X-7-УБ-005	95.02	Хар модотын даваа орчмын 1560м өргөгдсөн толгодын хэсэг бөгөөд Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй, уулын ар хэсгээрээ төгөл ойтой, уулын ердийн хар шороон хөрс тархсан.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ойн сангийн газрыг хамгаалах, арчлах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-7-УБ-006	1168.04	Оорцогийн нуруу, Шүлгийн нуруу орчмын уулархаг хэсэг бөгөөд уулын хар хүрэн хөрстэй, 1490-1530м хүртэл өндөрлөгүүдтэй. Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилсон.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нутаг дэвсгэрийн баруун хэсгийн уулс оршуулгын газрын зориулалтаар ашиглагдаж байгаа тул бусад зориулалтаар газар ашиглалт явуулах боломжгүй, 2. Зүүн хэсгийн уулс газар тариалангийн бүсүүдийн дунд байрладаг, мөн эргэн тойрон үзэгдэх орчин сайтай бөгөөд соёл амралтын цогцолбор байгуулах, Параглейдингийн спорт хөгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах 3. бага хэмжээний талбайг хамарсан төгөл ой бүхий газрыг хамгаалах, арчлах зорилгоор ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-7-УБ-007	4750.54	Их булгийн амны уулсын дундах хөндий бөгөөд элсэнцэр хүрэн хөрстэй, Хялгана-жижиг дэгнүүлт үетэнт ургамлын бүлгэмдэл зонхилсон. Налуугийн чиглэл баруун урдаас, зүүн хойш чиглэсэн тэгшивтэр хөндий. ХАА газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхэлдэг болон мал бүхий иргэдийн суурьшил бий болсон.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурин ХАА-г дэмжин хөгжүүлэн, ХАА-н кластер бий болгон хөгжүүлэх, 2. Төв хэсэг дэх багавтар толгой /Дааган толгой/ ашиглан параглейдингийн спорт хөгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах, соёл амралтын цогцолбор байгуулах 3. Газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-8 тойрог,	X-8-БН-001	781.38	Багануур дүүргийн хойд хэсэг Бор өндрийн нуруу, Уулын хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжгүй уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах

Багануур дүүргийн хойт хэсэг Бор өндрийн нуруу, Баруун залаа уул орчмын нутаг			ургамлан нөмрөг, 1480-1690м өндөртэй толгод бүхий газар нутаг.	2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-8-БН-002	6465.97	Багануур дүүргийн нутаг дэвсгэрийн хойд хэсэг ба Баруун байдлаг, Дунд байдлаг голуудын хөндийн дунд орших 1700м хүртэл өндөр бүхий зүүнээс баруун тийш өндөржин сунаж тогтсон нуруу, өндөр цэг Баруун залаа уул 1709,8м, уг нуруу нь өндөрлөг хэсгээрээ бага хэмжээний талбайг хамарсан төгөл ойтой /шинэс/, Үетэн - алаг өвст, ургамлын бүлгэмдэлтэй ба хад чулуурхаг уулс, тэдгээрийн хоорондох хөндийн хар хүрэн хөрс тархсан. 1480-1710м хүртэл өндөртэй.	1. Уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжгүй уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх
	X-8-БН-003	4222.45	1380-1460м хүртэл өргөгдсөн нам ухаа толгодын хүрэн хөрс тархах ба талхагдалд өртсөн Хялгана-хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй.	1. Уулархаг нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломжгүй уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-8 тойрог, Налайх дүүргийн хойт зах хэсэг Тэрэлж, Туул голын хөндийн орчмын нутаг	X-8-НА-001	2096.58	Тэрэлжийн гол, Туул голын бэлчир Альювийн нугын ширэгт хөрстэй, Бургасулиаст, Улиас-бургаст, Бургас-хар мод бүхий татмын нуга, Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт хамаарна. Өндөржилт 1460-1500м	1. Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс тул аливаа зориулалтаар газар ашиглахыг хориглох, хамгаалалтын бүсийн дэглэмийг мөрдүүлэх 2. Шугуйн орчимд бий болсон гэр баазуудыг шилжүүлэх төсөл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэн улсын тусгай хамгаалалтад авах
Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн Х-9 тойрог Багануур дүүргийн нутаг дэвсгэр Байдрагийн гол түүнээс урагш хэсэг, Хүнхэр улаан уул, Нарийн ухаа, Нарийн тал, Нугын тал, Төмөр өлгий уул зэрэг ихэнх нутаг дэвсгэрийг хамарна	X-9-БН-001	5629.57	Баруун байдлагийн голын хөндий тус гол Хэрлэн голд цутгах бөгөөд 1350-1420м бүртэл өндөржилттэй. Шургаатын булаг, Тариан булаг зэрэг олон жижиг булгууд нийлж тус голыг үүсгэдэг. Сүүлийн жилүүдэд усны түшин багасаж зарим жил урсгал тасардаг. Голын татмын хэсэгт Үетэн-цахилдаг - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй ба татмын хэсгээс холдон өндөрсөн тэгшивтэр хөндийд Улалж – үетэнт, Хялгана-хазаарт бүлгэмдэл зонхилно. Талхагдалд өртөж байгаа бэлчээр, Альювийн нугын болон нугын хүрэн хөрстэй, толгод руугаа ойртох тусам хар хүрэн, хүрэн хөрстэй болно.	1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Оюутны хотхон барих зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан газрыг эргүүлэн ХАА-н газрын ангилалд бүртгэх 4. Усны сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх

	X-9-БН-002	1198.26	Баруун байдлагийн голын баруун бие уулын ар хөндий бөгөөд бага зэрэг налуу, 1400-1460м хүртэл өргөгдсөн. Налуугийн чиглэл баруун урдаас, зүүн хойш чиглэсэн, жижиг сайр жалгуудтай, Уулсын хоорондох хөндийн хар хүрэн хөрстэй, Улалж – үетэнт ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-003	2931.94	Нарийны гол, байдлагийн голын дундах баруун хойноос зүүн урагш чиглэлд сунан тогтсон багавтар нуруу бөгөөд нурууны орой, өндөрлөг хэсгийн ар биеэр багавтар төгөл ойтой /шинэс/, Дундаж өндөр болон нам, бэсрэг уулын Ботууль-алаг өвст- улалжит, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст бэлчээр, хүрэн, хар хүрэн хөрстэй, уулсын өндөрлөг цэгүүд 1680-1720м хүртэл өндөртэй.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан өвөл хаврын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-004	2031.16	Нарийны голын баруун талын өндөр уул өндөрлөг цэг Хүнхэр улаан уул 1790м, Дундаж өндөр болон нам, бэсрэг уулын Ботууль- алаг өвст- улалжит, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст бэлчээр, уулын хар хүрэн хөрстэй, орой хэсэгт багавтар төгөл ойтой.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан өвөл хаврын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх
	X-9-БН-005	509.97	Хүнхэр улаан уулын зүүн өмнөд хэсэг дэх жижиг толгой 1506.4м өндөртэй, нам, бэсрэг уулын Ботууль- алаг өвст- улалжит Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй, толгодын хар хүрэн хөрс тархсан.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-006	1581.73	Уулын хүрэн, хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй газар нутаг бөгөөд нутаг дэвсгэрийн зүүн хэсгийн нам толгод 1462м ба баруун тийш өндөрссөөр 1720м өндөртэй Овоот уул оршино.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-007	620.90	Нарийны голын татам бөгөөд нугын ердийн хөрстэй, Үетэн-алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй, Нарийны гол	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, ус хуримтлуулах сан байгуулах боломж нөхцөлийг судлах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх

			Багануурын төвийн баруун хойд хэсэгт хиймэл даланд цутгадаг. Нарийны голын дээд хэсэгт Багануур дүүргийн хүүхдийн зуслан байгуулахаар төлөвлөж байгаа	2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Амралт зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлэх боломжтой
X-9-БН-008	5326.53		Багануур дүүргийн төвийн баруун хойд хэсгийн Нарийн ухаа нэртэй нам ухаа толгод бөгөөд Үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй, толгодын хүрэн, хар хүрэн хөрс тархсан. 1400-1500м өргөгдсөн. Нутгийн зүүн хэсгээр цахим өмчлөл явуулж газар олгосон одоогоор суурьшил үүсээгүй.	1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Цахим өмчлөлөөр олгогдсон боловч суурьшил бий болоогүй газруудыг худалдан авч, ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар дахин төлөвлөх төсөл хэрэгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах
X-9-БН-009	1035.60		Нарийн ухаагийн орчим дах нам уулсын хоорондох нарийн хөндий бөгөөд хар хүрэн хөрстэй, Хялгана-хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй, тус нутагт цахим өмчлөл явуулж газар олгосон одоогоор суурьшил үүсээгүй.	1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Цахим өмчлөлөөр олгогдсон боловч суурьшил бий болоогүй газруудыг худалдан авч, ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар дахин төлөвлөх төсөл хэрэгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах
X-9-БН-010	4847.55		Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй хээр, Хэрлэн голын татмын нугаас дээших тэгш хөндий хэсэг бөгөөд оюутны хотхон байгуулахаар бүтээн байгуулалтын зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан одоогоор бүтээн байгуулалт хийгдээгүй, хуучин орос цэргийн ангийн суурин байсан боловч одоо ихэнх хэсгийн нураасан байгаа. Хялгана-хиагт ургамлан бүлгэмдэлтэй, талхагдалд ихээр өртөж байгаа.	1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Оюутны хотхон барих зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан газрыг эргүүлэн ХАА-н газрын ангилалд бүртгэх
X-9-БН-011	603.20		Хэрлэн голын татмын нугын хэсэг бөгөөд Голын хөндий, нам хотосын аллювийн нугын ба нугын хээржсэн хөрстэй тэгшивтэр хөндийн хэсэгт үетэн-алаг өвст, өмнөд хэсэгт ууланд ойртон ирэх хэсэгт Дэрс-хиаг-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилон тархана.	1. Уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан зун намрын улиралд ашиглах 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Оюутны хотхон барих зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан газрыг эргүүлэн ХАА-н газрын ангилалд бүртгэх

				4. Дүүргийн ундны усны эх үүсвэрийн газартай тул усны сан бүхий газрыг хамгаалах нэгдсэн менежментийн төсөл хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-012	2329.29	Багануурын өмнө хэсэгт орших Төмөр өлгий уул нэртэй газар бөгөөд 1500м өндөртэй, уулын хүрэн хөрстэй, Хялгана-хазаарт, Хиаг- жижиг дэгнүүлт үетэнт ургамлын бүлгэмдэлтэй,	1. Амралт, зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлж, параглейдингийн спорт хөгжүүлэх боломж нөхцөлийг судлах 2. Газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-БН-013	21805.27	Багануур дүүргийн төв, Багануурын нүүрсний уурхай байрлах Нүүрэнтэй тал бөгөөд баруун хэсгээр Хуцаагийн гол, Хужиртын гол зэрэг жижиг голуудтай, Налуугийн чиглэл зүүн урагш чиглэсэн ба 1340-1390м хүртэл өргөгдсөн. Хялгана-хазаарт ургамлын бүлгэмдэлтэй зонхилон тархсан, тал хээрийн хар хүрэн, хүрэн хөрстэй.	1. Хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах 2. Суурин ХАА хөгжүүлэх төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Хуцаагийн гол, Хужиртын гол, Бага гүний нуурын экосистемийг хамгаалах нэгдсэн менежментийн төсөл боловсруулж хэрэгжүүлэх
Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужийн X-9 тойрог, Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн төвийн 6-н дүүргийн нийт нутаг дэвсгэрийн ихэнх хэсгийг хамрах ба Туул голын хөндийгөөс хойших нутаг дэвсгэр	X-9-УБ-001	1353.71	Сонгинохайрхан уул 1652.3м 1240-1652м хүртэл өргөгдсөн өндөр уул, Баруун урдаас, зүүн хойш 10км сунан тогтсон, уулын элсэнцэр хар хүрэн хөрстэй, Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлан нөмрөгтэй.	1. Уулархаг бүс нутаг тул тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал, хот орчмын тусгай зохицуулалттай бэлчээрийн МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах боломжтой 2. Амралт зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-УБ-002	335.16	22-н товчноос баруун тийш төмөр замын урд хэсэг Сайр гуу жалга бүхий үйлдвэр, ААНБ, хүнд даацын машин техникийн зогсоол зэрэг зориулалтаар ашиглагдаж байгаа тэгшивтэр хөндий Нугын хүрэн хөрстэй, талхагдалд ихээр өртсөн Жижиг дэгнүүлт үетэн-хиагт ургамлан нөмрөг зонхилно. Налуугийн чиглэл баруунаас зүүн тийш чиглэсэн. 1260-1340м өндөртэй.	1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа газар бөгөөд суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж бага 2. Хүнд даацын машин техникийн худалдаа, үйлдвэрлэлийн зориулалттай, АА-н үйл ажиллагаа эрхэлж буй газар ашиглалтууд ихтэй талхагдал доройтолд өртөж буй газар тул газар хамгаалах, үерээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
	X-9-УБ-003	615.24	Улаанбаатар хотын цэвэрлэх байгууламж, түүнээс баруун тийш хэсэг, үйлдвэр аж ахуйн зориулалтаар ашиглагдаж байгаа. Доройтол	1. Үйлдвэрлэлийн зориулалттай газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалт явуулахад тохиромжгүй

			талхагдалд ихээр өртсөн, альювийн нугын хөрстэй голын тэгш хөндий, дундаж өндөршилт 1250м	2. Худалдаа, үйлдвэрлэлийн зориулалттай, АА-н үйл ажиллагаа эрхэлж буй газар ашиглалтууд ихтэй тул талхагдал доройтолд хүчтэй өртсөн газар хамгаалах, үерээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-004	1914.60		Сэлбэ гол, Туул голын хөндий, хуучин Сэлбэ голын голдирол байсан бөгөөд голдирлыг өөрчилсөн. Хүнд үйлдвэр, АА-н зориулалтаар ашиглагдаж байгаа. Дундаж өндөршилт 1260м, тэгш хөндий, доройтолд ихээр өртсөн аллювийн нугын сулавтар хөгжилтэй хөрс тархсан.	1. Үйлдвэрлэлийн зориулалттай газар ашиглалт голчлон явагдаж байгаа бөгөөд суурьшлын зориулалттай бага хувийг эзэлнэ. Тэлэх нөөц хязгаарлагдмал 2. Худалдаа, үйлдвэрлэлийн зориулалттай, АА-н үйл ажиллагаа эрхэлж буй газар ашиглалтууд ихтэй тул талхагдал доройтолд хүчтэй өртсөн 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, намагжих үзэгдэл газар ашиглалтад сөрөг нөлөө үзүүлнэ. 4. Ногоон бүс, усны хамгаалалтын бүсийг хамгаалах, газар хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-005	218.07		Туул, Сэлбэ голуудын тэгшивтэр хөндий дэх барилгажилт ихээр явагдсан хүн амын төвлөрөл суурьшил бүхий хэсэг хар хүрэн хөрстэй, ургамлан нөмрөг талхлагдсан. Хотын төв.	1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд тэлэх нөөц байхгүй. 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, дахин барилгажуулах төсөл хэрэгжүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах үйл ажиллагаанаас бусад зориулалтаар шинэ газар барилгажилтыг хориглох шаардлагатай 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-006	662.58		Нийслэлийн баруун хэсэг, Майхан толгойн уулын 1500-1560м өндөр бүхий уулс, уулын хар хүрэн хөрс тархсан. Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	1. Уулархаг бүс нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Уулын бэл орчмын хэсгүүдэд суурьшлын зориулалтаар газар олгосон. Бусад ашиглалт багатай газар нутагт хот орчмын тусгай зохицуулалттай МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах боломжтой 3. Газар хамгаалах, газрын төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээ тогтмол авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-007	2499.16		Баруун түрүүний ам, налуугийн чиглэл хойноос урагш, 1440-1320м хүртэл, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй ба талхагдал доройтолд хүчтэй өртсөн, уулын хоорондох хөндий нугын хар хүрэн хөрс тархсан. Баруун түрүүний булаг урсдаг. Суурьшил ихтэй.	1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд нутаг дэвсгэрийн дундуур хатуу хучилттай зам дайран өнгөрдөг суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц багассан 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

X-9-УБ-008	184.73	361-н гарам орчмын суурьшил ихтэй хөндий, Тэгшивтэр хөндийн элсэнцэр хүрэн хөрстэй хээрийн хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй, газар ашиглалтын нөлөөгөөр доройтолд хүчтэй өртөж байгаа. Налуугийн чиглэл урдаас хойш чиглэсэн 1420-1340м хүртэл өндөртэй,	<ol style="list-style-type: none"> 1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд нутаг дэвсгэрийн дундуур хатуу хучилттай зам дайран өнгөрдөг суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц багассан, мал бүхий АА эрхлэгч иргэд, ААН-үүд газар ашигладаг 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-009	4998.58	Соёндын ам, Шижирийн хөндий зэрэг хойшоо харсан уулын амнууд ба Хүйн голын хөндийн төмөр замаас урагших хэсэг. Бага талбай бүхий хүнсний ногоо, жимс жимсгэнийн АА эрхлэх чиглэлээр ашиглагдаж байгаа бөгөөд гол ашиглалт нь Хүйн голын хөндий дагуу явагдаж байна. Тэгшивтэр хөндийн элсэнцэр хүрэн хөрстэй хээрийн хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нутаг дэвсгэрийн багавтар хэсэгт суурьшил, ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар газар ашиглалт явагддаг, суурьшлын зориулалтаар тэлэх газрын нөөцтэй, мал бүхий АА эрхлэгч иргэд, ААН-үүд газар ашигладаг, хот орчмын тусгай зохицуулалттай мал АА эрхлэх боломжтой 2. Жижиг голуудын эхийг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-010	13491.92	Баруун түрүүний уул /1456м/, Авдрантын уул /1649м/ зэрэг уулархаг нутаг бөгөөд уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уулархаг бүс нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Уулын бэл орчмын хэсгүүдэд суурьшлын зориулалтаар газар олгосон. Бусад ашиглалт багатай газар нутагт хот орчмын тусгай зохицуулалттай МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах боломжтой 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх
X-9-УБ-011	354.86	Зүүн түрүүний ам, налуугийн чиглэл хойноос урагш, 1400-1300м хүртэл, Уулсын хоорондох хөндийн хар хүрэн хөрстэй, Алаг өвс-улалж - үетэнт уулын нуга, газар ашиглалт, суурьшил багатай.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нутаг дэвсгэрийн багавтар хэсэгт суурьшил, ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар газар ашиглалт явагддаг, суурьшлын зориулалтаар тэлэх газрын нөөцтэй, хот орчмын тусгай зохицуулалттай мал АА эрхлэх боломжтой 2. Гол, булгийн эхийг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-012	2030.02	Тахилтын амны баруун талын тэгшивтэр энгэр, өглөө өдрийн нарын шууд тусгалд, зонхилох салхины нөмөр талд байрлах	<ol style="list-style-type: none"> 1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц багассан, кадастрын

			нутаг дэвсгэр, өндөржилт 1300-1340м, хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй, газар ашиглалт, суурьшил ихээр явагдаж байгаа.	мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газар ашиглалт ихтэй тул бүртгэлжүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3.Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-013	573.41		Тахилтын амны эх, голын дагуух нугархаг хэсэг. Уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нугын Алаг өвс-улалж – үетэнт ургамлын бүлгэмдэлтэй ба газар ашиглалтын нөлөөгөөр хүчтэй доройтолд өртөж байгаа.	1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц багассан, кадастрын мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газар ашиглалт ихтэй тул бүртгэлжүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4.Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-014	284.25		Тахилтын амны зүүн талын, баруун тийш харсан тэгшивтэр энгэр, өдөр оройн нарны шууд тусгалд, зонхилох салхины чиглэлд байрлах нутаг дэвсгэр. Уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нугын Алаг өвс-улалж – үетэнт ургамлын бүлгэмдэлтэй ба газар ашиглалтын нөлөөгөөр хүчтэй доройтолд өртөж байгаа.	1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц багассан, кадастрын мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газар ашиглалт ихтэй тул бүртгэлжүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх нийгмийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3.Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-015	2674.25		Тахилтын давааны хяраас урагших Тахилтын ам, Их нарангийн амны дунд байрлах хойноос урагш хошууран тогтсон намхавтар уулс, 1400-1640м хүртэлх өндөржилт бүхий уулуудтай, уулын хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	1. Уулархаг бүс нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Уулын бэл орчмын тэгшивтэр хэсгүүдэд суурьшлын зориулалтаар газар олгосон. Бусад ашиглалт багатай газар нутагт хот орчмын тусгай зохицуулалттай МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах боломжтой 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх
X-9-УБ-016	4253.61		Тахилтын давааны хяраас хойшоо сунан тогтсон уулс, өндөрлөг цэгүүд Хуст уул 1606м, Гүүш уул 1623м,	1. Уулархаг бүс нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал

			уулын хар хүрэн хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Уулсын ар хэсэг жижиг төгөл ойтой	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ашиглалт багатай газар нутаг, хот орчмын тусгай зохицуулалттай МАА эрхлэх зориулалтаар даацад тохируулан ашиглах боломжтой 3. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 4. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх, ойн талбайг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-017	8586.97		<p>Хүйн гол, Толгойтын /Ар гүнт/ голын бэлчир, хөндий хэсэг, Мухарын ам, Халзан, Жаргалантын ам зэрэг өндөр уулын хойшоо харсан амуудыг хамарсан нутаг.</p> <p>голын хөндий, нам хотосын нугын улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй ба газар тариалан, жимс жимсгэнэ, өрхийн АА эрхлэх зориулалтаар ашиглагдаж байгаа ба Ар гүнтийн амны эх хэсэг зуслангийн зориулалтаар ашиглагдаж байна.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Эрчимтэй газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд ялангуяа ар гүнтийн хэсэгт суурьшил болон ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар газар ашиглалт ихтэй, суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц хомс, кадастрын мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газар ашиглалт ихтэй тул бүртгэлжүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, ХАА-н үйлдвэрлэлийг дэмжин хөгжүүлэх ба жимс жимсгэнийн АА эрхлэлтийг дэмжих 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-018	366.72		Толгойт уулаас Гүнтийн даваа-Чингэлтэй уулын ар хэсгийн ихэнх газар нь ойтой ба уулын цэвдэгт хүлрэнцэр-ялзмагт хөрстэй, Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй, Толгой уул 1820м, Чингэлтэй уул 1949.7. Нарс, Шинэсэн ойтой	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уулархаг бүс нутаг тул суурьшлын зориулалт хэрэгцээнд газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх боломж хязгаарлагдмал 2. Гал түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх, газар хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Төгөл ой бүхий газруудыг хамгаалах, ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх, ойн талбайг нэмэгдүүлэх, ой бүхий газар болон ойн тэлэн ургах нөөц газарт газар олголтыг бүрэн зогсоох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 4. Ойн сан бүхий газрын менежментийг ой зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-019	108.56		Их нарангийн амны Баянголын баруун талын энгэр бөгөөд өглөө, өдрийн нарны шууд тусгалд, зонхилох салхинаас нөмөрлөгдсөн тэгшивтэр нугачаат хөндий, хар хүрэн хөрстэй, суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд ихээр өртсөн жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурьшлын зориулалтаар газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд цаашид суурьшлын зориулалтаар тэлэх нөөц хомс, кадастрын мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газар ашиглалтуудыг бүртгэлжүүлэх, 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

			4. Усны элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-020	72.70	Их нарангийн амны Баян голын эх, голын татам бүхий газар, уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нуга, суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж буй газар.	1. Усны хамгаалалтын бүсэд хамаарах газарт ашиглалтын горим дэглэм зөрчсөн газар ашиглалтуудтай бөгөөд хамгаалалтын бүсийн 2. Үерийн эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-021	28.15	Их нарангийн амны Баянголын зүүн талын энгэр бөгөөд зонхилох салхины чиглэлд байршсан, тэгшивтэр нугачаат хөндий, хар хүрэн хөрстэй, суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд ихээр өртсөн жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй.	1. Суурьшлын зориулалтаар газар ашиглалт явагдаж байгаа бөгөөд цаашид кадастрын мэдээллийн санд бүртгэгдээгүй газруудыг бүртгэлжүүлэх 2. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Ус, салхины элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-022	38.16	Их нарангийн амны Баян голын зүүн энгэр бөгөөд, өдөр, оройн нарны тусгалд, зонхилох салхины чиглэлд байршсан, тэгшивтэр нугачаат хөндий, хар хүрэн хөрстэй, суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж буй газар.	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Гэр хорооллын газарт дахин төлөвлөлт, эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Ус, салхины элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-023	4391.16	Бага нарангийн ам, Тахилтын голын дагуух суурьшил бүхий газар, ургамлан нөмрөг, суурьшлын нөлөөгөөр талхлагдан доройтсон, хар хүрэн хөрстэй, тэгшивтэр хөндий	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Урд хэсэгт гэр хорооллын газарт дахин төлөвлөлт, Хойт хэсэгт гэр хорооллын газрыг эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Ус, салхины элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-024	38660.19	Бага нарангийн амны суурьшлын бүсээс дээш Нарангийн хогийн цэг, хог боловсруулах үйлдвэрийн бүс	<ol style="list-style-type: none"> 1. Хогийн цэг, хог боловсруулах үйлдвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг хангах, нөхөн сэргээлтийн төсөл боловсруулж хэрэгжүүлэх 2. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Ус, салхины элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-025	4424.17	Толгой уулаас урагших ойгүй, урагш сунаж тогтсон жижиг нуруу, 1320-1500м хүртэл өргөгдсөн, Уулын хар хүрэн хөрстэй, Хялгана – хиагт ургамлын бүлгэмдэл зонхилсон.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газар дахь нэгж талбаруудад газар чөлөөлөх төсөл хэрэгжүүлэх 2. Эвдэрсэн газруудыг нөхөн сэргээх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-026	3729.28	Толгойтын баруун салааны дээд эх орчмын газар нутаг, уулын нугын хөрстэй, улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Зуслангийн зориулалтаар ашиглагдаж байна.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-027	1683.86	Толгойтын баруун салааны гэр хороолол бүхий газар нутаг, нугын ердийн хөрстэй ба 2 талын энгэр рүү өгсөх тусам уулын хүрэн хөрс тархана. улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Урд хэсэгт гэр хорооллын газарт дахин төлөвлөлт, Хойд хэсэгт гэр хорооллын газрыг эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 5. Ус, салхины элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-028	6006.89	Толгойт орчмын гэр хорооллын зориулалтаар ашиглагдаж буй суурьшлын бүс, ургамлан нөмрөг	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх

			талхдаж доройтсон, хүрэн болон хар хүрэн хөрс зонхилон тархсан.	2. Урд хэсгийн дэд бүтцэд холбогдох боломжтой гэр хорооллын газарт дахин төлөвлөлт, Хойд хэсэгт гэр хорооллын газрыг эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-029	3080.44		Уулын хар хүрэн хөрстэй Толгойтын баруун зүүн салааны дундаж ойгүй уулын хярын хэсэг. Хялгана – хиагт, Ботууль-алаг өвст- улалжит ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. 1400-1580м өндөр өргөгдсөн.	1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-030	2605.58		Толгойтын Зүүн салааны дээд хэсэг бөгөөд зуслангийн зориулалтаар ашиглагдаж байна. Жижиг дэгнүүлт үетэн – хялганат ургамлын бүлгэмдэл зонхилох бөгөөд уулын нугын хар хүрэн хөрс тархсан.	1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-031	6351.15		Толгойтын зүүн салааны гэр хорооллын зориулалтаар ашиглагдаж буй суурьшил ихтэй нутаг. Нугын хүрэн, хар хүрэн хөрс тархсан.	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-032	28056.17		1- хороолол, 3,4-р хорооллын арын уулархаг хэсэг дэх гэр хороолол бүхий газар нутаг, сайр, гуу, жалга, нугачаа ихтэй налуугийн чиглэл хойноос урагшаа чиглэсэн, өглөө өдөр оройн нарны шууд тусгалаас хязгаарлагдахгүй сайн.	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалт, дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах байгууламжийн зураг төсөл хийх

			4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-033	2393.19	Баянхошууны урдах 1360-1525м хүртэлх өндөр бүхий толгодын хэсэг, хойд талдаа буюу Баянхошуу талдаа огцом налуу, урд тал руугаа огцом налуу нь арай бага боловч сайр, гуу жалга, нугачаа ихтэй. Уулын хар хүрэн хөрстэй, хойд хэсэгт түгээмэл тархацтай ашигт малтмал олборлолт явуулж байна.	1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-034	1453.03	Баянхошуу, Зүүн салааны гэр хороолол бүхий газар нутаг. Суурьшлын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг доройтсон, хар хүрэн хөрстэй, налуугийн ерөнхий чиглэл Зүүнээс баруун тийш, өдөр оройн нарны шууд тусгалд орших ба салхины зонхилох чигт байршдаг.	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Дэд бүтцэд холбогдох боломжтой газарт дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах байгууламжийн зураг төсөл хийх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-035	648.62	Чингэлтэй уулын өвөр хэсгийн зүүн урагш сунан тогтсон уулс бөгөөд орой хэсгээрээ ойтой, Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Хялгана – хиагт, Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлан нөмрөг зонхилно.	1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-036	245.09	Цагаан байр, Хайлааст зэрэг 32-н тойргоос хойш 6 буудал орчим хүртэлх нутаг дэвсгэр, дэд бүтцэд холбогдох боломжтой ба хар хүрэн, нугын хар хүрэн хөрстэй, ургамлан нөмрөг талхлагдан доройтсон, хүн амын суурьшил бүхий газар	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх, зураг төсөл боловсруулах
X-9-УБ-037	1552.08	Дэнжийн мянгын хойд, Хайлаастын гэр хорооллын хэсэг ба Уулын хар хүрэн	1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах

			хөрстэй, ургамлан нөмрөг талхагдал, доройтолд өртсөн. Налуугийн чиглэл баруун хойноос зүүн урагш чиглэсэн, налуужилт ихтэй, өглөө өдрийн нарны тусгалын бүсэд оршино	<ol style="list-style-type: none"> 2. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-038	582.98		Чингэлтэй, долоон буудлын гэр хорооллын хэсэг. Уулын чулуурхаг хар хүрэн хөрстэй, суурьшлын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг талхагдал доройтолд өртсөн.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-039	344.68		Сэлбийн голын баруун талын энгэр, зуслангийн бүс нутаг бөгөөд налуугийн ерөнхий чиглэл зүүн хойш чиглэлтэй тул өглөө, өдрийн нарны тусгалд орших тул эрт сэрүү унана.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-040	619.18		Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн хойд хэсэг уулын тайгын цэвдэгт хүлрэнцэр-ялзмагт хөрс бүхий ойтой газар нутаг, шинэс, шинэс-хус, шинэс-хушин ой зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 2. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-041	433.92		Сэлбийн гол, Хандгайтын голын бэлчрээс дээших хэсгийн нутаг дэвсгэрийг хамруулсан. Зуслангийн зориулалтаар ашиглагдаж байгаа. Аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Үетэн-улалж-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-042	429.85	Баянбулаг, Шарга морьт зэрэг уулын баруун урагш харсан багавтар амнууд дахь зуслангийн бүс бөгөөд уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нуга ба алаг өвс-улалж – үетэнт ургамлан нөмрөгтэй, голын дагуу аллювийн нугын сулавтар хөгжилтэй хөрс тархсан.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-043	291.17	Сэлбийн голын хөндийн татмын нугын хэсэг бөгөөд голын дагуу суурьшил үүссэн. Аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Үетэн-улалж-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-044	540.04	Сэлбийн голын хөндийн татмын нугын хэсэг бөгөөд голын дагуу үерээс хамгаалах далантай. Аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Үетэн-улалж-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах, үерийн эрсдэлтэй газар дахь нэгж талбаруудыг нүүлгэн шилжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-045	450.56	Сэлбийн голын хөндийн татмын нугын хэсэг бөгөөд голын дагуу үерээс хамгаалах далантай, хотын төвөөрх хэсгийг дунд гол гэх ба туул голд цутгана. Аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Үетэн-улалж-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах, хамгаалах далан, байгууламжийн засвар үйлчилгээг хийх 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-046	495.87	Сэлбэ голын зүүн тал Сэлбийн гол Бэлхийн голын дундах уулын баруун энгэр, хар хүрэн хөрстэй Хялгана – хиагт ургамлын бүлгэмдэл зонхилох ба хүн амын суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд орсон.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-047	1575.45	Бэлхийн гол, Сэлхийн голын сав бөгөөд голын дагуу уулын нугын хар хүрэн хөрс тархах ба уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нугын улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй зуслангийн бүс бөгөөд суурьшлын нөлөөгөөр талхагалд өртөж байна.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зуслангийн бүсийн ГЗБ хийх, эмхлэн зохион байгуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрын хамгаалах төсөл хэрэгжүүлэх 4. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 5. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-048	550.84	Дарь эхийн гэр хорооллын хэсэг. Уулын чулуурхаг хар хүрэн хөрстэй суурьшлын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг талхлагдан доройтсон. Налуугийн чиглэл зүүнээс баруун тийш чиглэсэн. Өндөржилт 1400-1320м	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх, зураг төсөл боловсруулах 3. Гэр хорооллын газрын эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-049	429.63	Ганц худаг, Цагаан давааны орчмын уулсын хоорондох хөндий, хүн амын суурьшил ихтэй, сүүлийн үед зөвшөөрөлгүй газар ашиглалт их явагдаж /Ганц худгийн орчим/ байгаа. Уулын хар хүрэн хөрстэй гуу жалга ихтэй нугачаат хөндий.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах арга хэмжээ 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-050	355.17	Цагаан даваа болон Дарь эхийн гэр хорооллын дунд орших уулархаг хэсэг бөгөөд өндөржилт 1400-1512м, Уулын хар хүрэн хөрстэй Хялгана – үетэнт ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Үерийн эрсдэлийг бууруулах, хамгаалах арга хэмжээ 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-051	2051.67	Баянзүрх дүүргийн Цагаан даваа, Монел, Алтан-Өлгий, Шар хад орчмын гэр хорооллын бүс бөгөөд уулын урагш харсан энгэр ба өндөржилт 1320-1400м, Уулын хар хүрэн хөрс тархсан ба суурьшлын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг талхлагдан доройтсон.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх, зураг төсөл боловсруулах 3. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх

			4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-052	110.65	Хотын төвийн барилгажсан хэсэг бөгөөд хүн амын нягт суурьшилтай, хөрсөн бүрхэвч, ургамлан нөмрөг доройтолд орсон	1. Суурьшлын бүсийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Гэр хорооллын газарт дахин төлөвлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх, зураг төсөл боловсруулах 3. Одоо байгаа орон сууц, олон нийтийн бүсэд шинээр газар олгохыг хориглох
X-9-УБ-053	282.02	Улиастайн гол, Бэлхийн голын дундах Зүүн хойноос баруун урагш сунан тогтсон уулархаг хэсэг түүнээс хойших ой бүхий уулс. Ой бүхий уулархаг хэсгээр уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрстэй, Уулын хар хүрэн хөрс тархсан. Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлын бүлгэмдэл зонхилох ба шинэс-нарсан ой голлоно.	1. Хот суурины эдэлбэрт ойр экологийн хязгаарлах нөхцөлтэй, хот сууринд тохиромжгүй газрыг соёл амралт зугаалгын бүс болгон тохижуулах 2. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 3. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-054	853.70	Улиастайн голын эхийн уулархаг хэсэг бөгөөд Шинэс-Хушин ойн зонхилно. Уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрстэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-055	1470.26	Улиастайн голын дээд хэсэг уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн алаг өвст- улалжит ургамлан нөмрөгтэй, доройтол талхагдалд бага өртсөн, суурьшил харьцангуй бага үүссэн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-056	1569.07	Улиастайн голын татам, Аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Улалж-үетэн-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилох ба тариалангийн газрууд ихтэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 3. Газар тариаланд тохиромжтой газруудыг зөвхөн өрхийн аж ахуй хөгжүүлэх зориулалтаар хуваарилах 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-057	1254.54	Улиастайн гүрээс хойших голын зүүн талын гэр хороолол бүхий нутаг бөгөөд аллювийн нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Улалж-үетэн-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилох ба суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж байгаа.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх Дэд бүтцэд холбогдох боломжтой газруудыг хуваарьт эдлэн газар бүхий хувийн сууцны бүс болгон хөгжүүлэх Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-058	111.33	Хужирбулангийн гэр хороолол, улсын тусгай хэрэгцээний газар бүхий нутаг дэвсгэр бөгөөд доройтолд өртсөн хар хүрэн хөрстэй. Налуугийн чиглэл хойноос урагш чиглэсэн 1км-т 60м уналттай.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх Дэд бүтцэд холбогдох боломжтой газруудыг хуваарьт эдлэн газар бүхий хувийн сууцны бүс болгон хөгжүүлэх Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-059	1675.62	Гачууртын голын талын өндөр уулархаг нутаг бөгөөд уулсын ар хэсгээр бага талбай бүхий төгөл ойтой. 1700-1800м хүртэл өргөгдсөн уулс, Уулын ердийн хар шороон хөрстэй, Хялгана - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-060	626.96	Хойд баян уулын ой бүхий өндөр уулын хэсэг бөгөөд Шинэс-хушин ой зонхилсон. Уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрстэй.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-061	334.95	Ёлт орчмын ой бүхий 2000-2180 хүртэл өндөр уулс бөгөөд Уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрстэй.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-062	80.01	Шар хоолойн эх болон Гачууртын голын цутгал жижиг голууд бүхий сав газар. Зуслан, гэр бүлийн хэрэгцээ, ХАА-н үйлдвэрлэлийн чиглэлээр газар ашиглалт явагдаж байна. Уулын нугын хүрэн хөрстэй, Уулсын хоорондох нуга хөндийн улалж - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны бүхий газар, усны эх орчмын газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-063	2673.42	Гачууртын голын адаг, Туул голтой нийлэх бэлчрийн хэсэг бөгөөд зуслан, амралт, амины сууцны зориулалтаар ашиглагдаж байгаа. Уулын нугын хүрэн хөрстэй, Уулсын хоорондох нуга хөндийн улалж - алаг өвст ургамлан нөмрөгтэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2 Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-064	910.27	Баян төхөмийн ам адаг хэсгээр суурьшил ихтэй. Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээр бөгөөд Хялгана - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Суурьшил бүхий газарт талхагдал доройтолд өртсөн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2 Гэр хорооллын газарт эмхлэн зохион байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-065	398.93	Бэрх уул /2004,5м/ зүүн хойноос баруун урагш сунан тогтсон, уулын ар хэсгээрээ голчлон шинэсэн ойтой, Уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялмагт хөрс болон уулын хар хүрэн хөрс тархсан.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-066	541.10	Их хуандайн амны дээд хэсэг, хар хүрэн хөрстэй, голын дагуу татмын хэсэгт нугын ердийн хөрс тархсан. улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилсон. Амны дээд хэсэгт, газар тариалан, хуучны ХАА-н үйлдвэрлэлийн барилга байгууламжтай, суурьшил харьцангуй бага.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-067	852.68	Их хуандайн амны адаг, хар хүрэн хөрстэй, голын дагуу татмын хэсэгт нугын ердийн хөрс тархсан. улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилсон, тэгшивтэр хөндий, суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж байгаа.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-068	284.28	Бага хуандайн ам, Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн хөрстэй нугархаг хээрийн сийрэг ургамалтай Ботууль - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилох ба суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж байгаа.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-069	389.16	Их хуандайн амны зүүн талын ар хэсгээрээ шинэсэн ой зонхилсон уулархаг хэсэг бөгөөд Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй, Ботууль - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.1550-2080м хүртэл өргөгдсөн өндөр уулс.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-070	971.66	Дэндийн ам орчмын суурьшил багтай нутаг, амны дээд эх хэсгээр уламжлалт бэлчээрийн МАА эрхлэх чиглэлээр цөөн айлууд нутагладаг. Амны адаг хэсгийн Туул гол орчмын нутагт газар тариалангийн зориулалтаар олгогдсон газрууд байгаа боловч ашиглалт багатай. Хар хүрэн хөрс тархсан ба Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн ботууль - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Экологийн коридор байгуулах бүс нутаг тул газар ашиглалтын хязгаарлах бодлого хэрэгжүүлнэ 3. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-071	583.52	Горхийн баруун зүүн уулсын хэсэг. Уулын ар хэсгээр голдуу шинэсэн ой ургах ба Уулын тайгын ширэгт бүдүүн ялзмагт хөрс, уулын хар хүрэн хөрс тархана.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Экологийн коридор байгуулах бүс нутаг тул газар ашиглалтын хязгаарлах бодлого хэрэгжүүлнэ 3. Ойн сан бүхий газрыг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх 4. Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

	X-9-УБ-072	2224.87	Шилжээрэнгийн ам. Уулын хар хүрэн хөрстэй, амралтын газрууд, хүн амын суурьшлын нөлөө ихтэй нутаг бөгөөд нугын болон хээржсэн нугын үелсэн сулавтар хөгжилтэй хөрстэй татмын нугын Алаг өвс- үетэнт ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. аялал жуулчлалын бүс нутаг, гэр бүлийн хэрэгцээний газар холилдсон тул АА хоорондын ГЗБ хийх шаардлагатай Ойн сан бүхий газар, усны сан бүхий газар дахь газар ашиглалтуудад хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, шаардлагатай газруудын эрхийг цуцлах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
	X-9-УБ-073	919.33	Горхийн уурхай, өвөр горхи голын хөндий аялал жуулчлал амралт зугаалгын зориулалтаар газар ашиглалт ихтэй, уулсын хоорондох нуга хөндийн Үетэн - улалж - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Хар шороон заримдаа хар хүрэн хөрс тархсан ба голын татмын хэсэгт нугын ердийн хөрстэй.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, бохирдол, доройтлыг бууруулах, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. аялал жуулчлалын бүс нутгийн хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлэх шаардлагатай Газрын элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
	X-9-УБ-074	4029.36	Горхийн зүүн уулсын зүүн тийш харсан энгэр бөгөөд газар ашиглалт бараг байхгүй, бэлчээрийн зориулалтаар ашиглагдаж байна. өглөө, өдрийн нарны шууд тусгалд, Зонхилох салхины нөмөрлөгдөх хэсэгт байрших ба налуугийн чиглэл баруун хойноос зүүн урагш чиглэсэн тэгшивтэр нугачаа бүхий бага талбайтай амнууд. Уулын ердийн хар шороон хөрстэй. Ботууль- алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
Хэнтийн нурууны тайга зонхилсон мужын Х-9 тойрог, Нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн төвийн 6-н дүүргийн нутаг дэвсгэрийн Туул голын хөндий, түүнээс урагших нутаг дэвсгэр	X-9-УБ-075	4347.64	Туул голын татам нугын аллювийн ширэгт хөрстэй, талхлагдтал доройтолд өртөөгүй эрүүл газар. Голын дагуу Бургас-улиаст, Улиас-бургаст, Бургас-хар модот ургамалжилттай, алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй, тэгш хөндий.	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Усны сан бүхий газар, усны усны хамгаалалтын бүс, ундны усны тэжээгдэлийн мужийн горим дэглэмийг хангах
	X-9-УБ-076	4364.78	Уу булангаас Налайхын гол туул голын бэлчир хүртэлх газар ашиглалт, суурьшил ихтэй талхагдал, доройтолд өртөж буй Туул голын татмын нуга ба	<ol style="list-style-type: none"> Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Усны сан бүхий газар, усны усны хамгаалалтын бүс, ундны усны тэжээгдэлийн мужийн горим дэглэмийг хангах

			голын дагуу Бургас-улиаст, Улиас-бургаст, Бургас-хар модот ургамалжилттай, алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй, тэгш хөндий.	3. Уу булан орчмын газар ашиглалтуудад хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, газрын доройтлоос сэргийлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-077	2784.41		Налайхын гол туул голын бэлчрээс Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэн дэх цэвэр усны худгууд хүртэлх Туул голын татмын нуга. Бургас-улиаст, Улиас-бургаст, Бургас-хар модот ургамалжилттай, алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй, тэгш хөндий. Нугын хүрэн хөрстэй. Доройтол талхагдалд өртөөгүй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, Ундны усны хамгаалалтын бүс, ундны усны тэжээгдэлийн мужийн горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-078	2774.30		Туул голын татмын хэсгээс хойших Дунд гол, Туул голын дундах тэгш хөндий бөгөөд хүн амын суурьшил, үйлдвэр АА барилга байгууламж баригдсан хотжилт үүссэн нутаг дэвсгэр. Доройтол, талхагдалд их өртсөн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, Ундны усны хамгаалалтын бүс, ундны усны тэжээгдэлийн мужийн горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-079	426.92		Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнгийн орчмоос Сонсголонгийн гүүр хүртэлх Туул голын татмын нуга. Голын эрэг орчмын бургас модыг огтлох хогоор бохирдох зэрэг нөлөөлөлд өртдөг. Аллювийн нугын сулавтар хөгжилтэй элсэнцэр хөрс тархсан.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-080	3035.83		Сонсголонгийн гүүрнээс Дээд өлзийт уулын орчим дахь Түргэний гол Туул голын бэлчир хүртэлх Туулын голын татмын нугын хэсэг. Аллювийн нугын сулавтар хөгжилтэй хөрстэй доройтол бохирдолд ихээр өртсөн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах, цэвэрлэх байгууламжид технологийн шинэчлэлт хийж усны бохирдлыг багасгах
X-9-УБ-081	14734.05		Биокомбинатаас дээд өлзийт хүртэлх Туул голын урд тэгш хөндий жинхэнэ хүрэн хөрстэй талхагдалд өртөж буй хялганат, хялгана-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй, хүн амын суурьшил газар тариалан, АА-н зориулалтаар ашиглагдаж байна.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 3. ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалттай газраас усны сан бүхий газарт үзүүлэх хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, нөлөөллийг буруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх

X-9-УБ-082	14934.18	Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй. Шандан толгой уул, Морин уулын уулархаг нутаг. Өндөржилт 1400-1520м	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх 2. Эвдэрсэн газруудыг нөхөн сэргээх 3. Хот суурин газарт ойр экологийн хязгаарлалттай газруудыг соёл амралтын бүс нутаг болгон тохижуулах.
X-9-УБ-083	22369.32	Өлзийт болон Түргэний голын хөндийн нутаг. Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй Жижиг дэгнүүлт үетэн-хялганат ургамлын бүлгэмдэлтэй хүн амын суурьшлын нөлөөгөөр доройтолд өртөж буй газар нутаг, суурин МАА, газар тариалангийн зориулалтаар ашиглагдаж байна.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Усны сан бүхий газар, усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах 3. ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалттай газар, хот суурины газар ашиглалтаар усны сан бүхий газарт үзүүлэх хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-084	12387.15	Өлзийт хайрхан уул, Бөхөгийн давааны орчмын уулархаг нутаг дэвсгэр. Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй. 1400-1680м хүртэл өндөржилттэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-085	3029.35	Нисэх, Яармагийн дэнжийн гэр хороолол, барилгажилт ихээр явагдаж буй тэгшивтэр хөндийн нутаг дэвсгэр. 1200-1400м хүртэл алсуураа баруун хойноос Зүүн урагш өндөрсөн, томоохон хөндий, Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй хээрийн Хялгана-хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй ба доройтол талхагдалд их өртөж байна.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Барилгажилтыг дэмжих бүс бөгөөд хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу газар ашиглах 3. Ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх 4. Зарим хэсэг улсын тусгай хамгаалалттай газарт хамаарах тул АА хоорондын ГЗБ хийх шаардлагатай
X-9-УБ-086	8295.04	Зайсангийн амны суурьшил бүхий нутаг. Суурьшил ихээр явагдаж доройтолд өртөж байгаа, Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн Ботууль- алаг өвст-улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх 3. Газар олголтыг зогсоох, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, экологийн хохирлын үнэлгээ хийх ДЦГ-н горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-087	11535.51	Их тэнгэрийн ам. Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх

			хөрстэй нугархаг хээрийн Үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй.	
X-9-УБ-088	7306.31		Бага тэнгэрийн ам Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй. Өглөө оройн нарны шууд тусгалаас тусгаарлагдсан өндөр уулын хойшоо харсан ам.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх 3. Газар олголтыг зогсоох, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, экологийн хохирлын үнэлгээ хийх ДЦГ-н горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-089	9355.30		Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй. Өглөө оройн нарны шууд тусгалаас тусгаарлагдсан өндөр уулын хойшоо харсан ам. Барилгажилт явагдаж доройтолд өртсөн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх 3. Газар олголтыг зогсоох, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, экологийн хохирлын үнэлгээ хийх ДЦГ-н горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-090	3056.33		Залаатын ам. Уулын хар хүрэн ба нугын улирлын цэвдэгт хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн Ботууль- алаг өвст- улалжит ургамлын бүлгэмдэлтэй. Өглөө оройн нарны шууд тусгалаас тусгаарлагдсан өндөр уулын хойшоо харсан ам. Барилгажилт явагдаж доройтолд өртсөн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх 3. Газар олголтыг зогсоох, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх, экологийн хохирлын үнэлгээ хийх ДЦГ-н горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-091	1278.95		Богд уул. Ар, өвөртөө ойтой, шинэс-нарс, шинэс-хушин ой зонхилсон. Улсын тусгай хамгаалалттай газар бөгөөд Богд уулын ноён оргил 2256.3м өндөртэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ГЗБ хийх 3. Зэргэлдээ экологийн бүс нутгуудтай холбох экологийн коридор байгуулах төсөл хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-092	1332.81		Хөлийн гол түүний цутгал голуудын хөндий. Төмөр зам дайран өнгөрдөг, Хонхор орчимд хүн амын суурьшил ихтэй, газар тариалан ихтэй, сүүлийн жилүүдэд үйлдвэрийн барилга байгууламж ихээр баригдаж доройтол талхагдалд их өртөж байна.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Богд уулын ДЦГ-ыг зэргэлдээ экологийн бүс нутгуудтай холбох экологийн коридор байгуулах төсөл хэрэгжүүлэх газарт газар чөлөөлөлтийн төсөл хэрэгжүүлэх 3. Усны хамгаалалтын бүсийн горим дэглэмийг хангах
X-9-УБ-093	388.46		Баянзүрхийн уулс, орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авсан 1400-1840м хүртэл өндөртэй. Уулын ар хэсэг жижиг төгөл ойтой. Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Богд уулын ДЦГ-ыг зэргэлдээ экологийн бүс нутгуудтай холбох экологийн коридор байгуулах төсөл хэрэгжүүлэх

			хөрстэй хуурай хээрийн Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй.	3. Улсын тусгай хамгаалалтад авах үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах
X-9-УБ-094	630.97		Налайхын төвөөс Туул голруу урсах жижиг булгуудын хөндий /ихэнх булгууд ундаргагүй болж тасарсан/. Уулсын хоорондох хөндийн гүндээ цэвдэгтэй хар шороон ба хар хүрэн хөрстэй уулын нугын Алаг өвс-улалж – үетэнт ургамлын бүлгэмдэлтэй ба их талхлагдсан.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ус хуримтлуулан сан, хөв цөөрөм байгуулах боломж нөхцөлийг судлах
X-9-УБ-095	1676.88		Налайхын голын хөндий талхагдалд их өртөж байгаа, Туул голтой нийлэх хэсэгт суурьшилтай, ур хэсгээрээ үйлдвэрийн зориулалтаар газар олголтууд их хийгдсэн. 1500-1400м хүртэл алсуур урдаас хойш чиглэсэн налууутай тэгш хөндий.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Ус хуримтлуулан сан, хөв цөөрөм байгуулах боломж нөхцөлийг судлах 3. Газар тариаланд тохиромжтой газруудад өрхийн ХАА-н зориулалтаар ашиглах ГЗБ-н зураг төсөл боловсруулах
X-9-УБ-096	408.03		Налайхын зүүн хойд талын 1550м хүртэл өндөртэй уулын хэсэг. Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн сөөгт ургамлын бүлгэмдэлтэй.	1. Экологийн хувьд хот суурин байгуулахад тохиромж муутай хязгаарлагдмал нөхцөл бүхий газар бөгөөд газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-097	534.58		Налайхын зүүн талын 1480м өндөр бүхий нам толгодын хэсэг, Хар хүрэн хөрстэй үйлдвэр, АА-н зориулалтаар газар олголт хийгдсэн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд тусгагдсан байгаль хамгаалах чиглэлээр хийгдэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-098	448.30		Налайхын төвийн суурьшил бүхий нутаг дэвсгэр доройтолд өртсөн. Улирлын, тасалдсан гүндээ цэвдэгтэй хар хүрэн хөрстэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлтийн төсөл 3. Хотын хөгжлийн төлөвлөгөө, ГЗБ-н төлөвлөгөөний дагуу газар ашиглах 4. Дэд бүтэц, ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх 5. үйлдвэр уурхайн газарт байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд тусгагдсан байгаль хамгаалах чиглэлээр хийгдэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-099	706.50		Хонхорын хойд талын хил орчим байрлах 1697м өндөр бүхий толгой, Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн хөрстэй Жижиг	1. Экологийн хувьд хот суурин байгуулахад тохиромж муутай хязгаарлагдмал нөхцөл бүхий газар бөгөөд газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

			дэгнүүлт үетэн - алаг өвст сийрэг ургамалтай.	
X-9-УБ-100	542.28		Налайхын урд талын Баянгийн уул, түүнээс хойших тэгшивтэр хөндий, өндөржилт 1500-1580м, Баянгийн овоо 1701м, Баянгийн уул 1717м. Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй нугархаг хээрийн сийрэг ургамалтай харгана-үетэнт, Үетэн - харганат ургамлын бүлгэмдэл зонхилно. Үйлдвэр, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн зориулалтаар газар олголт хийгдсэн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-101	812.94		Налайхын зүүн талын тэгшивтэр хөндий 1400-1500м хүртэл алсуур өндөрсөн. Налуугийн чиглэл урдаас хойш, улсын тусгай хэрэгцээний газар ихэнх хэсгийг эзэлнэ. Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй хээрийн Хялгана-хиагт ургамлын бүлгэмдэлтэй ба талхагдалд их өртсөн	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хэрэгцээний газрын ГЗБ хийх 3. Үйлдвэрийн бүсийн газар ашиглалтын байдалд үнэлгээ хийх 4. Дэд бүтцийг хөгжүүлж, зөвшөөрөгдсөн зориулалтын дагуу газар ашиглах
X-9-УБ-102	2459.28		Тоньюкукын хөшөөний орчмын нам толгод. Тэгшивтэр болон нугачаат хөндийн шавранцар хүрэн хөрстэй хээрийн Хялганат, хялгана-алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй, Газар тариалангийн зориулалттай газар олголт их хийгдсэн.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Улсын тусгай хэрэгцээний газрын ГЗБ хийх, түүхийн дурсгалыг хамгаалах 3. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн бүсийн газар ашиглалтын байдалд үнэлгээ хийх
X-9-УБ-103	698.42		Элстийн голын баруун талд Шанд уулын хэсэг, Уулын хүрэн заримдаа хар хүрэн хөрстэй хуурай хээрийн Харгана-үетэнт, Үетэн –харганат ургамлын бүлгэмдэлтэй.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
X-9-УБ-104	833.00		Элстийн голын хэсэг. Элсэн хөрстэй, зарим хэсэгт элс олборлолт явуулж байна.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Эвдэрсэн доройтсон газарт нөхөн сэргээлтийн төсөл хэрэгжүүлэх
X-9-УБ-105	429.28		Элстэйн зүүн талын тэгшивтэр хөндий, энэ нутаг дэвсгэрт Чингисийн морьтой хөшөө баригдсан байдаг ба түүнийг даган амралт жуулчлалын үйлчилгээний	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

			газрууд баригдаж байна. Тэгшивтэр хөндийн элсэнцэр хүрэн хөрстэй хээрийн Үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	2. Тохиромжтой газруудад ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар болон соёл, амралт зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлэх ГЗБ-н зураг төсөл боловсруулах
	Х-9-УБ-106	476.00	Чингисийн морьтой хөшөөний баруун хойд талын Агуйт уулын хэсэг, Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн ба хар шороон хөрстэй хээрийн сийрэг ургамалтай Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэл зонхилно.	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Соёл, амралт зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлэх ГЗБ-н зураг төсөл боловсруулах
	Х-9-УБ-107	1475.00	Элстийн нурууны баруун зах хэсэг, засмал замын урд 1671.4м өндөр бүхий уул, Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн хөрстэй сийрэг ургамалтай чулуурхаг бэлчээр, Ботууль - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. Соёл, амралт зугаалгын бүс нутаг болгон хөгжүүлэх ГЗБ-н зураг төсөл боловсруулах
	Х-9-УБ-108	3988.32	Элстэйн баруун урд уулсын хойд захын хэсэг, Уулын сул хөгжилтэй хар хүрэн хөрстэй сийрэг ургамалтай чулуурхаг бэлчээр, Ботууль - алаг өвст ургамлын бүлгэмдэлтэй	1. Газар хамгаалах, орчны төрх төлөв байдлыг сайжруулах, доройтлоос сэргийлэх, хяналтын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. 2. ХАА-н үйлдвэрлэлийн зориулалтаар үргэлжлүүлэн ашиглах

1.6. НИЙСЛЭЛИЙН НУТАГ ДЭВСГЭР, ГАЗРЫН НЭГДМЭЛ САНГИЙН АШИГЛАЛТ, ХАМГААЛАЛТ, НИЙГЭМ, АХУЙ СОЁЛ, ГАЗРЫН ЗАСАГЛАЛЫН ӨНӨӨГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛД ХИЙСЭН СВОТ ШИНЖИЛГЭЭ

Хүснэгт 6. Нийслэлийн нутаг дэвсгэр, газрын нэгдмэл сангийн төрийн удирдлага, төлөвлөлт, хот байгуулалт, төлөвлөлтийн өнөөгийн байдалд хийсэн SWOT

шинжилгээ

Давуу тал	Боломж
Нийслэлийн хэмжээнд газрын нэгдмэл сангийн орон зайн удирдлага, захиргаа-эрх зүйн хуваарилалт, зохицуулалт, төлөв байдал, төлбөрийг тусгасан газрын нэгдмэл сангийн тайлагнал, мэдээллийн сангийн тогтолцоо бүрдсэн.Цахим удирдлагын “Ланд менежер” программ хангамж нэвтэрсэн.	Газрын нэгдмэл сангийн удирдлагыг цаашид боловсронгуй, хурдан шуурхай болгох боломж бүрдүүлэх боломжтой.
Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн түвшинд ГЗБ-ын төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлдэг тогтолцоо бүрдсэн. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ, арга зүй батлагдсан.	Цаашид нийслэлээс газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд үндэслэн газрын орон зайн удирдлагаас нөөц баялаг, өмч, эд хөрөнгийн эрхээр удирдах хандлагад шилжих, газрын эрхийн бүсчлэл тогтоох, газрын харилцааг эдийн засгийн арга хэрэгслээр зохицуулах, төлөвлөх боломж бүрдэж байна.
Газар ашигласны төлбөрийг тогтолцоо бүрдэж төсвийн тогтвортой нэг эх үүсвэрийн суурь тавигдсан.	Төрөөс газар ашигласны төлбөрийг рентийн зарчимд шилжүүлэх, эргэлтэд оруулах газрын хэмжээг нэмэгдүүлж төлбөрийн бааз суурь, хэмжээг нэмэгдүүлэх боломжтой.
Газар өмчлүүлэх, өмчилсөн газрыг ипотекийн барьцааны зүйл болгох газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийн бодлого, үйл ажиллагаа хэрэгждэг	Иргэний өмчлөх эрх, өмчийн газрыг хөрөнгө оруулалттай уялдуулж үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх, амьдралын чанарыг дээшлүүлэхэд газрын нөөц, нэгдмэл сангийн удирдлага, төлөвлөлтөд төрийн болон хувийн өмчийн газрын эд хөрөнгийн удирдлагын системийг нэвтрүүлэх боломжтой.
Нийслэлийн зам хучилттай замын сүлжээгээр холбогдсон болон ойрын хугацаанд холбогдохоор төлөвлөгдөж байгаа, холбоо мэдээллийн цахим сүлжээгээр холбогдсон. Нутаг дэвсгэрийн хүчин зүйлийн нөлөөллийг багасгаж, цахим сүлжээгээр төрийн удирдлага, үйлчилгээг хангах техник, технологийн орчин бүрдсэн.	Дэд бүтцийн хөгжил, ШУ техник технологийн ололт нь засаг захиргааны байгууламж, бүтэц, тогтолцоо, нутаг дэвсгэрийн хуваарийг оновчтой, үр ашигтай, зардал багатайгаар шийдвэрлэх боломжийг бүрдүүлж байна.
Сул тал	Аюул эрсдэл
Газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах эрхийн зохицуулалт нь нь нийгэм, эдийн засгийн өнөөгийн нарийн төвөгтэй харилцаа, экологийн нөхцөл байдлыг зохицуулахад хэт ерөнхий, тулгамдаж буй асуудлуудыг шийдвэрлэхэд хүндрэлтэй байна. Бодлогогүй суурьшлын бүсийг тэлж өргөжүүлснээс экологийн гамшгийн түвшинд хүрсэн.	Газрын тухай хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах, процессын шинэ хуулиудыг баталж хэрэгжүүлэхгүй бол газрын сангийн нэгдсэн бодлого, удирдлага алдагдаж үндэсний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй.
Газрын нөөц, нэгдмэл сангийн удирдлага, төлөвлөлтөд зөвхөн байршил, орон зайн геометр хэмжээсний хандлага зонхилж ирснээс газрыг өмч, эд хөрөнгийн удирдлага, төлөвлөлтийн хандлага орхигдож байгаа.	Газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийн ойлголтын зөрүү, ажлын давхардал, хийдэл цаашид үргэлжлэх, нийгэмд газрын харилцааны буруу хандлага төлөвших эрсдэлтэй.
Төрийн өмчийн газрыг бүртгэх, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах эд хөрөнгө, активын хэлбэрт шилжүүлэх, бүртгэх систем хангалтгүй байна.	Төрийн өмчийн газрын асуудлыг яаралтай шийдвэрлэхгүй бол төрийн өмчийн газар эзгүйдэх, үнэгүйдэх, хууль бус хэлцлийн зүйл болох, ашиг сонирхлын зөрчлийн объект болох эрсдэлтэй байдал үргэлжлэх аюултай.

Газрын засаглалыг түвшнийг үнэлэх, дүгнэх, газрыг нэг ангиллаас нөгөө ангилалд шилжүүлэх эрх зүйн орчин хэт ерөнхий, ангилал шилжүүлэх эрх үүсэж, ГЗБ-ын ажиллагаа явагдаагүй байхад гүйцэтгэлээр ангилал шилжүүлэх, ангилал шилжүүлэхдээ нийгэм, экологи, эдийн засгийн тооцоолол, шалгуургүй, зөвхөн орон зайн хандлагаар шилжүүлэх байдал түгээмэл шинжтэй.	Газрын нөөц, нэгдмэл сангийн удирдлага, төлөвлөлт утгаа алдах, улмаар газрын харилцаагаар нийгэм, эдийн засгийн суурь харилцааг зохицуулахад бэрхшээл үүсэх, салбар хоорондын газрын хуваарилалт, зохицуулалт хүндрэлтэй, зөрчилдөөнтэй байдал хэвээр үргэлжлэх эрсдэлтэй.
Газрын чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх, байршилд суурилсан эдийн засгийн бүтэц, төрөлжилт, кластераар үүсэх уялдаа холбоос хангалтгүй байна.	Хөрөнгө оруулалт үр ашиг муутай, эрсдэлтэй болох, урт хугацааны тогтвортой нутагшил, суурьшилт төлөвшихгүй, нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлөх, экологийн аюулгүй байдал алдагдах эрсдэлтэй
Газар, байгалийн нөөцийн хүртээмжтэй бус төлөвлөлт, хуваарилалтын байдлаас үүдэлтэй ажилгүйдэл ядуурал, Улаанбаатар хотын хэт төвлөрөл, утаа, газрын доройтол, хөдөө орон нутгийн эзгүйрэл, хил хязгаар, нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг алдагдуулах суурь нөхцөлийн бүрдүүлж байна.	Газар, байгалийн нөөцийн хүртээмжтэй бус байдлаас үүдэлтэй ядуурал, ажилгүйдэл, хэт төвлөрөл үргэлжлэх, агаарын бохирдол экологийн аюултай хэмжээнд хадгалагдах эрсдэлтэй
Газрын сангийн нэгдмэл байдал алдагдсанаас Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тусгагдсан “Монгол Улсын газрын сангийн нэгдсэн бодлого, удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.” гэсэн заалтыг хэрэгжүүлж чадахгүй байна.	Газрын сангийн нэгдсэн бодлого, удирдлага алдагдаж үндэсний аюулгүй байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэх эрсдэл нэмэгдэх магадлалтай.
Сүүлийн жилүүдэд гарсан хууль тогтоомжуудад газрын харилцаа, ГЗБ-н эрх мэдлийг салбарын яам агентлагууд тус тусдаа хэрэгжүүлэхээр тусгаснаас салбар хооронд үл ойлголцол үүсэх, ажлын давхардал, хийдэл, хүнд суртал үүсэх, хөрөнгө оруулалт саатах зэрэг сөрөг асуудал үүсэж байна.	Төр, засаг нийгмийн/нийтийн зориулалттай өмч, эд хөрөнгө, баялгаа нэгтгэн удирдах чадвараа алдаж хэсэг бүлгийн эрхшээлд орох эрсдэлтэй.
Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө нь ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах асуудлыг шийдвэрлэхэд хангалттай биш нөлөө үзүүлж байна.	Нийслэлд газрын нийгэм, эдийн засгийн суурь харилцаа, ажилгүйдэл ядуурлыг суурь зохицуулалт хэрэгжихгүй, тогтвортой хөгжлийн зарчим алдагдах эрсдэлтэй.

Хүснэгт 7. Улаанбаатар хотын геоэкологи, хүрээлэн буй орчны өнөөгийн нөхцөл байдалд хийсэн SWOT шинжилгээ

Давуу тал	Боломж
Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг шинээр боловсруулж байгаа	Дагуул хот суурин байгуулж төвлөрлийг бууруулах боломжтой.
Агаарын бохирдлын хэмжилт, судалгаа хариуцсан бие даасан байгууллагатай	Агаарын бохирдлын байдалд байнгын хяналт тавих нөхцөл бүрдсэн
Газрын мониторингийн сүлжээ байгуулж төлөв байдлын өөрчлөлтийг хянаж байгаа	Газрын доройтлыг хянах, арга хэмжээ авах ажлыг зохион байгуулах нөхцөл бүрдэж байгаа.
Хотыг дахин хөгжүүлэх төсөл хэрэгжиж байгаль орчныг бохирдуулагч гэр хорооллын өрхүүд орон сууцанд орж байгаа	Цаашид уг төслийг өргөжүүлэх боломж бүрдэж байгаа
Инженерийн дэд бүтцийн дэд төвүүдийг гэр хороололд байгуулж эхлээд байгаа	Гэр хорооллын өрхүүд инженерийн шугам сүлжээнд холбогдох нөхцөл боломж бүрдэж байгаа
Сул тал	Аюул, эрсдэл
Агаарын бохирдол, хөрсний нянгийн бохирдол хүлцэх хэмжээнээс хэд дахин хэтэрч гамшгийн хэмжээнд хүрсэн.	Хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах Үндсэн хуулийн эрх зөрчигдөж байгаа.

Газар, агаар, хөрс, усны бохирдол, биологийн олон янз байдлын хомсдол нь экосистемийн доройтол болж хувирсан.	Геосистемийн хэмжээнд авч үзэж шийдвэрлэхгүй бол хэсэгчилсэн арга хэмжээ нь үр дүн муутай болж хөрөнгө хүч, цаг хугацаа үр ашиггүй зарцуулах эрсдэлтэй.
Хүн амын хэт төвлөрөл, газар, байгалийн баялгийн ашиглалтаас үүссэн экологийн доройтлын нөхцөл байдал нь УБ хотын нутаг дэвсгэрийн байгалийн аясаар өөрөө цэвэрших боломж, чадавхаас хэд дахин давсан байна.	Хүн амын хэт төвлөрөл, газар, байгалийн баялгийн ашиглалтаас үүссэн нөхцөл байдал нь үндэсний аюулгүй байдал алдагдах, эдийн засаг, экологийн гүн хямралд нэрвэгдэх аюул, эрсдэл ойрхон байна..
Улаанбаатар хот нь 4 уулын дунд агаарын урсгал түгжигдэх газар зүйн байршилтай тул агаарын бохирдол хадгалагдан тогтох нөхцөлийг бүрдүүлж байна.	Байгаль нутаг дэвсгэр, хүрээлэн буй орчны даац чадавхад нийцсэн хүн ам, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хэмжээг тогтоох, хязгаарлах арга хэмжээ авахгүй бол эрүүл мэнд, хөрөнгө мөнгөний асар их хохирол учрах эрсдэлтэй байна.
Улаанбаатар хотод орох хур тунадас нь Зүүн өмнөд ази, Буриадын хотуудад ордог хур тунадаснаас хэд дахин бага	Газар ашиглалт, хот байгуулалт, төлөвлөлтөд агаар хөрс усны бохирдлын хур тунадсаар цэвэрших процессыг тооцохгүй бол экологийн доройтол хэвээр үргэлжлэх эрсдэлтэй.

1.7. НИЙСЛЭЛИЙН ГЗБЕТ-НИЙ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ ГАЗРЫН УХААЛАГ ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО, ТӨЛӨВЛӨЛТ

1.7.1. Газрын засаглалыг сайжруулах хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, шийдэл.

1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд газрын засаглалын өнөөгийн байдлыг үнэлэх, ирээдүйн төсөөллийг тодорхойлох нь уг төлөвлөгөөний ач холбогдол, хувь заяаг шийдэх тулгуур арга хэмжээ бөгөөд Газар зохион байгуулалт гэсэн ойлголтод Газрын тухай хуулийн 24.1-д " зохион байгуулалт нь газрын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх..." гэж газар зохион байгуулалтын цогцолбор арга хэмжээний нэг болгон тодорхойлсон байдаг. Газрын харилцаанд оролцогч этгээдүүдийн эрхлэх ажил, эрх үүргийг боловсронгуй болгох үүднээс газрын эрх бүхий этгээдийн нийгмийн өмнө хүлээн үүрэг, хариуцлагыг ил тод тодорхой болгох арга хэмжээг төлөвлөв

2. Ардчилсан засаглалын нэг гол тулгуур нь иргэдийн оролцоог нийгэм, эдийн засгийн харилцаанд оролцуулах эрхийг хангаж байдаг. Монгол улсын иргэдийн оролцоотой газрын засаглалыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөв.

3. Газрын засаглалыг хэрэгжүүлэх хүний болон техникийн нөөц, чадавхыг бэхжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөв.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1. Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Газрын тухай хууль зэрэг газрын бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн газрын өмчийн болон узуфрукт эрх, бусдын газар дээр барилга барих эрх, кондоминиум эрх, сервитутын эрх, концесс, түрээсийн гэрээгээр ашиглах эрх зэрэг бусад эрхийн төрлүүдийг хэрэглэх журам зааврыг боловсруулан батлуулж мөрдөх

2. Газар ашиглах олон зориулалт, төрлийг системчлэн ангилах ангилал зүйн тогтолцоог боловсруулан батлуулж мөрдөх

3. Хуульд 15 жилээс доош хугацаагаар ашиглахаар гэрээ байгуулахаар заасан тохиолдолд газар дээр үл хөдлөх хөрөнгө барих, бүртгүүлэхийг хориглох журам, зааврыг боловсруулан батлуулж мөрдөх

4. Нийслэлийн газар, хүн хүч, хөрөнгө санхүү болон байгалийн нөөц, чадавхыг тооцсон газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээнд нийсэн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төсөв, хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийг ногоон хөгжлийн агуулга, зарчимд нийцүүлэн боловсруулж хэрэгжүүлэх хөгжил, чадавхыг бүрдүүлнэ.

5. Газар, байгалийн бусад нөөцийн ашигласны төлбөр, татварыг өмчлөгчийн үр шимийг хүртэх хувь хэмжээ, ногоон эдийн засгийг дэмжих экосистемийн үйлчилгээний үнэ цэнэ, даацыг зохицуулах газрын үнэлгээний оновчтой арга хэрэгсэл, хөшүүргийг нэвтрүүлж бүхий, байгаль хамгаалал, үйлдвэрлэл үйлчилгээ, цэвэр технологи, хөрөнгө оруулалтыг газрын менежментийн бодлогоор дэмжих.

6. Байгалийн нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал хаягдал багатай үйлдвэрлэл, хэрэглээг дэмжиж, ногоон ажил эрхлэлт, үйлдвэрлэлийг дэмжих нутаг дэвсгэрийн маркетингийг хөгжүүлж, ногоон амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлнэ.

7. Бүс нутгийн байгалийн нөөц баялаг, сэргэх чадавхад нийцүүлэн хүн амын суурьшлыг төлөвлөн хөгжүүлнэ.

8. БО-г хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэн орчны бохирдол, газар, бэлчээр нутгийн доройтлыг бууруулж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг удаан хугацаанд тогтвортой хангана.

Хүснэгт 8. Газрын засаглалыг сайжруулах хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, шийдэл

Үндэслэл	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Засаглалын индексэд тавигдах шаардлага, үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт	Хугацаа	Хариуцах байгууллага, албан тушаалтан	Дэмжлэг үзүүлэх байгууллага,	Ач холбогдол
Газрын тухай хууль. 4 дүгээр зүйл. Төрөөс газрын талаар баримтлах зарчим 20.2.1. нутаг дэвсгэртээ газрын талаар төрөөс явуулах нэгдсэн бодлого, газрын тухай хууль тогтоомж, тухайн шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулж хангах; 24.1. Газар зохион байгуулалт нь газрын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх... Төрийн албаны тухай хууль	1. Нийслэлээс дүүрэг, хорооны Засаг дарга, НГЗБА, ДГЗБА, албан тушаалтнуудын газрын харилцаа, зохион байгуулалтын талаарх үр дүнгийн гэрээг дүгнэх цахим технологид суурилсан засаглалын индексийг нэвтрүүлэх журам, заавар, арга зүй боловсруулж хэрэгжүүлэх. (Зөвлөх үйлчилгээгээр хэрэгжүүлэх)	1. Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн шалгуур 2. төрийн алба, ажлын байрны тодорхойлолт, үр дүнгийн гэрээ, хариуцлагын шалгуур 3. нутаг дэвсгэр, хүн амын эрүүл мэнд, экологи, хүнсний аюулгүй байдлын шалгуур 4. хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, хүний эрх, нийтийн эрх ашгийг хангах, шударга ёс, хүртээмжтэй, ил тод байдал, хэрэг, зөрчлийн шалгуур 5. газар ашиглалтын нийгмийн үр өгөөж, ногоон орчин, амьдралын чанар, орчны тохижилт, газар хөгжүүлэлтийн шалгуур 6. газрын эд хөрөнгийн болон газар ашиглалтын аж ахуй, эдийн засгийн үр өгөөжийн шалгуур 7. ГЗБ, кадастрын мэргэжлийн ажлын шалгуур,	2022 он	Нийслэлийн ЗДТГ, НГА	ГЗБГЗЗГ, Нийслэлийн ИТХ	1. Хууль дээдлэх зарчим хэрэгжиж тэгш, ил тод, шударга ёс нэвтэрнэ. 2. Хүний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг сайжруулахад төр, засгийн ажлын үр өгөөж дээшилнэ. 3. ГЗБ, газрын кадастрын ажлын чанар, үр дүн дээшилнэ. 4. Хууль тогтоомж зөрчих, хэрэг, зөрчил, маргаан буурах, газрын маргаанд зарцуулах цаг хугацаа багасна. 5. Дэг журам, зохион байгуулалттай, эмх цэгцтэй газар ашиглалт төлөвшинэ.
МУ-ын Үндсэн хууль. Гуравдугаар зүйл. 1. Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна. Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.	Газар зохион байгуулалт, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үе шатны төсөл хэрэгжүүлэхэд иргэдийн оролцоог хангах журам, заавар, арга зүйг боловсруулж хэрэгжүүлэх	1. Газрын асуудлыг хорооны Иргэд Нийтийн Хурлаар хэлэлцэх бэлтгэл ажлыг хангах, дараалал, үе шатны баримт бичгийг боловсруулах, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, санал авах процесс 2. Иргэдээс санал авах, 2. Газрын асуудлыг хорооны Иргэд Нийтийн Хурлаар хэлэлцэх процесс	2022-2036	НИТХ, ДИТХ	ГЗБГЗЗГ,	1. Газар зохион байгуулалт, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үе шатны төсөл хэрэгжүүлэхэд иргэдийн зүгээс гарах гомдол тэмцэл багасах 2. Эдгээр төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд иргэдийн дэмжлэг,

Газрын тухай хууль. 4.1.6.газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтөд иргэдийн оролцоог хангах.		3.Тухайн хорооноос сонгогдсон Иргэдийн төлөөлөгчийн оролцоо, санал хүсэлтийг авах арга хэлбэр 4.Хувь иргэдийн санал, хүсэлтийг хүлээн авах арга хэлбэр, хэлэлцэх, , шийдвэрлэх процесс 5.Иргэд Нийтийн Хурлаас гаргах шийдвэр, тогтоол 6.ГЗБ,хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үе шатны төслийн нийслэл, дүүргийн ИТХ-д оруулж хэлэлцүүлэх процесс				оролцоо сайжрах ач холбогдолтой.
Газрын тухай хуулийн 27-51дүгээр зүйл	Газрын эрх бүхий этгээдтэй байгуулах, сунгах, гэрээнд нийгмийн хариуцлага, байгаль орчныг хамгаалах үүрэг хүлээлгэх, жил бүр дүгнэх, гэрээний хэрэгжилтийг дүгнэх, хариуцлага тооцох мэдээллийн сан үүсгэх журам, зааврыг газрын ангилал, ашиглалтын зориулалт, төрлөөр ялгавартай тогтоон шинэчлэн баталж, гэрээг шинэчлэх, мөрдөх.	1.ГЗБ, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд нийцүүлсэн газрын эрх олгох, чөлөөлөх хугацааны шалгуур 2.Газрын эрх бүхий этгээдийн гэрээнд тусгах ирээдүйд бий болзол, тухайн дүүрэг, хороонд үзүүлэх нийгмийн үүрэг, хариуцлагын шалгуур 3.Газрын эрх бүхий этгээдийн гэрээнд газраа бохирдол, доройтлоос хамгаалах, нөхөн сэргээх, ногоон байгууламж, тохижуулалтын ажлыг өөрийн хөрөнгөөр хийх газрын хэмжээ, зардлын хэмжээний шалгуур 4.Хөршийн газар ашиглах эрхийг хангах, хүндэтгэхгүйгээс үүссэн маргааны үр дагавар, төрийн үйл ажиллагаа, хөршид учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх шалгуур 5.Газрын гэрээг байгуулах, дүгнэх, үнэлэх, хариуцлага тооцох нөхцөл, болзлын шалгуур 6.Газрын эрх бүхий этгээдийн газрын хил залгаа хариуцах орчны газрын зай хэмжээ, хамгаалалтын шалгуур 7.Газар чөлөөлөх нөхцөл, болзол, эс үйлдлээс учирсан хор уршгийг мөнгөн үнэлгээгээр үнэлэх, төлүүлэх, хугацаанаасаа өмнө чөлөөлсөн этгээдэд урамшуулал олгох шалгуур	2022-2036	НЗД, ДЗД НГА, ДГА НМХГ, НБОАЖГ	ГЗБГЗЗГ НИТХ, ДИТХ	1.Газрын эрх бүхий этгээдийн үүрэг, хариуцлага сайжирна. 2.Газрын маргаан багасна. 3.Газрын нөхөн олговорт олгох төсвийн зардал буурна.

		8.Газрын төлөв байдлын хянан баталгааны дүгнэлт зөвлөмжийг газрын гэрээнд тусгах, хэрэгжилтийг хянах шалгуур үзүүлэлт 9.Гэрээний хэрэгжилтийг дүгнэх, үнэлэх, хариуцлага тооцох мэдээллийн сангийн үзүүлэлт, шалгуур				
Газрын тухай хууль.57.3.Зохих зөвшөөрөлгүйгээр газар дээр барилга, байгууламж барьсан, эсхүл бусад хэлбэрээр түүнийг дур мэдэн эзэмшсэн бол аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга уг газрыг чөлөөлөх тухай хугацаатай мэдэгдэл өгнө. 57.4.Мэдэгдэлд заасан хугацаанд газрыг чөлөөлөөгүй бол аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга уг газрыг албадан чөлөөлөх арга хэмжээ авч, холбогдох зардлыг гэм буруутай этгээдээс гаргуулна.	Газрыг хууль бусаар дун мэдэн эзэмшилдээ авахыг завдсан, авсан, барилга байгууламж барихыг завдах, барьсан , бусад хэлбэрээр ашигласан этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын үндэслэл, тооцооллыг гаргах журам, заавар, арга зүйг боловсруулж хэрэгжүүлэх .	1.Хууль бус үйлдлийг илрүүлэх, мэдээлэх, бүртгэх сүлжээ, шуурхай байдлыг хангахад тавигдах шаардлага, шалгуур 2.Хууль бус үйлдлээс үүдэлтэй хөрш газар ашиглагчдад учруулсан эдийн болон эдийн бус, шууд болон шууд бус хохирол, үр дагавар тооцох шалгуур 3.Хууль бусаар эрх мэдэл, эзэмшилдээ авсан газарт эд хөрөнгийн агуулгаар кадастр хийж зэргэлдээ орших нэгж талбарын зах зээлийн үнээр үнэлж, газар,хөрс, ус, ургамал биологийн төрөл зүйлд учруулсан хохирол бүрээр тооцож төлбөр тогтоох шалгуур	2022-2036	НЗД, ДЗД НГА, ДГА НМХГ, НБОАЖГ	ГЗБГЗЗГ НИТХ, ДИТХ	1.Хууль бусаар газрыг мэдэлдээ авах хэрэг, зөрчил буурна. 2.Маргааныг шийдвэрлэх, хохирол тооцох нэгдсэн тогтолцоо бүрдэнэ.
Газрын тухай хууль.23.2.12.газар зохион байгуулалтын талаарх мэргэжлийн боловсон хүчний бодлогыг эрхлэх, газар зохион байгуулалтын үйл ажиллагааг мэргэжлийн удирдлагаар хангах;	1.ГЗБ, кадастрын чиглэлээр сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх 2.Газрын цахим засаглалыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжөөр хангах	1.Ажилтны мэргэжлийн ур чадвар, ёс зүйн шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, дүгнэх цахим систем бүрдүүлэх 2. Ажлын шаардлага, хөдөлмөрийн бүтээмжид нийцсэн техникийн үзүүлэлт, тоо хэмжээ	2022-2036 он	НЗД, ДЗД НГА, ДГА		Ухаалаг газрын харилцаа, ГЗБ-г хэрэгжүүлэх хүний болон техникийн чадавх бүрдэнэ.

1.7.2. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын нийгэм-экологийн бодлого төлөвлөлт

Хүснэгт 9. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний суурьшлын бүсийн газрын нийгэм-экологийн бодлогын шийдэл

№	Шийдлийн хууль, эрх зүйн үндэслэл	Газрын бодлого төлөвлөлт	ГЗБЕТ-ний арга хэмжээний шийдэл	Хүрэх үр дүн, ач холбогдол
.	<p>Үндсэн хууль.16 дугаар зүйл. 2/эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй; Газрын тухай хууль 9.1.10.газрын нэгдмэл сангийн үндсэн ангилалд хамаарах газрыг тогтоох болон нэг ангиллаас нөгөөд шилжүүлэх асуудлыг Засгийн газарт оруулан шийдвэрлүүлэх;</p> <p>Газрын тухай хууль, 35.1.3.газарт учирсан хохирлыг гэм буруутай этгээдээр тогтоосон журмын дагуу нөхөн төлүүлэх; 35.3.2.газрыг үр ашигтай, зохистой ашиглах, хамгаалах, байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль тогтоомж болон төрийн эрх бүхий байгууллагаас газар ашиглалттай холбогдуулан тавьсан нийтлэг шаардлагыг биелүүлэх; Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль. 4 дүгээр зүйл.Байгаль орчныг хамгаалах талаарх иргэний эрх, үүрэг 3/байгаль орчинд хортой нөлөөлөхөөс сэргийлэх, өөрийн буруугаас учруулсан хортой нөлөөлөл, түүний хохирлыг арилгах буюу нөхөн төлөх. 17 дугаар зүйл.Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын болон Засаг даргын бүрэн эрх 4/нутаг дэвсгэрийнхээ аж ахуйн нэгж, байгууллагын байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагаанд харьяалал харгалзахгүйгээр хяналт тавьж, байгаль орчинд учруулсан хохирлыг нөхөн</p>	<p>1.Хэт төвлөрлийг сааруулах, газрын даац, экологийн тэнцвэрийг хангах хүрээнд УБ хотод өөр ангиллын газраас хот, тосгон, бусад суурины ангилалд шилжүүлж, УБ хотын суурьшлын бүс, гэр хорооллын газрыг тэлж өргөжүүлэхийг хориглох. 2. гэр бүлийн хэрэгцээний газрыг үе шаттайгаар инженерийн шугам сүлжээнд холбох, бие даасан цэвэрлэх байгууламж бүхий газар, зуслангийн бүс газарт хувааж газар ашиглалтын горим дэглэм тогтоох</p>	<p>УБ хотын 6 дүүрэгт суурьшлын бүсийг үргэлжлүүлэн тэлэх, гэр бүлийн хэрэгцээний газар олгохыг нийслэлийн ГЗБЕТ, УБ хотын хөгжлийн Ерөнхий төлөвлөгөө батлагдах хүртэл хориглож, нийслэлийн алслагдсан дүүргүүдэд газар олгох суурьшлын бүсийг хэмжээг нэмэгдүүлнэ. УБ хотын хот, тосгон бусад суурины ангиллыг газрын хил заагийг одоогийн үүссэн газрын эрх, суурьшлаар тогтоож, эргэлтийн цэгүүдийг тэмдэгжүүлнэ. /Зуслангийн газар орно./ 2.УБ хотын 6 дүүрэгт</p>	<p>1. УБ хотын газар нутгийн онцлог, экологийн даац, чадавхад нийцсэн эрүүл аюулгүй орчин бүрдэж зардал, эрсдэл багатай, тогтвортой, ногоон хөгжилд хүрэх газрын орон зайн нөхцөл бүрдэнэ. 2.Ландшафт-экологийн нөхцөлд нийцсэн газар ашиглалт, газрын ангилал, зориулалтын эрхээр газрын экологийн аюулгүй, эрсдэлгүй байдлыг хангах, газрын нэгдмэл сангийн удирдлага, төлөвлөлт хэрэгжих боломж бүрдэнэ. 3.Нийслэлийн хөгжлийн төлөвлөлт, санхүүжилтийг эхний ээлжид экологийн асуудлыг шийдэх суурь шийдэл болох инженерийн байгууламж, шугам сүлжээгээр гэр хорооллыг хангахад зарцуулдаг болсон байна.</p>
		<p>2.Экологийн эрсдэлийг бууруулах, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хүрээнд гэр хорооллын газрыг шинэчлэн зохион байгуулж инженерийн шугам сүлжээгээр хангаж хувийн эдлэн газар бүхий хорооллын зохион байгуулалтад шилжүүлэх</p>	<p>1.Эмх замбараагүй гэр хорооллын нутаг дэвсгэрийн хуваарийг тэгш өнцөгт хороолол, хорооллыг дотор нь блокийн зохион байгуулалт шилжүүлж төлөвлөв</p>	<p>1.Газрын эрх бүхий этгээдийн үүрэг хариуцлага дээшилнэ. 2.Гэр хорооллын газрын эрүүл ахуй, ариун цэврийн нөхцөл сайжирна. 3.Агаар, хөрс, усны бохирдол эрс багасна. 4. Орчны доройтлоос шалтгаантай өвчлөлийн тоо буурна.</p>
		<p>3. Экологийн эрсдэлийг бууруулах,</p>	<p>1.Гэр хорооллын газрыг инженерийн шугам сүлжээнд</p>	<p>1.ИТХ, Засаг даргын экологийн бодлого, хууль тогтоомжийн</p>

	<p>төлүүлэх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах арга хэмжээ авах, шаардлагатай бол тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын байгаль орчинд хортой нөлөөлж буй үйл ажиллагааг өөрөө түдгэлзүүлэн зогсоох буюу уг асуудлыг эрх бүхий байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;</p>	<p>амьдралын чанарыг дээшлүүлэх гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөж нийтийн орон сууцны хорооллын газарт шилжүүлэх</p>	<p>хамрагдах тохиромжтой байдлаар нь хил зааг тогтоон, хаус, хороолол, дахин төлөвлөсөн нийтийн орон сууцны хороололд хуваан төлөвлөв. 2.Гэр хорооллыг шинэчлэн шинэчлэн зохион байгуулахад хороолол хоорондын зам, шугам сүлжээний газрын төлөвлөлтөд өртөх нэгж талбарын газар 3.Гэр хорооллын газрын дахин төлөвлөлт, шинэчлэн зохион байгуулалтын төслийн ТЭЗҮ-ийг өмнөх төслийн ГЗБ-ын ажлын зураг төслөөр хэрэгжүүлдэг тогтолцоонд шилжинэ.</p>	<p>талаар хэрэгжүүлэх ажил, газар ашиглагч нарт хүлээлгэх хариуцлага, гэрээний нөхцөл сайжирна. 2.Гэр хороололд амьдарч буй иргэдийн амьдралын чанар, нөхцөл эрс сайжирна. 3.Нийслэлийн гэр хорооллын газрыг эргүүлэн авах нөхцөл үүсэхгүй тогтвортой газар ашиглалтад суурилсан тогтвортой хөгжил бий болно. 4.Газар зохион байгуулалтын ажлын зураг төсөл хэрэгжсэнээр газрын маргаан үүсэх, олон жил үргэлжлэх, төсөл сунжрах, салбар хоорондын маргаан үүсэх зэрэг сөрөг үр дагаврууд арилна.</p>
		<p>4.Гэр суурьшлын бүсийн газарт учруулсан хохирлын болон экологийн нөхөн төлбөр ногдуулж дахин төлөвлөлт, газрыг шинэчлэн зохион байгуулалтын хөшүүрэг, арга хэрэгслийг нэвтрүүлэх</p>	<p>Гэр хорооллыг тохижуулан төлөвлөхдөө газрын экологи-эдийн засгийн үнэлгээ, төлбөр, нөхөн төлбөрийн агуулга чиглэлийг боловсруулав.</p>	<p>1.Гэр хорооллын газарт газар шинэчлэн зохион байгуулах, дахин төлөвлөлтөд оролцоогүй, газар чөлөөлөөгүй нэгж талбарын эрх бүхий этгээд газарт учруулсан хохирол, экологийн нөхөн төлбөр төлөх, инженерийн дэд бүтцээр хангуулах эрх үүсэхгүй байх тогтолцоо бүрдэнэ.</p>
	<p>35 дугаар зүйл.Газар эзэмшигчийн эрх, үүрэг 35.1.2. газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааг газар өмчлөгчөөс гаргуулж авах; 38 дугаар зүйл. Газар эзэмших эрхийн гэрчилгээг бусдад шилжүүлэх 38.2.2.эрхийн гэрчилгээг шилжүүлэн авч байгаа этгээд нь уг эрхийн гэрчилгээг шилжүүлэн авснаар үүсэх эрх, үүргийг бүрэн хүлээн зөвшөөрч байгаа тухай нотолгоо;</p>	<p>Газрын зах зээл, хэлцэлд газрын экологийн нөхцөл байдлыг тооцох бүрдүүлэх</p>	<p>Газрын үнэлгээнд хянан баталгааны үзүүлэлт, зөвлөмж, үүрэг зорилгын механизмыг нарийвчлан тооцох үндэслэлийг тодорхойлж төлөвлөв.</p>	<p>1.Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгааны ажлын чанар, гүйцэтгэгч байгууллагын үүрэг хариуцлага эрс сайжирна. 2.Газрын зах зээл, хэлцэлд экологийн шалгуур голлох хүчин зүйл болно. 3.Нийгэмд экологийн аюулгүй орчинд амьдрах дадал заншил, нэр хүнд төлөвшинэ.</p>

1.7.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газар ашиглалтын экологи-эдийн засгийн бодлого төлөвлөлтийн шийдэл

Одоогийн бүрэлдэн бий бодсон газар ашиглалтын ангилал зориулалтын бүтэц нь орон зай, цаг хугацааны, эдийн засгийн, экологи, түүхэн үйл явдлыг илэрхийлж байдаг. Газрын экологи-эдийн засгийн үнэлгээг хийхдээ байгалийн нөөцийн чадавхыг тооцооноор үр дүнтэй, экологийн аюулгүй, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй газар ашиглалтын загварыг гаргах боломжтой болно.

Хүснэгт 10. Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газар ашиглалтын экологи-эдийн засгийн бодлогын шийдэл

№	Шийдлийн хууль, эрх зүйн үндэслэл	Газрын бодлого төлөвлөлт	ГЗБЕТ-ний арга хэмжээний шийдэл	Хүрэх үр дүн, ач холбогдол
	<p>Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль. 3 дугаар зүйл. Нийслэл, түүний чиг үүрэг</p> <p>4. Нийслэл нь эдийн засгийн дэд бүтцийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, хүн амын хэт төвлөрөл болон хотын хангамж, үйлчилгээ, аж ахуйн үйл ажиллагааг зохицуулах, оршин суугчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх, байгаль орчны зохистой харьцааг хадгалах үүднээс дагуул хот /алслагдсан дүүрэг, хаяа хот, тосгон/-той байж болно.</p> <p>6. Нийслэл нь нутаг дэвсгэртээ байгаа төрийн дээд, төв болон бусад байгууллагын ажиллах хэвийн нөхцөлийг хангах үүрэг хүлээнэ.</p>	<p>1.Нийслэл УБ хотын нийгэм, эдийн засгийн төрөлжилтийг хуульд заасан нийслэлийн чиг үүрэгтэй нийцүүлэх, УБ хотын байгаль орчин, экологийн доройтлыг бууруулахад газар ашиглалтыг өөрчлөх, газрын эрхийг, аж ахуйн үйл ажиллагаатай уялдуулан газрын бодлогоор зохицуулах</p> <p>2.Агаарын бохирдол, замын түгжрэлийг бууруулах хүрээнд иргэдийн зорчих, үйлчлүүлэх хөдөлгөөний орон зайг газрын бодлого, төлөвлөлтөөр богиносгох, ойртуулах</p>	<p>Улсын нийслэлийн чиг үүрэгтэй нийцэхгүй болон байгаль орчныг доройтуулж, экологид эрсдэл үүсгэж буй болон цаашид эрсдэлийг нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаа явуулж буй газрын эрх бүхий аж ахуйн нэгжийн газар ашиглалтын зориулалт, төрлийг өөрчлөх, өөр байршилд шилжүүлэх, алслагдсан дүүрэг, эдийн засгийн өөр бүсэд шилжүүлэхээр төлөвлөв.</p> <p>2.Нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн сүлжээг гэр хороололд ойртуулж, хүргэж оновчтой байршуулах газрын схемийг боловсруулав.. /Хот, суурины ангиллын газрын төлөвлөлтөд дэлгэрэнгүй тусгав/</p>	<p>УБ хотын хэт төвлөрөл буурснаар дараах үр дүн, ач холбогдол гарна.</p> <p>1.Хүний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах суурь нөхцөл бүрдэнэ.</p> <p>2.УБ хотын агаар, хөрс, усыг бохирдлын эх үүсвэрийн тоо багасаж экологийн доройтол тогтвортойгоор үлэмж багасна..</p> <p>3.Үйлдвэр аж ахуйн байгууллагууд өөр байршилд шилжсэнээр иргэдэд эрүүл аюулгүй орчинд шилжин суурьших нөхцөл бүрдэнэ.</p> <p>4.Иргэд шилжсэнээр машины тоо буурч замын түгжрэлд эерэг нөлөө үзүүлнэ.</p>

1.8. НИЙСЛЭЛИЙН ГЗБЕТ-ЫГ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛТАЙ УЯЛДУУЛСАН БОДЛОГО, ШИЙДЭЛ

1.8.1. Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай нийслэлийн ГЗБЕТ-г уялдуулах үндэслэл, агуулга, хандлага, бодлого төлөвлөлт шийдэл

Үндсэн агуулга: НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТ БОЛ ТУСГААРЛАГДСАН АРАЛ БИШ, УЛСЫН НИЙСЛЭЛ, НЭЭЛТТЭЙ ТҮНШЛЭГЧ ХОТ ЮМ.

1.8.1.1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх хууль эрх зүйн үндэслэл.

Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль

10 дугаар зүйл. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжтэй харилцах

1. Нийслэлийн удирдлагаас засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн удирдлагатай нийслэлийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын талаар хамтран ажиллах гэрээ байгуулан ажиллана.

2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн удирдлага нийслэлийн хүн амыг хүнс болон шаардагдах бусад зүйлээр хангах, нийслэлд улсын баяр наадам, төрийн ёслолын арга хэмжээ зохион явуулахад хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн дагуу дэмжлэг үзүүлж, үүрэг хүлээнэ.

3. Нийслэлийн хөгжил, хүн амын хангамж, нийгэм, эдийн засгийн үндэс болох үйлдвэр, аж ахуй, хангалтын зориулалттай бааз газрыг Засгийн газрын шийдвэрээр засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн нутаг дэвсгэр дээр байгуулж, гэрээний үндсэн дээр ашиглаж болно.

4. Нийслэл, аймаг, бусад хотын хоорондын эдийн засаг, нийгэм, аж ахуйн харилцааг хуулиар тусгайлан зохицуулна.

Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль

73 дугаар зүйл. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын харилцаа

73.1. Хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх зорилгоор нэгж хоорондоо дараах хэлбэрээр харилцана:

73.1.1. бодлого, үйл ажиллагаагаа уялдуулах, мэдээлэл солилцох;

73.1.2. нийтийн эрх зүйн гэрээ байгуулах;

73.1.3. харилцан туслалцаа үзүүлэх;

73.1.4. бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөр хамтран хэрэгжүүлэх;

73.1.5. харилцан туршлага солилцох;

73.1.6. хууль тогтоомжид заасан бусад хэлбэрээр харилцах;

Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулах хэрэгцээ, шаардлага.

“Алсын хараа-2050”

Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа

2. Бичил, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн бэлтгэн нийлүүлэлт, борлуулалтын тогтолцоог кластерын зарчмаар хөгжүүлэх нөхцөл бүрдсэн байна.

Орчин төвтэй шийдэл.

7. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хөдөө орон нутгаас нийлүүлдэг органик хүнсний сүлжээ бий болгоно.

Нийслэл болон Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн кластер үүсгэх гол тодорхойлогч хүчин зүйл, үндэслэл нь нийслэлийн болон Төв аймгийн сумуудын газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ, түүнд нийцүүлсэн газар ашиглалтын зориулалт, төрөл, аж ахуйн чиглэл, эдийн засгийн төрөлжилтийг тогтоон төлөвлөв. Энэ нь Нийслэл болон Төв аймгийн ГЗБЕТ, Зуун мод, Аэросити, Майдар, Налайх хот, Багахангай хот, Багануур хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хил залгаа сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөө, эдгээрийн тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг харилцан уялдаатай, хамтын ажиллагааг дэмжих байдлаар төлөвлөх шаардлагыг үүсгэж байна. Энэ өмнө боловсруулсан дээрх төлөвлөгөөнүүдэд зарим нэмэлт өөрчлөлт хийх шаардлагыг үүсгэж байна.

1.8.1.2. Монгол улсын Бүсчилсэн хөгжлийн онол-арга зүйн үндэслэлийг тодорхойлсон байдал

Монгол улсын түүхийн бүхий л үед бүсчлэлийн асуудал тодорхой хэмжээгээр тавигдаж ирсэн.

Түүхийн үүднээс үзвэл монголчууд байгаль, газар зүйн өвөрмөц орчиндоо зохицон амьдарч, хөгжихийн тулд нутаг дэвсгэрээ 3-5 том аймагт ангилан зохион байгуулж ирсэн байна. Манай эрдэмтэн судлаачид нутаг дэвсгэрийн эдийн засаг нийгмийн орон зайн байгуулалтыг судлахдаа бүс, бүс нутаг муж, район зэрэг олон нэр томъёог хэрэглэж иржээ.

Б.Гунгаадаш эрдэмтэн бичихдээ “Нийгэм-эдийн засгийн газар зүйн ухааны судлах зүйл нь дэлхийн бөмбөрцгийн газар зүйн бүрхүүлийн аж ахуйн орон зайн бүтэц, нийгмийн амьдралын зохион байгуулалтын хэлбэрийг нийгэм, эдийн засгийн газар зүйн ухаан судалгаа явуулахдаа шинжилнэ” гэжээ. Цаашилбал эдийн засгийн муж хэмээх ойлголтыг “...үйлдвэрлэлийн ямар нэгэн чиглэлээр төрөлжиж, улмаар нийгмийн хөдөлмөрийн хуваарийн дагуу бусад хэсэгтэйгээ нягт холбогдсон улс ардын аж ахуйн нутаг дэвсгэрийн нэгэн бүрэлдэхүүн хэсэг” гэж тодорхойлсон байна. Уг тодорхойлолтоос үзэхэд эдийн засгийн муж нь нутаг дэвсгэрийн эдийн засгийн хэлхээ холбоог харуулсан ухагдахуун болох нь тодорхой байна.

Академич Т.Намжим эдийн засгийн бүс, үйлдвэрлэл – нутаг дэвсгэрийн цогцолбор бүрэлдэн хөгжих явдал нь ерөнхийдөө гурван бүлэг хүчин зүйлээс хамаарна гэж үзсэн. Үүнд: байгалийн нөөц, нутаг орны байршил, зам харилцааны нөхцөл үйлдвэрлэх хүчний хөгжил багтана. Эдийн засгийн зохистой бүсчлэлийн ерөнхий шалгуур бол байгаль орчны аль болох тохиромжтой нөхцөл, хангалуун нөөцөд түшиглэн бүтээгдэхүүнийг хамгийн бага хөрөнгө оруулалт, үйлдвэрлэл - Тээвэрлэлт-борлуулалтын нийлмэл зардлын түвшнийг хангах явдал юм гэжээ.

Манай орны хувьд гадаад зах зээлтэй холбогдох боломж, босоо тэнхлэг бүхий бүсчлэлийг төлөвшүүлэх асуудал чухал шаардлагатай болсон юм. Өнөөгийн бүсчлэлийн бүдүүвч нь газарзүйн байрлалын хувьд гадаад зах зээлтэй холбогдох боломж сайтай юм.

Гадаад худалдаа болон бүс хоорондын ачаа тээвэрлэх нутаг дэвсгэрийн хүрээ нь Цагааннуур, Хандгайтын боомтоос тооцоход Говь-Алтай, Завханы зүүн хэсгийн сумууд, Улаанбаатар, Дарханаас баруун чиглэлд Баянхонгор хүртэл, Сүхбаатар боомтоос баруун хойд чиглэлд Мөрөн, Хатгал хүртэл, Эрээнцавын боомтоос Өндөрхаан хүртэлх зайд ашигтай гарч байна.

2001 онд УИХ-аас “Монгол улсын Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”-ыг батлан гаргаж Баруун, Хангай, Төв, Зүүн, Улаанбаатарын гэсэн эдийн засгийн 5 бүс байхаар тогтоожээ. Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалын хүрээнд дэвшүүлсэн үндсэн зорилгуудыг (2.1-р заалт) нэгтгэвэл:

1. Хүн ам, үйлдвэрлэлийн өнөөгийн зохисгүй бөөгнөрлийг задлах
2. Хот, хөдөөгийн ялгаа, аймаг бүс нутаг хоорондын тэгш бус байдлыг багасгах
3. Үндэсний нийгэм, эдийн засгийн дэвшлийг түргэтгэх явдал гэж судлаачид үзсэн байна.

Дүгнэлт. 1. Гэвч 2001 онд УИХ-аас “Монгол улсын Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”-ыг бүрэн сайн хэрэгжүүлж чадаагүйгээс УБ хотод хэт төвлөрөл үүсэж, бусад бүсүүдийн хооронд хөгжлийн ялгаа гарч, тэгш бус байдал нэмэгдсэн байна. УБ-ын хотын хэт төвлөрөл нь экологийн гамшиг бүхий байдлыг дагуулж хүний эрүүл аюулгүй орчин амьдрах эрх зөрчигдөх гол үндэслэл болж байна.

2. Нийслэл УБ хот нь ганцаараа түрүүлж хэт төвлөрлийг үүсгэн хөгжих бус, бусад эдийн засгийн бүсүүдтэйгээ хамтарч хөгжих хамтын ажиллагаа, түншлэлийн хүрээнд нутаг дэвсгэр, технологийн кластерийг үүсгэх шаардлагатай байна.

1.8.1.3. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай үялдуулсан бодлого, шийдэл

Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг бодитоор газар нутаг дээр нь хэрэгжүүлэх үндсэн арга хэрэгсэл бол үйлдвэрлэл – нутаг дэвсгэрийн цогцолборыг газар нутгийн орон зайн болон үйлдвэрлэл-технологийн кластер үүсгэн байгуулах явдал юм. Энэ нь Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын хамтын ажиллагаа, түншлэлийн хүрээнд хэрэгжих үндэслэлтэй юм.

Хүн төрөлхтний 21-р зууны хөгжлийн үзэл баримтлал, хандлага бол глобалчлал буюу даяарчлал болж байна. Глобалчлал буюу даяарчлалаас ангид нэг ч улс орон, бүс нутаг, орон нутаг, хот, суурин эдийн засгийн эрчимтэй хөгжлийн замд гарах боломжгүй болж байна.

Глобалчлал буюу даяарчлалын үндсэн объект бол газар нутаг, хүн амын хөгжил, чадавх, хөрөнгө санхүүгийн нөөц, түүх, соёлын өв, байгалийн нөөц баялаг, технологи, хиймэл оюун ухаан, дэд бүтэц болж байна.

Улс хоорондын глобалчлал буюу даяарчлалын хамрах хүрээ нь нутаг дэвсгэр, орон зайн хувьд улс орон, бүс нутаг байдаг бол улс доторх “глобалчлал”-ын хамрах хүрээ нь нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн боломж, хэрэгцээнд суурилсан бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, бодлого болж байна.

Иймээс нийслэлчүүдийн сайн сайхан, аж жаргалтай амьдрах хүсэл мөрөөдөл нь бусад бүс нутгийн хөгжлөөс, бусад бүс нутгийн ард иргэдийн сайн сайхан, аж жаргалтай амьдрах хүсэл мөрөөдөл нь нийслэл Улаанбаатар хотын хөгжлөөс хамаарах харилцаа, харилцан үйлчлэл, таталцлын зүй тогтол болж байна.

Нийслэл УБ хот хөрш зэргэлдээ аймаг, сум, хот болон бусад эдийн засгийн бүсүүдтэй хамтарч нутаг дэвсгэрийн болон үйлдвэрлэл, технологийн кластер үүсгэн хөгжих асуудлыг нийслэлийн ГЗБЕТ-нд тусгаж хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлж байна.

Нутаг дэвсгэрийн кластер үүсгэн хамтарч ажиллахад саад болж буй гол хүчин зүйл бол аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг бүр өөр дотроо л хөгжих бодлого баримтлах, асуудлаа шийдвэрлүүлэхээр дээш шатны байгууллагад хандаж шийдүүлэх хандлага хэт давамгайлж ирснээр асуудал шийдэх удирдлагын хэт төвлөрлийг үүсгэж, хөрш аймаг, сум дүүрэгтэй хамтарч ажиллах санаачилга, хандлага сул байгаад оршиж байгаа юм. Эсвэл тухайн нутаг дэвсгэр, газар нутгийг өөрийн мэдэлд авах хандлага юм. Эдгээр нь асуудлыг шийдэх орчин үеийн хандлага, арга барил биш, шийдлийг удаашруулах, шийдвэрлээгүй асуудлыг хуримтлуулах гол үндэс болж байна. Гол бэрхшээл нь бие биеэсээ тусгаарлагдсан, нутгархах сэтгэл зүй, ойлголт, хандлага юм.

Зураг 6. Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал

1.8.2. Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх стратеги, нутаг дэвсгэрийн болон үйлдвэрлэл технологийн кластерийн ГЗБЕТ, схем

Нийслэлийн ГЗБЕТ-ний хамтын ажиллагаа, түншлэлийн стратеги.

Нийслэлийн ГЗБЕТ-г Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулан нийслэлийн ГЗБЕТ-ний газрын бодлого, стратегийг “хэт явцуу, бие дааж тусгаарлагдсан, уялдаа зохицуулалтын дэмжлэг багатай нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн хандлага бүхий газар зохион байгуулалт, газар ашиглалтаас-хамтын ажиллагаа, түншлэл бүхий ашиг сонирхлыг дэмжсэн газрын бодлого төлөвлөлт, газар ашиглалтад шилжих” гэж тодорхойлж төлөвлөв.

Төвийн болон бусад бүсийн хөгжлийн хүрээнд хил залгаа, аймаг, сум болон зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлтээр харилцан хамаарал бүхий засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, хот, тосгонтой хөгжлийн бодлого төлөвлөлтөө уялдуулж хамтарч ажиллана. Энэ хэрэгцээ шаардлагын үүднээс тус тусын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд газрын харилцаа, газар зохион байгуулалт, газар ашиглалтын бодлого төлөвлөлтөд өөрчлөлт оруулж хамтарч ажиллана.

1.8.3. Нутаг дэвсгэр, газар ашиглалтад суурилсан нутаг дэвсгэрийн болон үйлдвэрлэл-технологийн кластер үүсгэх шийдлийн үндсэн чиглэл.

1. Нийслэл, орон нутгийн нийгэм, эдийн засаг, аж ахуйн хамтын ажиллагаа, түншлэлийн хүрээнд нутгийн өөрөөр удирдах ёсны байгууллага, төр захиргаа болон аж ахуйн байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааны удирдлага, зохицуулалт, хяналт, үйл ажиллагааны цахим систем бүхий түншлэлийн харилцаа тогтоох, хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх

2. Хамтын ажиллагаа, түншлэлийг газрын менежментийн бодлогоор дэмжих хүрээнд хөрөнгө оруулалт хийж газрын эдийн засгийн чадавх, нөөцийг нэмэгдүүлэх, аймаг, нийслэл, хотын таван жилийн үндсэн чиглэл, хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх газар зохион байгуулалтын ерөнхий болон тухай жилийн төлөвлөгөө хоорондын бодлого, зохицуулалтын цахим систем бүхий газрын харилцааны мэдээлэл солилцоог хөгжүүлэх

3. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдалд суурилан нийслэл УБ хотыг хүнсээр хангах чанар, стандартын шаардлага хангах импортыг орлох хүнсний экологийн цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, түүхий эдийн эрэлт нийлүүлэлт, тээвэр логистикийн сүлжээ

4. Газар, байгалийн нөөцийн байршил, дэд бүтэц, уламжлалт мэдлэг туршлагад суурилсан жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, түүхий эдийн нийлүүлэлт, борлуулалтын кластерийн сүлжээ, гэрээ хэлцэл байгуулах

5. Тусгай хамгаалалттай газар нутаг, түүх соёлын дурсгалт газрын аялал жуулчлалын салбарын хамтын ажиллагаа, мэдээллийн цахим сүлжээ байгуулж ажиллах.

Дээр дурдсан хамтын ажиллагаа, түншлэлийг харилцан ойлголцох, зөвшилцөх, уулзалт хэлэлцүүлэг, семинар, зөвлөгөөн хийх замаар хэрэгжүүлэх шаардлагатай/

Хүснэгт 11. Нийслэлийн ГЗБЕТ-г бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай нийцүүлэх бодлого, шийдэл.

№	Үндэслэл	Хамтын ажиллагаа, түншлэл, нутаг дэвсгэрийн кластерийн бодлого	ГЗБЕТ-ний бодлого, шийдэл
	<p>Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль. 73 дугаар зүйл. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын харилцаа</p> <p>73.1.1. бодлого, үйл ажиллагаагаа уялдуулах, мэдээлэл солилцох; Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль. 2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн удирдлага нийслэлийн хүн амыг хүнс болон шаардагдах бусад зүйлээр хангах, нийслэлд улсын баяр наадам, төрийн ёслолын арга хэмжээ зохион явуулахад хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн дагуу дэмжлэг үзүүлж, үүрэг хүлээнэ.</p>	<p>1. Газар байгалийн нөөцийн эдийн засгийн чадавх, нөөцөд нийцүүлэн эдийн засаг, үйлдвэрлэлийн салбарыг төрөлжүүлэх,</p> <p>2. Аймаг, Нийслэл, хотыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлээ уялдуулж боловсруулах</p> <p>3. ГЗБ-ын төлөвлөгөөг уялдуулж боловсруулах</p>	<p>1. Нийслэлийн ГЗБЕТ-нд нийцүүлэн Төв аймгийн ГЗБЕТ-нд нэмэлт өөрчлөлт оруулах,</p> <p>2. Сумдын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөөг боловсруулахад хамтран ажиллах</p> <p>3. Таталцал нөлөөллийн бүсийн аймаг сумдын хамруулсан бүсчилсэн хөгжлийн бодлогын баримт бичиг хамтран боловсруулж Засгийн газраар батлуулах</p>
	<p>Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль. 73 дугаар зүйл. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын харилцаа</p> <p>73.1.2. нийтийн эрх зүйн гэрээ байгуулах;</p> <p>Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль. 10 дугаар зүйл. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжтэй харилцах</p> <p>1. Нийслэлийн удирдлагаас засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн удирдлагатай нийслэлийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын талаар хамтран ажиллах гэрээ байгуулан ажиллана.</p>	<p>1. Газар, байгалийн нөөцийг хамтарч ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар санамж бичиг, гэрээ байгуулж хамтарч ажиллах.</p>	<p>1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг уялдуулж хамтарч боловсруулах</p> <p>2. Газрын эрх олгох харилцан ашигтай шийдвэр гаргах</p> <p>3. Нийслэлийн иргэдэд газар өмчлүүлэх нөөц газрын байршил, хэмжээг жил бүр хамтарч шийдвэрлэх</p> <p>4. Төв, Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгуудын ойт хээрийн бүсэд сүү, ногооны чиглэлээр, хуурай хээрийн бүсэд мах, мал бодох чиглэлээр ХАА-н кластерийг хөгжүүлэх</p>
	<p>Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль 73.1.3. харилцан туслалцаа үзүүлэх;</p> <p>73.1.4. бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөр хамтран хэрэгжүүлэх;</p> <p>Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль. 3. Нийслэлийн хөгжил, хүн амын</p>	<p>1. Нийслэлийн иргэдийг хөдөө орон нутагт шилжин суурьших, хөдөөгийн иргэд, байгууллагыг УБ хот, дүүрэгт бүтээгдэхүүн борлуулах, нийлүүлэх асуудлыг газрын менежментийн бодлогоор дэмжих</p> <p>2. Нийслэл УБ хотод экологийн органик хүнс үйлдвэрлэх, нийлүүлэх,</p>	<p>1. Шилжин суурьших болон газар ашиглах харилцан ашигтай байх ГЗБ-ын төлөвлөгөө боловсруулах, нийгмийн үүрэг хариуцлагын газрын гэрээ хэлцэл хийх</p> <p>2. Төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх газар нутгийг ГАТБҮ-г үндэслэх, газрын эрүүл ахуй, ариун цэврийн шалгуурыг газрын төлөв байдал, чанарын</p>

<p>хангамж, нийгэм, эдийн засгийн үндэс болох үйлдвэр, аж ахуй, хангалтын зориулалттай бааз газрыг Засгийн газрын шийдвэрээр засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгжийн нутаг дэвсгэр дээр байгуулж, гэрээний үндсэн дээр ашиглаж болно. “Алсын хараа-2050”.Орчин төвтэй шийдэл. 7.Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хөдөө орон нутгаас нийлүүлдэг органик хүнсний сүлжээ бий болгоно.</p>	<p>борлуулах бүсчилсэн хөгжлийн төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх газар нутгийн байршлыг сонгох 3. Нийслэлийн хөгжил, хүн амын хангамж, нийгэм, эдийн засгийн үндэс болох үйлдвэр, аж ахуй, хангалтын зориулалттай өөх засаг захиргааны мэдлийн газрыг ашиглах харилцан ашигтай гэрээ байгуулах ГЗБ-ыг хэрэгжүүлэх 4. Уул уурхайгүй, экологийн эрсдэлгүй, эрүүл газар нутгийн шалгуурт нийцсэн газар нутгаас гарал үүслийн баталгаатай органик хүнс бэлтгэх гэрээ хэлцэл байгуулж ажиллана.</p>	<p>хянан баталгааны үзүүлэлтээр тогтоох 3. Нийслэл УБ хотод экологийн органик хүнс үйлдвэрлэх, нийлүүлэх, борлуулах бүсчилсэн хөгжлийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх газар нутгийг ХАА-н газрын ГЗБЕТ-нд дэлгэрэнгүй тусгав. 4. Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа, байгаль орчны үнэлгээ, гол, нуурын усны эрүүл ахуйн чанар, газар ашиглалтын зориулалт, төрөл зэрэг экологийн нөхцөл байдлын, судалгаа, үнэлгээ, шалгуур тогтоож шийдвэрлэж байхаар төлөвлөв. 5. Нийслэл УБ хотод экологийн органик хүнс үйлдвэрлэх, нийлүүлэх, борлуулах арга хэмжээнд газар зүйн тэмдэгт, стандартын шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох байхаар төлөвлөв</p>
<p>Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль. 73 дугаар зүйл.Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын харилцаа 73.1.5.харилцан туршлага солилцох;</p>	<p>Хамтын ажиллагаа, түншлэлийн хүрээнд туршлага солилцох, нөхцөл байдалтай танилцах аяллыг зохион байгуулах</p>	<p>НГА, ДГА, БОАЖГ, ХХААГ Газар, байгалийн нөөцийг ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх чиглэлээр хамтран ажиллах боломжийг судлах, гэрээ байгуулах үндэслэлийг тодорхойлох аяллыг хийж байхаар төлөвлөв.</p>

1.8.4. Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд үйлдвэрлэл-технологийн кластер үүсгэх шийдэл

Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсийн үнэлгээг Нийслэлээс алслагдсан зай, дэд бүтцийн хангамж, үйлдвэрлэлийн нөөц зэргийг үнэлэн олон хүчин зүйлийн үнэлгээний аргаар ГЗМС-н орон зайн үнэлгээний хэрэгслийг ашиглан тодорхойлов.

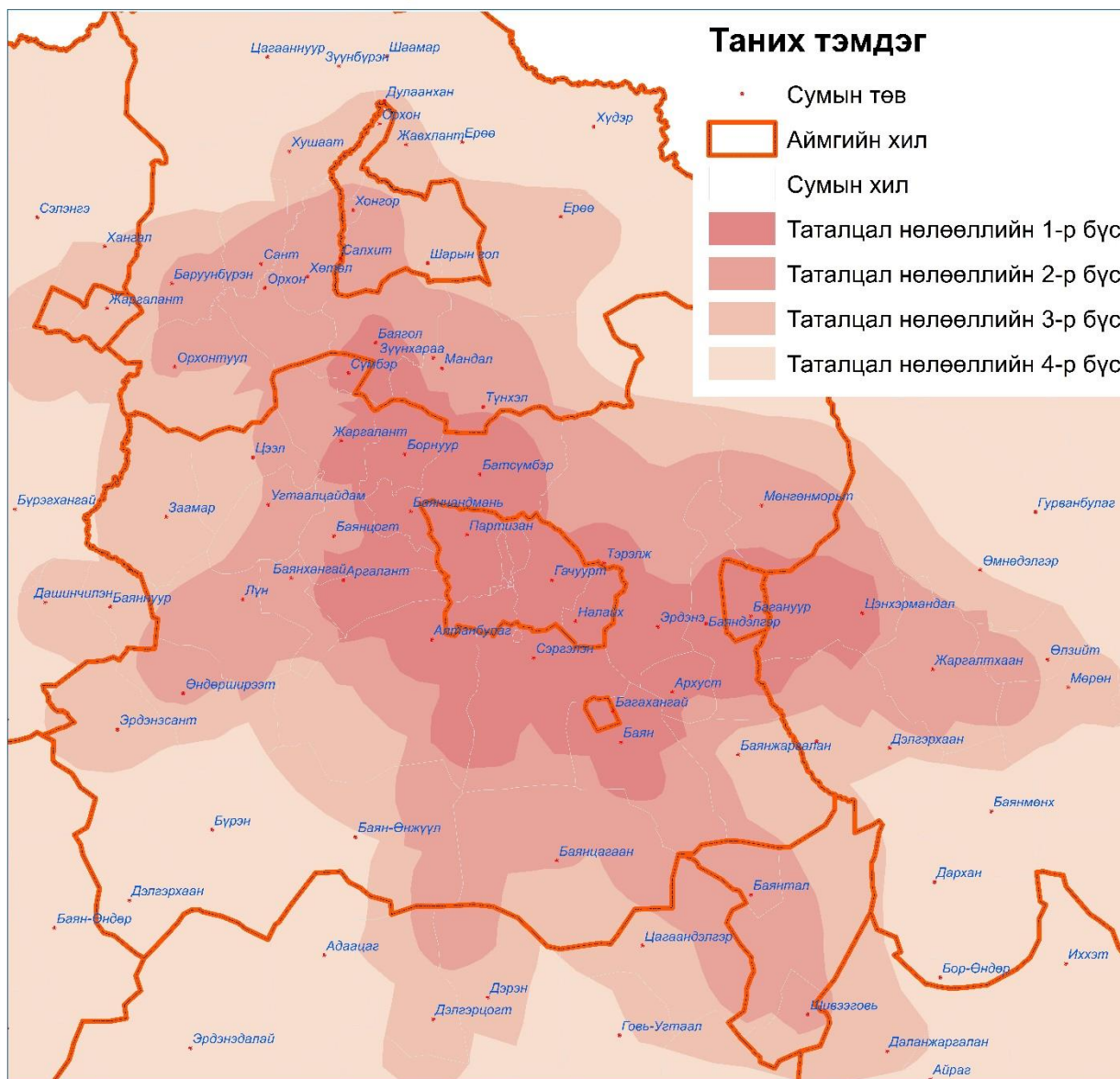
Хүснэгт 12. Нийслэлийн таталцал нөлөөллийн бүс дэх аймаг сумууд

Таталцал нөлөөллийн 1-р бүс	Таталцал нөлөөллийн 2-р бүс	Таталцал нөлөөллийн 3-р бүс	Таталцал нөлөөллийн 4-р бүс
<p>Төв аймгийн Зуунмод Сэргэлэн Эрдэнэ Баяндэлгэр Архуст Баян Алтанбулаг Аргалант Баянчандмань Борнуур</p>	<p>Төв аймгийн Мөнгөнморьт Баянцагаан Баянхангай Лүн Баянцогт Цээл Өндөрширээт Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа Хөтөл</p>	<p>Төв аймгийн Заамар Эрдэнэсант Баян-Өнжүүл Баянжаргалан Сэлэнгэ аймгийн Ерөө Орхонтуул Хэнтий аймгийн Дэлгэрхаан Өмнөдэлгэр</p>	<p>Бусад аймаг сумд</p>

Батсүмбэр Жаргалант Сүмбэр	Орхон Сант Баруунбүрэн Жавхлант	Мөрөн Орхон Шарын гол
Сэлэнгэ аймгийн Баянгол	Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан	Дундговь аймгийн Дэрэн Дэлгэрцогт
Хэнтий аймгийн Цэнхэрмандал	Дархан-Уул аймаг Дархан	Орхон аймаг Дорноговь аймгийн Даланжаргалан
	Говьсүмбэр аймаг	

Зураг 7. Нийслэлийн таталцал нөлөөллийн бүсийн үнэлгээний зураглал

НИЙСЛЭЛИЙН ТАТАЛЦАЛ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ЗУРАГ

Хүснэгт 13. Таталцал нөлөөллийн 1-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд

Таталцал нөлөөллийн 1-р бүс дэх аймаг сум	Төв аймгийн												Сэлэнгэ аймгийн Баянгол	Хэнтий аймгийн Цэнхэрмандал	
	Зуунмод	Сэргэлэн	Эрдэнэ	Баяндэлгэр	Архуст	Баян	Алтанбулаг	Аргалант	Баянчандмань	Борнуур	Батсүмбэр	Жаргалант			Сүмбэр
Хүн ам:	16677	2013	3907	1564	1327	2305	3152	1529	4175	4902	6861	6568	1748	5567	2072
Өрхийн тоо:	4711	703	1191	588	406	621	961	471	1132	1397	1961	1798	529	1608	
Шилжин ирсэн:	843	137	101	108	63	59	151	85	105	108	234	87	40	233	
Шилжин явсан:														63	
15-с дээш насны хүн ам	11424	1428	2751	1137	902	1682	2258	1109	2886	3468	4670	4384	1199	2374	1499
Ажил эрхэлдэг:	6296	981	1531	802	552	909	1518	668	1591	1906	2538	2231	725	2270	1001
Ажил хайж байгаа:	151	21	12	26	27	70	28	30	95	62	25	95	35	104	50
Ажилгүй иргэд:	4977	426	1208	309	323	703	712	411	1200	1500	2107	2058	439	1532	448
Газар тариалан															
Тариалан эрхлэгч иргэн:															
Тариалан эрхлэгч ААН:															
Тариалангийн газар га:															
Тариалсан талбай га															
Үр тариа тариалсан				280	1105			5612	280	787		12665	2053	6186	
Төмс	17	3.7	2.9	32	9	0.4	15	15.3	452.3	827.2	331.3	8391.4	303.5	102	10
Хүнсний ногоо	9.7	14.7	11	26	37.7	0.1	31	25.4	126.2	402.7	196.6	281.6	69.2	92.3	10
Хураасан ургац:															
Үр тариа тн:				404.0	2050			2921	96.5	934		11756.4	2562	5425	
Төмс тн:	62	15.2	38.5	380.0	39.6	8.7	197	207.5	7128	9096	4354.3	122458.1	4100	1000	122.1
Хүнсний ногоо тн:	49.8	325.2	331.7	125.7	179.8	1.8	331.5	269.8	1248.6	5968.3	2703.7	1880	1012.3	763.7	4.5
Мал аж ахуй															
Бэлчээрийн талбай:															
Малчин өрх:	337	423	702	430	134	315	740	348	292	625	766	386	146	467	501
Малтай өрх:	600	469	923	509	262	405	875	374	601	838	1330	823	256	864	559
Малын тоо:															
Адуу:	10378	18293	17648	15465	5961	15660	24438	8101	5536	11427	9856	13007	3395	10886	19629
Үхэр:	6381	10166	24586	14396	4679	7475	20248	7810	9586	15721	25951	13856	4294	18951	20982
Тэмээ:	4	39	7	58	10	70	217	1	27	29	20	1			13
Хонь:	41801	86305	115023	113327	30462	84311	172126	46534	19686	45076	23256	82443	20002	81815	121751
Ямаа:	30477	53753	76470	69436	21014	47337	117649	32968	17109	40367	19772	66919	18912	57176	81220
Гахай	27		72				3	107	104	113	7	693		125	
Шувуу	3022		81	26	18			73	331041	32	990	1121	95	1330	
Үйлдвэрлэл эрхлэгч ААН-н тоо														88	52

Уул уурхай Ү/А эрхэлж байгаа	3					1	2		1	1				3	
Уул уурхай Ү/А явуулаагүй	9	4	1				1	1	2	1		1			
ХАА Ү/А эрхэлж байгаа	12	2	5	4	4		3	9	14	17	22	60	14	27	6
ХАА Ү/А явуулаагүй	50	13	10	2	6	4	10	10	41	35	29	51	23		
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А эрхэлж байгаа	34	3	13	2			4	1	4	5	2	2	2	4	2
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А явуулаагүй	41	2	5			3	3		3	5	9	3			
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А эрхэлж байгаа	61	2	3	1	2	3	5	5	9	2	7	7		25	13
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А явуулаагүй	122	1	1	1	1	4	3	4	9	3	13	8			
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А эрхэлж байгаа	10	1							2	1	1	4		1	
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А явуулаагүй	8					1			2		2	4			
Дэд бүтэц															
Төмөр зам	төлөв					+	+					+			+
Хатуу хучилттай авто зам /сумын төвөөс алслалт км/	+	6км	+	+	30км	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Агаарын тээвэр	+	+													

Хүснэгт 14. Таталцал нөлөөллийн 2-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд

Таталцал нөлөөллийн 1-р бүс дэх аймаг сум	Төв аймгийн							Сэлэнгэ аймгийн						Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан	Дархан-Уул аймгийн		Говьсүмбэр аймаг
	Мөнгөнморьт	Баянцагаан	Баянхангай	Лүн	Баянцогт	Цээл	Өндөрширээт	Мандал	Сайхан	Орхон	Сант	Баруунбүрэн	Жавхланта		Дархан	Хонгор	
Хүн ам:	2211	1865	1367	2501	1691	1547	2062	27011	9302	2290	2104	3094	1970	2311	85303	5861	17928
Өрхийн тоо:	694	609	381	735	538	718	675	6944	2705	686	645	834	567		24305	1535	4979
Шилжин ирсэн:	843	28	64	47	83	144	39	894	411	39	111	112	49		2403		766
Шилжин явсан:								508	159	19	28	39	20				913
15-с дээш насны хүн ам	1599	1333	914	1736	1220	1723	1396	9548	3773	676	830	1286	904	1528	33062	2421	1142
Ажил эрхэлдэг:	958	933	557	1175	753	1004	1061	8881	3587	664	819	1264	857	936	30917	2051	6411
Ажил хайж байгаа:	75	2	16	12	3	19	3	667	186	12	11	22	47	9	2145	370	541
Ажилгүй иргэд:	566	398	341	549	464	700	332	9360	2771	987	662	788	467	583	25268	1716	4490
Газар тариалан																	
Тариалан эрхлэгч иргэн:																	
Тариалан эрхлэгч ААН:																	
Тариалангийн газар:																	
Тариалсан талбай																	
Үр тариа тариалсан			800		9695	14888	1020	6365	12029	8793	2760	9364	8611			14980.7	
Төмс	7.5	0.5	62	6	65	123	7	520.1	250	301	260	80	38	11.3	33.8	220	17.93
Хүнсний ногоо	20	1.7	65.6	1.4	53.8	75.2	2.4	421.6	238	140.8	109.7	76.1	112.1	0.1	0.3	396	19.27
Хураасан ургац:																	

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2022-2036 он

Үр тариа:			450		17176.5	10655.2	52	5719.4	14048.4	6674.3	1486	9956	10639			16407.8	
Төмс:	84	0.5	748	74	1182	1764.6		5859.9	3150	5922	3255	645	671.8	70.6	287.3	3828	159.5
Хүнсний ногоо:								8796.7	3088.2	2030.3	1112.3	624.1	1715.1	31.1	640.2	2059.7	191.2
Мал аж ахуй																	
Бэлчээрийн талбай:																	
Малчин өрх:	439	531	203	437	359	407	513	733	257	248	275	471	317	329	418	519	761
Малтай өрх:	494	588	262	565	428	530	580	1873	539	405	396	616	426	485	685	759	1118
Малын тоо:																	
Адуу:	10519	21697	5528	14001	9861	9925	14150	14631	5369	6069	5217	10801	5760	14791	5088	9555	22688
Үхэр:	21095	10526	4198	10297	8938	9916	10362	35453	13437	13061	12768	17226	12477	12620	12725	18135	16348
Тэмээ:	16	420	589	98	104	42	34				6	25		158	44		1092
Хонь:	45941	168219	43851	150187	56248	76862	131777	36710	54356	44144	43813	91372	43996	115775	31166	95393	218429
Ямаа:	32012	101947	35665	92781	37287	57143	79021	42954	46842	45284	33454	66501	40221	81132	28636	70607	192440
Гахай	31		4		2845	43		3673	343	173	335	226	104				
Шувуу					269	100		1075	68	78	54	104	2				
Үйлдвэрлэл								571	201	47	41	51	48	22	2022	96	377
Уул уурхай Ү/А эрхэлж байгаа								8	2						13	3	2
Уул уурхай Ү/А явуулаагүй		1															
ХАА Ү/А эрхэлж байгаа	3	1	1	4	10	30	2	108	37	21	14	24	21		75	29	20
ХАА Ү/А явуулаагүй	12	5	2	9	6	34	6										
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А эрхэлж байгаа	4	2		4	1	1		41	12		3	1	1	1	199	4	19
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А явуулаагүй	3				2	1											
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А эрхэлж байгаа	4	10	2	4	3	1	5	231	80	12	6	9	13	9	741	25	112
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А явуулаагүй	1	8	3	4	5	5	5										
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А эрхэлж байгаа							1	2	4	1				6	30	1	16
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А явуулаагүй				1													
Дэд бүтэц																	
Төмөр зам								+	+	+					+	+	+
Хатуу хучилттай авто зам /сумын төвөөс алслалт км/	төлөв	45	6	+	30	45-70	16	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Агаарын тээвэр																	

Хүснэгт 15. Таталцал нөлөөллийн 3-р бүс дэх аймаг, сумдын үзүүлэлтүүд

Таталцал нөлөөллийн 3-р бүс дэх аймаг сум	Төв аймгийн				Сэлэнгэ аймгийн		Хэнтий аймгийн			Дархан-Уул аймгийн		Дундговь аймгийн		Орхон аймаг	Дорноговь аймгийн Даланжаргалан
	Заамар	Эрдэнэсант	Баян-Өнжүүл	Баянжаргалан	Ерөө	Орхонтуул	Дэлгэрхаан	Өмнөдэлгэр	Мөрөн	Орхон	Шарын гол	Дөрөн	Дэлгэрцогт		
Хүн ам:	5804	4416	2228	1631	6834	3754	2499	4890	1872	3198	7809	2142	1639	104032	1392
Өрхийн тоо:	1679	1305	624	536	1863	1048	721	1875	721	941	2016	611	563	28386	345
Шилжин ирсэн:	94	91	22	19	154	57								4408	
Шилжин явсан:					56	34								4296	
15-с дээш насны хүн ам	3851	3003	1545	1112	2378	1465	1726	4058	1368	1298	2801	1493	1179	71978	2094
Ажил эрхэлдэг:	1856	2017	1184	716	2098	1385	1000	2073	734	1109	2471	910	847	37356	1448
Ажил хайж байгаа:	79	64	7	18	290	80	22	56	9	189	330	12	8	1945	15
Ажилгүй иргэд:	1916	922	354	378	2331	1216	704	1929	625	963	2642	571	324	32677	631
Газар тариалан															
Тариалан эрхлэгч иргэн:															
Тариалан эрхлэгч ААН:															
Тариалангийн газар:	12597	23023.4	203	2.9										5101.74	
Атаршсан газар		1319.1	1200	7.1										253.05	
Тариалсан талбай															
Үр тариа тариалсан	3698	12501			12925	12902		10838						2657	
Төмс	15.3	17		3.5	91	42.6	10.1	24.9	14.1	190	16	2.2	122.3	286.4	7.8
Хүнсний ногоо	20.2	17.1	0.1	3.4	107.5	39.6		0.1	0.5	0.1	84		42.9	348.8	11.2
Хураасан ургац:															
Үр тариа:	3438	9494			16143.7	10161.3		11213						6401.1	
Төмс:	143.2	210		63.7	1000.9	255.6	97.2	403.8	410.7	3648	154.6	1.2	962	2665.7	20.4
Хүнсний ногоо:					1079.7	233.1	33	91.1	345.8	14347.8	96.6	5.9	2249.2	4590.8	62.3
Мал аж ахуй															
Бэлчээрийн талбай:	238995	251384.1	470904	233046.2											
Малчин өрх:	616	953	585	314	291	429	437	980	399	262	124	445	390	910	359
Малтай өрх:	789	1043	651	470	697	718	572	1378	461	487	377	512	444	1209	542
Малын тоо:															
Адуу:	19118	24353	20578	15648	6737	14776	18060	32168	15221	2853	2771	10854	6273	19487	10439
Үхэр:	17850	15403	11606	9058	17679	18834	16504	43171	11653	12209	5529	5007	4647	30899	7169
Тэмээ:	208	413	565	294		362	70	100	349	27	18393	1651	638	87	799
Хонь:	128585	245744	182398	113203	32906	109509	122629	307710	97272	16846	12638	130797	83117	78232	107985
Ямаа:	95429	122902	131873	53007	34936	87640	104081	244286	73060	17958	2771	112070	79370	75613	84179
Гахай	98	140			977	86									

Шувуу	81	43			137	68									
Үйлдвэрлэл					221	56	31	64	32	61	100	18	18	2339	44
Уул уурхай Ү/А эрхэлж байгаа	2				32	1		1	1	1	1			7	2
Уул уурхай Ү/А явуулаагүй	9		1												
ХАА Ү/А эрхэлж байгаа	6	14	4		50	22	3	11	1	27	7			42	2
ХАА Ү/А явуулаагүй	36	10	6	1											
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А эрхэлж байгаа	4	1			27	1		4	1	3	4	1	1	190	
Боловсруулах үйлдвэр Ү/А явуулаагүй	7	2	1	1											
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А эрхэлж байгаа	20	7	5	2	64	14	8	17	8	11	44	6	6	902	16
Бөөний болон жижиглэн худалдаа Ү/А явуулаагүй	18	4		4											
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А эрхэлж байгаа		2				1				1	3			25	2
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа Ү/А явуулаагүй	2		1	1											
Дэд бүтэц															
Төмөр зам					+	+				+	+			+	+
Хатуу хучилттай авто зам /сумын төвөөс алслалт км/	45	+	56км	53км	+	+	Төлөв	55км	+	+	төлөв	24км	+	+	+
Агаарын тээвэр															

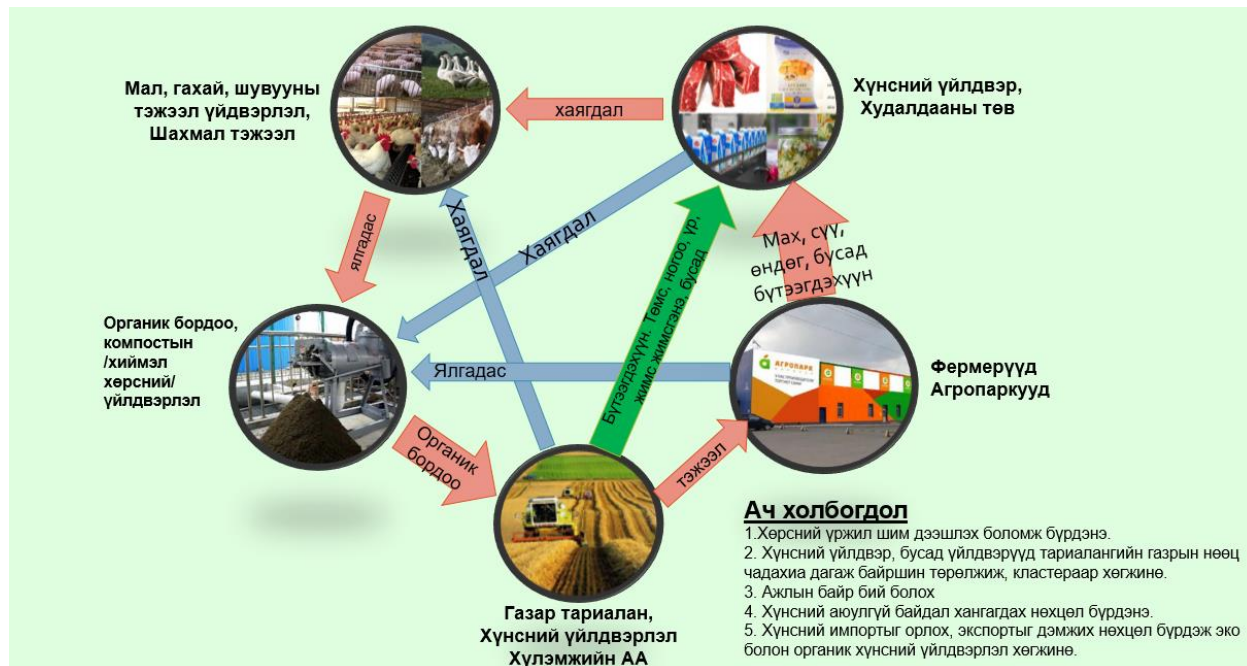
Хүснэгт 16. Таталцал нөлөөллийн бүсүүдийн үнэлгээний нэгтгэл, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

Үйлдвэрлэл-технологийн кластерийн үүсгэх чиглэл	1-р бүс	2-р бүс	3-бүс	Баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа
Газар тариалан	Үр тариа: Төв аймгийн Жаргалант Төмс: Төв аймгийн Баянчандмань, Борнуур, Батсүмбэр, Жаргалант, Сүмбэр Хүнсний ногоо: Төв аймгийн Баянчандмань, Борнуур, Батсүмбэр, Жаргалант, Сүмбэр	Үр тариа: Төв аймгийн Баянцогт, Цээл, Сэлэнгэ аймгийн Сайхан, Жавхлант, Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум Төмс: Сэлэнгэ аймгийн Мандал, Сайхан, Орхон, Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум Хүнсний ногоо: Сэлэнгэ аймгийн Мандал, Сайхан, Орхон, Сант, Жавхлант, Дархан-Уул аймгийн Хонгор сум	Үр тариа: Төв аймгийн Эрдэнэсант, Сэлэнгэ аймгийн Ерөө, Орхонтуул, Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сум Төмс: Сэлэнгэ аймгийн Ерөө, Дархан-Уул аймгийн Орхон, Орхон аймаг үйлдвэрлэл ихтэй Хүнсний ногоо: Сэлэнгэ аймгийн Ерөө, Дархан-Уул аймгийн Орхон, Орхон аймаг	Нийтлэг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ: Нийслэлээс шилжин суурьшин АА эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг дэмжих төслийг боловсруулж Засгийн газар, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулах Дархан, Эрдэнэт зэрэг бусад томоохон хот сууринтай илүүтэй таталцаж буй сумуудыг Нийслэлд нийлүүлэх бүтээгдэхүүний төрлийг судлан тогтоосны үндсэн дээр тухайн салбарыг хөгжүүлэх чиглэлд хамтран ажиллана 1-р бүс: хамгийн ойрын таталцал өндөртэй бүлэг суурины төвд эсвэл Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт ХАА-н агропарк байгуулах, үйлдвэрлэлийг дэмжих эрчимжүүлэх ЖДҮ-н салбарыг дэмжих замаар Нийслэлийн өндөр технологийн үйлдвэрүүдэд чанарын шаардлага хангасан бэлдэц бэлтгэн нийлүүлэх, кластер үүсгэн хөгжих

				Нийслэлээс шилжин суурьшин АА эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг дэмжих, Засгийн газар, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулах 2-р бүс: 1-р бүс дэх ЖДҮ-г үйлдвэрүүдийг түүхий эдээр хангах, орон нутгийн чанартай ЖДҮ-ийг илүүтэй дэмжих 3-р бүс: Алслагдсан дүүргүүдэд боловсруулах үйлдвэрүүдийг байршуулж түүнд татагдаж буй сумдад чанарын шаардлага хангасан бэлдэц бэлтгэн нийлүүлэх, кластер үүсгэн хөгжих боломжийг бүрдүүлэх
Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн	Төв аймгийн Эрдэнэ, Алтанбулаг, Батсүмбэр, Хэнтий аймгийн Цэнхэрмандал сумд 20000-с дээш Төв аймгийн Сэргэлэн, Баяндэлгэр, Борнуур, Жаргалант, Сэлэнгэ аймгийн Баянгол сум 10000-с дээш тооны үхэртэй	Төв аймгийн сумд Мөнгөнморьт, Сэлэнгэ аймгийн Мандал сум 20000-с дээш Төв аймгийн Баянцагаан, Лүн, Өндөрширээт, Сэлэнгэ аймгийн Сайхан, Орхон, Сант, Баруунбүрэн, Жавхлант, Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан, Дархан-Уул аймгийн Дархан, Хонгор, Говьсүмбэр аймаг 10000-с дээш тооны үхэртэй	Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр 40000-с дээш, Орхон аймаг 30000-с дээш, Төв аймгийн Заамар, Эрдэнэсант, Баян-Өнжүүл, Баянжаргалан, Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул, Хэнтий аймгийн Дэлгэрхаан, Дундговь аймгийн Дэрэн, Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумд 10000-с дээш тооны үхэртэй	Нийтлэг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ: Нийслэлээс шилжин суурьшин АА эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг дэмжих төслийг боловсруулж Засгийн газар, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулах Дархан, Эрдэнэт зэрэг бусад томоохон хот сууринтай илүүтэй таталцаж буй сумуудыг Нийслэлд нийлүүлэх бүтээгдэхүүний төрлийг судлан тогтоосны үндсэн дээр тухайн салбарыг хөгжүүлэх чиглэлд хамтран ажиллана. 1-р бүс: Нийслэлд буй үйлдвэрүүдийг шингэн сүүгээр хангах болон сүү савлах ЖДҮ-г дэмжих, байршил ойр, дэд бүтэц хөгжсөн давуу талаа ашиглан өрхийн хэрэгцээнд нийлүүлэх, худалдан борлуулах үйл ажиллагааг дэмжих, эрчимжсэн суурин МАА-г дэмжих 2-р бүс: 1-р бүс дэх өөрт ойр орон нутгийн үйлдвэрүүдийг сүүгээр хангах, орон нутгийн үйлдвэрлэл эрхлэх, эрчимжсэн суурин МАА-г дэмжих 3-р бүс: Орон нутгийн ЖДҮ хөгжүүлэх, бүлэг суурины томоохон төвүүдэд хуурай сүү, шингэн сүү савлах үйлдвэрүүдийг дэмжих
Мах, махан бүтээгдэхүүн	Үхэр: Төв аймгийн Эрдэнэ, Алтанбулаг, Батсүмбэр, Хэнтий аймгийн Цэнхэрмандал сум, Сэргэлэн, Баяндэлгэр, Борнуур, Жаргалант, Сэлэнгэ аймгийн Баянгол сум 10000-с дээш тооны үхэртэй Хонь: Төв аймгийн Эрдэнэ, Баяндэлгэр, Алтанбулаг, Хэнтий аймгийн Цэнхэрмандал сумд 100000-с дээш тооны хоньтой Гахай, тахиа: Төв аймгийн Баянчандмань шувууны аж ахуй хөгжсөн, Төв аймгийн Зуун мод, Жаргалант, Сэлэнгэ аймгийн	Үхэр: Төв аймгийн сумд Мөнгөнморьт, Баянцагаан, Лүн, Өндөрширээт, Сэлэнгэ аймгийн Мандал, Сайхан, Орхон, Сант, Баруунбүрэн, Жавхлант, Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан, Дархан-Уул аймгийн Дархан, Хонгор, Говьсүмбэр аймаг 10000-с дээш тооны үхэртэй Хонь: Төв аймгийн Баянцагаан, Лүн, Өндөрширээт, Хэнтий аймгийн Жаргалтхаан, Говьсүмбэр аймаг	Үхэр: Өмнөдэлгэр, Орхон аймаг, Төв аймгийн Заамар, Эрдэнэсант, Баян-Өнжүүл, Баянжаргалан, Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуул, Хэнтий аймгийн Дэлгэрхаан, Дундговь аймгийн Дэрэн, Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумд 10000-с дээш тооны үхэртэй Хонь: Төв аймгийн Заамар, Эрдэнэсант, Баян-Өнжүүл, Баянжаргалан, Орхонтуул, Дэлгэрхаан,	Нийтлэг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ: Нийслэлээс шилжин суурьшин АА эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг дэмжих төслийг боловсруулж Засгийн газар, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулах Эрүүл бүс байгуулах, малын ашиг шим, үүлдэр угсааг сайжруулах чиглэлд Засгийн газар, орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагыг дэмжих 1-р бүс: Эрчимжсэн суурин МАА эрхлэлтийг илүүтэй дэмжих, мах ангилан боловсруулах үйлдвэрийг дэмжих, анхан шатны боловсруулалт хийсэн өндөр чанарын түүхий эд бэлдэц нийлүүлэх ЖДҮ-г хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, Гахай, тахианы аж ахуй эрхлэлтийг дэмжих, эрүүл бүс байгуулахад дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллах 2-р бүс: Эрчимжсэн суурин МАА эрхлэлтийг дэмжих, бүлэг суурины төвүүдэд мал нядалгааны цехийг дэмжих 3-р бүс: Алслагдсан дүүргүүдэд өндөр технологийн боловсруулах үйлдвэрүүдийг байршуулж түүнд татагдаж буй сумдад чанарын шаардлага хангасан түүхий эдийн бэлдэц

	Баянгол сумд 1000-с дээш тооны шувуутай Төв аймгийн Жаргалант 700 орчим гахайтай	100000-с дээш тооны хоньтой Гахай, тахиа: Төв аймгийн Баянцогт, Сэлэнгэ аймгийн Мандал сум гахай ихтэй Сэлэнгэ аймгийн Мандал сум 1075 шувуутай	Өмнөдэлгэр, Дундговь аймгийн Дэрэн, Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумд 100000-с дээш тооны хоньтой Гахай, тахиа: Сэлэнгэ аймгийн Ерөө сум 977 гахайтай	бэлтгэн нийлүүлэх, кластер үүсгэн хөгжих боломжийг бүрдүүлэх Бусад бүсүүдэд: Тээвэр логикийн сүлжээг өргөжүүлэх, нөөцлөлт, хадгалалт, тээвэрлэлтийн үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлд дэмжин ажиллах
Дэмжих үйл ажиллагаа	Улс, бүсийн чанартай үйлдвэрлэл Хүлэмжийн аж ахуй, хиймэл хөрс, органик бордоо Жимс жимсгэнийн аж ахуй, боловсруулах үйлдвэрлэл Төмс хүнсний ногооны агуулахын аж ахуй Хүнсний ногоо боловсруулах, нөөшлөх жижиг үйлдвэр цех Тэжээлийн аж ахуй Шингэн сүү савлах үйлдвэрлэл Эрчимжсэн суурин МАА, фермер, агропарк Гахай шувууны аж ахуй ХАА-н түүхий эдийн анхан шатны боловсруулалт Мал нядалгаа, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах, био бэлдцийн үйлдвэрлэл, Тээвэр бөөний худалдааны салбар	Бичил бүс, орон нутгийн чанартай үйлдвэрлэл Төмс хүнсний ногооны агуулахын аж ахуй Хүнсний ногоо боловсруулах, нөөшлөх жижиг үйлдвэр цех Тэжээлийн аж ахуй Эрчимжсэн суурин МАА, фермер Сүү сүүн бүтээгдэхүүн бэлтгэн нийлүүлэлт Гахай шувууны аж ахуй ХАА-н түүхий эдийн анхан шатны боловсруулалт, түүхий, эд бүтээгдэхүүн нийлүүлэлт, борлуулалтын зуучлал, брокерын үйлчилгээ Мал нядалгаа, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах	Орон нутгийн чанартай үйлдвэрлэл Төмс хүнсний ногооны агуулахын аж ахуй Хүнсний ногоо боловсруулах, нөөшлөх жижиг үйлдвэр цех Тэжээлийн аж ахуй Эрчимжсэн суурин МАА, фермер Сүү сүүн бүтээгдэхүүн бэлтгэн нийлүүлэлт Гахай шувууны аж ахуй Түүхий, эд бүтээгдэхүүн нийлүүлэлт, борлуулалтын зуучлал, брокерын үйлчилгээ Мал нядалгаа, дайвар бүтээгдэхүүн ангилан боловсруулах	- Дагуул хаяа хот тосгодыг хөгжүүлэх - Бүсийн хөгжлийн бодлого хөтөлбөр, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх хөтөлбөр хамтран боловсруулж хэрэгжүүлэх - Нийслэлийн инновацыг хөгжүүлэх баримт бичиг, гарааны бизнес бойжуулалтын хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх. - Дагуул хотуудыг түшиглэн ачаа тээврийн логистик төв байгуулах - Зам дэд бүтцийг хөгжүүлэх, сайжруулах - Түгээлт борлуулалт, тээврийн сүлжээг өргөтгөх, сайжруулах, - Бөөний болон, жижиглэн худалдааны төвүүдийг байгуулах, - Үзэсгэлэн худалдаа, борлуулалтын цэгүүдийг байгуулах - Чанар хяналтыг тогтолцоог сайжруулах - Агропарк, зөвлөх үйлчилгээ, экстейншний үйлчилгээг нэвтрүүлэх - Хамтарсан хөрөнгө оруулалт - Хүний нөөц бэлтгэх сургах үйл ажиллагааг дэмжих - Агуулахын аж ахуйг хөгжүүлэх

Зураг 8. Нийслэл болон Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд буй аймаг сумтай ХАА-н үйлдвэрлэлийн кластер үүсгэх тогтвортой ногоон хөгжлийн загвар схем

Хүснэгт 17. Нийслэл болон Нийслэлтэй эрчимтэй таталцал нөлөөллийн бүсэд буй аймаг сумтай үйлдвэрлэлийн кластер үүсгэх загвар схем

1.8.5. Нийслэл УБ хотын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хуваарь, хилийн цэсийн өөрчлөлтийн төлөвлөлтийн шийдэл

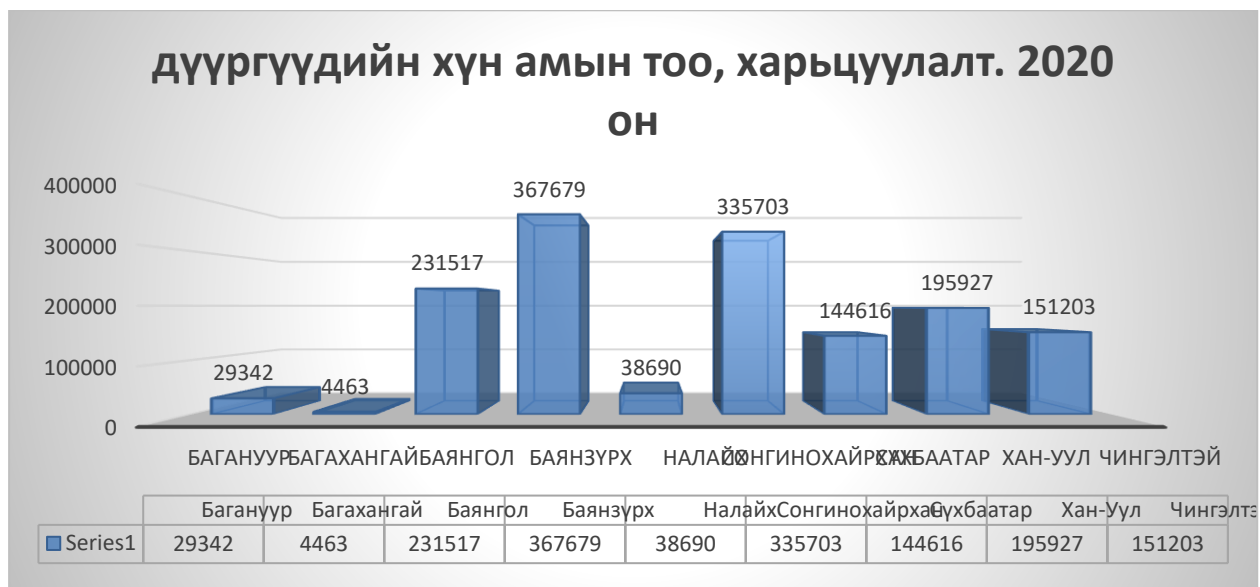
Нийслэлийн болон УБ хотын дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн хуваарь, хилийн цэсийн өнөөгийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ.

Дүн шинжилгээг дараах хүчин зүйлээр тооцож гаргав.

1. Дүүргийн нутаг дэвсгэр, хүн амын хүчин зүйл
 2. Дүүргийн нутаг дэвсгэрийн газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ, газрын үндсэн ангиллын бүтцийн хүчин зүйл
 3. Дэд бүтцийн сүлжээний байршил, хангамжийн хүчин зүйл
 4. Төрийн удирдлага, үйлчилгээний жигд, хүртээмжтэй байдлын хүчин зүйл
 5. Дүүрэг, хороо бие даан хөгжих орон зайн болон эдийн засгийн хүчин зүйл
- Нутаг дэвсгэрийн хүчин зүйлийн үнэлгээг нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, хилийн уртын хэмжээ, хэлбэр дүрс (конфигураци), цомхон байдал(компакт), нийслэлийн төв захиргааны байршлаас алслагдсан зайн хэмжээгээр үнэлэв. Хүн ам зүйн хүчин зүйлийн үнэлгээг хүн амын тоо, нягтралаар тодорхойлов.

Нийслэлийн дүүргийн хүн амын тоо харилцан адилгүй 4463-аас 367679 хооронд хэлбэлзэж эрс ялгаатай байгаа ба төлөвлөлтөөр хүн амын тооны харьцааг ойртуулж дүүргүүдийн хилийн цэс, дагуул хаяа хотын нутаг дэвсгэрүүдийн эдэлбэр газрын хил заагийн хувилбаруудыг төлөвлөх шаардлагатай байна.

Зураг 9. Дүүргийн хүн амын байршил, хуваарилалтын байдал

Нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ

1. Сунасан байдлын үнэлгээ $K_c = \theta / \gamma$, K_c -нутаг дэвсгэрийн сунасан байдлын коэффициент, θ -нутаг дэвсгэрийн хэлбэрийн хамгийн өргөн хэсгийн хэмжээ-км, γ -нутаг дэвсгэрийн тэнхлэгийн хамгийн урт хэсгийн хэмжээ-км,

2. Компакт байдлын үнэлгээ: $C = 2\sqrt{\pi S} / p$. p -периметр-км, S -талбайн хэмжээ-км.кв

3. Хэрчигдсэн байдлын үнэлгээ: $D = p / 2\sqrt{\pi S}$,

4. Алслагдсан байдлын үнэлгээ: $K_a = R_g / 0,35\sqrt{P}$, R-төв цэгээс алслагдсан геометр зай км.

- Нутаг дэвсгэрийн сунасан байдал: 1 – (0,25–0,40), 2 – (0,41–0,50), 3 – (0,51–0,66).

- Компакт байдал: 1 – (0,50–0,60), 2 – (0,61–0,70), 3 – (0,71–0,81).

- Хэрчигдсэн байдал: 1 – (1,76–2,00), 2 – (1,51–1,75), 3 – (1,20–1,50).

- Алслагдсан байдал 1 – (1,01–1,70), 2 – (0,51–1,00), 3 – (0,03–0,50).

- Засаг захиргааны нэгжийн нутаг дэвсгэрийн газрын хэмжээ: 1 – (<1,00 и > 2,50 мян. км²), 2 – (1,01–1,50 и 1,81–2,50 мян. км²), 3 – (1,51–1,80 мян. км²).

Засаг захиргааны нутаг дэвсгэрийн орон зайн тааламжтай нөхцөлийн үнэлгээ.

1 оноо – орон зайн хамгийн бага тааламжтай нөхцөл.

2 оноо – орон зайн дунд зэргийн тааламжтай нөхцөл.

3 оноо – орон зайн хамгийн тааламжтай нөхцөл

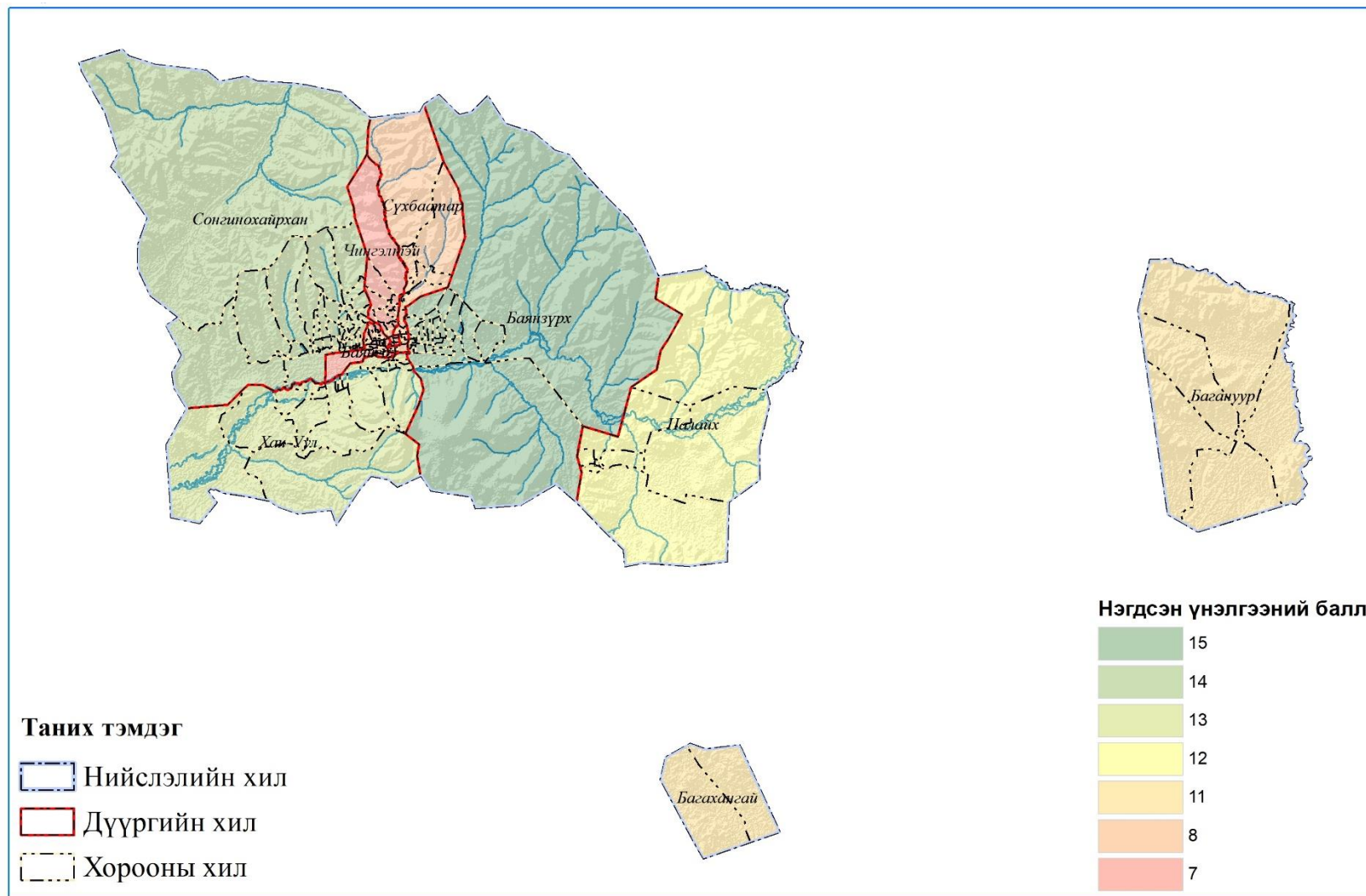
Нийт үзүүлэлтээр нийслэл, УБ хот, дүүрэг тус бүрийн нэгтгэсэн дундаж оноог 5 хүчин зүйлээр тогтоож гаргана. 1.6-аас бага оноотой засаг захиргааны дүүрэг нь хамгийн бага орон зайн тааламжтай нөхцөлтэй байх ба 1.61-2.59 - дундаж тааламжтай үзүүлэлттэй байх ба хамгийн таатай орон зайн нөхцөл нь < 2.6 оноотой байна.

Хүснэгт 18. Нутаг дэвсгэрийн орон зайн хүчин зүйлийн үнэлгээ /дүүргүүдийн хилээр/

Дүүргийн нэр	Примет р /км/	Талбай /км ² /	Төвөөс алслагдсан зай км /шулуунаар/	Төвөөс алслагдсан зай км /замаар/	Хойноос -Урагш /км/	Зүүнээс- Баруун /км/	Компакт байдал		Талбайн дунджийн харьцуулалт		Сунгагдсан байдал		Алслагдсан байдал		Хэрчигдсэн байдал		Дүн
							Козф	Балл	Козф	Балл	Козф	Балл	Козф	Балл	Козф	Балл	
Баянгол	30.5	23.9	2.95	3.56	7.9	9.5	0.57	1.00	0.05	1.00	0.83	3.00	1.72	1.00	1.76	1.00	7.00
Баянзүрх	165.7	1230.6	3.7	3.97	54.2	36.3	0.75	3.00	2.34	3.00	0.67	3.00	0.30	3.00	1.33	3.00	15.00
Чингэлтэй	59.8	90.0	0.92	1.23	24.8	7.8	0.56	1.00	0.17	1.00	0.31	1.00	0.28	3.00	1.78	1.00	7.00
Сүхбаатар	86.8	213.2	1.49	1.94	32.3	13.0	0.60	1.00	0.41	1.00	0.40	1.00	0.29	3.00	1.68	2.00	8.00
Сонгинохайрхан	156.1	1203.8	7.85	9.42	47.1	38.7	0.79	3.00	2.29	3.00	0.82	3.00	0.65	2.00	1.27	3.00	14.00
Хан-Уул	108.3	502.8	2.78	3.59	22.6	33.5	0.73	3.00	0.96	1.00	0.68	3.00	0.35	3.00	1.36	3.00	13.00
Багануур	113.5	625.0	109.58	130	37.32	22.96	0.78	3.00	1.19	2.00	0.62	2.00	12.52	1.00	1.28	3.00	11.00
Багахангай	49.3	156.4	74.1	90	15.25	15.91	0.90	3.00	0.30	1.00	0.96	3.00	16.93	1.00	1.11	3.00	11.00
Налайх	128.8	690	29.9	40	39.5	29.6	0.72	3.00	1.31	2.00	0.75	3.00	3.25	1.00	1.38	3.00	12.00

Дүгнэлт: Дүүргүүдээс Баянгол, Чингэлтэй, Сүхбаатар дүүргүүд хамгийн бага оноотой буюу засаг захиргааны нэгж хоорондын ГЗБ хийж хилийн цэсийг шинэчлэх шаардлагатай гэж дүгнэгдэж байна. Алслагдсан дүүргүүдийн хувьд нийлбэр дүн боломжийн боловч алслагдсан байдлын шалгуур дээр хэт өндөр буюу хязгаараас хэт давсан дүнтэй байна.

Зураг 10. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /дүүргүүдийн хилээр/

Хүснэгт 19. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /Хороогоор/

Хорооны нэр	Периметр /км/	Талбай /км2/	Алслагдсан байдал		Сунасан байдал		Компакт байдлын үнэлгээ		Дундаж талбайтай харьцуулсан үнэлгээ /дундаж талбай/		Нутаг дэвсгэрийн хэлбэр, дүрсийн үнэлгээ		Алслагдсан байдлын үнэлгээ		Хуваагдсан байдлын үнэлгээ		Нийлмэл үнэлгээ
			Дүүргийн төвөөс /шулуунаар/	Дүүргийн төвөөс /замаар/	Хойноос -Урагш /км/	Зүүнээс-Баруун /км/	Кoeffициент	Балл	Кoeffициент	Балл	Кoeffициент	Балл	Кoeffициент	Балл	Кoeffициент	Балл	
Баянгол дүүрэг																	
01-р хороо	3	0.25	0.6	1.7	0.86	0.512	0.59	1.00	0.25	1.00	1.68	3.00	3.44	1.00	1.70	2.00	8.00
02-р хороо	3	0.32	0.5	1	0.329	1.38	0.67	2.00	0.32	1.00	0.24	1.00	2.51	1.00	1.49	3.00	8.00
03-р хороо	7	1.07	0.7	0.9	1.6	2.26	0.52	1.00	1.07	2.00	0.71	3.00	1.94	1.00	1.91	1.00	8.00
04-р хороо	4	0.56	0.1	0.9	0.74	0.94	0.66	2.00	0.56	1.00	0.79	3.00	0.38	3.00	1.51	2.00	11.00
05-р хороо	4	0.41	1.16	1.5	0.553	1.07	0.57	1.00	0.41	1.00	0.52	3.00	5.18	1.00	1.76	1.00	7.00
06-р хороо	4	0.55	0.89	1.2	0.57	1.6	0.66	2.00	0.55	1.00	0.36	1.00	3.43	1.00	1.52	2.00	7.00
07-р хороо	3	0.35	1.4	2.8	0.49	1.12	0.70	2.00	0.35	1.00	0.44	2.00	6.76	1.00	1.43	3.00	9.00
08-р хороо	3	0.32	1.3	1.9	0.51	0.75	0.66	2.00	0.32	1.00	0.68	3.00	6.61	1.00	1.51	2.00	9.00
09-р хороо	6	0.51	1.8	2.5	2.02	0.65	0.42	1.00	0.51	1.00	3.11	3.00	7.18	1.00	2.36	1.00	7.00
10-р хороо	5	0.75	1.8	2.4	1.99	0.569	0.61	2.00	0.75	1.00	3.50	3.00	5.95	1.00	1.63	2.00	9.00
11-р хороо	6	0.93	2.3	3.4	1.5	0.8	0.57	1.00	0.93	2.00	1.88	3.00	6.83	1.00	1.76	1.00	8.00
12-р хороо	2	0.18	1.7	2.2	0.463	0.564	0.76	3.00	0.18	1.00	0.82	3.00	11.37	1.00	1.32	3.00	11.00
13-р хороо	2	0.18	1.5	2.1	0.25	0.75	0.75	3.00	0.18	1.00	0.33	1.00	10.07	1.00	1.33	3.00	9.00
14-р хороо	2	0.14	1.5	2.8	0.28	0.57	0.67	2.00	0.14	1.00	0.49	2.00	11.41	1.00	1.50	2.00	8.00
15-р хороо	2	0.14	1.5	2.7	0.426	0.418	0.67	2.00	0.14	1.00	1.02	3.00	11.29	1.00	1.49	3.00	10.00
16-р хороо	3	0.57	1.3	2.4	1.17	0.728	0.89	3.00	0.57	1.00	1.61	3.00	4.93	1.00	1.12	3.00	11.00
17-р хороо	3	0.20	1.6	4.9	0.83	0.6	0.53	1.00	0.20	1.00	1.38	3.00	10.15	1.00	1.88	1.00	7.00
18-р хороо	3	0.31	1.5	3.2	0.694	0.536	0.66	2.00	0.31	1.00	1.29	3.00	7.65	1.00	1.51	2.00	9.00
19-р хороо	2	0.25	1.02	1.5	0.632	0.404	0.88	3.00	0.25	1.00	1.56	3.00	5.85	1.00	1.13	3.00	11.00
20-р хороо	17	12.52	5.8	6.8	3.78	5.3	0.74	3.00	12.52	3.00	0.71	3.00	4.68	1.00	1.36	3.00	13.00
21-р хороо	5	0.90	2.6	4.1	0.73	2.3	0.67	2.00	0.90	2.00	0.32	1.00	7.85	1.00	1.49	3.00	9.00
22-р хороо	6	1.06	2.8	3.8	2.3	0.7	0.61	2.00	1.06	2.00	3.29	3.00	7.76	1.00	1.64	2.00	10.00
23-р хороо	4	0.69	2.7	3.5	1.28	0.65	0.74	3.00	0.69	1.00	1.97	3.00	9.28	1.00	1.36	3.00	11.00
24-р хороо	4	0.73	0.6	0.8	0.464	1.7	0.76	3.00	0.73	1.00	0.27	1.00	2.00	1.00	1.32	3.00	9.00
25-р хороо	5	1.17	1.6	1.9	0.9	1.5	0.77	3.00	1.17	2.00	0.60	3.00	4.23	1.00	1.31	3.00	12.00
Баянзүрх дүүрэг																	
01-р хороо	4	0.6	2.2	2.6	1.22	0.7	0.66	2.00	0.56	1.00	1.74	3.00	8.42	1.00	1.51	2.00	9.00
02-р хороо	6	1.5	3.02	4.2	1.8	1.42	0.73	3.00	1.54	2.00	1.27	3.00	6.95	1.00	1.36	3.00	12.00
03-р хороо	2	0.3	2.1	2.7	0.51	0.5	1.00	3.00	0.32	1.00	1.02	3.00	10.59	1.00	1.00	3.00	11.00
04-р хороо	9	2.0	1.2	1.4	2.84	0.65	0.56	1.00	2.00	3.00	4.37	3.00	2.43	1.00	1.80	1.00	9.00
05-р хороо	10	2.5	0.5	0.7	3.9	1.7	0.56	1.00	2.48	3.00	2.29	3.00	0.91	2.00	1.79	1.00	10.00

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2022-2036 он

06-р хороо	2	0.3	2.5	3.4	0.62	0.469	0.93	3.00	0.27	1.00	1.32	3.00	13.65	1.00	1.08	3.00	11.00
07-р хороо	2	0.2	1.7	2.1	0.79	0.29	0.71	3.00	0.16	1.00	2.72	3.00	12.08	1.00	1.40	3.00	11.00
08-р хороо	8	2.1	2.5	3.6	1.28	2.81	0.64	2.00	2.11	3.00	0.46	2.00	4.92	1.00	1.55	2.00	10.00
09-р хороо	15	8.4	3.7	4.78	2.5	5.69	0.68	2.00	8.40	3.00	0.44	2.00	3.65	1.00	1.46	3.00	11.00
10-р хороо	16	5.9	3.6	4.1	3.38	1.8	0.54	1.00	5.86	3.00	1.88	3.00	4.25	1.00	1.87	1.00	9.00
11-р хороо	77	352.7	18.6	21.1	19.7	23.2	0.86	3.00	352.66	0.00	0.85	3.00	2.83	1.00	1.16	3.00	10.00
12-р хороо	7	2.3	2.6	3.6	1.08	3.1	0.77	3.00	2.32	3.00	0.35	1.00	4.87	1.00	1.30	3.00	11.00
13-р хороо	4	1.0	0.8	1.4	1.27	1.09	0.89	3.00	1.02	2.00	1.17	3.00	2.26	1.00	1.12	3.00	12.00
14-р хороо	5	1.5	1.1	1.9	1.22	1.37	0.86	3.00	1.48	2.00	0.89	3.00	2.59	1.00	1.16	3.00	12.00
15-р хороо	2	0.2	2	2.2	0.33	0.59	0.72	3.00	0.16	1.00	0.56	3.00	14.12	1.00	1.39	3.00	11.00
16-р хороо	4	0.9	1.3	1.6	0.91	1.32	0.84	3.00	0.91	2.00	0.69	3.00	3.90	1.00	1.19	3.00	12.00
17-р хороо	5	1.3	3.2	2.56	1.3	1.3	0.82	3.00	1.32	2.00	1.00	3.00	7.94	1.00	1.23	3.00	12.00
18-р хороо	3	0.3	1.7	2.2	0.855	0.61	0.65	2.00	0.30	1.00	1.40	3.00	8.81	1.00	1.53	2.00	9.00
19-р хороо	8	2.2	1.8	2.7	2.69	0.9	0.66	2.00	2.20	3.00	2.99	3.00	3.46	1.00	1.52	2.00	11.00
20-р хороо	133	779.9	14.1	16.9	50.5	27.7	0.74	3.00	779.87	0.00	1.82	3.00	1.44	1.00	1.34	3.00	10.00
21-р хороо	16	10.7	4.5	7	3.03	5.9	0.72	3.00	10.70	3.00	0.51	3.00	3.93	1.00	1.38	3.00	13.00
22-р хороо	12	3.4	1.4	1.8	8.06	0.8	0.54	1.00	3.39	3.00	10.08	3.00	2.17	1.00	1.84	1.00	9.00
23-р хороо	19	13.6	5.07	7.8	4.7	1.7	0.69	2.00	13.58	3.00	2.76	3.00	3.93	1.00	1.45	3.00	12.00
24-р хороо	16	7.4	1.9	2.7	2.7	6.6	0.60	2.00	7.41	3.00	0.41	2.00	1.99	1.00	1.66	2.00	10.00
25-р хороо	4	0.5	2.1	3.4	0.59	0.91	0.61	2.00	0.47	1.00	0.65	3.00	8.72	1.00	1.64	2.00	9.00
26-р хороо	14	8.9	2.9	4.1	2.07	5.45	0.76	3.00	8.92	3.00	0.38	1.00	2.77	1.00	1.32	3.00	11.00
27-р хороо	8	2.6	3.9	4.8	2.6	3.9	0.71	3.00	2.57	3.00	0.67	3.00	6.95	1.00	1.41	3.00	13.00
28-р хороо	15	13.7	8.2	10.8	5.3	4.13	0.87	3.00	13.65	3.00	1.28	3.00	6.34	1.00	1.15	3.00	13.00
Налайх дүүрэг																	
01-р хороо	44	60.6	2.8	4.4	8.8	15.3	0.63	2.00	60.56	3.00	0.58	3.00	1.03	1.00	1.60	2.00	11.00
02-р хороо	4	0.5	0.1	0.2	1.02	0.847	0.62	2.00	0.49	1.00	1.20	3.00	0.41	3.00	1.62	2.00	11.00
03-р хороо	64	179.0	1.6	2.9	13.5	20.1	0.74	3.00	178.95	0.00	0.67	3.00	0.34	3.00	1.35	3.00	12.00
04-р хороо	16	11.6	1.8	5.4	2.4	5.8	0.75	3.00	11.59	3.00	0.41	2.00	1.51	1.00	1.33	3.00	12.00
05-р хороо	56	179.5	10.6	13.4	15.1	17.7	0.85	3.00	179.52	0.00	0.85	3.00	2.26	1.00	1.18	3.00	10.00
06-р хороо	78	254.1	16.2	24.2	17.5	23.2	0.72	3.00	254.06	0.00	0.75	3.00	2.90	1.00	1.38	3.00	10.00
07-р хороо	9	4.4	1	1.4	2.4	2.96	0.83	3.00	4.40	3.00	0.81	3.00	1.36	1.00	1.21	3.00	13.00
08-р хороо	6	1.7	0.5	0.7	1.4	2.7	0.77	3.00	1.70	3.00	0.52	3.00	1.10	1.00	1.30	3.00	13.00
Сонгинохайрхан дүүрэг																	
01-р хороо	29	19.9	3.1	5.5	11.8	3.3	0.54	1.00	19.88	3.00	3.58	3.00	1.99	1.00	1.84	1.00	9.00
02-р хороо	5	1.4	2.5	3.7	1.56	1.2	0.84	3.00	1.42	2.00	1.30	3.00	6.00	1.00	1.19	3.00	12.00
03-р хороо	5	1.5	1.29	2.1	1.51	1.7	0.87	3.00	1.50	2.00	0.89	3.00	3.01	1.00	1.15	3.00	12.00
04-р хороо	5	1.4	0.6	2.2	1.6	1.1	0.85	3.00	1.43	2.00	1.45	3.00	1.44	1.00	1.18	3.00	12.00
05-р хороо	4	0.9	1.05	1.8	1.6	0.6	0.85	3.00	0.92	2.00	2.67	3.00	3.14	1.00	1.18	3.00	12.00
06-р хороо	6	1.0	1.5	1.7	2.1	0.9	0.60	2.00	1.03	2.00	2.33	3.00	4.22	1.00	1.67	2.00	10.00
07-р хороо	8	1.8	2.5	8.5	2.07	2.1	0.59	1.00	1.79	3.00	0.99	3.00	5.34	1.00	1.69	2.00	10.00
08-р хороо	9	2.2	3.8	8.2	2.5	4.5	0.58	1.00	2.17	3.00	0.56	3.00	7.36	1.00	1.72	2.00	10.00
09-р хороо	5	1.3	4.1	6.3	1.46	1.5	0.81	3.00	1.32	2.00	0.97	3.00	10.21	1.00	1.23	3.00	12.00
10-р хороо	9	4.1	4.8	8.9	3.1	2.6	0.80	3.00	4.13	3.00	1.19	3.00	6.75	1.00	1.25	3.00	13.00

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2022-2036 он

11-р хороо	7	1.4	4.3	7.4	0.6	2.4	0.59	1.00	1.35	2.00	0.25	1.00	10.57	1.00	1.70	2.00	7.00
12-р хороо	2	0.2	3.39	4.3	0.57	0.43	0.76	3.00	0.19	1.00	1.33	3.00	22.47	1.00	1.31	3.00	11.00
13-р хороо	2	0.2	3.03	4.8	0.57	0.38	0.75	3.00	0.18	1.00	1.50	3.00	20.58	1.00	1.34	3.00	11.00
14-р хороо	2	0.2	2.7	3.6	0.62	0.38	0.76	3.00	0.19	1.00	1.63	3.00	17.93	1.00	1.31	3.00	11.00
15-р хороо	2	0.2	2.5	3.4	0.66	0.36	0.77	3.00	0.19	1.00	1.83	3.00	16.35	1.00	1.29	3.00	11.00
16-р хороо	2	0.2	2.3	3.6	0.6	0.31	0.69	2.00	0.15	1.00	1.94	3.00	16.80	1.00	1.44	3.00	10.00
17-р хороо	2	0.2	2.1	4.1	0.5	0.4	0.72	3.00	0.16	1.00	1.25	3.00	14.80	1.00	1.39	3.00	11.00
18-р хороо	2	0.3	1.5	2.7	0.6	0.6	1.04	3.00	0.35	1.00	1.00	3.00	7.27	1.00	0.96	3.00	11.00
19-р хороо	2	0.3	0.7	1.3	0.73	46	1.03	3.00	0.34	1.00	0.02	1.00	3.42	1.00	0.97	3.00	9.00
20-р хороо	26	20.7	2.8	4.7	4.2	6.4	0.62	2.00	20.72	3.00	0.66	3.00	1.76	1.00	1.61	2.00	11.00
21-р хороо	127	823.4	25.1	46.3	38.2	34.6	0.80	3.00	823.38	0.00	1.10	3.00	2.50	1.00	1.25	3.00	10.00
22-р хороо	13	4.4	5.5	6.1	2.28	4.4	0.57	1.00	4.44	3.00	0.52	3.00	7.46	1.00	1.74	2.00	10.00
23-р хороо	5	0.9	1.16	1.6	1.2	0.92	0.67	2.00	0.88	2.00	1.30	3.00	3.53	1.00	1.50	2.00	10.00
24-р хороо	26	29.7	5.1	6.7	10.4	3.8	0.74	3.00	29.69	3.00	2.74	3.00	2.67	1.00	1.35	3.00	13.00
25-р хороо	12	4.8	4.9	5.9	2.1	3.1	0.65	2.00	4.81	3.00	0.68	3.00	6.38	1.00	1.54	2.00	11.00
26-р хороо	7	2.9	1.8	3.6	2.3	1.6	0.86	3.00	2.90	3.00	1.44	3.00	3.02	1.00	1.16	3.00	13.00
27-р хороо	2	0.3	0.2	0.4	0.54	0.6	0.92	3.00	0.27	1.00	0.90	3.00	1.10	1.00	1.08	3.00	11.00
28-р хороо	6	1.4	4.6	7.6	1.2	2.2	0.70	3.00	1.42	2.00	0.55	3.00	11.02	1.00	1.42	3.00	12.00
29-р хороо	3	0.4	1.9	3.3	0.5	0.9	0.79	3.00	0.45	1.00	0.56	3.00	8.10	1.00	1.26	3.00	11.00
30-р хороо	5	0.8	2.05	3	1.9	0.7	0.64	2.00	0.83	2.00	2.71	3.00	6.44	1.00	1.55	2.00	10.00
31-р хороо	8	1.8	2.7	3.6	3	1.8	0.60	2.00	1.85	3.00	1.67	3.00	5.68	1.00	1.66	2.00	11.00
32-р хороо	61	117.4	12.6	14.7	13.1	15.2	0.63	2.00	117.38	0.00	0.86	3.00	3.32	1.00	1.59	2.00	8.00
33-р хороо	36	57.5	8.6	10.2	12.3	5.53	0.75	3.00	57.46	3.00	2.22	3.00	3.24	1.00	1.34	3.00	13.00
34-р хороо	40	49.1	5.3	6.4	13.7	5.2	0.62	2.00	49.11	3.00	2.63	3.00	2.16	1.00	1.61	2.00	11.00
35-р хороо	9	2.5	3.3	4.3	3.7	1.04	0.62	2.00	2.51	3.00	3.56	3.00	5.95	1.00	1.60	2.00	11.00
36-р хороо	18	6.0	3.1	4.2	6.5	1.53	0.48	1.00	6.02	3.00	4.25	3.00	3.61	1.00	2.07	1.00	9.00
37-р хороо	3	0.2	0.9	1.3	0.75	0.44	0.59	1.00	0.25	1.00	1.70	3.00	5.15	1.00	1.70	2.00	8.00
38-р хороо	4	0.7	2	2.3	0.8	1.1	0.74	3.00	0.70	1.00	0.73	3.00	6.84	1.00	1.35	3.00	11.00
39-р хороо	6	1.3	1.5	2.3	2.8	0.8	0.67	2.00	1.30	2.00	3.50	3.00	3.76	1.00	1.49	3.00	11.00
40-р хороо	8	2.1	3.4	4.9	2.8	1.17	0.64	2.00	2.11	3.00	2.39	3.00	6.69	1.00	1.55	2.00	11.00
41-р хороо	11	5.0	3.9	4.6	4.05	1.98	0.72	3.00	5.02	3.00	2.05	3.00	4.97	1.00	1.39	3.00	13.00
42-р хороо	27	30.6	6.5	8.1	8.8	4.43	0.73	3.00	30.61	3.00	1.99	3.00	3.36	1.00	1.38	3.00	13.00
43-р хороо	5	0.9	2.6	3.4	2.1	0.6	0.68	2.00	0.93	2.00	3.50	3.00	7.72	1.00	1.47	3.00	11.00
Сүхбаатар дүүрэг																	
01-р хороо	6	1.5	2.1	3.1	1.09	1.5	0.72	3.00	1.48	2.00	0.73	3.00	4.93	1.00	1.39	3.00	12.00
02-р хороо	2	0.2	2.1	2.9	1.07	0.3	0.79	3.00	0.20	1.00	3.57	3.00	13.47	1.00	1.27	3.00	11.00
03-р хороо	3	0.4	3	4.5	0.6	0.8	0.72	3.00	0.37	1.00	0.75	3.00	14.09	1.00	1.39	3.00	11.00
04-р хороо	2	0.2	2.3	3.6	0.3	0.7	0.83	3.00	0.22	1.00	0.43	2.00	14.11	1.00	1.21	3.00	10.00
05-р хороо	2	0.2	2.9	4.8	0.7	0.4	0.82	3.00	0.21	1.00	1.75	3.00	18.01	1.00	1.23	3.00	11.00
06-р хороо	4	0.5	0.7	1.9	1.3	0.55	0.60	2.00	0.46	1.00	2.36	3.00	2.94	1.00	1.66	2.00	9.00
07-р хороо	3	0.4	0.2	0.5	0.7	0.6	0.75	3.00	0.40	1.00	1.17	3.00	0.90	2.00	1.34	3.00	12.00
08-р хороо	5	0.7	0.4	1.05	1.3	0.9	0.60	2.00	0.72	1.00	1.44	3.00	1.34	1.00	1.66	2.00	9.00
09-р хороо	4	0.7	1.7	1.97	1.2	0.9	0.72	3.00	0.67	1.00	1.33	3.00	5.95	1.00	1.38	3.00	11.00

НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

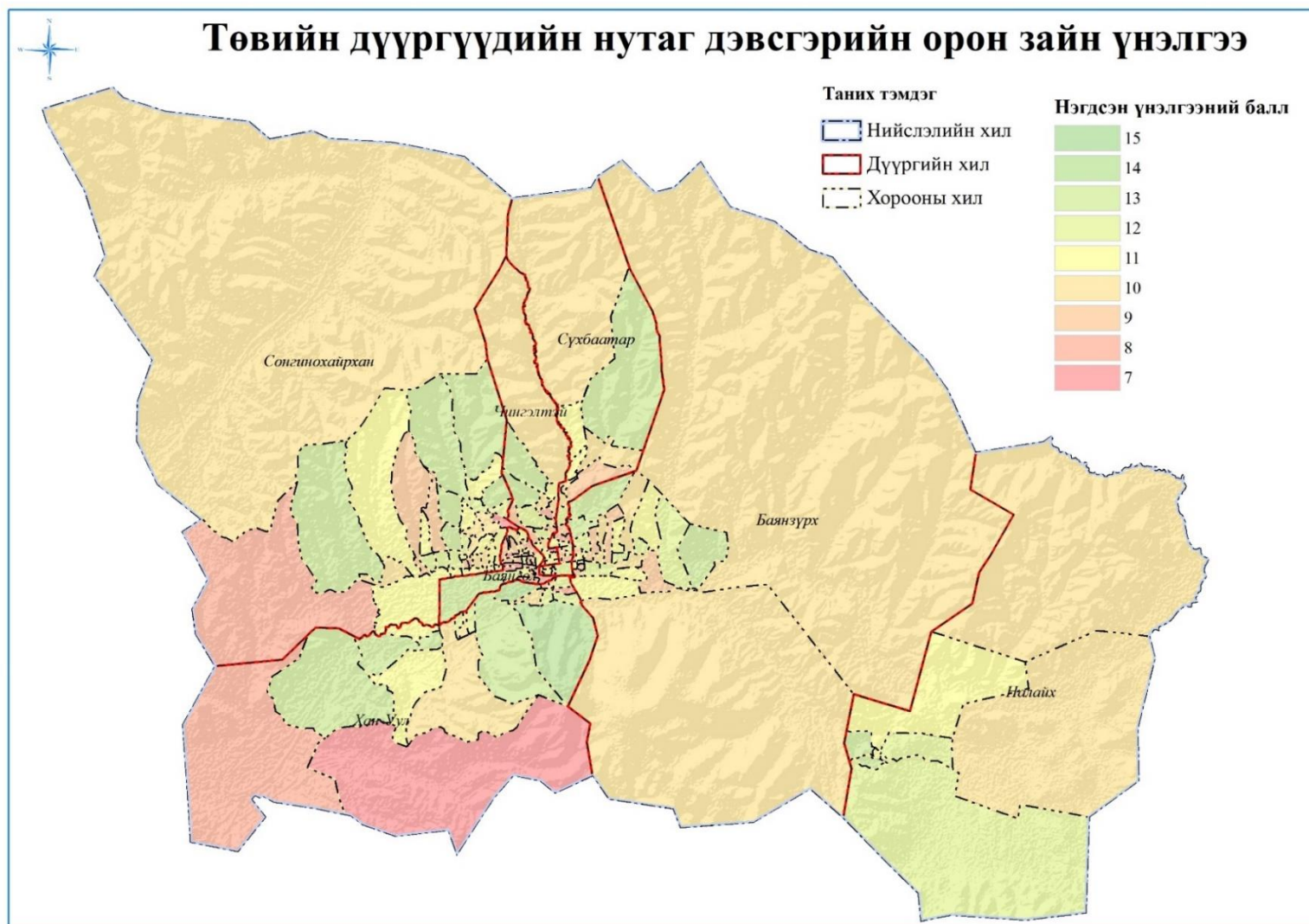
2022-2036 он

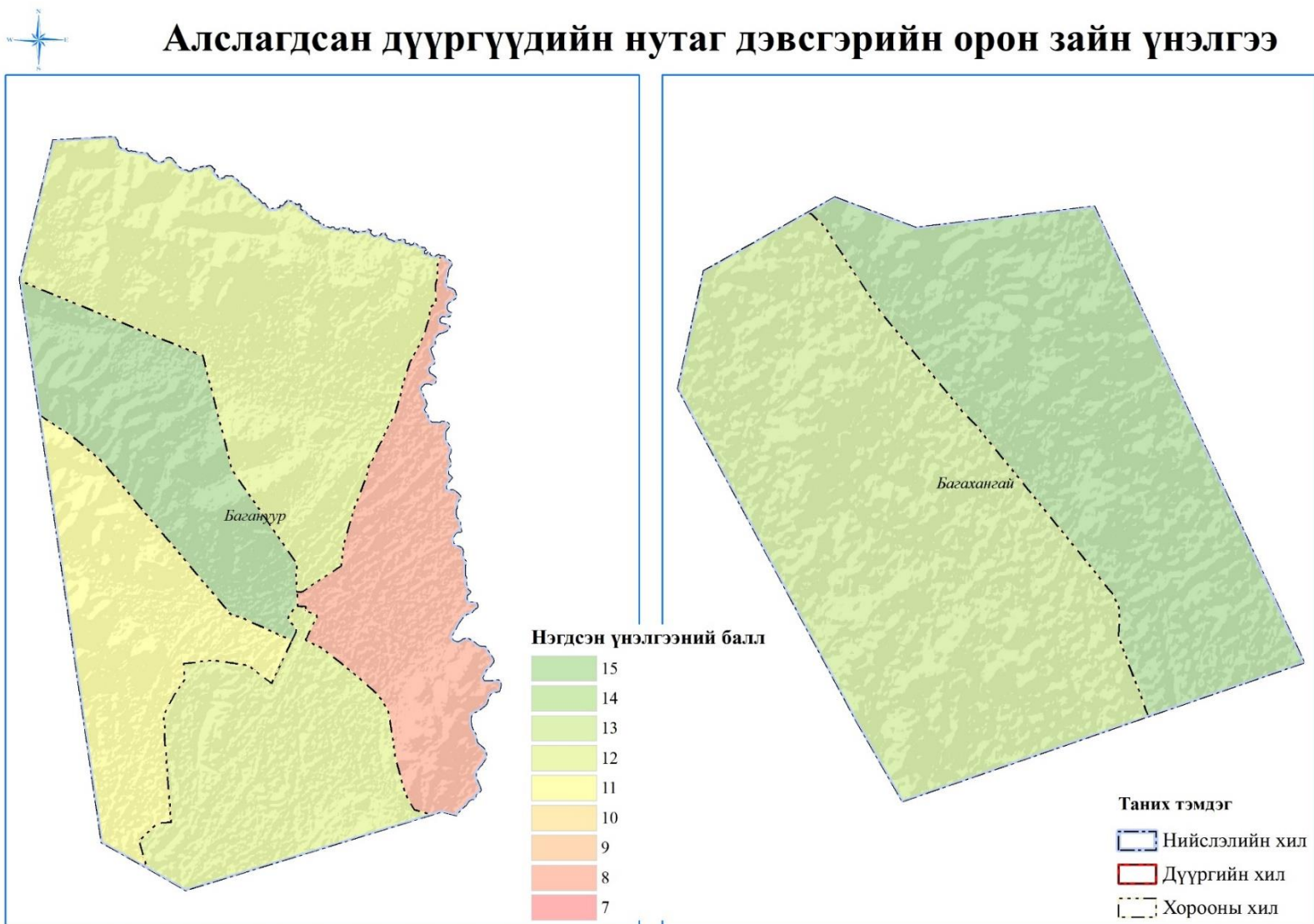
10-р хороо	2	0.3	0.7	1.4	0.4	0.7	0.98	3.00	0.30	1.00	0.57	3.00	3.63	1.00	1.02	3.00	11.00
11-р хороо	6	0.9	0.4	0.9	1.1	1.4	0.56	1.00	0.91	2.00	0.79	3.00	1.20	1.00	1.78	1.00	8.00
12-р хороо	4	0.8	1.9	2.5	1.09	101	0.77	3.00	0.76	1.00	0.01	1.00	6.21	1.00	1.29	3.00	9.00
13-р хороо	5	1.4	3.1	4.9	1.53	1.15	0.85	3.00	1.44	2.00	1.33	3.00	7.39	1.00	1.18	3.00	12.00
14-р хороо	6	1.1	4.3	6.2	1.9	0.9	0.61	2.00	1.06	2.00	2.11	3.00	11.94	1.00	1.65	2.00	10.00
15-р хороо	4	0.6	5.7	7.2	1.1	0.42	0.67	2.00	0.57	1.00	2.62	3.00	21.55	1.00	1.49	3.00	10.00
15-р хороо	15	6.9	6.7	7.8	4.2	2.1	0.62	2.00	6.89	3.00	2.00	3.00	7.29	1.00	1.61	2.00	11.00
16-р хороо	15	7.4	4.6	5.2	2.14	6.06	0.64	2.00	7.44	3.00	0.35	1.00	4.82	1.00	1.55	2.00	9.00
17-р хороо	8	1.9	7.03	8.03	3.3	0.87	0.62	2.00	1.93	3.00	3.79	3.00	14.47	1.00	1.63	2.00	11.00
18-р хороо	18	8.8	8.5	10.1	2.9	4.5	0.58	1.00	8.77	3.00	0.64	3.00	8.20	1.00	1.71	2.00	10.00
19-р хороо	52	122.6	14.5	15.4	17.8	9.8	0.75	3.00	122.59	0.00	1.82	3.00	3.74	1.00	1.33	3.00	10.00
20-р хороо	37	58.2	10.5	4.5	14.8	6.8	0.73	3.00	58.19	3.00	2.18	3.00	3.93	1.00	1.37	3.00	13.00
Хан-Уул дүүрэг																	
01-р хороо	3	0.3	1.2	1.4	0.9	0.4	0.69	2.00	0.34	1.00	2.25	3.00	5.90	1.00	1.46	3.00	10.00
02-р хороо	3	0.3	0.7	1.09	0.5	0.7	0.63	2.00	0.29	1.00	0.71	3.00	3.72	1.00	1.58	2.00	9.00
03-р хороо	10	4.3	0.2	0.3	1.9	3.9	0.73	3.00	4.27	3.00	0.49	2.00	0.28	3.00	1.37	3.00	14.00
04-р хороо	29	36.3	5.3	6.1	9.3	6.2	0.74	3.00	36.29	3.00	1.50	3.00	2.51	1.00	1.36	3.00	13.00
05-р хороо	6	1.5	6.2	6.7	2.5	0.6	0.73	3.00	1.51	2.00	4.17	3.00	14.40	1.00	1.38	3.00	12.00
06-р хороо	5	0.9	7.1	8	2.1	0.7	0.66	2.00	0.87	2.00	3.00	3.00	21.74	1.00	1.51	2.00	10.00
07-р хороо	5	1.0	7.69	8.5	2.18	0.6	0.72	3.00	1.02	2.00	3.63	3.00	21.77	1.00	1.40	3.00	12.00
08-р хороо	40	45.2	7.6	8.2	10.1	10.5	0.60	1.00	45.21	3.00	0.96	3.00	3.23	1.00	1.68	2.00	10.00
09-р хороо	12	4.2	10.7	20.9	4.47	2.04	0.61	2.00	4.25	3.00	2.19	3.00	14.83	1.00	1.64	2.00	11.00
10-р хороо	16	11.1	11.1	11.6	3.6	4.9	0.74	3.00	11.06	3.00	0.73	3.00	9.54	1.00	1.36	3.00	13.00
11-р хороо	25	34.0	1.4	3.7	9.2	7.1	0.83	3.00	33.97	3.00	1.30	3.00	0.69	2.00	1.21	3.00	14.00
12-р хороо	32	57.1	17.2	21.3	8.9	10.2	0.84	3.00	57.05	3.00	0.87	3.00	6.51	1.00	1.20	3.00	13.00
13-р хороо	63	125.7	29.1	32.2	15.2	11.6	0.63	2.00	125.72	0.00	1.31	3.00	7.42	1.00	1.59	2.00	8.00
14-р хороо	67	151.1	18.5	21.1	10.5	23.3	0.65	2.00	151.14	0.00	0.45	2.00	4.30	1.00	1.54	2.00	7.00
15-р хороо	5	1.3	1.9	2.3	1.01	1.5	0.81	3.00	1.32	2.00	0.67	3.00	4.72	1.00	1.23	3.00	12.00
16-р хороо	6	2.3	10.1	10.8	1.4	2	0.90	3.00	2.34	3.00	0.70	3.00	18.88	1.00	1.11	3.00	13.00
17-р хороо	6	1.6	2.4	3	1.01	2.2	0.75	3.00	1.62	3.00	0.46	2.00	5.38	1.00	1.33	3.00	12.00
18-р хороо	5	0.9	1.3	1.8	0.6	1.8	0.66	2.00	0.87	2.00	0.33	1.00	3.99	1.00	1.52	2.00	8.00
19-р хороо	5	1.0	0.8	1.6	1.14	1.09	0.71	3.00	1.01	2.00	1.05	3.00	2.28	1.00	1.40	3.00	12.00
20-р хороо	8	1.8	1.01	1.8	1.4	2.8	0.60	2.00	1.83	3.00	0.50	2.00	2.13	1.00	1.67	2.00	10.00
21-р хороо	25	21.6	10.9	14	7.9	6.4	0.66	2.00	21.55	3.00	1.23	3.00	6.71	1.00	1.52	2.00	11.00
Чингэлтэй дүүрэг																	
01-р хороо	2	0.3	0.3	1.2	0.49	0.7	0.94	3.00	0.28	1.00	0.70	3.00	1.61	1.00	1.06	3.00	11.00
02-р хороо	2	0.2	0.7	1.02	0.6	0.43	0.77	3.00	0.19	1.00	1.40	3.00	4.61	1.00	1.30	3.00	11.00
03-р хороо	2	0.2	0.4	0.6	0.5	0.4	0.79	3.00	0.20	1.00	1.25	3.00	2.55	1.00	1.26	3.00	11.00
04-р хороо	3	0.4	0.3	0.7	66	0.7	0.75	3.00	0.41	1.00	94.29	3.00	1.34	1.00	1.33	3.00	11.00
05-р хороо	3	0.4	0.3	0.7	0.77	0.71	0.71	3.00	0.36	1.00	1.08	3.00	1.43	1.00	1.41	3.00	11.00
06-р хороо	3	0.3	0.3	0.4	0.39	0.8	0.59	1.00	0.25	1.00	0.49	2.00	1.71	1.00	1.69	2.00	7.00
07-р хороо	10	2.4	1.8	2.2	3.6	1.4	0.55	1.00	2.39	3.00	2.57	3.00	3.32	1.00	1.82	1.00	9.00
08-р хороо	3	0.4	1.7	0.7	0.8	0.62	0.74	3.00	0.39	1.00	1.29	3.00	7.78	1.00	1.36	3.00	11.00

09-р хороо	4	0.6	1.4	2.3	1.15	0.88	0.70	2.00	0.62	1.00	1.31	3.00	5.06	1.00	1.43	3.00	10.00
10-р хороо	4	0.9	1.7	2.2	1.08	1.15	0.83	3.00	0.88	2.00	0.94	3.00	5.19	1.00	1.21	3.00	12.00
11-р хороо	4	0.6	2.2	2.5	0.9	1.18	0.66	2.00	0.55	1.00	0.76	3.00	8.46	1.00	1.52	2.00	9.00
12-р хороо	10	3.5	2.7	3.1	2.3	3	0.67	2.00	3.54	3.00	0.77	3.00	4.10	1.00	1.50	3.00	12.00
13-р хороо	6	0.9	3.1	3.9	1.6	1.18	0.57	1.00	0.92	2.00	1.36	3.00	9.22	1.00	1.76	1.00	8.00
14-р хороо	5	0.8	3.6	4.3	1.85	0.75	0.63	2.00	0.79	2.00	2.47	3.00	11.59	1.00	1.59	2.00	10.00
15-р хороо	6	1.1	4.4	5.7	1.3	1.5	0.61	2.00	1.06	2.00	0.87	3.00	12.20	1.00	1.64	2.00	10.00
16-р хороо	11	4.8	5.3	6.8	3.6	2.23	0.70	3.00	4.76	3.00	1.61	3.00	6.94	1.00	1.42	3.00	13.00
17-р хороо	15	9.7	8	10.9	6.4	2.73	0.74	3.00	9.69	3.00	2.34	3.00	7.34	1.00	1.36	3.00	13.00
18-р хороо	6	1.4	5.56	7.2	1.48	1.4	0.69	2.00	1.36	2.00	1.06	3.00	13.63	1.00	1.45	3.00	11.00
19-р хороо	48	62.8	8.3	11.2	18.8	4.6	0.58	1.00	62.77	3.00	4.09	3.00	2.99	1.00	1.71	2.00	10.00
Багануур дүүрэг																	
01-р хороо	48	92.9	0.5	0.86	21.5	8.2	0.71	3.00	92.87	3.00	2.62	3.00	0.15	3.00	1.41	3.00	15.00
02-р хороо	57	97.9	11.3	14.5	21.7	10.3	0.62	2.00	97.90	3.00	2.11	3.00	3.26	1.00	1.63	2.00	11.00
03-р хороо	48	104.7	0.3	0.66	11.6	13.1	0.76	3.00	104.71	0.00	0.89	3.00	0.08	3.00	1.32	3.00	12.00
04-р хороо	71	204.2	1.7	2.5	24.2	19.4	0.71	3.00	204.19	0.00	1.25	3.00	0.34	3.00	1.40	3.00	12.00
05-р хороо	71	103.8	1.1	1.5	26.6	8.2	0.51	1.00	103.85	0.00	3.24	3.00	0.31	3.00	1.97	1.00	8.00
Багахангай дүүрэг																	
01-р хороо	40	89.4	4.3	6.7	14.6	6.3	0.84	3.00	89.38	3.00	2.32	3.00	1.30	1.00	1.19	3.00	13.00
02-р хороо	40	65.6	0.06	0.24	15.9	6.07	0.72	3.00	65.61	3.00	2.62	3.00	0.02	3.00	1.39	3.00	15.00

Дүгнэлт: Багануур дүүргийн 1 хороо, Баянгол дүүргийн нийт 16 хороо, Баянзүрх дүүргийн 6 хороо, Сонгинохайрхан дүүргийн 6 хороо, Сүхбаатар дүүргийн 5 хороо, Хан-Уул дүүргийн 4 хороо, Чингэлтэй дүүргийн 4 хороо нийлбэр онооны хэмжээ 10-с бага байна. үүнээс 7 хороо хамгийн бага буюу 7 оноотой байгаа ба түүнээс 4 нь Баянгол дүүрэгт байна. иймд Баянгол дүүрэгт засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж хоорондын ГЗБ хийх, бусад дүүрэгт засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж дотоод ГЗБ хийх, төвийг оновчтой байршуулах арга хэмжээ төлөвлөж хэрэгжүүлэх нь үр дүнтэй байна.

Зураг 11. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийн орон зайн үнэлгээ /хороогоор/

Нийслэл УБ хотын дүүргүүдийн хилийн цэсэд өөрчлөлт оруулахад дээр дурдсан хүчин зүйлийг харгалзан үзэж засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгжийн газар зохион байгуулалт хийх арга хэмжээг төлөвлөв.

Төлөвлөлтийн шийдэл, хувилбар.

Эхний хувилбар.

1. Хүн ам зүйн хүчин зүйлийг тооцсон төлөвлөлт. Нийслэлийн ГЗБЕТ-нд УБ хотын 6 дүүрэгтэй хэвээр байлгаж, дүүргийн хүн амын дундаж хэмжээ 200000-250000, нутаг дэвсгэрийн жишиг дундаж хэмжээ 80 мянган га, 60-100 мянган га хооронд хэлбэлзэж байхаар

2 дахь хувилбар.

2. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээний хүчин зүйлийг тооцсон төлөвлөлт. Дүүргүүдийн нутаг дэвсгэрийг суурьшлын бүсийн гэр хороолол, нийтийн орон сууцны хэрэгцээг тооцож дүүргүүдийн хилийн цэс, нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд өөрчлөлт оруулж төрийн үйлчилгээний ачааллыг жигдрүүлэх, хөгжлийн ойролцоо тэгш байдлыг хангах, замын ачааллыг бууруулахаар төлөвлөж байна. Алслагдсан 3 дүүрэгт үйлдвэр, үйлчилгээ, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, нутагшил, суурьшилт, барилгажилтыг газрын бодлого, эдийн засгийн механизмаар илүү дэмжихээр төлөвлөж байна.

2. Дүүргүүдийн хилийн цэсэд өөрчлөлт орсноор хорооны тоо, хилийн цэсэд шаардлагатай байршилд өөрчлөлт оруулахаар төлөвлөж байна.

3 дахь хувилбар.

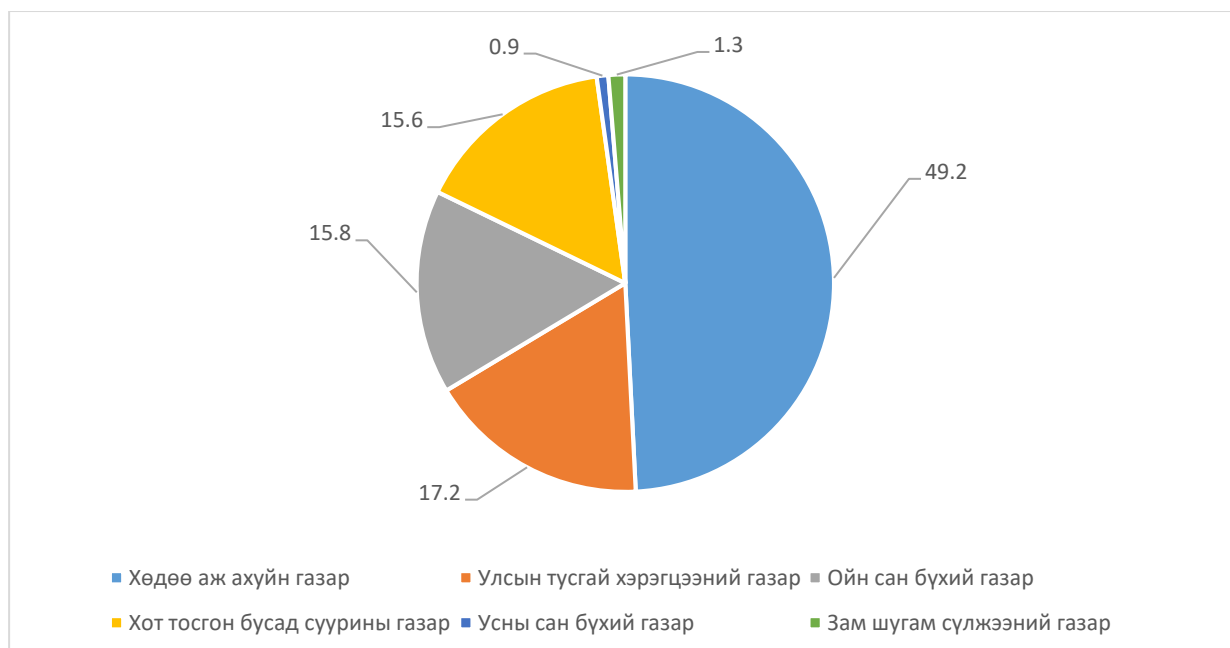
Нийслэлийн төрийн үйлчилгээ болон дүүргүүдээ удирдах орон зайн хэмжээг харгалзан зарим дүүргийг дагуул хот болгох

Дүгнэлт. Нийслэлийн хүн ам дүүргүүдэд 4463-367679 хооронд эрс жигд биш хуваарилагдсан байна. Энэ төрийн удирдлага, үйлчилгээний нөхцөл, ачааллыг жигд биш болгож байна. Төлөвлөлтөөр нэг дүүрэгт ногдох хүн амыг 150000-200000 байхаар төлөвлөж байна.

1.9. ГАЗРЫН НЭГДМЭЛ САНГИЙН АНГИЛАЛ ТӨЛӨВЛӨЛТ

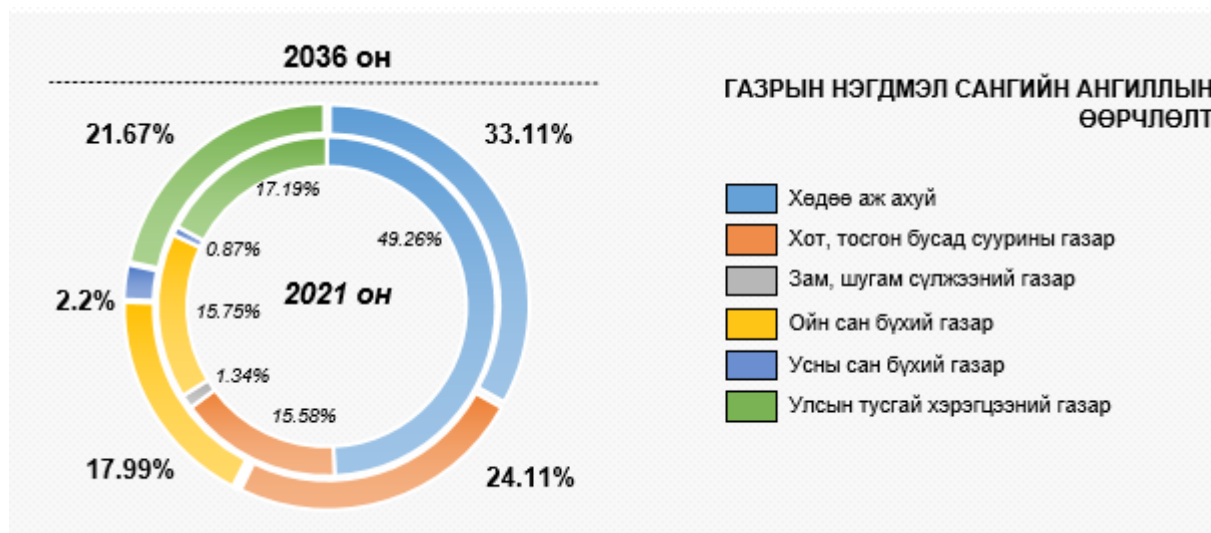
Нийслэлийн газрын нэгдмэл сан нийт 470444 га бөгөөд 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар Нийслэлийн газрын нэгдмэл санд хөдөө аж ахуйн газар 231745.45 га буюу 49.26 хувь, хот тосгон бусад суурины газар 73304.42га буюу 15.58 хувь, зам, шугам сүлжээний газар 6313.92 га буюу 1.34 хувь, ойн сан бүхий газар 74113.80 га буюу 15.75 хувь, усны сан бүхий газар 4078.19 га буюу 0.87 хувь, улсын тусгай хэрэгцээний газар 80888.38 га буюу 17.19 хувийг тус тус эзэлж байна.

Зураг 12. Нийслэлийн ГНС-н үндсэн ангилал

2020 оны ГНС-ын тайлан нь олон жилийн турш бичмэл тайлан хэлбэрээр бүртгэгдэж байснаас шалтгаалан бодит тоон хэмжээг гаргах чадамжгүй болсон байна. Төлөвлөлтийн хэрэгжилтийн үр дүнд 2036 онд газрын нэгдмэл санд хот тосгон бусад суурины эдэлбэр газар нийт нутаг дэвсгэрийн 24.11% болохоор байна.

Зураг 13. Нийслэлийн газрын нэгдмэл сангийн ангилалын өөрчлөлт

Хүснэгт 20. Газрын нэгдмэл сангийн үндсэн ангилал /2036 онд/

Дүүргийн нэр	ХАА-н газар	Хот тосгон бусад суурины газар	Зам шугам сүлжээ	Ойн сан бүхий газар	Усны сан бүхий газар	Тусгай хэрэгцээний газар	Дүн
Баянгол дүүрэг		2839.37			109.22	0.40	2948.99
Баянзүрх дүүрэг	25003.52	15904.06	354.16	39830.42	3923.14	39396.84	124412.16
Чингэлтэй дүүрэг	391.88	4090.63	1.82	4324.60	116.42	4.65	8930.00
Сүхбаатар дүүрэг	1965.66	4828.07	2.33	13776.97	179.37	87.61	20840.01
Сонгинохайрхан дүүрэг	55779.91	32605.41	315.32	24191.86	924.53	6245.99	120063.01
Хан-уул дүүрэг	11477.13	13514.54	112.68	15.48	6265.19	17080.98	48466.00
Багануур	40434.84	18629.40	334.52	1977.21	630.20	13.84	62020.00
Багахангай	6346.79	6787.76	258.27			607.18	14000.00
Налайх дүүрэг	14369.44	14201.93	49.86	514.77	1116.85	38511.16	68764.00
дүн	155769.17	113401.16	1428.96	84631.32	13264.92	101948.65	470444.18

Газрын тухай хуулийн шинэчлэлт батлагдсан тохиолдолд газрын нэгдмэл сангийн балансад өөрчлөлт орох ба шалтгаан нь үндсэн 6 ангилалаас тусгай хэрэгцээний газар хасагдахаар байгаа юм. Иймд хуулийн өөрчлөлт батлагдсан тохиолдолд ГНС-н шинэчилсэн бүртгэл зайлшгүй хийх шаардлагатай.

Зураг 14. ГНС-ын үндсэн ангиллын зураг /2036 онд/

